

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम
आवधिक विकास योजना

(आ.व.२०८२/८३ - २०८६/८७)

बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
देउलेख, बझाङ
सुदूरपश्चिम प्रदेश

बित्थडचिर गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना

Periodic Development Plan of Bitthadachir Rural Municipality

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
देउलेख, बझाङ

योजना तर्जुमा सहजिकरण

अपि सैपाल विकास मञ्च
का.म.न.पा. - २९, काठमाडौं

आवधिक विकास योजना(२०८२/०८३-२०८६/०८७)

- प्रकाशक : बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, देउलेख
- सर्वाधिकार : प्रकाशकमा
- प्रकाशन मिति : २०८२
- प्राविधिक सहयोग : अपि-सैपाल विकास मञ्च, कामनपा-२९, काठमाडौं
- सम्पर्कका लागि : गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,
देउलेख, बझाङ, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
फोन नं. :
ईमेल:

बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
देउलेख, बझाङ,
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
गाउँपालिका अध्यक्षको मन्तव्य

web:
email:
फोन न

बित्थडचिर गाउँपालिकाले प्रथम आवधिक योजना (२०८२/८३ - २०८६/८७) नेपालको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानको मर्म र भावना, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रधान गरेका जिम्मेवारी, नेपाल सरकारले तय गरेका दीर्घकालीन लक्ष्य विक्रम सम्वत् २१०० का सूचकसहितको स्रोत पञ्चवर्षीय योजना, सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारको "आत्म निर्भरता उन्मुख, समृद्ध सुदूरपश्चिम" को दीर्घकालीन सोच, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालले जनाएका प्रतिबद्धता, दिगो विकास लक्ष्य, नेपाल पक्ष भएका अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता, नागरिकका विकासका चाहना, जनप्रतिनिधि, कर्मचारीहरू तथा विभिन्न सरोकारवालाले दिएका सुझाव र गाउँपालिकाले विगत वर्षमा लिएका नीति तथा कार्यक्रमको निरन्तरता समेतलाई आधार मानी मानेर तयार गरेको छ। यसमा दीर्घकालीन सोच सोहि अनुरूप लक्ष्य, नतिजा, रणनीति तथा प्राथमिकताहरू सहित कार्यक्रमहरू तय गरेको छ।

यस आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी भई योगदान पुयाउनु हुने उपाध्यक्ष श्री धनलक्ष्मी सिंह मल्ल वडाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू, गाउँ सभाका सदस्य, शिक्षक, बुद्धिजिवी एवं निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्र, विभिन्न संघसंस्थाहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु। यसैगरी यस आवधिक योजना तर्जुमामा प्रोत्साहन गरी योगदान पुयाउनु हुने प्रदेश नीति तथा योजना आयोग प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु। आवधिक योजना तर्जुमामा महत्वपूर्ण जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री पदम राज उपाध्याय, विषयगत समितिका सदस्यहरू र शाखा प्रमुख एवम् सबै कर्मचारीहरूप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

यस योजना तर्जुमा कार्यमा सल्लाहकारको रूपमा योगदान गर्नु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरू र परामर्शदाता संस्था अपि सैपाल विकास मञ्चका विषय विज्ञहरू प्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दछु। अन्त्यमा, बित्थडचिर गाउँपालिकाको यस आवधिक योजना कार्यान्वयनमा सम्पूर्ण सरोकारवालालाई साथ सहयोग रहने अपेक्षा गर्दछु।

.....
अम्मर सिंह महर
गाउँपालिका अध्यक्ष

बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
देउलेख, बझाङ,
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

web:
email:
फोन नं.

गाउँपालिका उपाध्यक्षको मन्तव्य

गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको लागि सहभागितात्मक प्रक्रियाबाट आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा गरी सार्वजनिक गर्न पाएकोमा गौरवको अनुभूति भएको छ। योजना तर्जुमा गर्दा संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनलाई मूल आधारको रूपमा लिइएको छ। योजना तर्जुमामा राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिएको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ द्वारा निर्दिष्ट प्रकृया अवलम्बन गरिएको छ।

बित्थडचिर गाउँपालिकाले "कृषि, स्वास्थ्य, पुर्वाधार, पर्यटन र शिक्षा: समृद्धि बित्थडचिर बनाउने हाम्रो इच्छा" भन्ने दीर्घकालिन सोच सहित आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८६/८७ सम्मका लागि यो आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

आवधिक योजना तर्जुमा चरणमा सक्रिय रूपमा सहभागी भई सुझाव र योगदान दिनु हुने सम्पूर्ण गाउँ कार्यपालिका पदाधिकारी, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू, गाउँ सभाका सदस्य, शिक्षक बुद्धिजीवी, गैरसरकारी, निजी तथा सहकारी क्षेत्र एवं विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। यसैगरी, आवधिक योजना तर्जुमामा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुहुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, परामर्शदाता लगायत गाउँपालिकाका सबै कर्मचारी प्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु।

अन्त्यमा, यस योजनाको कार्यान्वयनमा सबै गाउँवासीको सहयोग प्राप्त भई योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु।

.....
धनलक्ष्मी सिंह मल्ल
गाउँपालिका उपाध्यक्ष

बित्थडचिर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
देउलेख, बझाङ,
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

web:
email:
फोन नं.

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मन्तव्य

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आ—आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालीन योजनाहरू तयार गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ। यसैको सिलसिलामा बित्थडचिर गाउँपालिकाले स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ लाई आधारमा पाँच वर्षे आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरेको छ ।

यस गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकास तथा सुशासनका क्षेत्रको विकासको लागि गाउँपालिका भित्र सञ्चालन गरिनु पर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूलाई व्यवस्थित एवं तर्कबद्ध ढंगबाट प्रस्तुती आवश्यक थियो जुन यस आवधिक योजनाले पुरा गर्नेछ ।

गाउँपालिकाको समग्र नेतृत्व, राजनीतिक दलहरू, नीजि क्षेत्र गाउँपालिकाका समग्र सरोकारवालाको सहभागितामा गाउँपालिकाको समग्र विकासको लागि यो आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरिएको हो। यस आवधिक गाउँ विकास योजनाले यस गाउँ क्षेत्रको समग्र विकासमा मार्गदर्शन गर्ने विश्वास लिएको छु। गाउँपालिका एउटा सरकारको रूपमा स्थापित भईसकेको वर्तमान अवस्थामा यस गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँ क्षेत्रभित्र गर्नुपर्ने कार्यहरूको लागि आवश्यक नीति, रणनीति तथा कार्यक्रम र योजनाहरू तय गरिएको यस दस्तावेजले गाउँपालिकाका हालको नेतृत्व तथा भावि जनप्रतिनिधिहरूलाई समेत मार्गदर्शन गरी गाउँको विकासको लक्ष्यमा पुग्न सहयोग पुर्याउने विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा, बित्थडचिर गाउँपालिकाको यस आवधिक गाउँ विकास योजना तयारीको कार्यमा प्राविधिक सहयोग गर्ने परामर्शदाता अपि सैपाल विकास मञ्च र सोको तर्फबाट सहजीकरण गर्नुहुने परामर्शदाताहरूको परिश्रम र योगदानको उच्च कदर गर्दछु। यसका अतिरिक्त प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, सरोकारवाला निकायहरू, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू तथा वडा कार्यालयहरूले पुर्याउनु भएको योगदानको उच्च कदर गर्दै धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु। गाउँपालिकाका सल्लाहकार ज्यूहरूले पुर्याउनु भएको योगदानको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै उहाँहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै यो आवधिक गाउँ विकास योजनाको कार्यान्वयन हुने प्रतिवद्धता समेत व्यक्त गर्दछु।

.....
पदमराज उपाध्याय
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

गाउँपालिका अध्यक्षको मन्तव्य	१
गाउँपालिका उपाध्यक्षको मन्तव्य	२
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मन्तव्य	४
परिच्छेद १: परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
परिच्छेद २: बित्थडचिर गाउँपालिकाको विकासको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समीक्षा	७
२.१ बित्थडचिर गाउँपालिकाको परिचय	७
२.१.१ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना	७
२.१.२ प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा	८
२.१.३ जनसांख्यिक अवस्था	९
२.२ आर्थिक विकास अवस्था	९
२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	९
२.२.२ पर्यटन तथा सस्कृति	१०
२.२.३ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति	१०
२.२.४ आम्दानी, रोजगारी र वित्तीय सेवा	१०
२.२.५ सहकारी	११
२.३ सामाजिक विकासको अवस्था	११
२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	११
२.३.२ शैक्षिक विकास	१२
२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ	१२
२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	१२
२.३.५ युवा, खेलकुद तथा कला	१३
२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था	१४
२.४.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	१४
२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात	१५
२.४.३ विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	१५

२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था.....	१६
२.५.१ वन तथा जैविक विविधता.....	१६
२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन.....	१७
२.५.४ महामारी तथा विपद् व्यवस्थापन.....	१८
२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था.....	१८
२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन.....	१८
२.६.२ सङ्गठनात्मक विकास.....	१९
२.६.३ श्रोत परिचालन.....	२०
२.६.४ योजना व्यवस्थापन.....	२०
परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा.....	२२
३.१ पृष्ठभूमि.....	२२
३.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती.....	२२
३.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर.....	२४
३.४ निर्देशक सिद्धान्त.....	२५
३.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य.....	२५
३.५.१ राष्ट्रिय सोह्रौं योजनाको दीर्घकालीन सोच, उद्देश्य, रणनीति तथा रूपान्तरणका क्षेत्र.....	२६
३.५.२ प्रादेशिक प्रथम योजनाको दीर्घकालीन सोच.....	२७
३.५.३ बिथडचिर गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच.....	२८
३.५.४ समग्र लक्ष्य.....	२८
३.५.५ उद्देश्य.....	२८
३.६ रणनीति तथा प्राथमिकता.....	२९
३.७ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट.....	३१
परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र.....	३३
४.१ कृषि तथा पशुपन्छी.....	३३
४.१.१ पृष्ठभूमि.....	३३
४.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	३३
४.१.३ संभावना तथा अवसर.....	३४
४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	३४

४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	३७
४.२ सिँचाई.....	३९
४.२.१ पृष्ठभूमि.....	३९
४.२.२ समस्या तथा चुनौती.....	३९
४.२.३ संभावना तथा अवसर.....	३९
४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	४०
४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	४२
४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा.....	४३
४.३.१ पृष्ठभूमि.....	४३
४.३.२ समस्या तथा चुनौती.....	४३
४.३.३ संभावना तथा अवसर.....	४३
४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	४४
४.४ उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति.....	४८
४.४.१ पृष्ठभूमि.....	४८
४.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	४८
४.४.३ संभावना तथा अवसर.....	४८
४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	४९
४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	५१
४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा.....	५२
४.५.१ पृष्ठभूमि.....	५२
४.५.२ समस्या तथा चुनौती.....	५२
४.५.३ संभावना तथा अवसर.....	५२
४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	५३
४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	५५
परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र.....	५६
५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण.....	५६
५.१.१ पृष्ठभूमि.....	५६

५.१.२	समस्या तथा चुनौती.....	५६
५.१.३	संभावना तथा अवसर	५७
५.१.४	उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	५७
५.१.५	अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	५९
५.२	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवृत्तन.....	६२
५.२.१	पृष्ठभूमि	६२
५.२.२	समस्या तथा चुनौती.....	६२
५.२.३	संभावना तथा अवसर	६३
५.२.४	उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	६३
५.२.५	अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	६६
५.३	खानेपानी तथा सरसफाई.....	६८
५.३.१	पृष्ठभूमि	६८
५.३.२	समस्या तथा चुनौती.....	६८
५.३.३	संभावना तथा अवसर	६८
५.३.४	उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	६९
५.३.५	अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	७०
५.४	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	७१
५.४.१	पृष्ठभूमि	७१
५.४.२	समस्या तथा चुनौती.....	७१
५.४.३	संभावना तथा अवसर	७१
५.४.४	उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	७२
५.४.५	अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	७४
५.५	युवा तथा खेलकुद.....	७६
५.५.१	पृष्ठभूमि	७६
५.५.२	समस्या तथा चुनौती.....	७६
५.५.३	संभावना तथा अवसर	७६
५.५.४	उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	७७

५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	७९
परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र.....	८१
६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण.....	८१
६.१.१ पृष्ठभूमि.....	८१
६.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	८१
६.१.३ संभावना तथा अवसर.....	८२
६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	८२
६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	८४
६.२ सडक, पुल तथा यातायात.....	८६
६.२.१ पृष्ठभूमि.....	८६
६.२.२ समस्या तथा चुनौती.....	८६
६.२.३ संभावना तथा अवसर.....	८६
६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	८७
६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	८९
६.३ जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा.....	९०
६.३.१ पृष्ठभूमि.....	९०
६.३.२ समस्या तथा चुनौती.....	९०
६.३.३ संभावना तथा अवसर.....	९०
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	९१
६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	९३
६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि.....	९४
६.४.१ पृष्ठभूमि.....	९४
६.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	९४
६.४.३ संभावना तथा अवसर.....	९४
६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	९५
६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	९७
परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र.....	९८

७.१ वन तथा जैविक विविधता	९८
७.१.१ पृष्ठभूमि	९८
७.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	९८
७.१.३ संभावना तथा अवसर	९९
७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	९९
७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१०१
७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	१०२
७.२.१ पृष्ठभूमि	१०२
७.२.२ समस्या तथा चुनौती.....	१०२
७.२.३ संभावना तथा अवसर	१०२
७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१०२
७.२.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१०४
७.३ वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन.....	१०५
७.३.१ पृष्ठभूमि	१०५
७.३.२ समस्या तथा चुनौती.....	१०५
७.३.३ संभावना तथा अवसर	१०६
७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१०६
७.३.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	१०८
७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता.....	१०९
७.४.१ पृष्ठभूमि	१०९
७.४.२ समस्या तथा चुनौती.....	१०९
७.४.३ संभावना तथा अवसर	१०९
७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना	११०
७.४.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	११२
परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र	११३
८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन.....	११३
८.१.१ पृष्ठभूमि	११३

द.१.२ समस्या तथा चुनौती.....	११४
द.१.२ संभावना तथा अबसर	११४
द.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना.....	११५
द.१.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका.....	११८
परिच्छेद ९: कार्यान्वयन व्यवस्था	१२१
९.१ पृष्ठभूमि.....	१२१
९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना.....	१२१
९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट.....	१२१
९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण.....	१२३
९.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था.....	१२३
९.५ स्रोत परिचालन रणनीति	१२३
९.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन	१२४
९.६.१ योजना कार्यान्वयन.....	१२४
९.६.२ कार्यान्वयन प्रकृया	१२६
९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना.....	१२७
९.७.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता.....	१२८
९.७.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी.....	१२८
९.७.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया.....	१२९
अनुसूची- १: गाउँबस्ती भेलाबाट परामर्शदाता टोलीले संकलन गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू	१३२
अनुसूची २ आवधिक योजनाका लागि तयार पारिएका आधार नक्साहरू.....	१७३
अनुसूचि ३ वडागत छलफलका माइन्टहरू.....	१७७

तालिका सूची

तालिका 2: गाउँपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू तथा प्राथमिकताहरू.....	२९
तालिका 3: गाउँपालिकाको आय अनुमान.....	३२
तालिका 4: कृषि तथा पशुपालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	३४
तालिका ५: सिँचाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	४०
तालिका ६: पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	४४
तालिका उद्योग :७, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्तिक रणनीति र कार्यनीति.....	४९
तालिका श्रम :८, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाका रणनीति र कार्यनीति.....	५३
तालिका 9: स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	५७
तालिका 10: शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	६३
तालिका 11: खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	६९
तालिका १२: महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	७२
तालिका १३: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	७७
तालिका 14: आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	८२
तालिका 15: यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	८७
तालिका 16: ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	९१
तालिका 17: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिक रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	९५
तालिका 18: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	९९
तालिका 19: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	१०३
तालिका 20: फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	१०६
तालिका 21: विपद् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	११०
तालिका 22: सेवा प्रवाह तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू.....	११५
तालिका २३: विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट.....	१२२
तालिका २७२४: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका.....	१२९

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालका धेरै जसो स्थानीय सरकारहरू सहरी सेवा सुविधा, सडक सञ्जाल, सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ, फोहोर—मैलाको उचित प्रबन्ध, सामाजिक पूर्वाधार तथा मनोरञ्जनात्मक सुविधा जस्ता पूर्वाधारबाट वञ्चित छन्। शहरीकरणका विविध बहिर्भावहरूबाट प्रभावित यस्ता गाउँपालिकाहरू विविध वातावरणीय चुनौतीहरूसँग पनि जुझिरहेका छन्। धेरैजसो खोला—नालाहरू, समथल भूमि, ताल एवम् पोखरी जस्ता जलाशयहरू अनियन्त्रित विकासका कारण एकातिर तीव्र अतिक्रमित हुँदै गइरहेका छन् भने अर्कातिर यस्ता क्षेत्रहरूमा ढल, नाला एवम् फोहोर—मैलाको अव्यवस्थित मिल्साइले प्रदूषित समेत बन्दै गइरहेका छन्। कतिपय स्थानीय तहहरूले धेरै अगाडिदेखि नै अव्यवस्थित यातायात, वायुको हासोन्मुख गुणस्तर जस्ता कारणहरूले वातावरणीय हासताको नतिजा भोगिसकेका छन्। आवासको लागि जंगल क्षेत्र, खोलाको बगर, सार्वजनिक जग्गा लगायत ऐतिहासिक भवन जस्ता सार्वजनिक धरोहर माथिको गैर—कानुनी अतिक्रमणले प्राकृतिक तथा मानव निर्मित वातावरणलाई प्रत्यक्ष रूपले नकारात्मक असर पुर्याइरहेको छ। आन्तरिक द्वन्द्वको परिणाम स्वरूप विस्थापित व्यक्तिहरूको सहर मुखी आगमनले समेत यस्ता गैर—कानुनी आवासको समस्या अझ भयावह रूपले थपिएको छ। एकातिर अव्यवस्थित सहरीकरणले खेती योग्य जमिनको हास बढ्दो छ भने कतिपय सहरी क्षेत्रहरू स्व—रोजगारका अवसरहरू तथा खाद्य पर—निर्भरता निम्त्याउने कारक तत्वको रूपमा स्थापित हुँदै गइरहेका छन्। जनसंख्या वृद्धिको उर्ध्वगति र आशातीत आर्थिक विकासका प्रतिफल बीच तालमेल नहुनुको परिणाम स्वरूप धेरै गाउँपालिकाको लागि सहरी गरिबी प्रमुख चुनौतीका रूपमा स्थापित हुँदै गइरहेको छ। यसले गाउँपालिकाहरूका विकास प्रयास वृहत्तर रूपमा कमजोर सावित भएका छन्।

गाउँपालिका विकास प्रयासहरू योजनाबद्ध तथा समन्वयात्मक भन्दा पनि क्षणिक समस्या निराकरण गर्ने दिशातिर अघि बढेका देखिन्छन्। विशेषतः मानव—संसाधन प्रतिको कमजोर संस्थागत क्षमता, न्यून प्राविधिक तथा आर्थिक स्रोतहरू नै कमजोर प्रस्तुतीकरणको प्रमुख कारक तत्वको रूपमा रहेको पाइन्छ। समग्रमा, व्यवस्थित योजनाहरूको अभावले गाउँपालिकाको कार्य असंयोजित क्रियाकलाप जस्तो हुन गएको देखिन्छ, जसले गाउँपालिकाको विकास प्रयासहरू न्यून उपलब्धि मूलक र सीमित अवसर युक्त सावित भएका छन्। गाउँपालिका विगतको एकीकृत कार्य योजना (IAP: Integrated Action Planning) मूलतः भौतिक पक्षसँग मात्र लक्षित रहेको देखिन्छ। IAP ले केही गाउँपालिकाहरूको भौतिक पक्षहरू सुधारोन्मुख गराएता पनि शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता कतिपय समाजिक समस्याहरूमा भने यो न्यून उपलब्धि मूलक रह्यो। भौतिक र सामाजिक विकास बीचको गहिरो खाडल पुर्न असफल देखियो। विगतका प्रयासहरू सामाजिक समावेशिता, गरिबी न्यूनीकरण, वातावरणीय संरक्षण, आर्थिक विकास तथा परिचालन, गाउँपालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने जस्ता मूल मुद्दाबाट अलग रहेको पाइन्छ। परिमाणतः धेरै गाउँपालिकाहरू समग्र विकासको अवधारणाका साथसाथै राष्ट्रिय विकासको मूल प्रवाहमा अहम् योगदान गर्नबाट चुक्न गएको देखिन्छ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले गाउँपालिकाको योजनामा पुनः विचार गरी समितिबाट छुटकारा प्राप्त गरिनु पर्ने कुरामा जोड दिएको छ। ऐनले स्पष्ट रूपमा सहभागितात्मक विकासको आवश्यकता र गाउँपालिकाको भौतिक विकासमा दीर्घकालीन सोचसँग सामञ्जस्यता राखी गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा विषयगत उद्देश्यहरू तथा कार्यक्रमहरूलाई समावेश गरिनु पर्ने कुरामा जोड दिएको छ। यस बाहेक आवधिक योजनाले वडास्तर भेलाबाट प्राप्त तत्काल सम्बोधन

गरिनु पर्ने क्षेत्रका समस्यालाई निराकरण गर्ने र अल्पकालीन कार्य योजनासँग पनि सामञ्जस्यता कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था छ। त्यसै गरी स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले पनि ५ वर्षको कार्यतालिका समाविष्ट रहेको आवधिक योजना तथा योजना निर्माण र स्वीकृतिको प्रक्रिया समेतको आवश्यकता प्रति निर्दिष्ट गरेको छ ।

१.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य

गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भौतिक विकासका लागि दीर्घकालीन सोचले निर्धारण गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न ५ वर्ष अवधिका लागि तयार गरिएको दस्तावेज गाउँपालिकाको आवधिक योजना हो। यो दस्तावेजमा निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न, सिद्धान्त, रणनीति र कार्य नीति तथा प्रमुख क्रियाकलापहरू समेत पहिचान गरी उल्लेख गरिएको छ। स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा आवधिक योजनालाई निम्न अनुसार परिभाषित गरिएको छ ।

नगर/गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भौतिक विकासका लागि दीर्घकालीन सोचले निर्धारण गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न कम्तिमा ५ देखि ७ वर्ष अवधिका लागि तयार गरिएको दस्तावेजमा निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न सिद्धान्त, रणनीति र कार्य नीति तथा प्रमुख कृयाकलापहरू समेत पहिचान गरी उल्लेख गरिएको हुन्छ ।

यस आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा गर्नुको निम्न उद्देश्यहरू छन्:

- क) स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ द्वारा निर्दिष्ट प्रावधान अन्तर्गत स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा आवधिक योजना तर्जुमाका लागि निर्देशित परिधिभित्र रहि बित्थडचिर गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने ।
- ख) बित्थडचिर गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच अनुरूप विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न दीर्घकालीन सोच तय गरी सर्वाङ्गीण विकासको उद्देश्य लिएको आवधिक विकास योजना अन्तर्गत भौतिक, सामाजिक, वातावरण व्यवस्थापन, आर्थिक, वित्तीय, संस्थागत विकास जस्ता विषयगत क्षेत्रहरू र तदनुरूप लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा, रणनीति, कार्यक्रमहरू, बजेट निर्धारण तथा सरोकार वालाहरूको पहिचानलाई सबैभन्दा अल्पकालीन एवं सहभागिता मुलक योजना तथा लगानी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

१.३ नीतिगत र कानुनी व्यवस्था

स्थानीय तहहरूको जिम्मेवारी पुरा गर्न क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिने र ती तहहरूलाई स्थानीय विकासको प्रमुख इकाईको रूपमा विकास गरी जन-उत्तरदायी बनाउने नीति सोही योजनाको रहेको छ। उक्त नीति हासिल गर्ने प्रयोजनका लागि आवधिक योजनाले ठोस सहयोग पुर्याउने देखिन्छ। यस सन्दर्भमा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले प्रत्येक गाउँपालिकाले आवधिक योजना बनाउनु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरी आवधिक योजनामा समेट्नु पर्ने देहाय बमोजिमका विषयहरू उल्लेख गरेको छ:

- (क) गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक एवम् प्राकृतिक सम्पदाहरूको वर्तमान उपयोग ।
- (ख) विभिन्न क्षेत्रमा तुलनात्मक लागत एवम् लाभको हिसाबले उत्पादन गर्न सकिने सम्भावनाहरू ।

(ग) पिछडिएका जन—जातिहरू एवम् गरिबी भएको क्षेत्र तथा त्यस क्षेत्रमा गरिएका वा गरिनु पर्ने विभिन्न विकास कार्यहरू।

(घ) महिला र बालबालिकाको लागि आय मूल कर सीप मूलक कार्यहरू।

(ङ) सम्पन्न भएका विभिन्न विषय क्षेत्र अन्तर्गतका आयोजनाहरूको विवरण र तिनीहरूको सञ्चालन तथा सम्भार सम्बन्धी व्यवस्था।

(च) विकासका सम्भावनाका आधारमा विभिन्न विषय क्षेत्रगत अल्पकालीन एवम् दीर्घकालीन विकास कार्यहरू।

(छ) स्थानीय बासिन्दाबाटै तयार गरिनु पर्ने विभिन्न विषय क्षेत्रका जनशक्ति विकास सम्बन्धी योजना।

त्यसैगरी, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले आवधिक योजना बनाउने सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था उल्लेख गरेको छः

(१) प्रत्येक गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको विकासका लागि कम्तीमा पाँच वर्षको आवधिक योजना तर्जुमा गर्नपर्ने छ।

(२) तर्जुमा गरिने आवधिक योजनामा योजनाको दीर्घकालीन लक्ष्य, उद्देश्य र कार्यनीति उल्लेख गरी गाउँ क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार तथा सेवा सुविधा, स्रोत परिचालन तथा आयआर्जनका सम्भावना, सरकारी एवम् निजी क्षेत्रको लागत सहभागिता लगायत गाउँपालिकाले गर्ने काम समावेश भएको हुनुपर्ने छ।

(३) आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति सँग परामर्श गरी विषयगत क्षेत्रका कार्यक्रमलाई समावेश गरी अन्तिम रूप दिनुपर्ने छ।

माथिको व्यवस्थाका अतिरिक्त स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेका समष्टिगत आवश्यकताहरूलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसै गरी प्रत्येक गाउँ क्षेत्रको विकासको निमित्त गाउँस्तरीय वस्तुगत तथ्याङ्क सङ्कलन गरी वस्तुस्थिति देखिनेस्रोत, नक्सा तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरीएको छ।

१.४ अध्ययन सीमा

आवधिक योजनामा समावेश हुने कतिपय विषयहरू कानुनी रूपमा गाउँपालिकाको कार्य क्षेत्रमा पर्ने हुनाले गाउँपालिकाको पूर्ण नियन्त्रण र निर्देशनमा सञ्चालन हुन सक्छन् भने कतिपय विषयहरूमा गाउँपालिकाले पथ प्रदर्शन मात्र गर्न सक्छ। त्यसैले गाउँपालिकाको पूर्ण नियन्त्रणमा रहने क्षेत्रहरूको सन्दर्भमा आवधिक योजना विस्तृत रूपमा तयार गर्न सकिन्छ। त्यस अनुरूप वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु पर्छ, तर गाउँपालिकाको विकास कार्यक्रममा संलग्न गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक सङ्घसंस्था र निजी क्षेत्रका कार्यक्रमका साथै केन्द्र, जिल्ला स्तर तथा वैदेशिक स्रोत बाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूलाई गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले नीतिगत आधार र प्राथमिकता तोक्यो निर्देशित मात्र गर्न सक्दछ। गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय योजना तथा प्रदेश सरकारबाट तयार गरिएका दीर्घकालीन योजना तथा राष्ट्रिय नीतिहरूसँग मेल कायम गर्नुपर्ने हुन्छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले निम्नानुसारका क्षेत्रका कामहरू गाउँपालिकाहरूले अनिवार्य रूपमा गर्नु पर्ने गरी आवधिक योजनाको क्षेत्रलाई परिभाषित गरेको पाइन्छः

(क) आर्थिक विकास

(ख) सामाजिक विकास

(ग) पूर्वाधार विकास

(घ) वातावरण तथा विपद जोखिम नियन्त्रण

(ङ) संस्थागत विकास तथा सुशासन

गाउँपालिकाले गर्ने उपयुक्त कार्यहरूलाई जोड्ने आवधिक योजनामा यी सबै पक्षहरू समावेश हुनु पर्छ। गाउँपालिकाको आवधिक योजना गाउँपालिका क्षेत्रको विकासको समग्र पक्षहरूलाई समेटेको हुनु पर्दछ। त्यसैले स्थानीय योजनाको विशेषताहरूलाई समेटेटी तयार गरिएको बहुक्षेत्रगत आवधिक योजनाको एकिकृत स्वरूपका सम्बन्धमा स्पष्ट धारणा बनाएर मात्र योजना तर्जुमा गर्ने तर्फ अग्रसर रहनु पर्दछ।

यस अध्ययन कार्यले प्रस्तुत गरेका दस्तावेजहरू निम्नानुसार छन्:

- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण
- सवल/दुर्बल तथा चुनौती/अवसरको पहिचान एवम् विश्लेषण
- गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच अनुरूप भौतिक विकास गरुयोजना तर्जुमा
- भौतिक विकास तथा पूर्वाधार, वातावरण, सामाजिक, आर्थिक, वित्तीय, संस्थागत विकास तथा जोखिम व्यवस्थापन जस्ता क्षेत्रहरूसँग सम्बद्ध विषयगत दीर्घकालीन सोच अनुरूप तर्कबद्ध प्रणालीमा आधारित लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा तथा कार्यक्रमहरूको पहिचान
- बहुक्षेत्रगत लगानी योजना
- कार्यान्वयन रणनीति सुझाव तथा अनुगमन

१.५ कार्य परिधि

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरूले प्रमुख पक्षहरूलाई स्पष्ट गरी निम्न कार्य परिधि स्पष्ट पारेको छ।

क) गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण ।

ख) दीर्घकालीन सोचको साथै स्रोत सम्भावना र विकासलाई निर्देशित गर्न सक्ने अग्रणी क्षेत्रको पहिचान, र अन्तर्निहित अवसर, समस्या तथा चुनौतिको पहिचान तथा विश्लेषण ।

ग) दीर्घकालीन भौतिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाको भविष्यको भौतिक स्वरूप, भू-उपयोग, सहरी विस्तार क्षेत्रहरू र वातावरणीय संवेदनशील क्षेत्रहरू, भौतिक पूर्वाधारहरू समावेश ।

घ) तर्कबद्ध प्रणाली (Logical Framework Approach) अपनाई विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य (भौतिक विकास पूर्वाधार, वातावरणीय व्यवस्थापन, सामाजिक विकास, आर्थिक विकास, वित्तीय व्यवस्थापन तथा संस्थागत विकास आदि), नतिजा, सूचकहरू, पुस्त्याईका आधारहरू, जोखिम पक्षहरू, कार्यक्रमको पहिचान ।

ङ) बहु-क्षेत्रगत लगानी योजना अन्तर्गत आयोजना र कार्यक्रमहरू, लगत अनुमान, र वित्तीय श्रोतहरू तथा उत्तरदायी संस्थाहरू आदि समावेश ।

च) योजना कार्यान्वयन, अनुगमन मूल्यांकन पक्षहरूको उल्लेख ।

१.६ योजना तर्जुमा अपनाइएका विधि

बित्थडचिर गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा उल्लेखित सिद्धान्तहरूको परिधिमा रहनुको साथै स्थानिय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन — २०७८ लाई आधार मानी सोमा उल्लेखित प्रावधानहरूलाई मनन गरी योजना तयार गरिएको छ। सीमित साधान स्रोतलाई मध्यनजर गरी योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई सरलीकृत गरी योजना तर्जुमा गरिएको हो। योजना तर्जुमा कार्यलाई दिशा निर्देश गर्न सबै सरोकार वालाहरूको प्रतिनिधित्व भएको एउटा निर्देशक समिति र विभिन्न विषयगत उप समितिहरूको गठनमा जोड दिइएको छ। यसरी योजनाहरू सबै सरोकार वालाहरूको सहभागितामा बनाइएकोले बढी प्रभावकारी हुनको साथै योजनाहरूको विश्वसनीयता र वैधानिकतामा वृद्धि भएको महशुस गरिएको छ।

योजना तयार गर्ने दौरानमा वडा भेला, लगायत वडा कार्यालय, सरकारी निकायहरू, राजनैतिक पार्टीहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू, सामुदायिक संस्थाहरू, टोल विकास संस्थाहरू, वृद्धिजिवीहरू, समाजका प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरू, व्यवसायिक संस्थाहरू, संचार कर्मीहरू तथा योजना तर्जुमा टोली आदिलाई समोवस गरी बढी भन्दा बढी छलफल गराई योजना तयार गरिएको छ।

यस योजनामा निर्देशक समितिले गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच तयार गर्नुको साथै योजना तर्जुमा टोलीलाई आवश्यक निर्देशन एवं सरोकारवालाहरू बीच आवश्यक, समन्वय गरी योजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुर्याएको थियो। साथै गाउँपालिकाको विकासमा सिद्धान्तहरू समेत तयार गरी योजना निर्माण गरिएको थियो। साथै, योजना स्वीकृती प्रकृत्या तथा कार्यान्वयनमा पनि संस्थागत समन्वय र लगानीलाई अभिवृद्धि गर्न निर्देशक समितिको भूमिकालाई महत्वपूर्ण हुने अपेक्षा गरिएको छ। निर्देशक समिति र विभिन्न विषयगत उपसमितिहरू गठन गरी सरोकारवाला तथा विज्ञहरूको संलग्नतामा विषयगत योजना तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिएको छ। योजना तर्जुमाको हरेक चरण र प्रकृत्यामा योजना तर्जुमा टोलीबाट विश्लेषण एवं विशेषज्ञको राय प्रदान गरिएको छ। वडावासी, वडा कार्यालय, वृद्धिजिवी एवं वडामा कार्यरत संघ संस्थाहरूको सहभागितामा वडा भेलाहरू गराई वडाको समस्या र प्राथमिकीकरण गर्दै तद अनुरूप वडाको खाँचो र कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिएको छ। आवधिक योजना तयार गर्दा अपनाइने विस्तृत प्रक्रियाको व्याख्या तपशिल बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

प्रारम्भिक छलफल: प्रस्ताव स्विकृत भई कार्य सम्झौता भएपछि सर्वप्रथम गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा योजना प्रमुखसँग आवधिक योजना तर्जुमाको विधि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ का आधारमा बन्ने समिति तथा उपसमितिहरू निर्माण योजनाको कार्य तालिका लगायतका विषयमा प्रारम्भिक छलफल गरी ति विषयको टुङ्गो लगाइएको छ।

पुर्वतयारी गोष्ठी सञ्चालन: आवधिक योजनाको महत्व, औचित्य, विधि, प्रकृत्या, गाउँपालिकाले यसमा निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका आदिका बारेमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा योजना प्रमुखसँग आवधिक योजना तर्जुमाको विधि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ का आधारमा बनेका समिति तथा उपसमितिहरूसँगको छलफल, योजनाका विविध पक्षहरू, चरणहरू तथा कार्य जिम्मेवारीका लागि पुर्वतयारी गोष्ठी सञ्चालन गरी सम्पन्न गरिएको छ।

वडागत योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन: वडाध्यक्ष, वडासदस्य, वडाका कर्मचारी, सबै स्थानीय राजनितिक दलका प्रतिनिधिहरू, विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू, क्षेत्रगत विज्ञ तथा वौद्धिक व्यक्तित्वहरू, उद्योगी तथा व्यवसायीहरू लगायत

स्थानीय गैर सरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरूको सहभागितामा सबै वडा कार्यालयमा एकदिने योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन मिति २०८२/०१/१७ देखि २०८२/०१/२४ गते सम्ममा सम्पन्न गरिएकोछ ।

तथ्याङ्क प्रमाणिकरण: गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्याङ्कहरूलाई विषयगत समितिहरूमा छलफल गरी प्रमाणिकरणका लागि मिति २०८२/०२/२० गतेको कार्यपालिकामा पेश गरिएको थियो र योजनामा संलग्न गरिएका मुख्य सुचकाङ्कहरू निर्धारण गरिएको थियो ।

दीर्घकालीन सोच निर्धारण: गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्न सबै सरोकारवालाहरूलाई समूह विभाजन गरी मिति २०८२/०२/२० छलफल गराइएको थियो र सबै समूह सुझाव मध्येबाट सर्वमान्य सोचलाई आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण तय भएको छ। सोहि दीर्घकालीन सोचका आधारमा आवधिक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्माण गरिएकोछ।

समस्या तथा चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान: गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा पुर्व यस गाउँपालिकामा विकासका लागि विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान गर्न हरेक विषयगत क्षेत्रहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास) को छुट्टाछुट्टै अध्ययन गरी विश्लेषण गरिएकोछ।

क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्राथमिकता निर्धारण: स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ का आधारमा हरेक विषयगत क्षेत्रहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास) का उपक्षेत्रहरूको छुट्टाछुट्टै क्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्राथमिकता निर्धारण गरिएकोछ। यसका साथै सबै विषयगत उपक्षेत्रहरूको नतिजा सूचक पनि निर्धारण गरिएकोछ ।

मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन तथा प्रेषण: उपरोक्त चरणहरू पुरा गरिसकेपछि विज्ञ समूहले गाउँपालिकाबाट प्राप्त सुचना तथा तथ्याङ्कका आधारमा मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारी आवश्यक सुधार तथा सुझावका लागि गाउँपालिकाको कार्यालयमा प्रेषण गरिएकोछ। गाउँपालिकाबाट प्राप्त सुझावलाई संलग्न गरी तोकिएको समयवधि भित्र अन्तिम प्रतिवेदन गाउँपालिकाको कार्यालयमा प्रेषण गरिएकोछ।

मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने: विज्ञ समूहले तयार गरी पठाएको मस्यौदा प्रतिवेदन निर्देशक समितिमा छलफल गरी प्राप्त भएको प्रतिवेदनका आधारमा आफ्नो समेत साथ सुझाव तयार गरी निर्देशक समितिले दिएको सुझावका आधारमा प्रतिक्रिया नोट गरी सम्बन्धीत विषय क्षेत्र समितिहरू तथा शाखाहरूमा पठाइएको थियो। सम्बन्धीत विषय क्षेत्र समितिहरू तथा शाखाहरूले यसरी प्रविष्टि गरी प्राप्त हुन आएको सुझाव सहित आफ्नो सुझाव समेत तयार गरी अन्तिम छलफलका लागि गाउँ कार्यपालिकामा पेश गरिएको थियो। कार्यपालिकाबाट पारित सुधार गर्नुपर्ने कुराहरू तथा प्राप्त सुझावलाई संलग्न गरी तोकिएको समयवधि भित्र अन्तिम प्रतिवेदन गाउँपालिकाको कार्यालयमा प्रेषण गरिएकोछ।

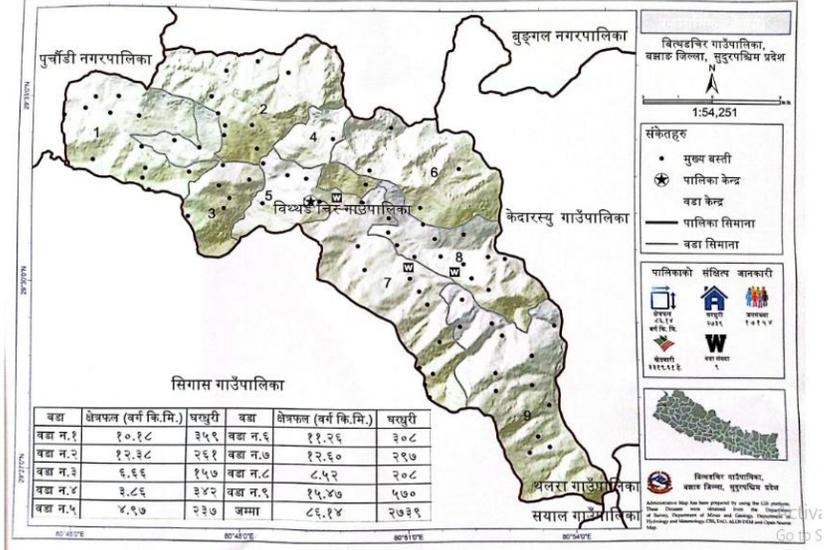
गाउँ कार्यपालिकाबाट आवधिक योजना पारीत: आवधिक योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन कार्यपालिकामा पेश गरी मिति २०८२ असार २१ गते कार्यपालिकाबाट स्वीकृती गरिएको थियो ।

परिच्छेद २: वित्थडचिर गाउँपालिकाको विकासको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समीक्षा

२.१ वित्थडचिर गाउँपालिकाको परिचय

२.१.१ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना

भूपरिवेष्टित देश नेपालको सुदूरपश्चिम प्रदेशको उत्तरी भागमा अवस्थित रहेको बझाङ्ग जिल्लाको दक्षिणी क्षेत्रको पहाडी भागमा यो वित्थडचिर गाउँपालिका अवस्थित रहेको छ। साविकका स्याँडी, देउलेख र सुनकुडा गाविस मिलाएर हाल वित्थडचिर गाउँपालिका बनेको छ। रहनसहन, लवाईखवाई देखि रितिरिवाज-परम्परा, भाषा सम्पूर्ण कुरा यी तीन गाविस बिच मिलने भएकाले, यी तीन गाविस समावेश गरी एक गाउँपालिकाको रूपमा सिफारिस गरिएको थियो। मिति २०७३।११।२७ गते नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित खण्ड ६६, संख्या ५८, नेपाल राजपत्र भाग ४ को पृष्ठ नं. ३६० र ३६१ मा प्रकाशित राज्य पुनर्संरचनाको प्रतिवेदन अनुरूप यस वित्थडचिर गाउँपालिकाको जम्मा ९ वडा कायम गरी साविक देउलेख गाविस कार्यालयलाई केन्द्रका रूपमा प्रस्तावित गरिएको छ। धार्मिक प्रयत्नकिय दृष्टिले अति महत्त्वपूर्ण क्षेत्रको रूपमा परिचित, साविक स्याँडी गाविस अन्तर्गत पर्ने, 'वित्थड क्षेत्र' तथा साविक सुनकुडा गाविसको 'चिर क्षेत्र' र देउलेखको चिरासैनी भगवती लाई आधारमानी यस गाउँपालिकाको नामाकरण 'वित्थडचिर' गरिएको हो।

८६.१५ वर्ग कि.मी. क्षेत्रमा फैलिएको यस गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या १७,८१२ जना रहेको छ। समुद्र सतहबाट २६५०फिट देखि ८०५० फिटको उचाईमा रहेको यस वित्थडचिर गाउँपालिका, बझाङ्ग जिल्ला प्रवेश मार्ग, (जयपृथ्वी मार्ग) को २१ कि.मी. मोटरबाटोयसै गाउँपालिकाभएर प्रवेश हुन्छ।

भौगोलिक अवस्थिति:

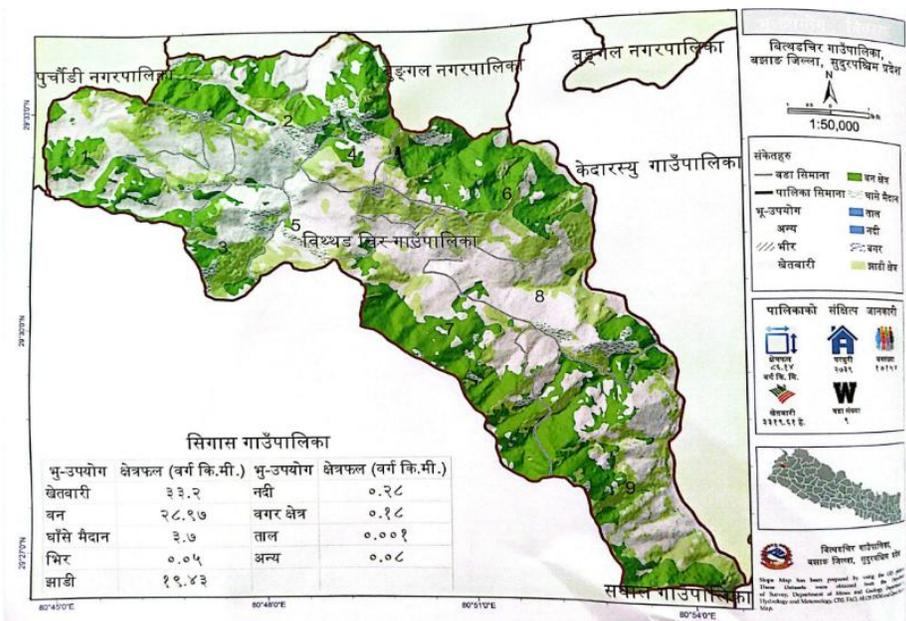
- पूर्व : केदारस्थुँ गाउँपालिका
- पश्चिम : बैतडी जिल्ला
- उत्तर : बुँगल नगरपालिका
- दक्षिण : बैतडी जिल्ला
- अक्षांश : २९०२६'२८" देखि २९०३४'२०" उत्तरी अक्षांश सम्म
- देशान्तर : ८००४४'५६" देखि ८००५२'४७" पूर्व देशान्तर सम्म
- समुद्र सतहबाट २६५० फिट देखि ८०५० फिटको उचाई सम्म।

२.१.२ प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा

सुदुर पश्चिमको हिमाली जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरूपका हिसाबले मिश्रित प्रकृतिको भु बनेट रहेको पाइन्छ। पालिकाको उत्तरपश्चिम सिमाना भाग भएर बग्ने सेती नदीको साथमा अग्ला-अग्ला पहाडका चुलीहरू यहाँका धरातलीय स्वरूपका आकर्षणहरू हुन्। पहाडका काखमा बान्की मिलेर बसेका खेतियोग्य भिराला जमिनहरू पनि देख्न सकिन्छ। ती बाहेक धेरैजसो भूभाग भिरालो र चट्टानी क्षेत्रले ओगटेको छ। अग्ला र भिराला पहाडी श्रृंखलाले बनेको यस गाउँपालिकामा भीरपाखा तथा वसोवास योग्य क्षेत्र सहितको विविधतायुक्त धरातलिय अवस्थिति रहेको छ। यस क्षेत्रमा मुख्यतया सामान्य भिरालो जमिन र प्राय स्थानमा भिर रहेको छ। सामान्यतया: यस क्षेत्रमा चिम्ट्याइलो खालको माटो र कडा खालको चट्टान रहेको देखिन्छ।

गाउँपालिकाको अप्रकाशित प्रोफाइल २०७४ का अनुसार गाउँपालिकाको कुल क्षेत्र मध्ये ३३.२ वर्ग कि.मि कृषि क्षेत्र रहेको ०.२८ वर्ग कि.मि. नदीनालाले ओगटेको छ। गाउँपालिकालाई मुलप्रवाह क्षेत्र बनाएर अविरल बगिरहने सेती नदी तथा यसका सहायक खोलाहरू यहाँको मुख्य प्राकृतिक सम्पदाहरू हुन्।

भू-उपयोगको हिसाबले हेर्ने हो भने यस पालिकाको भू उपयोगको स्थिति यसप्रकार रहेको छ ।

क्र.सं.	विवरण	वर्ग कि मि
१	कृषि क्षेत्र	३३.२
२	नदी क्षेत्र	०.२८
३	घासे मैदान	३.७
४	झाडी क्षेत्र	१९.४३
५	वन क्षेत्र	२८.९७
६	बगर क्षेत्र	०.१८
७	ताल क्षेत्र	०.००१
८	भिर क्षेत्र	०.०५
९	अन्य क्षेत्र	०.०८
	जम्मा	८६.१५

स्रोत: JIS नक्साबाट

२.१.३ जनसांख्यिक अवस्था

रास्ट्रीय जनगणना २०७८ को नतिजा अनुसार ३११६ घरपरिवारहरूमा १७८१२ जनसङ्ख्या रहेको छ। जसमध्ये महिलाको संख्या ९३७८ र पुरुषको संख्या ८४३४ रहेको छ । औषत घरपरिवारको आकार ५.७२ र लैंगिक अनुपात ८९.९३ रहेको छ। गाउँपालिकाको जनघनत्व २०७ जना प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ ।

वडागत रूपमा जनसङ्ख्याको विश्लेषण गर्ने हो भने सबैभन्दा बढि जनसंख्या वडा नं. १ मा (२८३२) रहेको छ। त्यसैगरी सबैभन्दा कम जनसंख्या वडा नं. ८ मा (९७४) मात्र रहेको छ। यसरी ९ वटै वडाको पुरुष र महिलाको जनसंख्या तुलना गर्ने हो भने पुरुष भन्दा महिलाको जनसंख्या बढि रहको छ ।

वडागत रूपमा जनसंख्याको वितरण

वडा नं	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१३९९	१४३३	२८३२
२	८९७	९७७	१८७४
३	५७६	६३४	१२१०
४	११७३	१२९८	२४७१
५	७२४	८४८	१५७२
६	८८५	९०९	१७९४
७	७३१	८२५	१५५६
८	४३७	५३७	९७४
९	१६१२	१९१७	३५२९
जम्मा	८४३४	९३७८	१७८१२

स्रोत: केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागको website

२.२ आर्थिक विकास अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

यस गाउँपालिकाको भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाँको धरातलीय स्वरूपमा पनि विविधता पाइन्छ। कतै खोंच, कतै लेक, कतै पहाड, कतै छहरा, कतै गल्छी जस्ता अनेकन प्रकृतिको भुभाग पाइन्छ। यहाँको प्राय जसो जमिनको प्रकृति भिरालो किसिमको रहेको छ। भू-उपयोगको अवस्था हेर्ने हो भने ३३.२ प्रतिशत मात्र भू-भाग खेती गरिएको कृषि जमिन रहेको छ। यस गाउँपालिका बासीहरूको जीविकोपार्जनको मुख्य स्रोतको रूपमा कृषि व्यवसाय रहेको छ। अझैसम्म पनि परम्परागत पद्धतिमा आधारित यहाँको कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी मात्र बनेको छ भने भर्खर मात्र व्यावसायिक खेती तर्फ प्रयासहरू शुरु हुन थालेका छन्। कृषि तर्फ खाद्यन्न बाली, तरकारी तथा अमिलो जातका फलफुल खेती नै यहाँको मुख्य आमदानीको स्रोतको रूपमा रहेको छ भने पशुपंक्षीपालन तर्फ मह, घ्यु तथा मासुजन्य उत्पादन मुख्य आमदानीको स्रोतको रूपमा रहेको छ। कृषिको यान्त्रिकरण तथा उन्नत जातका बिउको प्रयोगको थालनी भएसँगै यस पालिकाको कृषि विकासमा सुधार हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा जौ, गहुँ, उवा, नयल, मकै, फापर, कोदो, मार्सी, आलू, सिमी आदि लगायतका बाली रहेको छ। यस क्षेत्र भित्र नगदे बालीका रूपमा आलु, टमाटर, काउली, सिमी जस्ता बालीहरूको उत्पादन हुने गरेको छ। त्यस्तै गरी आरु, किवी, स्याउ, अमिलो लगायतका फलफुल उत्पादन हुने गरेको छ। साथै, दलहनमा राजमा र भटमास लगायतका बालीहरूको उत्पादन हुने देखिन्छ भने तेलहनमा केही मात्रामा तोरी उत्पादन हुने गरेको छ। गाउँपालिका क्षेत्रमा करिब २० क्विन्टल जडीबुटी समेत उत्पादन हुने गरेको छ। यासागुम्बा स्थानीयबासीको मुख्य आयका रूपमा रहेको छ ।

बित्थडचिर गाउँपालिकामा पशुपंक्षी पालन तिर हेर्नेहो भने भेडा बाखा पालन मुख्य हो। भौगोलिक रूपमा धेरै विगट यस बित्थडचिर गाउँपालिकामा भेडा-बाखा पालन पराम्परागत रूपमा वर्षौ देखि नै पालिदै आएको मानिन्छ। सडकको पहुँचबाट निकै टाढा रहेको यस बित्थडचिर गाउँपालिकामा भेडा बाखा र खच्चर बाट माल समान ढुवानी गर्न र अत्यधिक चिसोका कारण उनी कपडाहरू बनाई लगाउन तथा मासुका लागि पालिने गरेको पाइन्छ। प्रायले मात्र भैसी पाल्छन भने गाई चौरी पनि पाल्ने गरेको पाइन्छ ।

२.२.२ पर्यटन तथा सस्कृति

बित्थडचिरमा हरियाली डाँडाहरू, खोल्सानाला, झरना र चरन क्षेत्रहरूले पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने ठूलो क्षमता राख्छ। हिमाल देखिने डाँडाहरू, जङ्गलहरूमा पदयात्रा (hiking/trekking), bird watching र शान्त प्राकृतिक सौन्दर्य अवलोकन गर्न सकिने ठाउँ छन्। यी स्थलहरूमा अझैसम्म पहुँच सुधार र प्रचार प्रसारको कमी छ। आधारभूत पूर्वाधार (बाटो, सरसफाइ, आवास) विकास गर्न सके भने ग्रामीण पर्यटन फस्टाउन सक्छ। यहाँका प्राचीन मन्दिरहरू, थान, पूजास्थल र चाडपर्वसँग जोडिएका पवित्र स्थलहरूले आन्तरिक पर्यटक तान्न सक्छन्। यस्ता स्थलहरूको संरक्षण र व्यवस्थित व्यवस्थापन गर्न सके, ती धार्मिक पर्यटनको राम्रो गन्तव्य बन्न सक्छन्। सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूलाई नियमित र व्यवस्थित गरी “फेस्टिभल टुरिज्म” को रूप दिन सकिन्छ। यहाँको मौलिक जीवनशैली, परम्परागत घर र ग्रामीण संस्कृतिलाई अनुभव गर्न चाहने पर्यटकहरूका लागि बित्थडचिर एक उपयुक्त गन्तव्य बन्न सक्छ। स्थानीय उत्पादन (जडीबुटी, मौरीपालन, अर्गानिक खेती) र घरेलु खाना पर्यटकलाई आकर्षक हुन्छ। होमस्टे र सामुदायिक पर्यटनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेर गाउँलेले प्रत्यक्ष लाभ लिन सक्छन्। पर्यटकलाई स्वागत गर्ने सीप, सफा र व्यवस्थित आवासको आवश्यकता देखिन्छ। बित्थडचिर गाउँपालिका पर्यटकिय दृष्टिले समृद्ध सम्भावना बोकेको भए पनि हालसम्म यसको विकास र व्यवस्थापनमा कमजोरी देखिन्छ। पूर्वाधार विकास, प्रचारप्रसार, स्थानीय सीप अभिवृद्धि र सरसफाइमा सुधार ल्याउन सकेमा यो क्षेत्र दिगो ग्रामीण, धार्मिक र प्राकृतिक पर्यटनको उत्कृष्ट गन्तव्य बन्न सक्छ।

हिमाल, झरना, फाँटहरू र ढकमक गुँरास फुलेको दृश्यावलोकन लगायत स्थानीय कला संस्कृतिको संरक्षण, पर्यटकीय स्थलको स्तरोन्नती प्रकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्न सकेको खण्डमा पर्यटन क्षेत्रमा यस गाउँपालिकालाई थप लाभ हासिल हुने देखिन्छ।

२.२.३ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

गाउँपालिकाको मुख्य बजारको रूपमा रहेको देउलेख, सुनकुडा, बित्थडर, बागथला, बजार बाहेक अन्य मुख्य सरसामानका लागि धनगढी बजारको रूपमा रहेको छ। गाउँपालिकामा साना घरेलु उद्योगहरू रहेका छन्। यी उद्योगहरूले स्थानीय उत्पादनलाई गाउँपालिका क्षेत्र र गाउँपालिका क्षेत्र बमहिर तथा जिल्ला बाहिरका बजारहरूमा समेत आपूर्ति गर्छन्। त्यस किसिमका साना उद्योगहरूमा गलैचा, नाम्लो, डेरी, उन उत्पादन, निडाली, कुटानीपिसानी, सिलाइ, जडिबुटी, हाते कागज उद्योग आदि पर्दछन्। धार्मिक तथा सांस्कृतिक रूपमा निकै धनि मानिएको यस पालिकामा वसोवास गर्ने अधिकांश मानिसहरू जडिबुटी संकलन तथा व्यापार गर्ने गर्दछन्। यसका साथै गाउँपालिकामा भेडा बाखा पालन तथा राडिपाखि बुन्ने कार्य समेत गर्दछन्।

२.२.४ आम्दानी, रोजगारी र वित्तीय सेवा

बित्थडचिर गाउँपालिकाका मानिसहरू जेठ, अषाढ, असौज, कार्तिक र चैत्र महिनामा स्थानीय खेतीपाती, सिजन अनुसारको खर संकलन, जडिबुटी संकलन, भण्डारण तथा बिक्री वितरण व्यवसायले गर्दा ब्यस्त हुने गर्दछन्। त्यस कारण बाँकी अन्य महिनाहरू केही फुर्सदिला देखिएका कारण विकास निर्माणका गतिविधिहरूमा समुदाय सहभागिता हुने गरेको देखिन्छ। समग्रमा यस गाउँपालिकामा पुरुषको भन्दा महिलाहरू सिजन अनुसारको काममा बढी ब्यस्त हुने अवस्था तथ्यांक विश्लेषणले देखाउछ। गाउँपालिका भित्र कुल जनसङ्ख्या आधा भन्दा बढी आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेका छन्। आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट भारत लगायत वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ। यस गाउँपालिकाको कुल घरधुरी मध्ये करिब ७ प्रतिशत मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन्। गाउँपालिकाको क्षेत्रका कूल ३११६ घरपरिवार मध्ये परिवारका कुनै एक सदस्य वैदेशिक रोजगारीमा गएका घरपरिवारको अनुपात करिब २५ प्रतिशत रहेको छ। वैदेशिक रोजगारमा गएका

व्यक्तिहरूले वार्षिक रूपमा करिब २५ करोड रूपैया भन्दा बढी विप्रेषण पालिकामा भित्राउने गरेको देखिन्छ । जसलाई औषत कमाइको रूपमा हेर्दा प्रति व्यक्ति प्रति महिना ३० हजार रूपैया हुन आउँछ ।

२.२.५ सहकारी

यस गाउँपालिकामा नियमित संचालनमा रहेका ८ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेको छन्। पालिकाको जानकारी अनुसार सबै सहकारी सक्रिय रहेका छन्। कृषि सहकारी संस्थाको सङ्ख्या १ वटा रहेका छन् ती संस्थाहरूको लगानी प्रायः कृषि क्षेत्रमा नै केन्द्रित छ। बित्थडचिरबासी करिब ३० प्रतिशत परिवारहरू सहकारीमा आवद्ध छन्। ऋण प्रवाह, धितो मूल्यांकन जस्ता विषयहरूमा सहकारीहरूको आफ्नै विविध प्रावधानबाट ग्रामीण वडाबासीहरू ऋण सुविधाबाट लाभान्वित हुन सकिरहेका छैनन र वडास्तरको धितोबाट आवश्यकता अनुसार सहकारीबाट ऋण प्राप्त हुन सकिरहेको छैन । त्यसैगरी परियोजनामा आधारित ऋण र सामूहिक जमानीमा ऋण प्रदान गर्ने नीति पनि सहकारीहरूमा छैन। यसर्थ पर्याप्त पुँजीको अभाव एवं ऋण व्यवस्था हुन नसकेका कारणबाट पनि सीपयुक्त जनशक्तिहरूले उद्योग व्यवसाय स्थापना गर्न र पुँजी भएकाहरूले पनि व्यवसाय विस्तार गर्न सकिरहेका छैनन्। सहकारी संस्थाहरूमा सदस्यको हैसियतबाट तुलनात्मक रूपमा धितो बिना पनि ऋण सुविधा सहज भएपनि आवश्यकता अनुसार ऋण प्रदान गर्न सक्ने हैसियतको विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन ।

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुरक्षित मातृत्व, पोषण सेवा र परामर्श सेवा उपलब्ध भएपनि ल्याव, एक्सरे तथा एससिटि जस्ता अत्यावश्यक सुविधाहरू उपलब्ध हुन सकेको छैन। आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्इ चुस्त दुरुस्त राख्न गाउँपालिका क्षेत्रभित्र १५ सैयाको आधारभूत अस्पताल निर्माणाधिन रहेको छ । वटा स्वास्थ्य चौकी, १ वटा आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ, ५ वटा बर्थिंग सेन्टर, १ आयुर्वेद औषधालय, र ४५ जना सक्रिय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका रहेका छन्। मुख्य रूपले यस गाउँपालिकामा झाडापखाला, रुघाखोकी, ज्वरो, टाईफाइड, ग्यास्ट्रिक तथा निमोनिया लगायतका रोगहरू बढी मात्रामा लागेको देखिन्छ। स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुनेलाई सुत्केरी पोषण प्रोत्साहन शुरुवात गरिएको छ ।

पछिल्ला दिनमा स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुधार भएको छ । स्थायी परिवार नियोजनका लागि हरेक वर्ष स्वास्थ्य संस्थामा शिविर संचालन गर्ने गरिएको छ। स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तनको लागि स्वास्थ्य संस्थास्तरमा अन्तरकृया तथा मधुमेह, रक्तचाप र पिसाव जाँच कार्यक्रम हरेक वर्ष संचालन हुने गरेको छ। विद्यालयस्तरमा जुकाको औषधी तथा भिटामिन ए र स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम वर्षमा ३ पटक हुने गरेको छ। पाठेघर खस्ने महिलाकोलागि उपचार स्थानीयस्तरमा हुने गरेको छ। गाउँपालिकास्तरमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन अहिले सम्म कुनै पनि गैर सरकारी संस्थाहरू स्वास्थ्य क्षेत्रमा साझेदारको रूपमा नरहेका अवस्था छ ।

आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्इ चुस्त र दुरुस्त बनाउनको लागि शाखाबाट औषधी खरिद, रिक्त दरबन्दीमा कर्मचारी भर्ना, कर्मचारीहरूलाई तालिममा सहभागी, विभिन्न कार्यक्रमहरूको समीक्षा, स्वास्थ्य शिविर लगायत कार्यहरू गर्दै आइरहेको छ । बित्थडचिर बासीका लागि सुलभ स्वास्थ्य सेवाको उद्देश्य पुरा गर्न र आकस्मिक महामारीलाई समेत व्यवस्थापन गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरू सुदृढीकरण, पालिका अस्पताल निर्माणका क्रममा रहेको र स्वास्थ्यकर्मीहरूको प्रभावकारी परिचालनको लागि गाउँपालिका स्वास्थ्य नीति तयार गरी लागु गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

२.३.२ शैक्षिक विकास

यस गाउँपालिकाको स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सिप, र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, र विकास गर्न गाउँ शिक्षा समितिबाट आधारभुत तहको परिक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, अनुगमन र नतिजा प्रकाशनको लागि कार्यविधि निर्माण गरिएको छ । प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा कार्यरत सहयोगीलाई स्थानीय तहबाट बजेट विनियोजन र कक्षा सञ्चालन गर्ने नीति लिईएको छ । विद्यालयको शैक्षिक विकास र शिक्षकको क्षमता विकासको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको र अनलाईन विधीबाट शैक्षिक सुचना प्रवाह गरी विद्यालय र पालिका विच बैठक सञ्चालनको शुरुवात गर्ने अभ्यास गरिएको छ ।

भौगोलिक रूपमा विकट गाउँपालिका भएपनि यो गाउँपालिका अन्तर्गत हाल २३ ओटा सामुदायिक विद्यालय, जसमध्ये आधारभुत विद्यालयहरू र माध्यमिक विद्यालयहरू यस गाउँपालिकामा रहेका अधिकांश विद्यालयहरूमा श्रोत कक्षा, एकीकृत पाठ्यक्रम, इनटरनेट सुविधा जस्ता शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न सघाउ पुऱ्याउने साधनहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ। विद्यालयहरूमा बालकलबहरू गठन भएता पनि बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग नभएको देखिन्छ। सबै विद्यालयहरूले दलित, अपांग, विपन्न तथा जेहेन्दार जस्ता विभिन्न शिर्षकमा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउदै आएका छन् ।

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

वि.सं. २०७८ सालको जनगणना अनुसार यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका कूल ३११६ घरपरिवार मध्ये ४५.६ प्रतिशत धारापाइप/ (घरपरिसर भित्र ३७.८ प्रतिशत धाराघरपरिसर)पाइप बाहिर १०.५ मूलधाराबाट, ३.७ प्रतिशत

खुला इनारकुवा/, ०.३ प्रतिशत खोलाझरना/ र अन्य स्रोतबाट ०.२ प्रतिशत घरपरिवारले पानी उपभोग गर्दछन् । यसबाट अझैपनि केही घरपरिवारमा पाइपबाट खानेपानीको सुविधा नपुगेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले एक घर एक धारा नीति अनुसार काम गरिरहेको छ। गाउँपालिका पूर्णरूपमा खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको अवस्था भएपनि केही घरधुरीहरूमा शौचालय नभएको देखिन्छ। वडाहरूको फोहरमैला जैविक भए मल बनाउने, प्लास्टिक र अजैविक भए जलाउने गरी घरैमा व्यवस्थापन गरिने गरेको छ। सार्वजनिक शौचालयहरूको अभाव रहेकोछ भने कतिपय घरधुरीमा खानेपानीको व्यवस्था छैन। पूर्ण सरसफाइमा अझै पनि कमि कमजोरी छन् । विद्यालयहरूमा सेनिटरी प्याडको विर्सजन एवं किशोरीमैत्री शौचालय लगायतका समस्याहरू यथावत देखिन्छन् ।

पानीको स्रोत	घरपरिवार प्रतिशतमा
धारापाइप/ घरपरिसर भित्र	४५.६
धारा / पाइप घरपरिसर बाहिर	३७.८
ढाकिएको इनार/ कुवा	२.१
खुला इनार/ कुवा	३.७
मूल धारा	१०.५
खोला/ झरना	०.३
अन्य	०.२

२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

नेपालको संविधानले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाललाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्प सहित महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव विना समान वंशीय हक, सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी हक, राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा सहभागी हुने हक लगायतका हकको प्रत्याभुती गरेको छ। गाउँपालिकाले पाँच वर्ष भित्र बालविवाह मुक्त, महिला हिंसामुक्त र शत प्रतिशत महिला साक्षर गाउँ निर्माणको लागि आवश्यक पहल गरेको छ। महिलामैत्री गाउँपालिकाका लागि टोलटोलमा आमा समूह गठन भएका छन् । लक्षित वर्गका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन हुने छ । सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट सबै वर्गलाई समेटने प्रयास

भइरहेको छ। लक्षित वर्गका लागि आयमुलक कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन्। गाउँपालिकास्तरमा बाल, महिला, आदिवासी जनजाति तथा अपाङ्ग संजाल रहेका छन्। स्थानीय समिति तथा संरचना समावेशी स्वरूपमा गठन हुने गरेका छन्।

अझैपनि सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्ग सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका छन्। सबै वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकार सहित सर्वाङ्गिक विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई गाउँपालिका स्तरीय योजनाले समेटेनेछ। गाउँपालिकामा महिला दलित जनप्रतिनिधिको उपस्थिति, महिलामैत्री कानून, महिला शिक्षक दरबन्दी, महिला संजाल विकास एवं महिलाहरूद्वारा सहकारी संस्था संचालन जस्ता पक्षहरू राम्रा छन्। त्यसैगरी विद्यालयमा महिला शिक्षिकाको व्यवस्था, सुत्केरी जाँच व्यवस्था र वृद्ध भत्ताको व्यवस्था गरिएको छ। यस गाउँपालिकाबासी नेपाल सरकारको सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बाल सुरक्षा अनुदान र दलित वर्गहरू सामाजिक सुरक्षा भत्ताबाट लाभान्वित भएका छन्।

२.३.५ युवा, खेलकुद तथा कला

करिब २५ प्रतिशत जनसंख्या युवा उमेर समुहका छन्। यस गाउँपालिकाले युवा जनसक्तिलाई उत्पादन, विकास निर्माण र रोजगारीसँग जोडने नीति लिएको छ भने गाउँपालिका तथा वडा तहमा खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना तथा खेलाडी प्रोत्साहन हुने गरेको छ। बित्थडचिर गाउँपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूमा खेलकुद मैदान रहेका छन्। प्राय खेलकुद मैदानहरू विद्यालय भित्र नै रहेका छन्। यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र खेलकुद, मनोरञ्जन, पिकनिक लगायतका स्थलहरू रहेको छ। यस गाउँपालिकामा प्रदेश तथा जिल्लास्तरका ... खेलाडी छन् भने,वटा युवा क्लब र विद्यालय स्तरका खेल मैदानहरू रहेका छन्। गाउँपालिका भित्र खाती लगायतका उच्च हिमाली स्थानमा रहेको क्रिकेट खेल मैदान रहेको छ।

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिकाहरूको आफ्नै मौलिक संस्कृतिहरू छन्। सबै जातिहरूले आफ्नो संस्कृति अनुरूपका चाडपर्व निकै महत्व र उत्साहका साथ मनाउँदै आइरहेका छन्। माघेसंक्रान्ति, शिवरात्री, दशैं, तिहार, गौरा, कृष्णजन्माष्टमी, लगायतका चाडपर्व जात्रा र मेला मनाइने गरिन्छ। विभिन्न जातजातिहरूको छुट्टै संस्कृतिहरू हुँदाहुँदै पनि एकअर्का प्रतिको धार्मिक तथा सांस्कृतिक सहिष्णुता यहाँको सुन्दर पक्ष हो। यहाँ मनाइने प्रमुख चाडपर्व तथा कला संस्कृतिहरू यस प्रकार रहेका छन् :

क्र.स	चाडपर्व	मनाइने महिना
१.	विषु तथा नयाँ वर्ष	वैशाख
२.	असार पन्ध्र	असार
३.	नागपञ्चमि	श्रावन
४.	रक्षाबन्धन	भाद्र
५.	गौरा पर्व	भाद्र
६.	तीज	भाद्र
७.	कृष्ण जन्माष्टमि	भाद्र
८.	विजया दशमी	असोज
९.	तिहार	कार्तिक पुर्णिमा
१०.	पुष पन्ध्र	पौष
११.	माघेसंक्रान्ति	माघ

क्र.स	चार्डपर्व	मनाइने महिना
१२.	शिवरात्री	फाल्गुन
१३.	होली पर्व	फाल्गुन/चैत्र

स्रोत: गाउँपालिका

२.४ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

२.४.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

बित्थडचिर गाउँपालिकाले भवन निर्माण योजना तथा नक्सापास मापदण्ड तयार गरी लागु गर्न बाँकी रहेको छ । हरेक क्षेत्रको विकास निर्माणलाई योजनावद्ध ढङ्गले अगाडि बढाउने पहल कदमी गरिनु पर्दछ । गाउँपालिकामा आवास योजना तथा एकीकृत बस्ती विकास सम्बन्धी कानून बनाउने अधिकार प्राप्त भएको छ भने केही आवास निर्माणको लागि आवश्यक स्थानीय ढुङ्गा गिट्टी, बालुवा, काठ आदिको उपलब्धता रहेको छ । आवश्यक खानेपानीका स्रोतहरू तथा प्राकृतिक जल निकासको अवस्था तथा बसोबासको लागि उपयुक्त हावापानी रहेको छ । व्यवस्थित बस्ती विकासको लागि गाउँपालिकाले उपयुक्त नीति तयार गरेर प्राविधिक विज्ञहरूको सहयोगमा उक्त कार्य गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिन्छ । गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माणको चरणमा अन्तिम पुगेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाका ९ वटा वडा कार्यालय मध्येवडाको आफ्नै वडा कार्यालय रहेको छ भनेवडाहरूको वडा कार्यालय भाडामा लिएर संचालन गरीएको छ ।

पहिरो र कटानले गाउँपालिकाका केही क्षेत्र प्रभावित भएका कारण वर्षेनी मानवीय तथा आर्थिक क्षतिको सामना गर्नु परेको छ । भू-उपयोग नीति अनुसार बस्ती विकास हुन नसक्दा बित्थडचिर गाउँपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूमा मापदण्ड विपरित आवास निर्माण भएका छन् साथै मापदण्ड अनुसार भएको वा नभएको अनुगमन गर्ने कार्य प्रभावकारी नभएकाले अव्यवस्थित भवन निर्माण हुने क्रम रोकिएको छैन । गाउँपालिकामा विद्यमान अवस्थामा शहरी विकासको पूर्वाधार विकास गर्न आवश्यक आर्थिक समस्या रहेको देखिन्छ । एकै पटकमा सेवा प्रदान गर्न बनाउन पर्ने भवनहरू र तिनीहरूकोलागि आवश्यक मानव स्रोत एवम् साधनहरूकोलागि गर्नु पर्ने लगानी पुऱ्याउन सक्षम हुन नसक्दा बित्थडचिर गाउँपालिकाले सेवाग्राहीलाई शिघ्र सेवा प्रदान गर्न नसकिरहेको अवस्था छ । ग्रामीण क्षेत्रमा आवासको निर्माण गर्दा प्राविधिकको परामर्श नलिने तथा निर्माण सामग्री कम गुणस्तर को प्रयोग गर्ने भएका कारण त्यस्ता ठाउँका भवन जोखिमयुक्त रहेका छन् । सामुहिक आवास तथा एकीकृत बस्ती निर्माणमा जनचासो नहुँदा जोखिममा रहेका घर तथा बस्ती स्थानान्तरणमा समेत चुनौती रहेको छ ।

आवास तथा बस्ति विकासका लागि आवश्यक उच्च प्रविधिहरू प्रयोग तथा दक्ष जन शक्तिहरूको परिपूर्ति गर्नु बित्थडचिर गाउँपालिकाको बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माणका लागि पहिलो प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने देखिन्छ । सडक, चुस्त यातायात सुविधा, पर्याप्त गुणस्तरीय खानेपानी, गुणस्तरीय बिजुली तथा सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरी बित्थडचिर गाउँपालिकालाई सुव्यवस्थित एवं सुरक्षित पालिका बनाउने प्रसस्त आधार रहेका छन् । स्थानीय स्रोत र साधनको प्रयोग गरी सुरक्षित घरहरू बनाउन सकिने तथा व्यापक जनसहभागिता स्वयं गाउँपालिकाले आफ्नो वस्तुगत अवस्था अनुरूप आवास योजना निर्माण गर्ने अधिकार रहेको कारण मौलिक प्रकृतिको वास्तुकलाको जगेर्ना गरी मौलिक पहिचान कायम गर्न आवास निर्माण अनुमति दिँदा विशेष प्रोत्साहन गर्नु पर्ने देखिन्छ । खेर गएका बाँझो जमिनहरूलाई आवास योजना निर्माण गरी सुरक्षित घडेरी विकास गर्ने तथा उर्वर, खेति योग्य जमीनको संरक्षणमा बित्थडचिर गाउँपालिकाको पहल कदमी जरुरी छ । पालिकामा हालसम्म शहरीकरण नभइसकेकोले शुरुको अवस्थाबाट नै वैज्ञानिक ढङ्गले शहरीकरणलाई अगाडि बढाउन सकिने अवस्था रहेको छ ।

२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात

गाउँपालिका भित्र संघिय सरकार मातहतको जयपृथ्वी राजमार्ग बाहेक हाल सम्म कुनै पनि सडक कालोपत्रे हुन सकेको छैन भने सबै ग्रामिण सडक ग्राभेल र कच्ची अवस्थामा रहेको छ। ३३ किमि कालोपत्रे जयपृथ्वी राजमार्ग रहेको गाउँपालिकामा हाल सम्म करिब ४५ कि. मी. ग्रामिण सडक रहेको छ। गाउँपालिकामा ६ झोलुङ्गे पुल रहेको छ। यस गाउँपालिकामा बझाङ सदरमुकाम देखि गाउँपालिकाको केन्द्र सम्म पक्की सडकका छोटो दुरीका रुटमा नीजी तथा सार्वजनिकसवारी साधनहरू नियमितरूपमा चल्ने गर्दछन्। प्रायजसो ठाउँमा भने वर्षातको समयमा पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुने, पानी जम्ने, हिलो हुने भएका कारण नियमितरुमा यातायात सुचारु गर्न कठिनाई हुने गरेको छ ।

सडक विस्तार जथाभावी तरिकाले गरिँदा धेरै स्थानहरूमा खेतीयोग्य जमीनको विनाश हुनका साथै पहिरोको प्रकोप बढ्ने तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर परिरहेको देखिन्छ। गाउँपालिकाका अधिकांश सडकहरू कच्ची र सम्पूर्ण सडकको स्तरोन्नति गर्न समयमै आवश्यक बजेटको अभाव रहेको छ

आन्तरिक सडक सञ्जालको पूर्णरूपमा विकास हुँदा पालिकालाई कृषि, पर्यटन र जडीबुटी उत्पादन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ भने स्थानीय वस्ती तथा बजार केन्द्रबाट मूल सडकमा जोडिने कृषि सडक तथा अन्य सडकहरूको स्तरउन्नति गर्न सके कृषि उत्पादन बजारिकरण निकै सहज हुन गई आर्थिक क्रियाकलापहरूमा बढवा हुन सक्ने देखिन्छ। सडक पूर्वाधार विकासबाट आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनेछ साथै स्थानीय स्रोत साधनको संरक्षण तथा दिगो प्रयोग तथा स्थानीय स्तरमा औद्योगीकरणमा सहजता हुने देखिन्छ ।

२.४.३ विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

नेपालको संविधानले वैकल्पिक ऊर्जाको विकास गरी आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिकालागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ र यसबाट दुर्गम क्षेत्रमा रहेका राष्ट्रिय प्रशारण लाइन पुन्याउन सम्भाव्यता नभएका तथा छरिएर रहेका बस्तीहरूमा आधुनिक ऊर्जाको पहुँच पुन्याउन र शहरी क्षेत्रको बढ्दो ऊर्जा भागको व्यवस्थापन गर्न र परम्परागत तथा आयातित ऊर्जा माथिको निर्भरतालाई कम गर्न विभिन्न किसिमका नवीकरणीय ऊर्जाको प्रवर्द्धन, विकास र दिगो व्यवस्थापन गरी यस क्षेत्रलाई मुल प्रवाहमा ल्याउन जरुरी छ। नवीकरणीय ऊर्जा क्षेत्रमा नेपालमा भैरहेका कार्यहरूमा लघु जलविद्युत सुधारिएको पानि घट्ट, सौर्य ऊर्जा, वायु ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, विद्युतीय चुलो, गोबरग्यास र वायोग्यास आदि रहेको छ ।

बित्थडचिर गाउँपालिकाका अधिकांश स्थानमा राष्ट्रिय प्रशारण लाइन मार्फत विद्युतीकरण हुन सकेको छैन जलविद्युत गाउँपालिका भित्र विजुली बत्तीको रूपमा प्रयोग गर्ने घरपरिवार ८६ प्रतिशत रहेको छ । गाउँक्षेत्रका ५ प्रतिशत घरधुरीहरूमा वैकल्पिक सौर्य उर्जा मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ । केही वडाका बस्तीहरूमा सामुदायिक विद्युतीकरण मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ । विद्युत आपूर्तिको लागि गाउँपालिकाले राष्ट्रिय प्रशारण लाइनलाई जोड्ने कार्यलाई तिब्रता दिएको छ। गाउँपालिका क्षेत्रमा ३ प्रतिशत घरपरिवार एल.पि.ग्यासबाट खाना पकाउने गर्दछन् भने खाना पकाउनका लागि दाउरा प्रयोग गर्ने करिब ९७ प्रतिशतरहेका छन् । सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्यामा वृद्धि हुँदै गएको छ।

२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यावसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ र। विगत केही वर्षदेखि नेपालमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न नीतिगत प्रयासहरू भएका छन्। बदलिँदो परिवेश तथा त्यसबाट सिर्जित चुनौती सामना गर्न तथा सिर्जित अवसरहरू प्रभावकारी रूपले उपयोग गर्न तदनुरूपको नीतिगत, कानुनी, संस्थागत व्यवस्था तथा रणनीतिक उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस गरी एकिकृत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति २०७२ तर्जुमा गरिएको छ। प्रविधिको व्यापक प्रयोगबाट कानूनको शासन, भ्रष्टाचारमुक्त र चुस्त प्रशासन, विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापन जस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मसात गरी सर्वसाधारणले पाउनु पर्ने सेवा छिटो, छरितो तथा कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्न सकिन्छ ।

बित्थडचिर गाउँपालिका क्षेत्रमा सबै वडामा मोबाइल सेवाको सुविधा पुगेता पनि अधिकांश बस्तीमा मोबाइल नेटवर्क ज्यादै कमजोर रहेको छ भने सेवा पहुँच भने करिब ७० प्रतिशत छ। करिब २० प्रतिशत परिवार मात्रै इन्टरनेट सेवाको पहुँचमा छन्। हाल स्थानीय प्रशासन हुने एफ.एम संचालनमा नरहेको भएता पनि रेडियो सुन्ने तथा स्याटलाइट टेलिभिजन हेर्न सकिने अवस्था छ । यस पालिकाकामा २ स्थानमा मात्रै मोबाइल टावरहरू रहेको छ जसले गर्दा सूचना आदान प्रदानमा केहि सहज भएता पनि प्रायजसो बस्ती अग्ला अग्ला डाँडाको फेदीमा रहेका कारण मुख्य बस्ती क्षेत्रमा नै मोबाइल नेटवर्क कमजोर रहेको छ। हाल सम्म पनि अप्टिकल फाइबर विस्तार हुन नसक्दा बित्थडचिर गाउँपालिकामा इन्टरनेट सुविधा एकदमै कमजोर रहेको छ। अति दुर्गम तथा बिकट भौगोलिक अवस्थितिका कारण सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको विकासमा बित्थडचिर गाउँपालिका निकै पछि परेको छ। छरिएर रहेको बस्ती भएकाले सञ्चारक्षेत्रको विकास र विस्तार गर्न कठिनाई रहेको देखिन्छ ।

२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था

२.५.१ वन तथा जैविक विविधता

वन क्षेत्र जैविक विविधताको भण्डार मात्र होइन कृषि, ऊर्जा, जल तथा औद्योगिक कच्चा पदार्थको स्रोत हुनुको साथै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य र बहुसङ्ख्यक जनताको जीविकाको प्रमुख आधार पनि हो। वनबाट हाम्रो करिब ७० प्रतिशत इन्धन झन्डै ४० प्रतिशत पशु आहारा र अन्य वातावरणीय सेवा प्राप्त हुँदै आएको छ। वन क्षेत्रमा नेपालको आर्थिक समुन्नति गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको छ। जडीबुटी लगायत विभिन्न वन पैदावारको विक्रिबाट मात्र वर्षेनी करिब करोडौं भन्दा बढी राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छ। नेपालको संविधानमा वातावरणीय सन्तुलन र स्वच्छताको लागि वन क्षेत्र तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्न राज्यले प्राथमिकता दिने कुरा उल्लेख गरिएको छ। वन वातावरण र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले बित्थडचिर गाउँपालिका एक महत्वपूर्ण स्थान मानिन्छ। यस गाउँपालिकामा वन जंगलको अवस्था राम्रो देखिन्छ । हिमाली क्षेत्रमा रहेका यस गाउँपालिकामा नदीका किनारमा समाशितोष्ण देखि टुन्ड्रा प्रकृतिको हावापानी भएको वन जंगल फैलिएर रहेको पाइन्छ। यहाँ मुख्य गरी धुपी सल्ला, बाँझ, उतिस, चिलाउने, कटुस, वर, पीपल जातका प्रजातिहरू पाइन्छ। यसैगरी कोइली, मैना, सुगा, दुकुर, लुईचे, गौथली, काग, भँगरा, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिवे, भ्याकुर, फिस्टो, रूपी, गिद्ध, कालिज, लाटोकोसेरो, चमेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तिन्ना, धोबी चरो, हाडफोरुवा आदि तथा घसने जीवहरूमा, हरेउ, सुनगोहोरो, छेपारो, भिती, सर्प, गडचौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि जातका चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्। यहाँका जंगलहरू बस्तीदेखि टाढा, अपायक स्थानमा घना र उत्तम छन् भने बस्ती नजिक रहेका वन क्षेत्रहरू विगतमा विनाशको क्रममा रहेतापनि हाल क्रमशः सुधारको क्रममा छन्।

भूउपयोगको दृष्टिकोणले नदी तथा ताल क्षेत्रले जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको देखिन्छ। गाउँक्षेत्रमा रहेको विभिन्न नदी, खोला तथा साना खोल्साले यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै ठूलो योगदान पुऱ्याएका छन् ।

२.५.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

गाउँपालिकाले जलाधार व्यवस्थापनलाई जिविकोपार्जनसंग जोडेर जलउपयोग गुरुयोजना तथा जिविकोपार्जन कार्यन्वयन तर्जुमा गर्नु जरुरी छ। यस गाउँपालिकाको मुख्य जलाधार क्षेत्र भनेको सेती नदी रहेको छ। स-साना खोलाहरु पनि हिमालय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका हुदा मुख्य खोलाहरुमा पानी पानीको मात्रा प्रयाप्त देखिन्छ ।

जलाधार व्यवस्थापन एवम् संरक्षणका अभावमा सिँचाइ व्यवस्थापन तथा बाढी पहिरो नियन्त्रणमा कठिनाइ छ । स्थानीय खोला खोल्साले खेतियोग्य जमीन कटान गर्ने क्रम बढ्दो छ भने बेमैसमी बाढीका कारण यहाँका स्थानीयबासीले धन-जनको क्षति व्यहोर्नु परेको अवस्था विद्यमान छ ।

२.५.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

गाउँ क्षेत्रमा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरु नभएता पनि वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा नीतिगत रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने, सौर्य उर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको उपभोगमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, ग्रामीण वडाहरुमा वायो ग्याँस निर्माणमा अनुदान उपलब्ध गराउने लगायतका कार्यक्रमहरु भैरहेको अवस्था छ। गाउँपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनबाट भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाहरुमा पर्नसक्ने प्रभाव न्यून गर्न तथा आर्थिक विकास तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिन्छ। अझैपनि ग्रामीण वडाहरुमा खाना पकाउनका लागि दाउराको प्रचलन यथावतै छ। त्यसै गरी वन पैदावारमा आधारित उद्योग धन्डाले पनि दिनानुदिन बढेकै छन्। विकास निर्माणका कार्यहरु वातावरण पक्षलाई कम महत्व दिने एउटा संस्कृतिनै बनेको छ। जलवायु परिवर्तनले मौसमी पात्रोमा परिवर्तन आएको छ। बालीनालीमा नयाँ किरा तथा रोगहरु उत्पन्न हुने गरेको छ। पानीका श्रोत सुक्दै गएका छन् भने विभिन्न किसिमको रोग लाग्नु, कुपोषण, तनाव, विद्यार्थी विरामी भई पठन पाठनमा समस्या र खेती फसलमा कमी आएको छ। वातावरणको प्रभावहरु क्रमसः स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा समेत देखिन थालेका छन् ।

जलवायु परिवर्तनका असरहरुलाई न्यूनीकरण गर्न वा अनुकूलन गर्न ज्ञान, सीप र संयन्त्र विकासमा त्यति ध्यान पुग्न सकेको देखिँदैन। अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारणले वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक असर परेको छ। गाउँ क्षेत्रमा जम्मा हुने प्लाष्टिकजन्य फोहरमैला एवं स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरहरुले समेत वातावरणमा प्रतिकूल असर पारेको छ। यसक्षेत्रको खानेपानी, सिँचाइ, र विभिन्न उर्चाईमा रहेका कृषि, पशुपालन, पूर्वाधारका योजनामा आगामी दिनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट हुने जोखिमलाई कसरी न्यूनीकरण गर्ने वा अनुकूलनका प्रयासको थालनी गर्ने भन्ने विषय गम्भीर रूपमा देखिन थालेकोछ। तीव्र शहरीकरणबाट वन, र उर्वर भूमि माथि वढदै गएको चाप र जलवायु परिवर्तनबाट सृजित भएका र भविष्यमा हुन सक्ने दुःप्रभावलाई कसरी न्यूनीकरण वा अनुकूलन गर्ने भन्ने विषय गाउँपालिकाको सामु एक प्रश्नको रूपमा देखिएको छ ।

कृषि क्षेत्रमा अत्यधिक रसायनिक औषधिको प्रयोगमा न्यूनीकरण हुन नसकेका कारण जल तथा जमिनमा प्रदुषण बढ्दो रूपमा रहेकोछ। गाउँपालिकाका सबै वडाहरुबाट फोहरमैला संकलन गर्न सकिएको छैन। बजार क्षेत्रमा यातायात बढ्दो चापको कारण धूलो धुँवाले प्रदुषण बढेको देखिन्छ। साथै ग्रामीण क्षेत्रमा अव्यवस्थित रूपमा बाटो खन्ने कारण धूलोको समस्याका साथै भूक्षयको समेत समस्या विद्यमान देखिन्छ ।

२.५.४ महामारी तथा विपद् व्यवस्थापन

गाउँ र वडा स्तरीय विपद्व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ। स्थानीय आपतकालीन सञ्चालन केन्द्र स्थापना प्रक्रिया अगाडि बढेको छ। स्थानीय आपतकालीन सञ्चालन केन्द्रले गैर सरकारी संस्थाहरू र सरकारी एजेन्सीहरू र अन्य सरोकारवालाहरू सहित गाउँ स्तरीय प्रकोप सम्बन्धी जानकारीका लागि समन्वय र सञ्चार बिन्दु बनाउने काम अगाडि बढेको छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको आफ्नै राष्ट्रिय एकीकृत सूचना प्रणाली विकासको कार्यविधि तयार गरी यस मार्फत विपद्का सूचनाहरू एकै ठाउँबाट सबैले जानकारी पाउने व्यवस्था अगाडि बढाइएको छ।

विथडचिर गाउँपालिकाको समग्र अवस्थाको अवलोकन गर्दा गाउँपालिकाका केही स्थानका घरधुरी जोखिममा रहेका छन्। खोलानालाले वर्षेनी बाटो परिवर्तन गर्ने गरेका कारण नदी किनारमा रहेका कृषि क्षेत्र बगरमा परिणत हुने गरेका छन्। नदी कटानका साथै गाउँपालिका भित्र पहिरोको जोखिमयुक्त क्षेत्रहरू समेत रहेका छन्। यदाकदा वनजंगल वरपरका क्षेत्रमा आगलागीको जोखिम समेत रहेको छ भने वनजंगल वरपरका क्षेत्रमा वन्यजन्तुका कारण वालिनाली तथा धनजनमा क्षती हुने गरेको (बाँदर आदि) देखिन्छ। चट्याङ्गका कारण समेत यदाकदा धनजनको क्षति हुने गरेको छ। विपद् जोखिम तथा सम्भाव्य क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन भई सो अनुसारको भू-उपयोग पद्धति अवलम्बन गर्ने नीति कार्यान्वयन भएको छैन। विपद्को त्रासले स्थानीयहरू घर/बस्ती छाडी अन्यत्र बसाइँसराइ सरेर सम्मको अवस्था सिर्जना भएको छ। विपद्को जोखिमले जग्गा/जमिन बिक्री गर्ने वा भू-उपयोग परिवर्तन गर्ने प्रवृत्ति रोक्नु सकिएको छैन। गाउँपालिका स्तरमा वैज्ञानिक भू-उपयोग प्रणाली स्थापना तथा विपद् न्यूनीकरण गर्न नयाँ प्रविधिको प्रयोग भएका देखिएको छैन।

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

शासन प्रणालीलाई जनमुखी, सक्षम, सुदृढ, सेवामूलक र उत्तरदायी बनाउनु नयाँ लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको आवश्यकता हो। यसकालागि शासन प्रणालीमा सबै क्षेत्र, वर्ग, समुदाय र सरोकारवालाको पहुँच र सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक छ। संघीय प्रणालीमा आधारित लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्दै जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नु सुशासनको मुल मर्म हो। संविधानले सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, भ्रष्टाचारमुक्त, पारदर्शी, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउँदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सुशासनकालागि संघीय तथा प्रादेशिक संवैधानिक निकाय तथा आयोगसँगको सम्पर्क र समन्वय, अभिलेख व्यवस्थापन र कार्यान्वयन, गाउँपालिकामा सार्वजनिक सेवा वितरणको न्युनतम मापदण्ड निर्धारण र सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण तथा सेवा प्रवाहको अनुगमनको पनि व्यवस्था गर्न आवश्यक रहेको छ। यसै सन्दर्भमा गाउँपालिकामा बन्न लागेको यस योजनाले सेवा प्रदायक निकाय तथा समग्रमा सार्वजनिक शासन प्रक्रियामा सुशासनको संस्थागत विकासमा समेत महत्त्वपूर्ण हुनेछ।

गाउँपालिकामा सदस्यीय गाउँ सभा तथा सदस्यीय गाउँ कार्यपालिकाको व्यवस्था छ। गाउँको नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यदिशा दिन र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सङ्घीय कानूनको अधिनमा रही ५ वटा विषयगत विकास समितिहरू र विधायन, गाउँ शिक्षा तथा स्वास्थ्य, साझेदारी विकास, स्थानीय समन्वय, गाउँ स्तरीय विपद् व्यवस्थापन, बजार अनुगमन र सल्लाहकार समिति लगायतका समितिहरूले कार्यसम्पादन गर्दै आएका छन्। सहज र सरल रूपमा स्थानीय स्तरमा नै न्याय सम्पादनका लागि एक न्यायिक समितिले कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ। गाउँपालिकाले आफ्नो सात बर्षे कार्यकालमा जम्मा वटा ऐन, कानून, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिका तर्जुमा गरी गाउँपालिकाको नियमित कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित बनाउने प्रयास गरेको छ।

स्थानीय तहको निर्वाचन २०७४ पश्चात निर्वाचित जनप्रतिनिधिको सक्रिय पहलमा संघियता कार्यन्वयनको शुरुआती चरण पूरा गरि २०७९ मा दोस्रो स्थानीय तहको निर्वाचन भएको छ। कुनै पनि नीति तथा कानून नभएको अवस्थामा नव निर्वाचित प्रतिनिधिहरूको मुख्य जिम्मेवारी नै स्थानीय ऐन, नीति, निर्देशिका तथा कानून निर्माण गरी बित्थडचिरमा सुशासन कायम गर्नु रहेको थियो। आवश्यक कर्मचारी पदपूर्ति नभएको साथै भएका कर्मचारी पनि गाउँपालिकाको कार्य व्यवस्थापनमा अभ्यस्त नभैसकेको अवस्थामा पालिकाका नियमित कार्य संचालनमा समेत चुनौतीको सामना गर्नु परेको थियो। भौतिक पूर्वाधारको अभावले गर्दा शुरुआती वर्षमा कार्य सम्पादनमा ठुलो कठिनाई भएको थियो, जसले गर्दा अधिकांश समय भौतिक पूर्वाधार तथा कार्यालय संचालनका लागि आवश्यक सामग्री व्यवस्थापन खर्चनु परेको थियो ।

२.६.२ सङ्गठनात्मक विकास

गाउँ कार्यपालिकाको प्रमुखको रूपमा अध्यक्ष र उपाध्यक्षको रूपमा निर्वाचित पदाधिकारी रहने व्यवस्था गरिएको छ। यसैगरी उपाध्यक्षले न्यायिक समितिको नेतृत्व गर्ने व्यवस्था रहिआएको छ। गाउँ कार्यपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत (सातौं तह) को रूपमा नेपाल सरकारको निजामती सेवाको प्रशासन सेवा, सामान्य प्रशासन समूह अन्तर्गतको राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको अधिकृतलाई नेपाल सरकारले खटाउने व्यवस्था गरिएको छ। प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत अध्यक्ष प्रति उत्तरदायी रहने व्यवस्था छ भने निजले गाउँसभाको सदस्य सचिवको हैसियतले समेत कार्य गर्ने भएकाले निज गाउँ सभा प्रति समेत उत्तरदायी हुनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको प्रत्यक्ष मातहतमा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास शाखा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, आर्थिक विकास शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, र आन्तरिक लेखापरीक्षण एकाइको संस्थागत व्यवस्था गरिएको छ ।

प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत प्रशासन उपशाखा, राजस्व उपशाखा, योजना तथा अनुगमन उपशाखा र कानून एकाइ रहने व्यवस्था भएको छ। यसै शाखाले गाउँपालिकाभित्र रहेका ९ वटै वडाहरूसँग समन्वय गर्ने व्यवस्था पनि रहेको छ। पूर्वाधार विकास शाखा अन्तर्गत सडक, सिँचाइ तथा अन्य पूर्वाधार विकास उपशाखा, भवन तथा वस्ती विकास उपशाखा र वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन एकाइ रहने व्यवस्था छ। स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण उपशाखा र महिला बालबालिका र समाज कल्याण उपशाखाको व्यवस्था गरिएको छ। यसैगरी विद्यमान सङ्गठन संरचना अन्तर्गत प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको मातहतमा स्वास्थ्य र कृषि/पशु तर्फका निकायहरू (प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आयुर्वेद औषधालय, कृषि विकास शाखा र पशु सेवा केन्द्र) रहने व्यवस्था भएको देखिन्छ। संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस गाउँपालिकाको सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित गाउँ कार्यपालिका मार्फत गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुँदै आएको छ। गाउँपालिकाको विद्यमान कर्मचारी दरबन्दी विवरण अनुसार प्राविधिक र अप्राविधिक दुवै प्रकृतिका कर्मचारीहरूको दरबन्दी यस कार्यालयमा रहेका छन् ।

स्थानीय तहमा कर्मचारी दरबन्दीहरू समायोजन भएको र यस गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा अझैसम्म सबै पदहरूको सङ्ख्या स्पष्ट हुन नसकेको व्यहोरा यस कार्यालयको प्रशासन शाखाबाट जानकारी हुन आएको छ । नेपालको संविधानबाट स्थानीय तहको लागि निर्दिष्ट अधिकार, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय तहको लागि तोकेको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा वदलिँदो शासकीय स्वरूप अनुसार स्थानीय तहप्रतिको नागरिकको अपेक्षा एवं परिवर्तित शासकीय स्वरूपलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक साधन/स्रोत र सोको व्यवस्थानको लागि विद्यमान जनशक्ति पर्याप्त देखिँदैन। यस सन्दर्भमा सङ्ख्यात्मक एवं गुणात्मक रूपमा बढोत्तरी गर्नु जरुरी देखिन्छ ।

२.६.३ स्रोत परिचालन

गाउँपालिकाको समग्र स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन एवम् काम कारवाहीमा कार्यकुशलता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने प्रयोजनका लागि नेपाल सरकार एवम् विकास साझेदारबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान, स्थानीय निकायको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम लगायत पालिकाको कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका स्रोत तथा स्थानीय स्रोत साधनलाई एकीकृत र समन्वित गरी गरिब, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणबाट पिछ्छडिएका वर्ग र समुदाय एवम् क्षेत्रको समेत पहुँच र स्वामित्व रहने गरी सन्तुलित तवरबाट स्थानीय सेवा प्रवाह एवम् विकास निर्माण कार्य र शासन प्रक्रिया जनमुखी, जवाफदेही, मितव्ययी, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी, समतामूलक, सहभागितामूलक, दिगो र गुणस्तरयुक्त गराउँदै स्थानीयस्तरबाट नै गरिबी न्यूनीकरण र दिगो विकासको अवधारणालाई संस्थागत गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी सोहि वमोजिम स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ। बित्थडचिर गाउँपालिकाले हाल सम्म पनि स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा नगरेकोले सम्बन्धित मन्त्रालय तथा स्रोत प्रदायक निकायको कानून, ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिका आधारमा स्रोत परिचालन गर्ने गरेको छ ।

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय अन्तर्गत स्रोत परिचालन समन्वय शाखाले सबै ७५३ पालिकाहरूलाई स्थानीय तहको राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिगत अध्ययन अनुसन्धान तथा विश्लेषण, आन्तरिक स्रोत साधनको पहिचान र परिचालनमा सहजिकरण तथा समन्वय, राजस्वको आधार विस्तारमा प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन, राजस्व सूचना तथा तथ्यांक आदान प्रदान प्रणाली विकास, अनुसन्धान र प्रकाशन, स्थानीय आर्थिक विकास सम्बन्धी कार्यमा सहजिकरण, राजस्व परिचालन क्षमता लेखाजोखा र सुधार, राजस्व परिचालनमा स्थानीय तहमा उत्कृष्ट देखिएका कार्यको अन्य स्थानीय तहसँग अनुभव आदान प्रदान, स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा भएका विवाद समाधानका लागि समन्वय, स्थानीय राजस्वको मुल्याङ्कन, स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोत साधन सम्बन्धी कर तथा राजस्व व्यवस्थापनमा सहयोग र समन्वय तथा स्थानीय तहको वार्षिक आयव्ययको अभिलेख र वार्षिक प्रतिवेदन प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गरिरहेको छ र सोहि शाखाको समन्वय तथा सहजिकरणमा बित्थडचिर गाउँपालिकाको स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन हुने गरेको छ ।

२.६.४ योजना व्यवस्थापन

पन्ध्रौँ योजनाको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले “समाजवाद उन्मुख, सामाजिक न्यायमा आधारित, समावेशी, सन्तुलित र दिगो विकासको माध्यमबाट आर्थिक वृद्धिदरलाई उच्च पाउँदै प्रदेशबासी जनताको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने” लक्ष्यका साथ प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको तर्जुमा गरेको छ। योजनाबद्ध विकासका लागि तथ्यगत अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यवहारिक कार्यनीति सहितको योजना आवश्यक पर्दछ। त्यसैले यस गाउँपालिकाले पनि सोही योजना तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाका आधारमा ती योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्ति हुने गरी आफ्नो पहिलो पञ्चवर्षीय योजना तयार पारेको छ। योजनाहरूलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र पालिकाले कार्यान्वयन गरेको योजनाको नियमित रूपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धि सार्वजनिक गर्ने व्यवस्थाको विकास गर्न पनि आवश्यक भएको छ।

राज्य पुनर्संरचना मार्फत बित्थडचिर गाउँपालिकाको स्थापना भएसँगै यस गाउँपालिकाले प्रचलित कानून तथा ऐन वमोजिम योजना व्यवस्थापन गरी योजनाबद्ध विकासको सुरुआत गरेको छ। उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा रहेको राजस्व परामर्श समितिको सिफारिसमा गाउँ सभाद्वारा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम अनुमोदन गरी वार्षिक योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्ने नियमित परम्परा रहेको छ भने निर्माणाधीन आवधिक योजनाले योजनाबद्ध विकासमा थप योगदान हुने अपेक्षा गरिएको छ। स्थानीय तह गठन भए पश्चात् स्थानीय विकास अवधारणा अनुरूपका प्राथमिक कामहरू सुरुवात

भएका छन्। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा स्थानीय रूपमा वित्तीय कारोबार सीमित रहेको थियो भने आ.व. २०७४/७५, आ.व. २०७५/७६, आ.व. २०७६/७७, आ.व. २०७७/७८, आ.व. २०७८/७९, आ.व. २०७९/८०, आ.व. २०८०/०८१ को लागि पूरा अवधिको बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको छ भने आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को बजेट कार्यान्वयनको अन्तिम क्रममा रहेको छ ।

राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगसँग नियमित रूपमा परामर्श गरी नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने र कार्यक्रमहरूको वर्गीकरण गर्ने वातावरण बन्न नसकिरहेको अवस्थामा योजना व्यवस्थापनमा समस्या रहेको छ । आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आयोजना बैकको तर्जुमा नहुँदा बित्थडचिर गाउँपालिकाको योजना व्यवस्थापन अपेक्षाकृत छैन। योजना तर्जुमालाई मार्गनिर्देश गर्न आवश्यक खण्डीकृत तथ्याङ्कको उपलब्धता नहुनु, पर्याप्त जनशक्ति, भौतिक संरचना र बजेटको अभाव रहनु तथा कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु पनि यहाँका योजना व्यवस्थापनका चुनौतीहरू हुन्। नियमित अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ। नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणका लागि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ। बित्थडचिर गाउँपालिकाले गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा शाखा प्रमुखहरूको नेतृत्वमा आवश्यकता अनुसार हरेक कार्यक्रमको अनुगमन गरिरहेको छ ।

परिच्छेद ३: सोच तथा विकासको अवधारणा

दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनाका उद्देश्यहरू, नेपालको दीर्घकालीन सोच र सुदुर पश्चिम प्रदेश सरकारले लिएका आ-आफ्ना दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य सँग तादम्यता गर्दै बित्थडचिर गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय आवधिक विकास योजना तयार गरिएको छ। गाउँ कार्यपालिकाको नेतृत्व, राजनीतिक नेतृत्व, विषयगत शाखा तथा विकासका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा बित्थडचिर गाउँपालिकाको समग्र विकास प्रकृत्यालाई मार्गदर्शन प्रदान गर्ने उद्देश्यको साथ दीर्घकालीन सोच तयार गरिएको छ ।

३.१ पृष्ठभूमि

संघीय शासन प्रणाली अनुरूप गाउँपालिकाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका समष्टिगत आर्थिक नीति र दीर्घकालीन सोचसँग तादात्म्यता हुने गरी योजना तर्जुमा गरेको छ। कतिपय आर्थिक नीति कार्यान्वयन गर्न तीनै तहकाबीच एकीकृतरूपमा जानुपर्ने अपरिहार्य रहेको छ। राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक संकल्प, समृद्धि र समुन्नतिका लागि सार्वजनिक क्षेत्रका अतिरिक्त सहकारी क्षेत्र र निजी क्षेत्रसँग समेत सहकार्य साझेदारीका कार्यहरूहरूलाई सँगसँगै लिएर जानुपर्ने अवस्था रहेको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारका नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्न तीनै तहले तर्जुमा गर्ने नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रममा सामञ्जस्यता हुनु आवश्यक हुन्छ। यो आवधिक विकास योजना बित्थडचिर गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि तयार गरिएको आयोजना दस्तावेज हो, जसले निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्नका लागि निश्चित अवधि भित्र गर्नुपर्ने कार्य तथा रणनीतिहरूको बारेमा विश्लेषण गरेको छ। यसले स्थानीय समुदायका जन गुनासो, आवश्यकता र ती आवश्यकता पूर्ति गर्न आवश्यक स्रोतको विश्लेषण गर्नुका साथै चुनौती समाधानका क्षेत्रमा के कस्ता जोखिमहरू आउन सक्छन् भन्ने बारेमा विश्लेषण गर्दछ। गाउँपालिका भित्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय तथा सुशासनको क्षेत्रमा समावेशी विकास गर्नका लागि आवधिक योजनाले अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन महत्वका आयोजना बनाउने गर्दछ, जसको परिणाम स्वरूप उपेक्षित वर्गले समेत विकासमा अपनत्व लिने वातावरण तयार हुन्छ। यसका लागि पनि यो योजनाको निर्माणका क्रममा सबै वर्गको साझा संलग्नतालाई मध्यनजर राख्दै वडास्तरबाट योजना संकलन गरी यस आवधिक योजनामा समावेश गरिएका छन् । यस अर्थमा यो स्थानीय योजना आफैमा सहभागितामूलक तरिकाले निर्मित योजना हो ।

३.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

समस्याहरू

१. दीर्घकालीन सोचका आधारमा योजनावद्ध विकास प्रक्रिया अघि बढाउने परिपाटीको थालनी भएतापनि सोही अनुरूप कार्यान्वयन हुनमा समस्या देखिनु ।
२. योजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकिकरण गरी सोही अनुसार स्रोत परिचालनका आधारमा योजना र कार्यक्रम सञ्चालन हुन नसक्नु ।
३. जनसहभागितामा आधारित योजना कार्यान्वयन विधिको पालना हुनु पर्नेमा स्थानीय उपभोक्ता समितिले पनि योजना कार्यान्वयनमा ठेकेदारको प्रयोगले सुशासनमा समस्या देखिनु ।
४. गाउँपालिकाभित्र रहेका विषयगत शाखाहरूमा जनशक्तिको अभाव हुनु तथा कर्मचारीको छिटो छिटो तथा अप्रत्यासित सरुवा हुने प्रणालीको विकासका कारण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या हुनु ।
५. भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी योजनाहरू एउटा पूरा नहुँदै अर्को नयाँ योजना छनौट गर्ने प्रक्रियाले एकातिर लक्षित लाभ लिन नसकेको अवस्था छ भने अर्कोतर्फ स-साना योजना छनौट गर्दा त्यसबाट सिर्जना हुने लाभ सानो जनसङ्ख्याले मात्र प्राप्त गर्ने अवस्था हुनु विकासको सिद्धान्त विपरीत भएर जानु ।

६. विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरणको संरक्षण जस्ता विषयमा आवश्यकता अनुसार नयाँ प्रविधि प्रयोग गर्न नसक्नु तथा यसको प्रभाव न्यूनीकरणमा ठोस कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या ।
७. गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत, साधन र सीपको सदुपयोग गर्ने तर्फ अपेक्षित रूपमा ध्यान पुग्न नसक्दा गाउँपालिका बाह्य स्रोतमा निर्भर रहनु पर्ने अवस्था ।
८. बित्थडचिरको कृषि र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारकोलागि वृहत्तर क्षेत्रगत योजना तयार हुन सकेको छैन ।
९. वन विनाश र वातावरणको संरक्षण विकासको समस्याको रूपमा देखिएका छन् ।
१०. विकासका आधारभूत मापदण्डहरूको संरक्षणमा समस्या देखिएको छ ।
११. एक वडा एक पहिचानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिएको छैन ।
१२. विकासका पूर्वाधारहरूको समान वितरण गर्न सकेको अवस्था छैन ।
१३. उत्पादन भएका वस्तुहरूको बजार र मूल्य निर्धारणको समस्या देखिएको छ ।
१४. शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा देखापरेका समस्याहरूको समाधान नै विकासको ठूलो समस्या देखिएको छ ।
१५. विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात नमिलेको कारणले थप समस्या भएको छ ।

चुनौतीहरू

बित्थडचिर गाउँपालिकामा सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा पर्यटकीय विकासका सम्भावनाको सँगसँगै चुनौती पनि प्रशस्त रहेका छन् । यस क्षेत्रको समग्र विकासको प्रमुख चुनौती भनेको नै आर्थिक स्रोतको व्यवस्था गरी दीर्घकालीन र दिगो किसिमको भौतिक पूर्वाधारको निर्माण र विस्तार गर्नु रहेको छ ।

१. राजस्व सङ्कलन र आर्थिक स्रोत परिचालनका सम्बन्धमा अधिकारहरूको व्यवस्था अनुसारको आर्थिक, प्रशासनिक संरचनाको अभाव तथा कमजोर मानव संसाधन विकासका कारण अपेक्षित रूपमा आन्तरिक राजस्व सङ्कलन नहुनु ।
२. धेरैजसो भू-भागमा वन क्षेत्र, चरनपाखा, खोला, बगर, भीर पाखा र भिरालो जमिन भएकोले कृषिको आधुनीकरण गरी व्यावसायिक कृषिलाई अघि बढाउनु ।
३. विनियोजित बजेट धेरैजसो भौतिक पूर्वाधारमा मात्र केन्द्रित हुने गरेकोमा मानव संसाधन विकासमा कम बजेट छुट्याउने परम्परालाई परिवर्तन गर्नु ।
४. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा मोटरबाटो पुऱ्याउनु
५. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा प्राकृतिक स्रोत तथा साधन र आर्थिक स्रोतहरू समान रूपमा नरहेका कारण सबै वडाहरूका आर्थिक तथा प्राकृतिक स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने राजस्वलाई समान वितरण गर्दै सबैलाई विकासका समान अवसर प्रदान गर्नु ।
६. पर्यटकीय विकासको उच्च सम्भावना बोकेका हिमाल, पदयात्रा, उच्च पहाडी फाँटहरू र झरना लगायतका क्षेत्रमा पर्यटन विकासका पूर्वाधारहरूको विस्तार गर्नु ।
७. गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा विभिन्न प्रकारका नयाँ नयाँ फलफूल तथा जडिबुटीहरूको व्यावसायिक रूपमा खेती शुरु गरे तापनि यिनीहरूका लागि बजार व्यवस्थापन गरी कृषकहरूलाई यसतर्फ दीर्घकालीन रूपमा आकर्षित गराउनु ।
८. गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वन क्षेत्रमा वर्षेनी लाग्ने डढेलोका कारण ठूलो वन क्षेत्र, चरिचरन क्षेत्र, महत्वपूर्ण जडिबुटी, वन्यजन्तु लोपोन्मुख हुने अवस्थाको अन्त्य गर्नु ।
९. स्थानीय स्रोत, साधन, जडिबुटी आदिको उचित प्रयोग व्यवस्थापन र संरक्षण गर्नु ।
१०. ऐतिहासिक तथा धार्मिक सम्पदास्थलहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नु ।

११. सामुदायिक विद्यालय प्रतिको भरोसा एवम् विश्वासलाई कायम राख्नु ।
१२. सबै गाउँवासीलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता गर्नु ।
१३. उपलब्ध पानीका स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी कृषियोग्य जमीनमा बाह्रै महिना सिँचाइको सुनिश्चितता गर्नु ।
१४. घट्दो जन्म दर तथा बढ्दो बसाँइसराइलाई नियन्त्रण गरी गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या वृद्धि दरलाई यथावत राख्नु ।
१५. भ्रष्टाचार तथा फजूल खर्चको नियन्त्रण गरी प्रभावकारी प्रशासन संयन्त्रको विकास गर्नु ।

३.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर

आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका आर्थिक, प्राकृतिक तथा मानवीय स्रोत तथा साधनको परिचालन गरी समृद्धिको मार्गमा अगाडि बढ्ने महत्वपूर्ण अवसर गाउँपालिकालाई प्राप्त भएको छ। यस गाउँपालिकाका विकास र समृद्धिका मुख्य अवसरहरूलाई निम्न रूपमा उल्लेख गर्न सकिन्छः

१. संवैधानिक रूपमा विभिन्न राजनैतिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक अधिकारहरूको उपयोग गर्न सक्ने स्थिति रहेको छ ।
२. गाउँपालिकाको हावापानी तथा स्थान विशेष कृषियोग्य भूमिको उपलब्धताका कारण यस गाउँपालिकालाई पहिचान दिने गरी कृषि उत्पादन गर्न सक्ने गाउँपालिकाका रूपमा विकास गर्न सकिनेछ ।
३. एक दर्जन बढी रमणीय, भौगोलिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटकीय महत्त्व बोकेका स्थानहरू भएकाले यसको विशेष महत्त्व र पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना रहन गएको छ ।
४. कृषिजन्य उत्पादित वस्तुको लागि आवश्यक बजारको समस्या नरहेको, यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने जैविक कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनले राम्रो बजार पाउने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।
५. प्राकृतिक तथा अन्य आर्थिक स्रोतहरूको परिचालनबाट स्थानीय बासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने अवस्था रहेको छ ।
६. अमिलो प्रजातीका फलफुल, आलु, टमाटर, अदुवा, टिमुर लगायत विभिन्न मौसमी तथा बेमौसमी फलफुल एवं तरकारीहरू, मौरीपालन जस्ता कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनकालागि यस गाउँपालिकाले आफ्नो पहिचान स्थापित गर्न सक्ने र यस क्षेत्रको आधुनिकीकरण गर्न सकेको अवस्थामा यसको उत्पादकत्वमा वृद्धि आई थप आर्थिक उपलब्धि हासिल गर्न सकिनेछ ।
७. संघीय सरकारले तिङ्कर हुँदै चाइन बोर्डर सम्म सडक विस्तार गर्ने नीति लिएकाले गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा सडक सञ्जाल, सञ्चार तथा विद्युतीकरण जस्ता विकासका आधारभूत पूर्वाधारहरूको सुविधा पुऱ्याउन सकिने अवस्था रहेको छ ।
८. वनजङ्गल, यासाँगुम्बा लगायतका जडिबुटी, जलस्रोत, ढुङ्गाखानी आदिजस्ता प्राकृतिक स्रोतको लाभ लिन सकिने अवस्था रहेको छ ।
९. पशुपालन व्यवसायको माध्यमबाट दुग्धजन्य पदार्थको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिने अवस्था रहेको छ ।
१०. गाउँपालिकामा रहेको वन जङ्गललाई संरक्षण गरी त्यसबाट प्राप्त गर्न सकिने लाभ जस्तैः प्राङ्गारिक मल, जडिबुटी उत्पादन जस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट आर्थिक उपार्जन गर्न सकिने देखिन्छ ।
११. आवधिक योजनाको निर्माण प्रक्रियासँगै जनमानसमा देखिएको उत्साह र विकास तथा समृद्धिप्रतिको चाहनालाई संस्थागत गर्न सकिने अवसर रहेको छ ।

३.४ निर्देशक सिद्धान्त

नेपालको बदलिदो राजनैतिक, सामाजिक र कानुनी आधार र पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजनालाई समेत ध्यानमा राखेर निम्न निर्देशक सिद्धान्तहरूलाई पालन गरी गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ साथै आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्दा सबै सरोकारवाला संस्था/निकाय तथा समूहहरूले निम्नलिखित विकासका सिद्धान्तहरूलाई अनिवार्य रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

- (क) नेपालको संविधानको भाग १ धारा १४ मा “नेपालको अर्थतन्त्र समाजवाद उन्मुख हुनेछ” भन्ने उल्लेख भए अनुसार पिछडिएका, उपेक्षित तथा सीमान्तकृत समुदायको सामाजिक विकास तथा आर्थिक उत्थानका लागि नगर विकास योजनाको ध्येय समाजवाद उन्मुख स्थानीय अर्थतन्त्रको निर्माण गर्नु हुनेछ ।
- (ख) उत्पादनमुखी, आत्मनिर्भर र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको निर्माण गरिनेछ ।
- (ग) नेपालको संविधानको भाग ४ राज्यका निर्देशक सिद्धान्त सम्बन्धी धारा ५१ (घ) (१) अनुसार तीन खम्बे अर्थनीति अनुसरण गरी सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रको सहभागितामा गाउँपकिलाको स्थानीय अर्थतन्त्र सुदृढ गरिनेछ ।
- (घ) संविधानको भाग ४ धारा ५१ (घ) (२) मा उल्लेख भए अनुसार अर्थतन्त्रमा निजी क्षेत्रको भूमिकालाई महत्व दिई उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालन गर्दै नगरको समृद्धि हासिल गरिनेछ ।
- (ङ) संविधानको भाग ४ धारा ५१ (घ) (३) अनुसार सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्दै यसलाई नगरको उच्च सम्भावना रहेका आर्थिक विकासका क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।
- (च) रणनीतिक शहरी पूर्वाधारका योजनाहरूमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह बीचको सहकार्य अगाडि बढाइनेछ ।
- (छ) स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, सरसफाइ, विद्युत्, सञ्चार र यातायात जस्ता सेवाहरूमा सबै व्यक्तिको सहज पहुँच पुऱ्याउन नेपाल सरकार, प्रदेश, विकास साझेदार, निजीक्षेत्र र समुदायसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- (ज) आर्थिक-सामाजिक रूपले पछाडि परेका दलित, जनजाति, मधेसी, गरिब, एकल महिला, अपाङ्ग र पिछडा वर्गको सेवामा पहुँच बृद्धि गर्न अवरोध पुऱ्याउने कारक तत्वहरू पत्ता लगाई सोको सम्बोधन गर्ने गरी कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (झ) स्थानीय श्रोत, सीप तथा साधनको अधिकतम परिचालन गरी प्राकृतिक श्रोतको दिगो उपयोग गरी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुसार दिगो विकास लक्ष्य तथा समावेशी विकासका उद्देश्य प्राप्त गर्नेतर्फ नगर विकास योजनाका नीति तथा कार्यक्रमहरू परिलक्षित गरिनेछ ।
- (ञ) सांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधताको पृष्ठभूमि रहेको बित्थडचिर गाउँपालिकामा आधुनिक कृषि र पर्यटन विकास मार्फत “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को लक्ष्यलाई यथार्थमा बदल्न योगदान दिन सक्ने नवप्रवर्तनकारी कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

३.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य

राष्ट्रिय तथा गाउँपालिकाको आवश्यकता, स्थानीय चाहना र स्थानीय यथार्थतामा आधारित भै भविष्यमा हासिल गर्न खोजिएको विकास र समृद्धिको आकांक्षालाई व्यक्त गर्ने कल्पनाशील वाक्यलाई दीर्घकालीन सोच भनिन्छ। दीर्घकालीन सोचले हालको अवस्थाबाट समयान्तरमा प्राप्त हुने धेरै गुणा समुन्नत अवस्थालाई जाहेर गर्छ र त्यसैमा लय र ताल मिलाएर लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रमको रूपरेखा तयार गर्न निर्देशित गर्दछ ।

३.५.१ राष्ट्रिय सोह्रौं योजनाको दीर्घकालीन सोच, उद्देश्य, रणनीति तथा रूपान्तरणका क्षेत्र
३.५.१.१. सोच

“सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि”

क्र.सं	सूचक	एकाइ	आ.व. २०७९/८० को स्थिति	आ.व. २०८५/८६ को लक्ष्य
१	आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	प्रतिशत	३.५	७.३
२	प्रतिव्यक्ति आय	अमेरिकी	१४५६	२३५१
३	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसङ्ख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	२०.३	१२.०
४	उपभोक्ता मुद्रास्फीति	प्रतिशत	७.७	५.०
५	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.६०१	०.६५०
६	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	७६.३	७८.०
७	आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	२९.७	२४.०
८	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७६.२	८५.०
९	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७१.३	७३.०
१०	३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको परिवार	प्रतिशत	७७	९०
११	उच्च मध्यमस्तरको खानेपानीमा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	२५.८	४५
१२	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	११.४	५.०
१३	श्रम उत्पादकत्व	रु. हजारमा	२४५	२७५
१४	कृषि वस्तुको औसत उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे.ट.प्रति हेक्टर	३.३	३.७
१५	बैंङ्क तथा वित्तीय संस्थामा पहुँच पुगेको परिवार	प्रतिशत	६३	८५
१६	सडक घनत्व	कि.मि. प्रति व.कि.मि.	०.६३	०.७७
१७	विद्युत उत्पादन (जलविद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा जडित क्षमता)	मेगावाट	२९६२	११७६९
१८	प्रतिव्यक्ति विद्युत उपभोग	किलोवाट घण्टा	३८०	७००
१९	विद्युतमा पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९६.७	१००
२०	इन्टरनेटमा पहुँच पुगेको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६९.२	९०.०

३.५.२ प्रादेशिक प्रथम योजनाको दीर्घकालीन सोच

३.५.२.१ प्रदेश दीर्घकालीन सोच

“आत्मनिर्भरता उन्मुख, समृद्ध सुदूरपश्चिम”

३.५.२.२ प्रदेशको दीर्घकालीन परिमाणात्मक लक्ष्य

प्रदेशको दीर्घकालीन परिमाणात्मक लक्ष्यहरु देहाय बमोजिम निर्धारण गरिएका छन्:

क्र.स.	सुचक	आधार वर्ष (२०७७/०७८)	प्रथम पञ्चवर्षीय योजना लक्ष्य (२०८२/०८३)	आ.व.२१००/ ०१ को प्रदेशको लक्ष्य	आ.व.२१००/ ०१ को राष्ट्रिय लक्ष्य
१	वार्षिक औषत वृद्धि दर(प्रतिशत)	३.६	१०.५	१०.५	१०.५
२	प्रतिव्यक्ति राष्ट्रिय आय(अमेरिकी डलर)	९१८	१७१५	१२.१	१२.१
३	निरपेक्ष गरीबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या (प्रतिशत)	२४.६	११	०	०
४	बहुआयामिक गरीबीमा रहेको जनसंख्या(प्रतिशत)	२५.३	१३	०	३
५	मानव विकास सुचकाङ्क	०.५४७	०.६२१	०.७६	०.७६
६	लैङ्गीक विकास सुचकाङ्क	०.९०३	०.९६३	१	१
७	सम्पतिमा आधारित गिनी गुणक	०.३२	०.२९	०.२५	०.२५
८	अपेक्षित आयु(जन्म हुँदाको वर्ष)	६९.८	७२	८०	८०
९	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जीवित जन्ममा)	१४.१	१०	५	२०
१०	पाँच वर्षमुनिका बाल मृत्यु दर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	६.९	३९	८	८
११	पाँच वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिकाको प्रतिशत	३३.३	१५	२	२
१२	साक्षरता दर	६३.५	९०	१००	९८
१३	माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्ना दर (प्रतिशत)	४९.३	६५	९५	९५
१४	उच्च शिक्षामा कुल भर्नादर(प्रतिशत)	१६	२५	५०	४०
१५	विद्युत् उत्पादन (मेगावाट)	५२	२५०	१०,०००	४०,०००
१६	विद्युत्तमा पहुँच प्राप्त जनसंख्या (प्रतिशत)	६४.६९	९९	१००	१००
१७	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता कुल जनसंख्यामा प्रतिशत	४७.८	८०	१००	१००
१८	बेरोजगारी दर (प्रतिशत)	११.५	७.५	३	३
१९	आधारभुत सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध	५	५०	१००	१००

क्र.स.	सुचक	आधार वर्ष (२०७७/०७८)	प्रथम पञ्चवर्षीय योजना लक्ष्य (२०८२/०८३)	आ.व.२१००/ ०१ को प्रदेशको लक्ष्य	आ.व.२१००/ ०१ को राष्ट्रिय लक्ष्य
	जनसंख्या (प्रतिशत)				
२०	३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार (प्रतिशतमा)		८५	१००	९९

३.५.३ बित्थडचिर गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच

“कृषि, स्वास्थ्य, पूर्वाधार, पर्यटन र शिक्षा: समृद्धि बित्थडचिर बनाउने हाम्रो इच्छा”

३.५.४ समग्र लक्ष्य

समावेशिता, सहभागिता र सामाजिक न्यायमा आधारित समाजवाद उन्मुख स्थानीय अर्थतन्त्रमा सरिक गराउँदै सुरक्षित, सुविधायुक्त र बित्थडचिर गाउँपालिकाका बासिन्दाको सामाजिक रूपान्तरण र आर्थिक हैसियत उत्थान गर्ने यस प्रथम आवधिक योजनाको प्रमुख लक्ष्य हुने छ। यस अन्तर्गत संबोधन हुने प्रमुख विषयहरू निम्नलिखित छन्:

- समृद्ध समाजको सिर्जना गर्न उच्च आर्थिक वृद्धि। यसका लागि कृषि, पशुपक्षी, उद्यम व्यवसाय तथा पर्यटन विकास लगायतबाट रोजगारी वृद्धि।
- गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरू सुशासन सहित सर्वसुलभ बनाउने।
- सामाजिक न्याय सहितको शिक्षित, स्वस्थ तथा समृद्ध र विभेदरहित समाजको सिर्जना
- आवश्यकताका आधारमा सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधारहरूको विकास।
- जलवायु परिवर्तनको न्यूनीकरण र विपद्युक्त तथा विपद् सतर्कताको अवस्थाको व्यवस्थापन।

३.५.५ उद्देश्य

यो आवधिक योजनाले लिएका प्रमुख उद्देश्य निम्नानुसार छन्:

- रोजगारी सिर्जना, आर्थिक विकास र गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण र स्थानीय स्रोतसाधन र बजारले मागेको औद्योगिक उत्पादन तथा उत्पादनशील सेवा तथा सुविधाको उपलब्धता र उपयोग र बजारीकरणमा वृद्धि गर्ने।
- शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक सेवाहरूको उपलब्धता र उपयोगमा वृद्धि गर्ने।
- धार्मिक तथा सांस्कृतिक पूर्वाधारहरूको संरक्षण र विकास गर्दै र संस्कृतिमैत्री पर्यटनको विकास गर्ने।
- नागरिकको जीवन र जीविकोपार्जन सहज बनाउन स्थानीय पूर्वाधारहरू दिगो बनाइ व्यवस्थित गर्ने।
- सूचना प्राविधिको विकास र उपयोग व्यापक बनाउने।
- विपद् प्रतिकार्यहरूको उचित व्यवस्था गर्दै जैविक विविधता र वातावरणीय स्रोतको संरक्षण र दिगो उपयोगलाई बढावा दिने।
- गाउँपालिकाको कार्य सम्पादनलाई जनताले महसुस गर्ने गरी सुशासित बनाउने।

३.५.७ परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	सुचक	आधार वर्ष (२०८१/०८२)	प्रथम पञ्चवर्षीय योजना लक्ष्य (२०८६/०८७)
१.	वार्षिक औषत वृद्धि दर(प्रतिशत)	३.६	१०.५

क्र.स.	सुचक	आधार वर्ष (२०८१/०८२)	प्रथम पञ्चवर्षीय योजना लक्ष्य (२०८६/०८७)
२.	प्रतिव्यक्ति राष्ट्रिय आय(अमेरिकी डलर)	९१८	१७१५
३.	निरपेक्ष गरीबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या (प्रतिशत)	२४.६	११
४.	बहुआयामिक गरीबीमा रहेको जनसंख्या(प्रतिशत)	२५.३	१३
५.	मानव विकास सुचकाङ्क	०.५४७	०.६२१
६.	लैङ्गीक विकास सुचकाङ्क	०.९०३	०.९६३
७.	अपेक्षित आयु(जन्म हुँदाको वर्ष)	६९.८	७२
८.	मातृ मृत्युदर (प्रतिलाख जीवित जन्ममा)	१४.१	१०
९.	संस्थागत सुत्केरी	५१	८०
१०.	पुर्ण खोप प्रतिशत	८३	९५
११.	साक्षरता दर	७१.५	८०
१२.	विद्युत्तमा पहुँच प्राप्त जनसंख्या (प्रतिशत)	७०	१००
१३.	इन्टरनेटको पहुँच पुगेको जनसंख्यामा प्रतिशत	५०	९०
१४.	बेरोजगारी दर (प्रतिशत)	११.४	८
१५.	३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएको परिवार (प्रतिशतमा)	७०	९५
१६.	सिचाई सुविधा पुगेको जमिन प्रतिशत	४५	६५

३.७ रणनीति तथा प्राथमिकता

तालिका १: गाउँपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू तथा प्राथमिकताहरू

रणनीतिहरू	प्राथमिकताहरू
उद्देश्य १: उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु ।	
१.१: प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी बढाउने ।	१. कृषिमा आधारित उद्यमशीलताका माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गरी आमदानीमा वृद्धि ल्याइनेछ । २. प्रविधिमा आधारित पर्यटनको विकास गरी यसलाई रोजगारमूलक उद्योगको रूपमा विकास गरिनेछ । ३. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापनाका लागि प्रोत्सहान गरिनेछ ।
१.२: विकासका अवसरहरूमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	१. विकासका पूर्वाधारहरू सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायलाई मूलप्रवाहमा ल्याइनेछ । २. गुणस्तरीय सिँचाई सुविधा, सङ्कलन केन्द्र, बजार व्यवस्थापन एवम् प्रवर्द्धन, वीउ विजन, मलखादको सहज आपूर्ति र प्रविधिको पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ । ३. जनताको पहुँच सिर्जना हुने गरी गुणस्तरयुक्त सडक, सिँचाई, लगायत अन्य भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा निश्चित मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ । ४. कृषि तथा पशुजन्य उपजमा आत्मनिर्भर हुँदै खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूति गराई गरिवी निवारणमा उल्लेख्य सुधार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानीको सुनिश्चितता गर्दै सामाजिक न्याय सहितको समुन्नत समाज निर्माण गर्नु	
२.१: शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी जस्ता आधारभूत	१. महिला, बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनचेतना अभिवृद्धि र पूर्वाधार विकास तर्फ स्वास्थ्य चौकी निर्माण, प्रसुतिगृह निर्माण, एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थामा जोड दिइनेछ ।

रणनीतिहरू	प्राथमिकताहरू
सेवाहरूको गुणस्तर र पहुँच अभिवृद्धि गर्दै मौलिक हकको प्रत्याभूति गर्ने ।	<p>२. खुला दिशामुक्त नगर कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा त्यसको व्यवस्थापनकालागि कार्य योजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ ।</p> <p>३. शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाहरूलाई गाउँपालिकाको सामाजिक समृद्धिको मेरुदण्डका रूपमा अंगिकार गरी त्यसको विकासकालागि आवश्यक कार्य योजना लागु गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ३: गुणस्तरीय तथा प्रयोगकर्ता मैत्री पूर्वाधारको विकास गरी समृद्धिको आधार तयार गर्नु ।	
३.१: गुणस्तरीय पूर्वाधारहरूमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	<p>१. विकासका पूर्वाधारको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ ।</p> <p>२. कृषि र पर्यटनकालागि उपयुक्त ठानिएका क्षेत्रहरूको DPR गरी उक्त क्षेत्रहरूलाई पकेट र पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थापन तथा आधुनिक प्रविधिमा आधारित कृषि सम्बन्धी क्रियाकलापमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>३. सडकको स्तरोन्नति, मर्मत, सम्भार, संरचनाको काम गरी सवारी साधनलाई सुचारु गर्न बजेट बाँडफाँड गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता जस्ता प्राकृतिक श्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्नु ।	
४.१: वातावरणीय सन्तुलन एवम् जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता आदि प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।	<p>१. वन जङ्गल संरक्षणमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।</p> <p>२. एकघर एक धारा र पूर्ण सरसफाइ सहितको गाउँपालिका बनाउने नीति अवलम्बन गरिने छ ।</p> <p>३. प्रकोपबाट सिर्जना हुने मानवीय तथा आर्थिक क्षतिलाई न्यूनीकरण, वातावरणीय संरक्षण जस्ता कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनालाई आवद्ध गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>४. सडक निर्माण गर्दा क्षति भएको खानेपानी योजना, सिँचाइ कुलोहरू सम्बन्धीत योजना सञ्चालन गर्ने उपभोक्ता समितिलाई नै पुनर्निर्माणमा जिम्मेवार बनाइनेछ ।</p>
उद्देश्य ५: संस्थागत तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्नु ।	
५.१: सुशासन सम्बन्धी नीतिगत, कानुन एवम् संस्थागत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कान्बन गर्ने ।	<p>१. समावेशी र सन्तुलित विकासको माध्यमद्वारा विभेदमुक्त समाज निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. गरिबी निवारणकालागि सञ्चालित कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत गरी वास्तविक गरिबहरूको पहिचान र सङ्ख्या घटाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत सङ्कलनमा सार्वजनिक निजी साझेदारी अन्तर्गत गरिएको सहकार्यलाई अझ व्यवस्थित र प्रभावकारी गराइनेछ ।</p> <p>४. समाजमा पछाडि परेका लक्षित वर्गकालागि अनुदान रकम र आन्तरिक स्रोत तर्फको निश्चित बजेट लक्षित वर्गकालागि प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रममा विनियोजन गरिनेछ ।</p> <p>५. सुशासन, पारदर्शिता, लैङ्गिक सशक्तीकरण, सामाजिक सुरक्षा, आयमूलक, सीपमूलक कार्यक्रमलाई ध्यान दिई कार्यक्रम निर्माण गरिनेछन् ।</p> <p>६. समावेशी सामाजिक संरचनाका माध्यमबाट गाउँपालिकामा पारस्परिक सद्भाव र एकताको भावना विकास गरिनेछ ।</p> <p>७. गाउँपालिकाको वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा मूलतः आवधिक योजनासँग आवद्ध गरी गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई वैज्ञानिक बनाइनेछ ।</p>

३.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट

तालिका ३: आवधिक योजनामा खर्च ब्यहोर्ने स्रोतहरू

क्र.सं.	स्रोत	योजना अवधिमा हुने लगानी (रु)
१	सरकारी (प्रदेश तथा संघीय सरकार) क्षेत्र	
२	सहकारी क्षेत्र	
३	निजी क्षेत्र	
४	गै.स.स.	
५	उपभोक्ता समूह, सामुदायिक संस्था आदिको योगदान	
६	स्थानीय तहको आन्तरिक श्रोत	
७	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी	
	कुल	

तालिका २: गाउँपालिकाको आय अनुमान

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को यथार्थ	२०८२/८३ को प्रक्षेपित	२०८३/८४ को प्रक्षेपित	२०८४/८५ को प्रक्षेपित	२०८५/८६ को प्रक्षेपित	२०८६/८७ को प्रक्षेपित	५ वर्षको कुल आय
१.	नगद मौज्जात	२४६६८९९२.७४	३८१९७९८५.२५	४०००००००	४४००००००	४८४०००००	५३२४००००	५८५६४०००	१०६९६४०००
२.	आन्तरिक राजस्व	२३८१२८७.४७	२७०००००	४००००००	४४०००००	४८४००००	५३२४०००	५८५६४००	१०६९६४००
३.	संघीय सरकारबाट प्राप्त वित्तीय समानीकरण अनुदान	९३२७९०००	९२०३५२८०	९५७०००००	१०५२७००००	११५७९७०००	१२७३७६७००	१४०११४३७०	२५५९११३७०
४.	सशर्त अनुदान (संघीय सरकार)	१७८१०८७८०	२३१२५८२०	१९१९०००००	२११०९००००	२३२१९९०००	२५५४१८९००	२८०९६०७९०	५१३१५९७९०
५.	संघीय सरकारबाट राजस्व बाडफाट प्राप्त आय	६६१९८८१२.३८	७३०२८१२९.४०	८२८४८१८५	९११३३००३.५	१००२४६३०३.९	११०२७०९३४.२	१२१२९८०२७.७	२२१५४४३३१.५
६.	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त वित्तीय समानीकरण अनुदान	८५२६००००	९०८५०००	९२०९०००	१०१२९९००	१११४२८९०	१२२५७१७९	१३४८२८९६.९	२४६२५७८६.९
७.	राजस्व बाँडफाट (प्रदेश सरकार)	१३६९६८८.४६	१४२५९५०	२५४७०००	२८०१७००	३०८१८७०	३३९००५७	३७२९०६२.७	६८१०९३२.७
८.	समपुरक अनुदान (संघ)	५००००००	००	९८०००००	१०७८००००	११८५८०००	१३०४३८००	१४३४८१८०	२६२०६१८०
९.	समपुरक अनुदान (प्रदेश सरकार)	००	००	१०८०००००	११८८००००	१३०६८०००	१४३७४८००	१५८१२२८०	२८८८०२८०
१०.	विशेष अनुदान (संघ)	५००००००	५२८००००	६७०००००	७३७००००	८१०७०००	८९१७७००	९८०९४७०	१७९१६४७०
११.	विशेष अनुदान (प्रदेश)	००	३९६००००	७५०००००	८२५००००	९०७५०००	९९८२५००	१०९८०७५०	२००५५७५०
१२.	ससत अनुदान प्रदेश	३८५००००	८४३००००	४५०००००	४९५००००	५४४५०००	५९८९५००	६५८८४५०	१२०३३४५०
१३.	अन्य	३७३१६३१	३९०००००	४००००००	४४०००००	४८४००००	५३२४०००	५८५६४००	१०६९६४००
१४.	जम्मा	४६८८४८१९२.१	२६११६८१६४.७	४६९५०४१८५	५१६४५४६०४	५६८१०००६३.९	६२४९१००७०.२	६८७४०१०७७.३	२३९६८६५८१५

परिच्छेद ४: आर्थिक क्षेत्र

नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको खाद्य सुरक्षा, मर्यादित र सुरक्षित रोजगारी र आयको अधिकार कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका साथै र स्थानीय सरकारको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसलाई मुर्तरूप दिन संवैधानिक व्यवस्था, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय नीति, कानून, योजना र लक्ष्यको आधारमा स्थानीय सरकारले योजनाबद्ध प्रयास गर्नु आवश्यक रहेको छ । यस गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक विकासको अप्रणी क्षेत्र पर्यटन, कृषि, पशु, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय, जलविद्युत, वन पैदावार, सहकारी एवं कृषि पर्यटन रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकाको उत्पादन, रोजगारी र आयको प्रमुख संभाव्य स्रोतका रूपमा रहेको कृषि, पशु, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन, बित्तीय व्यवस्थापन जस्ता क्षेत्रमा विकासका प्रयासलाई डोहोर्न्याउन यस क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा चुनौती समेत विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य र सो को प्राप्ति लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने रणनीति र विषय क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरू सहितको आर्थिक विकास योजना निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ कृषि तथा पशुपन्छी

४.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रले यस पालिकामा कुल गार्हस्थ उत्पादनको सर्वाधिक योगदान गरेको पाइन्छ। कृषि क्षेत्रमा प्रचुर सम्भावना भएको गाउँपालिकामा करिव एक तिहाइ खेतीयोग्य भूमि रहेको अवस्थामा उपलब्ध भूमिको वैज्ञानिक ढंगले समुचित प्रयोग गरी कृषि र कृषि उद्योगको विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। एकातर्फ जग्गाको खण्डीकरण रोक्नुपर्ने चुनौती छ भने अर्कोतर्फ जग्गा बाँझो राखे प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्नुपर्नेछ। कृषि उत्पादनका क्षेत्रमा आत्मनिर्भर बनाई निर्यातमूलक अवस्थामा पुर्‍याउने सोच अनुरूप नै यस पालिकालाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ। उपलब्ध श्रम र सीपको पहुँच विस्तार गरी रोजगार सिर्जना गर्दै कृषिमा आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र यान्त्रीकरणको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिइएको छ ।

दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत भोकमरीको अन्त्य लगायतका लक्ष्य प्राप्त गर्न आदर्श उत्पादन र न्यायिक वितरण प्रणाली प्रति विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। पोषण तथा खाद्य विविधता प्रवर्द्धन गर्नका लागि खाद्यान्नका अतिरिक्त दूध, माछा, मासु र अण्डाको महत्वपूर्ण भूमिकालाई मनन गरी गाउँपालिकामा पशुपन्छी पालनका माध्यमबाट पोषण तथा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन भई रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनुका साथै आर्थिक उन्नतितर्फ अग्रसर हुनको लागि सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिकामा कृषिको विकास तथा व्यवसायीकरणका समस्याहरूमा मुख्यतः बजारको अभाव, लगानीको अभाव तथा आधुनिक उपकरण तथा गुणस्तरीय विउविजन, मलखाद एवं औषधीहरूको अभाव तथा विक्री वितरण गर्न सडक यातायात तथा ढुवानीको समस्या रहेको अवस्था छ । यसैगरी व्यावसायिक खेती तथा बजारीकरणका लागि सिप तथा पूंजीको अभाव, स्थानीय स्तर विमा गर्ने निकायको अभावले गर्दा पहिरो, असिना आदिका कारणबाट वाली उत्पादनमा भैरहेको क्षतीप्रमुख समस्याको रूपमा रहेको पाइन्छ । अर्कोतर्फ कृषिमा लागत लाभको दृष्टिकोणमा खेती प्रणाली खर्चिलो हुनु, माटोको नियमित परीक्षण नहुनु जस्ता समस्या, व्यावसायिक सोचको कमी विद्यमान रहनु, कृषि संकलन केन्द्र नहुनु, कृषि पर्यटन तथा पकेट खेती विकास कार्यक्रम नहुनु एव प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन नहुनु, कृषि उपजको सुरक्षित भण्डारको सुविधा नहुनु, रष्टिक स्टोर लगायतको सुविधा नहुनुबाट व्यवस्थित विक्री वितरण प्रणाली समेत नभएको अवस्था छ भने अधिकांश कृषकहरूमा व्यावसायिक कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र बजारीकरण सम्बन्धी ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोगमा कमी हुनु रहेको छ । आर्थिक विकास संभावनाका क्षेत्रहरू प्रचुर भएपनि परम्परागत र निर्वाहमुखी खेती प्रणाली, व्यावसायिक ज्ञान तथा प्रविधि सम्बन्धी सूचनाको कमी, कर्जामा कम पहुँच, बजारोन्मुख खेती प्रणाली नहुनुका साथै कृषि विज्ञको समेत कमी भएको

अवस्था पाइन्छ । स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालको विभिन्न प्रजातीका बीउ विजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरूले माग र आवश्यकता अनुसारको बोट विरुवा प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । साथै जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने हानीकारक झार, रोग तथा किराहरूको प्रकोप लगायत पोषण र पानी सम्बन्धी जोखिममा वृद्धि भएको अवस्था छ । जडीबुटी उत्पादन विस्तार र बजारीकरण समस्या, संकलन साथै उत्पादनका लागि औजार उपकरणको कमी, बन्त्यजन्तुको समस्या समेत विद्यमान रहेको छ ।

भूमि व्यवस्थापन तथा भूमि प्रशासन सेवालार्इ वैज्ञानिकीकरण तथा सरलीकरण गर्नु, गुठी जग्गाको अभिलेखाङ्कन गरी अतिक्रमण रोक्नु, परम्परागत खेती प्रणालीलार्इ आधुनिकीकरण र व्यावसायिकरण गराई युवा जनशक्तिलार्इ कृषि तथा पशु व्यवसायतर्फ आकर्षित गराउनुका साथै कोभिड-१९ महामारीका कारण वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरूका लागि कृषिमा आकर्षित हुने खालका कार्यक्रमहरूबाट स्वरोजगार गराउनु, खाद्यान्नको उचित वितरण गर्नु र यसको प्रयोगमा जनचेतनामूलक कार्य सञ्चालन गर्नुका साथै कृषि सहकारीहरूको लगानीलार्इ व्यापकरूपमा कृषि उत्पादन तथा उद्योगमा परिचालन गर्नुपर्ने चुनौतीहरू रहेका छन् ।

४.१.३ संभावना तथा अवसर

रैथाने जातका खाद्यान्न वालीहरू जस्तो जौ, फापर, जुनेलो, लट्टे, सिमि, भट्ट, कोदो, सुन्तला, किवि र केरा खेती उत्पादनलार्इ व्यावसायिक रूपले उत्पादन गर्न सकिने संभावना छ । रैथाने बाली तथा फलफुल खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी रहेको छ । मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेतीका लागि प्रचुर सम्भावना रहेको छ । उच्च मुल्य जाने रायोको साग तथा तरकारीको विउ लगायत बालीको पकेट क्षेत्रको विस्तार र प्रवर्द्धन गर्न सकेको खण्डमा कृषिको व्यावसायिकता एवं दिगो खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता प्रदान गर्न सक्ने प्रचुर संभावना रहेको छ । यसका अतिरिक्त मुख्य वनजन्य उत्पादनहरूको व्यवस्थित संकलन तथा बजारीकरण गर्न सके यहाँको आर्थिक अवस्थामा समेत प्रत्यक्ष सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा भेडा वाखापालनको प्रशस्त सम्भावना छ । व्यावसायिक रूपमा पशुपालन गर्न सकेमा पशुपालकहरूलार्इ मनग्य आम्दानी हुने देखिन्छ । पशुपालनको तथ्याङ्कलार्इ हेर्दा खसी, बोका, कुखराको स्थानीय बजारमा खपत भई निर्यात समेत हुने गरेको छ । गाई तथा बंगुर पालन गरेमा मासु तथा दुधजन्य पदार्थहरू चैनपुरको बजार मागलार्इ समेत पुरा गर्न सकिने राम्रो अवसर रहेको छ ।

४.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

कृषिको आधुनिकीकरण एवम् व्यावसायिकताको विकासद्वारा कृषि तथा पशुपन्छीपालन क्षेत्रलार्इ प्रतिस्पर्धी र आत्मनिर्भर बनाउने ।

उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गाउँपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलार्इ दिगो र व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।
३. जैविक खेतीको प्रवर्द्धनमार्फत कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु ।
४. पशुपन्छी पालनलार्इ प्रविधियुक्त र व्यावसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ३: कृषि तथा पशुपालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गाउँपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।	
१.१: कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि	१. दिगो कृषि विकासकालागि आवश्यक नीति, ऐन र नियमहरू तर्जुमा तथा संसोधन गरी

<p>र आधुनिकीकरण गर्ने ।</p>	<p>प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <ol style="list-style-type: none"> २. कृषि वस्तु उत्पादन अभिवृद्धि गर्न कृषि जन्य वस्तुको व्यावसायिक उत्पादनका लागि उपयुक्त र दिगो सिँचाई सुविधा लगायतका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइनेछ । ३. उन्नत प्रविधि (श्रेसिंग मेशीन, जोत्रे, साइनारे, आदि)मा सुलभ कृषि कर्जाको व्यवस्था मिलाइनेछ । ४. कृषिमा आधुनिकीकरणका लागि आवश्यक कृषि औजारको व्यवस्था गरिनेछ । ५. खेती योग्य जग्गालाई बाँझो राख्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्दै बाँझो रहेका कृषि भूमिको दिगो उपयोगकालागि उपयुक्त योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य २: निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु ।</p>	
<p>२.१: तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उपभोगमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. खाद्य तथा अन्य कृषि उत्पादनमा आत्म निर्भरताकालागि उत्पादन पकेट क्षेत्र विकास गरी सघन व्यावसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ । २. कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण एवम् वितरण प्रणालीमा नयाँ प्रविधिको विकासको अनुसरण, अवलम्बन र आधुनिकीकरण गरिनेछ । ३. उत्पादन र भण्डारणका क्रममा हुने हानी नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गर्न कृषि उपज सञ्चालन तथा भण्डारण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ । ४. निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्झौतामा आधारित तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिइनेछ । ५. मूल्य शृङ्खला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । ६. खाद्यान्न उत्पादन न्युन भएका पोषण असुरक्षित स्थानहरूमा स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन (जौ, फापर, जुनेलो, लट्टे, सिमि, भट्ट, कोदो, सुन्तला, अदुवा, कफी) प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिइनेछ । ७. सुरक्षित खानपान र पौष्टिकतत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य ३: जैविक खेतीको प्रवर्द्धनमार्फत कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु ।</p>	
<p>३.१: जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गरी उत्पादित वस्तुलाई बजारीकरणमा जोड दिइनेछ । २. जलवायु परिवर्तनसँगै कृषिमा अनुकूलन गरी कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा उपयोगमा वृद्धि गरिनेछ । ३. लोपोन्मुख तथा रैथाने विउबिजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. कृषि अध्ययन तथा अनुसन्धानमा आधारित वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ । ५. कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिकालागि स्थानीय साधन स्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।
<p>उद्देश्य ४: पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यावसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु।</p>	
<p>४.१: कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. युवाको विदेश पलायन रोक्न तथा विदेशबाट फर्किएका र बेरोजगार युवालाई पशुपन्छी पालनमा युवा लाक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ । ३. पशुपन्छी पालनमा युवा सहभागिता र महिला सशक्तीकरणलाई केन्द्रित गरी व्यावसायिक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ । ४. व्यावसायिक पशुपन्छी पालनका साथै ट्राउट जातका माछा पालन तथा मौरी

	<p>पालनका कालागि अनुदान तथा सहूलियत ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>५. विपन्न परिवारलाई पशुपन्धी पालनकालागि प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>६. प्रत्येक वडामा पशु प्राविधिकको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
--	---

४.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. कृषि तथा पशुपन्छी										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा		
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
असर	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी गाउँपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	प्रमुख खाद्यान्न बालीको उत्पादकत्व (कोदो, मकै, गहुँ,)	मे. टन प्रति हेक्टर		१००	१५०	२००	२००		
		दलहन (सिमी) को उत्पादकत्व	मे. टन प्रति हेक्टर		६०	७०	१००	१००		
		आलु बालीको उत्पादकत्व	मे. टन प्रति हेक्टर		२००	२५०	३००	३००		
प्रतिफल	निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली दिगो एवम् व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण हुनेछ ।	३० मिनेटसम्मको दुरीमा कृषि उपज बिक्रीका लागि बजार उपलब्ध भएका कृषक परिवार	प्रतिशत		१०	१५	२०	२०	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
		वर्षभरी सिंचाइ हुने खेतियोग्य जमिन	प्रतिशत		१५	२५	३५	३५		
		तरकारी व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	प्रतिशत		५	१०	१५	१५		
		कृषि सहकारी संस्था	सङ्ख्या		२	४	६	६		
		सहकारीमा आवद्ध कृषक	सङ्ख्या		२०	२५	३०	३०		
	कृषिमा आधारित उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालन भई रोजगारी र आमदानी बृद्धि हुनेछ ।	कृषिमा आधारित उद्योग सञ्चालन	सङ्ख्या		५	८	११	११		
		कृषिमा आधारित रोजगारी	सङ्ख्या		२००	५००	८००	८००		
		कृषि तालिम प्राप्त जनशक्ति	जना		१५	२५	३०	३०		
		शीत भण्डार	सङ्ख्या		०	१	०	१		
		कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सङ्ख्या		३	६	९	९		
	टनेल	सङ्ख्या		५०	७०	९०	९०			
	कृषि प्राविधिक	जना		६	८	१२	१२			

व्यवसायिक पशुपालनबाट पशुजन्य पदार्थको आयात अन्त्य भई निर्यात प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	व्यवसायिक पशुपालन फर्म	सङ्ख्या		३०	३५	४०	४०		
	अण्डाको उत्पादकत्व	सङ्ख्या (हजारमा)		१००	१५०	२००	२००		
	दुधको उत्पादकत्व	लीटर (हजारमा)		२००	२५०	३००	३००		
	मासुको उत्पादकत्व	मेट्रिक टन		१५	२५	३५	३५		
	पशु प्राविधिक	जना		५	१०	१५	१५		

४.२ सिँचाइ

४.२.१ पृष्ठभूमि

सिँचाइ र खानेपानीका लागि स्थानीय खोला तथा मूलहरूमा स्रोतहरूमा निर्भर रहेको यो पालिकाका दर्जन बढी सिँचाइ आयोजना तथा स्थानीय कुलोहरूबाट सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भइरहेको छ । अझ पनि उच्च भागका खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध हुन सकेको छैन र सिँचाइ सुविधा नपुगेका स्थानहरूमा खेतीको लागि आकाशे पानीमा निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता रहेको छ । यहाँका कृषकहरूले कोदो, धान, गहुँ, मकै, फलफूलका साथै विभिन्न थरिका बेमौसमि तरकारी बालीको पनि उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । आवश्यक पूर्वाधार विकासको अभावमा सबै नागरिकले यथोचित रूपमा सिँचाइको लागि पानी व्यवस्थापन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । मानव वस्तीको क्रमिक विकास र जलवायु परिवर्तन तथा विश्व तापमान वृद्धि साथै प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनका कारण पानीका स्रोतहरू सुक्ने क्रम जारी छ ।

गाउँपालिकाका ७० प्रतिशतको जमिनमा कुनै न कुनै प्रकारको सिँचाइको व्यवस्था भएको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको मुख्य जलाधार क्षेत्र भनेको सेती नदी रहेको छ । स-साना खोलाहरू पनि हिमालय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका हुदा मुख्य खोलाहरूमा पानीको मात्रा प्रयाप्त देखिन्छ । बित्थड गाड, ढुङ्ग्री खोला, चिसापानी खोला, घट्टेउडी खोला, कालझा गाड लगायत स्रोतहरूले गाउँपालिकाका विभिन्न जमिनमा सिँचाइको उपलब्धता पुर्याएको छ ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

कृषि योग्य जमिनमा न्यून सिँचाइ सुविधा हुनु, सिँचाइ विकासमा आधुनिक प्रविधि (थोपा सिँचाइ, प्लाष्टिक पोखरी, लिफ्टिङ) को प्रयोगमा कमी हुनु, प्रयाप्त सिँचाइ कुलो र पोखरी गुणस्तरीय तथा पक्की नहुनु, भएका सिँचाइ आयोजनाहरू पनि पूर्ण क्षमतामा प्रयोगमा आउन नसक्नु, मर्मत सम्भारको कमी हुनु, सिँचाइ स्रोत मुहान सुक्दै जानु, जल उत्पन्न प्रकोपले सिँचाइ आयोजनामा क्षति पुगनु, कृषि प्रणाली र सिँचाइ बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्न नसकिनु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू रहेका छन् ।

हिमाली, पहाडी र जटिल भू-धरातल भएकाले सिँचाइ योजना निर्माण खर्चिलो र कठिन हुनु, कृषियोग्य जमिनमा सर्वयाम सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन नसक्नु, कृषि र सिँचाइ बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापना नहुनु, सिँचाइ आयोजनाहरू पूर्ण क्षमतामा उपयोग नहुनु, स्थानीय समुदायहरूद्वारा सञ्चालन भई आएका परम्परागत सिँचाइ प्रणालीका कुलाहरूको संरक्षण हुन नसक्नु, सिँचाइ कुलाहरूको मर्मत सम्भारमा लाभग्राही उपभोक्ता समितिहरूलाई जिम्मेवार बनाउन नसक्नु आदि गाउँपालिकाको सिँचाइ विकासका चुनौतीहरू हुन् ।

४.२.३ संभावना तथा अवसर

गाउँपालिकाको केही वडाहरूमा उत्पादनशिल जमिन भएको हुनाले सिँचाइबाट मनग्य फलपुल, नगदेवाली, गेडागुडी मकै, कोदो आदीको उत्पादन गर्न सकिने र यहाँको उत्पादन स्थानीय होटल, बझाङ सदरमुकाम र धनगढी बजारहरूसम्म विक्री वितरण गर्न सकिने संभावना छ । यस गाउँपालिकाको विभिन्न खोला मार्फत सिँचाइ व्यवस्था भइरहेको र ती सिँचाइ योजनाहरूबाट वर्षभरी सिंचित हुने गरेको पाइन्छ । यसैगरी सिँचाइका लागि विगतमा निर्माण भएका सिँचाइ कुलो तथा थप निर्माणका लागि पानीको स्रोत रहेको तथा सिँचाइका स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापनबाट खेतीयोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्न सकिने देखिन्छ ।

सिँचाइका लागि प्रयाप्त स्रोतहरूको उपलब्ध भएको लिफ्ट सिँचाइको विकासका लागि उपयुक्त भू-बनौट भएका कारण कम खर्चमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने सम्भावना रहेको छ । आकाशे पानी सङ्कलन र प्लाष्टिक पोखरीको अभ्यास सुरु हुनु, साना सिँचाइ निर्माणका क्षेत्रमा संघसंस्थाहरू क्रियाशील रहनु, साना सिँचाइ

गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रमा पर्नु, गाउँपालिकाको प्राथमिकतामा सिँचाइ क्षेत्र समावेश हुनु तथा सिँचाइका लागि उपयुक्त फाँटहरूको उपलब्धता हुनु यस गाउँपालिकाका सिँचाइ विकासका अवसरहरू हुन् ।

४.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सिँचाइ प्रणालीको विकास र जलस्रोतको व्यवस्थापनबाट कृषिजन्य उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिँचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।
२. कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्न दिगो सिँचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ४: सिँचाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिँचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।	
१.१: परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार र व्यवस्थापनबाट खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकतामा राखी सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. परम्परागत सिँचाइका परम्परागत स्रोतहरूको विवरण तयार पारिनेछ । २. परम्परागत स्रोतहरूको क्षमताको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ । ३. यस्ता स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ । ४. आधारभूत सिँचाइको पहुँच वृद्धिकोलागि खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकताको निर्धारण गरिनेछ । ५. संरचना निर्माणकोलागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ । ६. निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न निर्माण तथा अनुगमन समितिको गठन गरिनेछ ।
१.२: आधारभूत सिँचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. सिँचाइका वैकल्पिक स्रोतहरूको पहिचान गरिनेछ । २. पहिचान गरिएका स्रोतहरूको विज्ञ सम्मिलित टोलीबाट सम्भ्याव्यता अध्ययन गरिनेछ । ३. संरचना निर्माणकोलागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरिनेछ । ४. सिँचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूको विवरण तयार गरी प्राथमिकताको सूची तयार गरिनेछ । ५. प्राथमिकताको आधारमा वैकल्पिक सिँचाइ संरचनाको निर्माण गरिनेछ । ६. सतह सिँचाइको सम्भावना नभएको क्षेत्रमा लिफ्टिड प्रणालीबाट सिँचाइ गर्ने योजना तथा लागत इष्टिमेट गरिनेछ । ७. संरचना निर्माणको निमित्त निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ । ८. संरचना निर्माणको प्रयोजनकोलागि निर्माण तथा अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । ९. संरचना विस्तारकोलागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । १०. सिँचाइ आयोजनाहरूको मर्मत सम्भारको लागि कृषक तथा समुदायको क्षमता वृद्धि गरिनेछ । ११. सिँचाइको आवश्यक रेखदेख, अनुगमन र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २: कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि गर्न दिगो सिँचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।	
२.१: खेतीयोग्य जमिन भएको तर सिँचाइको पहुँच नपुगेको वा अपर्याप्त भएको क्षेत्रमा प्राथमिकताको आधारमा सिँचाइको पहुँच वृद्धि	<ol style="list-style-type: none"> १. सिँचाइ नपुगेका अथवा अपर्याप्त खेतीयोग्य जमिनको विवरण तयार पारिनेछ । २. निर्माण भए तापनि समुचित प्रयोगमा नआएका सिँचाइ कुलोहरूको प्रयोगमा आउनेगरी पुनर्निर्माण गरिनेछ । ३. एक योजनाबाट समुदायमा खानेपानी र सिँचाइको व्यवस्थापन गर्न सम्भव भएको अवस्थामा त्यस्ता योजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

गरिनेछ ।	<p>४. सिँचाइकोलागि प्राथमिकताको आधारमा साना जलासय, पोखरी आदि संरचना तयार गरिनेछ ।</p> <p>५. सिँचाइका संरचनाको मर्मत सम्भारकोलागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>६. संरचना विस्तारकोलागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।</p> <p>७. सिँचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ताहरूको समितिको गठन गरिनेछ ।</p>
२.२: दिगो सिँचाइ प्रणालीको लागि संरचनाको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।	<p>१. जल उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमताको विकास गरिनेछ ।</p> <p>२. सिँचाइ योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन सिँचाइ सेवा शुल्क निर्धारण गरी सङ्कलन र उपयोग गर्न कानुनी व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>३. दिगो सिँचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ता र समुदायको दक्षतामा वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४. सिँचाइ पुगेका क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने खालका नगदेबाली, फलफूल तथा खाद्यवस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।</p> <p>५. सिँचाइ आयोजनाका मुहानहरूको संरक्षण गरिनेछ ।</p>
२.३: जलउत्पन्न प्रकोपको क्षति नियन्त्रण गर्नु ।	<p>१. जल उत्पन्न जोखिमको क्षेत्र पहिचान गरी न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>२. नदीजन्य प्रकोपका दिगो नियन्त्रणमा स्थानीय प्रविधि र रैथाने ज्ञानको उपयोग गरिनेछ ।</p> <p>३. खोलाखोल्सीको नियन्त्रणमा बायोइन्जिनियरिङ प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।</p> <p>४. नदी किनाराको वनको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिइनेछ ।</p> <p>५. नदी किनाराका जोखिमयुक्त स्थानमा बस्ती विस्तार तथा नदी खोला अतिक्रमण र अव्यवस्थित दोहनको नियन्त्रण गरिनेछ ।</p>

४.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. सिंचाइ											
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँडको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान	
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं				
प्रभाव	जलस्रोत तथा सिंचाइको विकास र व्यवस्थापनबाट सबै क्षेत्रमा पाानीको अभाव अन्त्य गर्ने ।	खेतियोग्य जमिन मध्ये सिंचित जमिन	प्रतिशत		३५	४०	५५	५५			
		बाह्रै महिना सिंचाइ हुने घरधुरी	प्रतिशत		१५	२०	२५				२५
असर	बाह्रै महिना सिंचाइ उपलब्ध हुने क्षेत्र थप भई कृषि उत्पादकत्व बृद्धि भएको हुनेछ ।	सुचारु सिंचाइ आयोजना	सङ्ख्या		२	४	६	६	पूर्वाधार विकास शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रगती विवरण	सिंचाई पूर्वाधार क्षेत्रमा लगानी वृद्धि हुनुको साथै अनुगमन पनि थप प्रभावकारी भएको हुने	
		कुलो तथा नहर स्तरीकरण (किमि)	कि.मि.		५	१०	१५				१५
प्रतिफल	पानीको मुहानहरू संरक्षण र व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संरक्षित मुहान	सङ्ख्या		१५	२५	३५	३५			
		प्लास्टिक पोखरी	सङ्ख्या		१०	२०	३०				३०
		रिचार्ज पोखरी	सङ्ख्या		४	७	९				९

४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

बित्थडचिर गाउँपालिका धार्मिक—सांस्कृतिक तथा जैविक विविधताको धनी, प्राकृतिक स्रोतको खानी र मनोरम सौन्दर्य स्थलको धनी छ । यस क्षेत्रमा पाइने जैविक विविधता, विविध सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक मनोरम सुन्दरताले यस गाउँपालिकाको महत्त्वलाई झनै बढाएको छ । मनोरम पहाड तथा हिमालको दृश्य, विभिन्न प्रजातिको गुराँस सहितको हरियो वनजङ्गल, डाँडाकाँडाबाट देखिने आकर्षक दृश्य, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक धरोहर, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, रीतिरिवाज, भेषभूषा, कलाकौशल र शान्त एवम् स्वच्छ वातावरण नै यस क्षेत्रको पर्यटनका सम्भावित क्षेत्रहरू हुन् ।

भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनगुमन र नियमन, पुरातत्व, प्राचीन स्मारक तथा संग्रहालयको संरक्षण, सम्भार, प्रवर्द्धन र विकास, परम्परागत जात्रा तथा पर्वको सञ्चालन र व्यवस्थापन, प्रचलित कानून बिरुद्धका कुरीति तथा कुसंस्कार बिरुद्ध सामाजिक परिचालन सम्बन्धी कार्य, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी अन्य कार्यलाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रका रूपमा उल्लेख गरेको छ । विभिन्न जात जाति, भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत संस्कृतिको जगेर्नाका साथै भावी पुस्तालाई समयानुकूल हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ भने पुरातात्विक र ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न पनि उत्तिकै जरुरी छ । साथै यसबाट धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दै आर्थिक उत्थान पनि गर्न सकिन्छ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

धार्मिक स्थलहरूको मर्मत सम्भार, पर्यटकीय स्थलको पहिचान र प्रचार प्रसारमा कमी, पर्यटक स्तरका होटल तथा रेष्टुराँहरू संचालनमा कमी, आधुनिक तथा आयातित संस्कृतिको बढ्दो प्रभाव रहेको एवं व्यावसायिक होमस्टे समेत नरहेको अवस्था छ । यसैगरी, पर्यटकीय स्थलहरूमा मोटरेवल वाटो पुग्न सकेको छैन । पर्यटन पदमार्गको मर्मत र नयां पदमार्ग निर्माण हुन सकेको छैन । गाउँपालिका भित्र बाह्य संस्कृतिको प्रभावका कारण मौलिक भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतिको हास हुँदै गएको छ । यस क्षेत्रमा रहेका ऐतिहासिक सम्पदा र भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा पर्याप्त ध्यान पुगेको छैन । पश्चिमी तथा आधुनिक संस्कृतिको प्रभाव रहेको छ । मौलिक साँस्कृतिक अभ्यास र मौलिक ज्ञानको संरक्षणमा कमी रहेको छ ।

पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने जैविक विविधता कायम गर्नु, लालिगुराँस लगायतका बिरुवाको संरक्षण गर्नु, पर्यटकीय पदमार्गमा होटल, खाजा पसलहरू सञ्चालन गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् । त्यसैगरी, भौगोलिक बिकटताका कारण पर्यटकीय पूर्वाधार विकास खर्चिलो हुनु, युवावर्ग विदेश जाने क्रम अत्यधिक हुँदा पर्यटन विकासका लागि आवश्यक मानव स्रोत संसाधन व्यवस्थापन गर्न गाह्रो हुनु, ठूला योजनामा लगानी गर्न स्थानीय निजी क्षेत्र सक्षम नहुँदा पर्यटकीय पूर्वाधार विकास अपुरो हुने अवस्था सृजना हुनु गाउँपालिकाका पर्यटन पूर्वाधार विकासका चुनौतीहरू हुन् ।

४.३.३ संभावना तथा अवसर

आर्थिक विकासको आधारमा यस गाउँपालिका अन्तर्गत प्रशस्त धार्मिक, ऐतिहासिक स्थल तथा पर्यटकीय स्थलहरू रहेको पाइन्छ । ती पर्यटकीय स्थलहरू व्यवस्थित गरी आन्तरिक पर्यटकीय रूपमा यहाँको सांस्कृतिक महत्त्वहरू समेत झल्काउन सक्ने हो भने आर्थिक उपार्जनको समेत एक गतिलो आधार हुन सक्ने देखिन्छ । आकर्षक झरना, उच्च पहाडी फाँटहरू, मन्दिरहरू लगायतका क्षेत्रको पर्यटन विकासमा प्रचुर संभावना रहेको छ । यस क्षेत्रहरूमा बाह्य तथा आन्तरिक पर्यटकहरू घुम्न आउने गर्दछन् जसले गर्दा गाउँपालिकामा आर्थिक गतिविधि हुने सम्भावना रहेको छ ।

पदमार्गका लागि आकर्षक ट्रयाक खोलिसकिएको, वडाहरूमा वनजङ्गल प्रशस्त रहेकाले जीवजन्तु, चराचुरुङ्गीको दृश्यावलोकन हुने, गुफा, ताल, चौर, मन्दिरका साथै विभिन्न प्रजातीका गुराँसहरू फुल्ने, र माथिल्लो भेगका बस्तीहरूमा हिउँ पर्ने हुँदा आकर्षणका केन्द्र बनेको, अग्ला टाकुरहरूमा दृश्यावलोकन केन्द्रहरू बनाउन सकिने प्रबल सम्भावना रहेको छ। पर्यटन उद्योगका लागि आवश्यक अध्ययन र तालिमका लागि युवायुवती स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुनु, पर्यटन उद्योगका लागि आवश्यक अन्न, तरकारी, फलफूल गाउँमा नै उत्पादन हुनु, स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण हुनु, स्थानीय हस्तकला, भेषभुषा, संस्कृतिको प्रवर्द्धन हुनु, होमस्टे संचालनका लागि स्थानीय समुदाय इच्छुक रहनु, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय जगतसँग आबद्ध हुने अवसर प्राप्त हुनु आदि यस गाउँपालिकाका लागि पर्यटन विकासका अवसर हुन। यस गाउँपालिकामा ग्रामीण कृषि पर्यटन र पर्यटन महोत्सव गरी विभिन्न किसिमका पर्यटन प्रवर्द्धनका क्रियाकलापहरू संचालन शुरू गर्न सकिने सम्भावना छ ।

४.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

ऐतिहासिक सम्पदा तथा मौलिक कला संस्कृतिहरूको जगेर्ना गर्दै बित्थडचिरलाई आकर्षक र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर वृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।
२. पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।
३. मानव संसाधन विकास गर्नु ।
४. पर्यटकीय स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।
५. विभिन्न धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु ।
६. विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनःनिर्माण, जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ५: पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर वृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।	
१.१: गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका होटेल र चियापसलहरूको सेवाको स्तरोन्नति गर्ने ।	१. स्थानीय होटेल, लज, रेस्टुराँ र चियापसलका व्यवसायीहरूलाई विषयगत इन्स्ट्रक्टर झिकाई स्थानीय स्तरमै पेशागत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । २. भइरहेका व्यवसायहरूको स्तरोन्नतिका लागि गाउँपालिकाको पहलमा सहूलियत दरको पुँजीको खोजी गरिदिइनेछ ।
१.२: पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसार गर्ने ।	१. पर्यटन प्रवर्द्धन बारेमा विज्ञहरूबाट संक्षिप्त अध्ययन गराइनेछ । २. विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी ठाउँहरूबारे प्रचार प्रसार गरिनेछ । ३. ब्रोस्योर तयार गरी छिमेकी जिल्लाहरूमा वितरण गरिनेछ । ४. जिल्लाका ब्याचलर्स/ मास्टर्स तहका विद्यार्थीहरूलाई अनुसन्धानका लागि यी स्थानको फिल्ड भिजिटमा प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. यी स्थान विशेषका बारेमा नियात्राकारहरूको भ्रमण आयोजना गर्ने र साहित्यिक लेखरचना लेखाई पत्रपत्रिकामा प्रकाशित गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ६. वेबसाइट, युट्युव, फेसबुक, ट्वीटर, इन्स्टाग्राम जस्ता सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी आवश्यक प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।	
२.१: पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।	१. पर्यटकीय महत्त्वका स्थानहरूमा आवागमन सहज बनाउन सडक, पदमार्ग, झोलुङ्गे पुल आदि निर्माण गरिनेछ । २. भइरहेका सडक र पदमार्गको स्तरोन्नति गरिनेछ ।

२.२: पर्यटन पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	१. विशेष पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पूर्वाधार निर्माणको विस्तृत योजना प्रतिवेदन तयार पारिनेछ । २. पूर्वाधार निर्माणका लागि आवश्यक जग्गा खरिद तथा अधिग्रहण गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: पर्यटकीय मानव संसाधन विकास गर्नु ।	
३.१: गाउँपालिका भित्रका युवायुवतीलाई पर्यटन विषयको शिक्षा प्रदान गर्ने ।	१. पर्यटन व्यवसायप्रति युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई पर्यटन तथा अतिथि सत्कार विषयमा ब्याचलर्स डिग्रीमा अध्ययन गर्न पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ । २. आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक युवायुवतीलाई नेपाल पर्यटन तथा होटेल व्यवस्थापन एकेडेमीबाट दिने गरिएका Food Preparation and Control, Tourist Guide, Trekking Guide लगायतका छोटो अवधिका तालिममा पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: पर्यटकीय स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।	
४.१: बाह्य स्रोतसाधनको खोजी गर्ने ।	१. पालिकाभित्र सामान्य रूपमा सम्भावना देखिएका योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ । २. पालिकामा आउने गैरसरकारी संस्थाहरूलाई यस योजनामा समावेश भएका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ ।
४.२: आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।	१. वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमकालागि छुट्याइनेछ । २. पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई आह्वान गरिनेछ ।
उद्देश्य ५: विभिन्न धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु ।	
५.१: सबै जात जाति र समुदायका धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको संरक्षण गरी भावी पुस्तामा हस्तान्तरण हुने व्यवस्था गर्ने ।	१. धार्मिक, सांस्कृतिक सहिष्णुता कायम राख्दै प्रत्येक समुदायको धार्मिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । २. भाषा, कला र सांस्कृतिक संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने नीति, नियम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको विकासमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरूको नामबाट निर्मित संरचनाहरूको नामकरण गरिनेछ ।
५.२: भाषा, कला र साहित्य, बहुसांस्कृतिक संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्ने ।	१. सबै जात जातिको संस्कृति, रितिरिवाज र परम्पराको संरक्षणकोलागि बहुसांस्कृतिक ग्रामको स्थापना र विकास गरिनेछ । २. भाषा, लोक साहित्य, लोक संस्कृति, नृत्य, नाट्य र कलाको सम्बर्द्धन र साहित्यको विकास गर्न भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति प्रतिष्ठानको गठन गरी सञ्चालन गरिनेछ । ३. भाषा, साहित्य र कलाको क्षेत्रबाट सामाजिक, सांस्कृतिक रूपान्तरणमा विशिष्ट योगदान गरिनेछ । ४. व्यक्तित्वहरूलाई सम्मानित र पुरस्कृत गरिनेछ । ५. प्रतिष्ठानद्वारा गायन, संगीत, नृत्य र नाटक सम्बन्धी व्यावसायिक र गैरव्यावसायिक प्रशिक्षण केन्द्रहरूको आधारभूत पाठ्यक्रममा एकरूपता कायम गरिनेछ । ६. विभिन्न धार्मिक सम्पदा एवम् तीर्थस्थलहरूलाई व्यवस्थापकीय सुधार गरी दिगो रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
५.३: भाषा, कला, साहित्य र संस्कृतिका खोज अनुसन्धान गरी धार्मिक एवम् सांस्कृतिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्दै आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने ।	१. विभिन्न जातजाति र भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत धर्म, संस्कृतिको संरक्षण र विकास गर्न खोज अनुसन्धान गरिनेछ । २. भाषा र संस्कृतिको विकास गरी भाषा र संस्कृतिलाई पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोडिनेछ ।
५.४: बहुसांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	१. सांस्कृतिक सम्पदालाई संरक्षण गर्न बहुसांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । २. संग्रहालयमा स्थानीय कला, भाषा, लिपि, संस्कृति र ऐतिहासिक वस्तुहरू प्रदर्शनको

	<p>व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>३. संग्रहालयहरूलाई स्तरोन्नति गरी पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ ।</p>
<p>५.५: पुरातात्विक एवम् मौलिक सम्पदा, जातीय संस्कृति र गुठीहरूको संरक्षण, संवर्धन र अभिलेखीकरण गर्न संस्थागत संरचनाको निर्माण र परिचालन गर्ने ।</p>	<p>१. विभिन्न जातिका सांस्कृतिक रीतिरिवाज र परम्परा झल्काउने कार्यक्रमहरू, टेलिफिल्म, भिडियोहरू बनाउने र विद्यालय तथा समुदाय स्तरमा प्रदर्शन गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. भाषा, साहित्य, नाट्यकला, संगीत र ललितकलाको क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने संघ संस्था तथा व्यक्तित्वहरूको अभिलेख तयार गरी अद्यावधिक गरिनेछ ।</p> <p>३. परम्परादेखि लाग्दै आएका ठूला मेलाहरूको उचित व्यवस्थापन गर्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ६: विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण, जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु ।</p>	
<p>६.१: जीर्ण अवस्थामा रहेका ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका सम्पदाहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको जीर्णोद्धार, संरक्षण र विकास गर्ने ।</p>	<p>१. महत्त्वपूर्ण सांस्कृतिक सम्पदालाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत गर्नकालागि पहल गर्न निर्देशिका बनाई यसकालागि प्रदेश र संघ सरकारसँग समन्वय गरिनेछ ।</p> <p>२. पालिका क्षेत्र भित्र रहेका सम्पदाहरूको खोज, अन्वेषण गरी संरक्षण गरिनेछ ।</p>
<p>६.२: भौतिक एवम् अभौतिक संस्कृतिको संरक्षण गर्न सांस्कृतिक प्रोफाइल तयार गरी अद्यावधिक गर्ने ।</p>	<p>१. प्रदेशका सबै पुरातात्विक तथा धार्मिक क्षेत्र र स्थानसँग सम्बन्धीत संस्कृतिहरूको श्रव्यदृश्यसहितको प्रोफाइल तयार गरी संरक्षण गरिनेछ ।</p> <p>२. विभिन्न जातजातिसँग सम्बन्धीत मौलिक एवम् स्थानीय सामग्रीहरूलाई उत्पादन र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।</p> <p>३. लोपोन्मुख स्थानीय कला, भाषा, लिपि, र संस्कृतिको अभिलेखीकरण गरी संरक्षण र विकास गरिनेछ ।</p> <p>४. भाषा, कला, नृत्य, नाट्यकला, लिपि र संस्कृतिलाई अभ्यास र स्थलीय सघनताका आधारमा सामुहीकरण गरी विकास र संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>५. मौलिक भाषा, लोक संगीत, संस्कृति र कला सम्बन्धी सामग्री आधारभूत तहको स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।</p>

४.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नजा खाका

३. पर्यटन											
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान	
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं				
प्रभाव	गाउँपालिका एउटा आकर्षक र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।	पर्यटन व्यवसायबाट प्रत्यक्ष रोजगारी पाउने	प्रतिशत		२	५	७	७	गाउँपालिकाको प्रगति विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	पर्यटन क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी वृद्धि भएको हुने नीजि क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएको हुने, पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा प्रभावकारी प्रचार प्रसार र आवश्यक पूर्वाधारहरू तयार भएका हुने	
		पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि दर (आन्तरिक)	प्रतिशत		५	१०	१५	१५			
		पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि दर (बाह्य)	प्रतिशत		३	६	९	९			
असर	पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर वृद्धि भई पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार भएको हुनेछ ।	पर्यटन र सेवामूलक व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति	सङ्ख्या		१०	१५	२०	२०			
		पर्यटन सुचना केन्द्र स्थापना	सङ्ख्या		१	२	३	३			
		पालिकामा भ्रमण गर्न आएका आन्तरिक पर्यटकहरूको वार्षिक सङ्ख्या	सङ्ख्या		१००	२००	३००	३००			
प्रतिफल	आधारभूत पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास भएको हुनेछ ।	आधारभूत पूर्वाधार सहितको पर्यटकीय स्थल	सङ्ख्या		१	२	३	३			
		पर्यटकीय स्तरका होटल तथा बेड	सङ्ख्या		३	५	७	७			
		साधारण होटल तथा बेड	सङ्ख्या		१०	१५	२०	२०			
		पदमार्ग निर्माण तथा स्तरोन्नति	कि.मि.		१५	२०	२५	२५			
	पर्यटन उद्योगकालागि आवश्यक स्थानीय मानव संसाधन विकास भएको हुनेछ ।	ट्रेकिङ गाइड तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		५	८	११	११			
		कुक्क तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		१०	२०	३०	३०			
होटल व्यवस्थापन तालिम प्राप्त जनशक्ति		सङ्ख्या		८	१२	१६	१६				

४.४ उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्र बित्थडचिर गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधार हो । नेपालको संविधानले तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने, स्वदेशी लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने, वैदेशिक पुंजी आकर्षित गर्ने, औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, स्थानीय श्रम सिपको उपयोग गर्ने, व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम राख्दै उपभोक्ता हित संरक्षण गर्ने आदि नीति लिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले लघु, घरेलु र साना उद्योगको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, नियमन, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन एवं उद्यमशिलता विकास र प्रवर्द्धनको अधिकार दिएको छ। साथै स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन, स्थानीय बजार व्यवस्थापन आदि कुराहरू स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्दछन् । विकासको संरचना र प्रविधिहरूमा आएका प्रगतिहरूले गाउँपालिकाका कुनै पनि बस्तीहरू वाह्य क्षेत्र वा बजारबाट हुने आयात निर्यातबाट अलग रहन सकेको अवस्था छैन ।

गाउँपालिकामा साना ठूला गरी लगभग २०० साना व्यापार व्यवसाय रहेका छन्। देउलेख, सुनकुडा, बित्थड, धरान, लगायतका ठाउँमा साना ठूला प्रमुख व्यापारिक बजार केन्द्रहरू रहेका छन्। स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने खाद्य तथा कच्चा पदार्थको बजार मुलत बैतडीको खोड्पे, डडेलधुरा सदरमुकाम, र जिल्ला सदरमुकाम खलङ्गा बझाङ बजार क्षेत्र नै हुन्। अमिलो, कागती, सिमी, ताजा तरकारी र विभिन्न जडिबुटीहरू यहाँबाट निर्यात हुने गरेको छ । भौगोलिक हिसाबबाट विविधता रहेको यस पालिका भित्र खाद्यान्नको विनिमयमा एक आपसमा आश्रित रहेको अवस्था छ । मुख्य रूपमा लताकपडा, शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार तथा यातायातका साधनहरू र कृषि तथा पशुपन्छिका लागि चाहिने मल, विषादि, दाना र औषधिहरू नै पालिका भित्र आपूर्ति हुने प्रमुख वस्तुहरू हुन् । विगतका तथ्याङ्कलाई हेर्दा गाउँपालिकाको वित्तीय संचिति ऋणात्मक देखिन्छ । आयातलाई निर्यातले प्रतिस्थापन गर्न पालिका भित्र वस्तुहरूको उत्पादन र विविधिकरण गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उद्योग सम्बन्धी जानकारीको अभाव, घरेलु उद्योग सम्बन्धी तालिम पर्याप्त नहुनु, उद्योग संचालनका लागि पर्याप्त लगानीको व्यवस्था नहुनु, दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता स्थानीयस्तरमा नहुनु जस्ता प्रमुख समस्याहरू रहेका छन्। साथै उत्पादन भएता पनि बाँसबाट सामग्री निर्माण गर्ने सीपको कमी रहेको देखिन्छ भने यसका अतिरिक्त अन्य उत्पादनमा समेत उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यावसायिक सुचना केन्द्रको कमी जस्ता पक्षपनि उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ ।

आयातमा देखिएको मुख्य चुनौती भन्नु नै ग्रामीण क्षेत्रमा हुने मुद्रा संचिती घट्नु रहेको छ। ग्रामीण क्षेत्रको वित्तीय स्रोत पुन शहर तर्फ फर्किदा ग्रामीण क्षेत्र उत्पादन स्थलबाट उपभोग गर्ने बजारका रूपमा रूपान्तरण हुनु रहेको छ । निर्यात वृद्धि गर्न ग्रामीण क्षेत्र हुने उत्पादनका क्षेत्र र परिमाणमा वृद्धि गर्न लगानी गर्ने स्रोतको व्यवस्था गर्नु चुनौती रहेको छ। कच्चा पदार्थ उत्पादनमा आवश्यक सिप, ज्ञान, बजार सुचना र ढुवानीलाई अर्को चुनौतीका रूपमा लिइएको छ ।

४.४.३ संभावना तथा अवसर

वर्तमान अवस्थामा यस गाउँपालिकामा राष्ट्रिय स्तरका ठूला उद्योग एवं कारखानाहरू नभए पनि स्थानीय स्तरमा पाइने कच्चा पदार्थहरू र जडीबुटीमा आधारित उद्योग विकासको प्रचुर सम्भावना रहेको छ। गाउँपालिकामा चिज, सिस्नु पाउडर, सावुन, बेकरीको स्तरउन्नती गर्ने संभावना देखिन्छ। वनपैदावारमा आधारित उद्योग सञ्चालन गर्न सक्ने सम्भावना छ। साना तथा मझौला उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ सहज रूपमा नै उपलब्ध हुन सक्ने देखिन्छ। गाउँपालिकाले विभिन्न व्यवसाय र उद्योगहरूबाट राजश्व उठाई आन्तरिक आम्दानी वृद्धि गर्न सक्ने संभावना छ ।

साना तथा मझौलाका उद्योगकोलागि आवश्यक कच्चा पदार्थ सहज रूपमा नै उपलब्ध हुनु, उद्योगको विकासबाट भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनु, उद्योगबाट स्थानीय तहमा हुने रोजगारी सिर्जनाले बसाइँसराइ कम भई स्व-स्थानको विकासमा समुदायहरू समर्पित हुनु, स्थानीय कच्चा पदार्थको सदुपयोग हुनु, पर्यटकहरूलाई स्थानीय उत्पादन मार्फत स्वागत गर्न सकिने र बजारीकरणलाई समेत सहयोग पुग्नु आदि गाउँपालिकामा उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

४.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

स्थानीय कच्चा पदार्थ र सीपमा आधारित उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास तथा औद्योगिक उत्पादनमा वृद्धि गर्ने

उद्देश्य

- गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।
- स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।
- उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।
- वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ६: उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्तिको रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।	
१.१: अत्यावश्यक सामग्रीहरूको सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> सुपथ मुल्य पसलहरू सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ । सुपथ मुल्य पसल सञ्चालनकालागि सहज कर्जा तथा नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ । गाउँपालिका भित्रको सम्पूर्ण आपूर्ति व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन उच्चस्तरीय बजार अनुगमनको संयन्त्र परिचालित गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्थानीय स्रोत, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।	
२.१: स्थानीय स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न सहजिकरण एवम् प्रोत्साहन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय कच्चा पदार्थमा (जौ, कोदो, लालिगुराँस आदि) वाइन डिस्टिलरी स्थापना र व्यावसायिक उत्पादन गरी वाइन उद्योग सञ्चालन गरिनेछ । स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्नेकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । निजी-सहकारी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक संस्थागत संयन्त्र बनाई क्रियाशील गरिनेछ । उद्योगी, व्यवसायी एवम् लगानीकर्तालाई उद्योग दतदिखि स्थानान्तरण सम्मका सेवाहरू सहज उपलब्ध गराइनेछ ।
उद्देश्य ३: उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्दै औद्योगिक वस्तुको बजारीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> जडीबुटी उत्पादन, प्रशोधन तथा निकासीमा जोड दिइनेछ । स्थानीय स्रोतमा आधारित हस्तकला उद्योगहरूको स्थापनाद्वारा परम्परागत सीप तथा प्रविधिको संरक्षण र विकास गरिनेछ । औद्योगिक उत्पादनको गुणस्तरमा सुधार गर्न गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।	
४.१: तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान गरी निर्यातयोग्य	<ol style="list-style-type: none"> तुलनात्मक लाभका वस्तुहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सम्वन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

हुने वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	२. साना, घरेलु तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्पादन तथा आपूर्ति सञ्चालमा आवद्ध गर्दै माग बमोजिमका वस्तु तथा सेवाहरूको उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
--	--

४.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा स्थानीय रोजगारीमा वृद्धि, बजार व्यवस्थापन तथा प्रभावकारी आपूर्तिद्वारा पालिकाको अर्थतन्त्रको अभिवृद्धि हुनेछ ।	उद्योग व्यवसायमा संलग्न (उद्यमी, व्यवसायी)	प्रतिशत		१	३	५	५	गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	गाउँपालिका भित्र व्यापार व्यवसायमुलक वातावरण निर्माण भएको हुने
		उद्योग व्यवसायबाट रोजगारी प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या (थप)	सङ्ख्या		१००	२००	३००	३००		
असर	गाउँपालिका भित्र उल्लेख्य सङ्ख्यामा लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगको स्थापनामा भई रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना भएको हुनेछ ।	प्रत्यक्ष रोजगारीमा वृद्धि (वार्षिक)	प्रतिशत		२	४	६	६		
		सीपमूलक तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		प्रत्येक वर्ष आवश्यकता अनुसार					
		घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता	सङ्ख्या		२५	३५	४५	४५		
		मझौला उद्योग दर्ता	सङ्ख्या		२	५	७	७		
प्रतिफल	स्थानीय स्रोत, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन भई स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योगहरू स्थापना भएको हुनेछ ।	स्थानीय सीप तथा स्रोत साधनमा आधारित उद्योग	सङ्ख्या		२	३	४	४		
		स्थानीय कच्चा पदार्थ प्रशोधन उद्योग	सङ्ख्या		१	३	५	५		
	उत्पादित बस्तुहरूको बिक्रि वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	विभिन्न ठाउँमा हाट बजार सञ्चालन	सङ्ख्या		१	२	३	३		
		निकासीजन्य कच्चा पदार्थको परिमाण	मे. टन		५	६	७	७		
	वाणिज्य क्षेत्रले स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण हिस्सा लिएको हुनेछ ।	विभिन्न ठाउँमा स्थानीय सामानको बजार सञ्चालन	सङ्ख्या		६	७	९	९		
		उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	सङ्ख्या		२	३	४	४		
		थोक तथा खुद्रा व्यापारमा रोजगारी सिर्जना	सङ्ख्या		१५०	२००	२५०	२५०		
	गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणाली प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	सुपथ मूल्य पसल	सङ्ख्या		३	४	५	५		
		सहकारी पसल	सङ्ख्या		२	४	६	६		
		होलसेल पसलको सङ्ख्या	सङ्ख्या		१०	१२	१५	१५		

४.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

४.५.१ पृष्ठभूमि

श्रम तथा रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवं उपलब्धिमूलक बनाउन र रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, पुँजी तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित रोजगारीको सवाललाई गाउँपालिकाले आफ्नो योजनामा समेट्न आवश्यक रहेको छ । गाउँपालिका भित्र कुल जनसङ्ख्याको आधा भन्दा बढी आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेका छन् । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाका आधारमा यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको २३.७ प्रतिशत मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरूले वार्षिक रूपमा करिब २५ करोड रूपैयाँ भन्दा बढी विप्रेषण पालिकामा भित्राउने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा करिब १८ प्रतिशत जनसङ्ख्या बेरोजगार छन् ।

गरिबी न्यूनीकरण र मानव सुरक्षाको महत्वपूर्ण साधनको रूपमा रहेको नागरिकको सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणको हकलाई संविधानले नै सुनिश्चित गरेको छ । राज्यले आर्थिक तथा सामाजिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका विपन्न एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, आफ्नो हेरचाह आफैँ गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातीका नागरिक, दलित आदिलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य उपचार सेवा, स्वास्थ्य विमा, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, निर्वाहमुखी भत्ता लगायत विशेष व्यवस्था सहित संरक्षणको व्यवस्था गर्दै आएको अवस्था छ । संघीय सरकारमा जस्तै पालिकामा पनि विद्यमान सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण प्रणालीलाई अझ सुदृढ, वित्तीय रूपले दिगो तथा प्रभावकारी बनाउन निकै आवश्यक भएको छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

स्वदेशमा सीमित रोजगारी अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाहरूको घट्दो रुचि लगायतका कारणले नेपाली युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दो छ । जसले अल्पकालीन रूपमा बेरोजगारीको समस्या न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुगनुका साथै प्राप्त विप्रेषणले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन महत्वपूर्ण योगदान गरिरहेको छ । रोजगारीका कारण बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको कमी, पारिवारिक र सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा बढी रहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दो छ ।

संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जटिलताले कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन हुन नसक्नु, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क नहुनु यस क्षेत्रका केही समस्याहरू हुन् । अन्तराष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारमा पठाउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगी लगायतका घटनाहरू बढ्नु, पारिवारिक तथा सामाजिक पुनः एकीकरणका सवालहरू सम्बोधन नहुनु, वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिनु नसक्नु आदि गाउँपालिकाको लागि चुनौतीका रूपमा देखिन्छ । त्यसैगरी, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सेवाको एकीकृत सूचना प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु, एकीकृत तथ्याङ्कको व्यवस्थापन गर्नु, सामाजिक सुरक्षाको दायरामा क्रमशः वृद्धि गरी स्रोतको दिगोपना र न्यायपूर्ण वितरण गर्नु सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रका विद्यमान चुनौतीहरू हुन् ।

४.५.३ संभावना तथा अवसर

आर्थिक रूपले जानसाख्यिक लाभ लिनसकिने जनसङ्ख्याको बाहुल्यता रहेको छ । जसको परिचालन मार्फत गाउँपालिकाले स्थानीय विकासका कार्यलाई तिब्रतर रूपमा अगाडी बढाउन सक्दछ । त्यसैले यो सङ्ख्या आफैँमा एउटा महत्वपूर्ण अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ । त्यसको अलवा विदेशमा आर्जित विप्रेषण र सिक्रेको सीप आफ्नो भूमिमा प्रयोग गर्न सकेमा आर्थिक विकासमा योगदान पुगनुका साथै उत्पादन एवं रोजगारको अवसर समेत विस्तार हुने देखिन्छ ।

सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणको विषय तीनै तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने अधिकार क्षेत्रमा पर्नु, नेपाल सरकारले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजना कार्यक्रम लागू गर्नु तथा सामाजिक सुरक्षा कोष ऐन लागू हुनु सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको अवसर हो ।

४.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी समावेशी सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रणाली मार्फत कल्याणकारी पालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने ।

उद्देश्य

- वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त आर्थिक लाभमा वृद्धि गर्नु ।
- सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूमा समाजका लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि सेवा सुविधाहरूको विस्तार गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ७: श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाका रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ प्राप्त वृद्धि गर्नु।	
१.१: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ वृद्धि गर्नु का साथै वैदेशिक रोजगारबाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा स्वरोजगार तथा रोजगार सृजना हने खालका कार्यक्रमहरू प्राथमिकताका साथ संचालन गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूको यात्रालाई सुरक्षित, मर्यादित र उपलब्धिमूलक बनाउन सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी व्यापक सूचना प्रवाह, सीप तालिम प्रदान तथा आवश्यक कानुनी सहायता प्रदानका लागि सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । गाउँपालिका भित्र प्राप्त विप्रेषणलाई आयमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्नका लागि वित्तीय साक्षरता कक्षा संचालन गर्दै उद्यम विकासमा सहयोग गर्ने साथै वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा उत्पन्न नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरणका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरूको ज्ञान, सिप, पुँजीलाई व्यवस्थापन तथा संस्थागत विकास गरिनेछ । मनोसामाजिक परामर्श सेवालाई पालिकाको स्वास्थ्य शाखा अन्तर्गत आन्तरिकीकरण गर्दै सो सम्बन्धी सेवालाई दिगो रूपमा प्रवाह गरिनेछ । सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यलाई बढावा दिई सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सेवाहरू प्रवाह गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूमा समाजका लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि सेवा सुविधाहरूको विस्तार गर्नु ।	
२.१: लक्षित वर्गको पहिचान गरी सुदृढ सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी आवश्यक कानुनी दस्तावेज तयार गरिनेछ । लक्षित वर्गका व्यक्तिहरूलाई उपलब्ध गराइने सामाजिक सुरक्षा भत्ताका कोषको व्यवस्था गरिनेछ । व्यवस्थित सामाजिक सुरक्षा सूचना प्रणाली मार्फत् लक्षित वर्गको पहिचान गरी आवश्यक भएमा थप एकीकृत योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । परित्यक्त, हिंसा पीडित, शारीरिक रूपले अशक्त, अपाङ्गता भएका तथा विशेष जोखिममा

	<p>रहेका विपन्न वर्गका नागरिकहरूका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र आफू एकलो नभएको पालिका साथमा रहेको अनुभूति प्रदान गरिनेछ।</p> <p>५. लक्षित वर्ग प्रति संवेदनशील बनाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p>
<p>२.२: सुरक्षित, मर्यादित र सभ्य समाज निर्माण गर्ने ।</p>	<p>१. सामाजिक विकृति, कुरीति, जातीय छुवाछुत तथा भेदभाव नियन्त्रण लगायतका विभिन्न नकारात्मक गतिविधिहरू न्यूनीकरणकालागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p> <p>२. अपाङ्ग र लैङ्गिक मैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>५. मर्यादित जीवनबारे सचेतनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p>

४.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

५. श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना गरी समावेशी सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रणाली मार्फत् कल्याणकारी पालिकाको रूपमा स्थापित हुनेछ ।	सीपमूलक तालिम लिएर वैदेशिक रोजगारीमा जाने	प्रतिशत		२	३	५	५	गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	गाउँपालिका भित्र थप रोजगार सृजना भइ सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति भएको हुने
		विप्रेषणलाई उद्यम विकास र आयमूलक क्षेत्रमा परिचालन	प्रतिशत		१	२	३	३		
असर १	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारमा वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ वृद्धि हुनेछ ।	विप्रेषणलाई उद्यम विकास र आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि वित्तीय साक्षरता	परिवार		१००	१५०	२००	२००		
प्रतिफल	समाजमा वैदेशिक रोजगारबाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनिकरण हुनेछ ।	सुरक्षित वैदेशिक रोजगारका लागि सूचना प्रवाह	संख्या		४	५	६	६		
	वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने विप्रेषणमा वृद्धि हुनेछ	विप्रेषण	रुपैया (करोडमा)							
प्रतिफल	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी कानुनी दस्तावेज तयार भई कार्यान्वयनमा आएका हुनेछ ।	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी आवश्यक कानून निर्माण	सङ्ख्या							
	एकीकृत सूचना प्रणाली कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।	सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धि एकीकृत सूचना प्रणाली व्यवस्थापन	सङ्ख्या							

परिच्छेद ५: सामाजिक क्षेत्र

बित्थडर गाउँपालिकाले विगत वर्षदेखि नै शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद र युवा स्वरोजगारलाई प्राथमिकता क्षेत्रका रूपमा राखेर वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ। शैक्षिक क्षेत्रमा गुणस्तर र पहुँचमा अभिवृद्धिका लागि प्राविधिक शिक्षाको विस्तार, नमुना विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन्। स्वास्थ्य सेवा विस्तार, विशिष्टीकरण तथा गुणस्तर वृद्धि, एक घर एक खानेपानी धारा निर्माण, खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा, बालमैत्री तथा लैङ्गिक हिंसामुक्त गाउँपालिका, विभेद अन्त्य तथा समावेशी प्रतिनिधित्व र उत्पादनमुखी कार्यक्रम मार्फत युवालाई रोजगारी प्रदान गर्ने नीति तथा कार्यक्रम गाउँपालिकाले तर्जुमा गरेको देखिन्छ। विद्यालय बाहिर रहेका बालबालीकालाई विद्यालय शिक्षामा समाहित गर्ने अभियान निरन्तर रहेको र विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्र घोषणा गर्नुका साथै बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बन गरिने नीति लिइएको छ।

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

स्वास्थ्य एक आधारभूत आवश्यकता भएकाले संविधानले स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक सुनिश्चित गरेको छ। कसैले पनि आकस्मिक सेवाबाट बञ्चित हुन नपर्ने व्यवस्था उल्लेख छ (नेपालको संविधान, धारा ३५, उपधारा १)। त्यसै गरी आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइका साथै पोषण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन गर्ने अधिकार संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ। त्यसै अनुरूप दिगो विकासका लक्ष्य ३ तथा “सुलभ स्वास्थ्य सेवा स्वस्थ नागरिक” को उद्देश्य पुरा गर्न गाउँपालिकाले यस आवधिक योजनामा स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ।

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुरक्षित मातृत्व, पोषण सेवा र परामर्श सेवा उपलब्ध भएपनि ल्याव, एकसरे तथा एससिटि जस्ता अत्यावश्यक सुविधाहरू उपलब्ध हुन सकेको छैन। आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई चुस्त दुरुस्त राख्न गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ५ वटा स्वास्थ्य चौकी, १ वटा आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ, ५ वटा बर्थिंग सेन्टर, १ आयुर्वेद औषधालय, र ४५ जना सक्रिय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका रहेका छन्। मुख्य रूपले यस गाउँपालिकामा झाडापखाला, रुघाखोकी, ज्वरो, टाईफाइड, ग्यास्ट्रिक तथा निमोनिया लगायतका रोगहरू बढी मात्रामा लागेको देखिन्छ। स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुनेलाई सुत्केरी पोषण प्रोत्साहन शुरुवात गरिएको छ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

स्वास्थ्य चौकीका पूर्वाधार अपर्याप्त अवस्थामा रहेको, पर्याप्त उपकरण र औषधीहरू उपलब्ध नभएको, भवन सबैलाई पायक पर्ने ठाउँमा नभएको, जनशक्तिको अभावमा पर्याप्त बर्थिङ् सेन्टर सञ्चालन गर्न नसकिएको, सामान्य उपचार बाहेक जटिल स्वास्थ्य समस्याहरूमा उपचार सुविधा उपलब्ध हुन नसकेको पाइन्छ। साथै सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, कुपोषण, दुर्घटना तथा विपदजन्य स्वास्थ्य समस्याहरू विद्यमान रहनु, विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवन शैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक समस्याहरू बढ्दै जानु जस्ता समस्याहरू पनि रहेका छन्।

विद्यमान भौतिक संरचनाबाट सेवा प्रवाह गर्न कठिनाई हुनु, रोगको निदान गर्नको लागि न्यूनतम उपकरण र सुविधाहरू उपलब्ध गराउन नसक्नु, बजेट र जनशक्तिको अभावमा पायक पर्ने स्थानमा स्वास्थ्य चौकीका शाखाहरू, बर्थिङ् सेन्टर लगायत घुम्ती स्वास्थ्यसेवा दिन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार जनशक्ति र औषधीहरूको आपूर्ति बढाउन नसक्नु, भौगोलिक विकटताले अपाङ्ग, बृद्ध, बृद्धालाई सहज पहुँच पुऱ्याउन नसक्नु, बदलिँदो अस्वस्थकर जीवनशैली तथा आहार-व्यवहारको अभ्यास रहनु जस्ता चुनौतीहरू विद्यमान छन्।

५.१.३ संभावना तथा अवसर

संविधानले प्रत्याभूत गरेका स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी नीति तथा कानूनहरूको निर्माण भएको, प्रदेश तथा स्थानीय तहले स्वास्थ्य समस्याहरूको पहिचान गरी स्रोत साधनको परिचालन गर्ने वातावरणको सृजना भएको, स्वास्थ्य क्षेत्रमा नागरिकको चेतना तथा चासो बढ्दै गएको, मुलुकमा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरूको उपलब्धतामा वृद्धि भइरहेको, स्वास्थ्य विमा र आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको विकास तथा बिस्तार हुँदै गएको, सबै वडाहरू सडक सञ्जालमा जोडिदा स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा सहजता रहेको जस्ता स्वास्थ्य तथा पोषण विकासका सफल पक्षहरू हुन् ।

५.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचना निर्माण गरी सेवा प्रवाहको क्षमतामा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. सबै नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।
२. स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न तथा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।
३. स्वास्थ्य क्षेत्रमा थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधार गर्नु ।
४. गाउँपालिकालाई कुपोषण मुक्त बनाउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ८: स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: सबै नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।	
१.१: गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गर्ने ।	१. आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ । २. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ३. सर्ने वा नसर्ने रोगहरूका बारेमा प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ४. स्वास्थ्यको सहज पहुँचकालागि आधुनिक सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ । ५. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही एवम् जनउत्तरदायी बनाउन सुशासनमा जोड दिइनेछ । ६. ल्याब सेवा सञ्चालनकालागि आवश्यक पहल अघि बढाइनेछ ।
१.२: पालिका मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा तोकिएका सङ्ख्यामा स्वीकृत जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको क्षमता र पहुँच विस्तार गर्ने ।	१. पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वीकृत कुल दरबन्दीको सङ्ख्या यकिन गरी आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । २. दरबन्दी अनुसार माग भई प्राप्त जनशक्ति वा पालिकाको निजी स्रोतबाट नियुक्त गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई पालिकाको मातहतमा आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न तथा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।	
२.१: पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना बढाउँदै यस सम्बन्धी सेवाको	१. गुणस्तरीय एवम् स्वास्थ्य वर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रयोग बढाउँदै कुपोषण न्यूनीकरण गरिनेछ । २. मातृशिशु पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन विद्यमान बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको

पहुँच सबै बस्तीसम्म पुऱ्याउने ।	<p>प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p> <p>३. "सुनौला हजार दिन" अभियानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।</p> <p>४. नागरिक स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्ने खाद्यपदार्थको विज्ञापन र बजार प्रवर्द्धनमा बन्देज लगाइनेछ ।</p>
२.२: मातृ तथा नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर र बाल मृत्युदर घटाउने र औसत आयु बढाउने ।	<p>१. नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर, बाल मृत्युदर र मातृ मृत्युदर घटाउनको लागि प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवाहरू सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व एवम् बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवा स्वास्थ्य तथा पोषणबारे जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ३: स्वास्थ्य क्षेत्रमा थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधार गर्नु ।	
३.१: स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूबाट हुनेलगानीलाई व्यवस्थित गर्ने ।	<p>१. निजी र गैरसरकारी क्षेत्रमा स्थापित स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यावसायिक सङ्घ—संस्थाहरूबीच स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, अध्ययन, अनुसन्धान कार्यमा सहकार्यलाई बढावा दिइनेछ ।</p> <p>२. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी, निजी, सामुदायिक एवम् सहकारी क्षेत्रलाई समेट्दै गुणात्मक सेवा सुनिश्चित गराउन सुशासन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>
३.२: गाउँपालिका क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास गर्न ।	<p>१. आयुर्वेद पद्धतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार तथा स्थानीय जडीबुटीमा आधारित औषधी तयार गरी प्रयोग तथा वितरण गरिनेछ ।</p> <p>२. आयुर्वेद प्रणालीको क्रमबद्ध विकास प्रणालीको संरक्षण, विकास एवम् विस्तारका लागि दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: गाउँपालिकालाई कुपोषणको मुक्त बनाउनु ।	
५.१: बित्थडचिर बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता गर्ने ।	<p>१. न्यून आय भएका तथा गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूका लागि पोषणयुक्त खानेकुराहरूको प्रवन्ध मिलाइनेछ ।</p> <p>२. स्थानीय अर्गानिक उत्पादनको महत्त्व तथा सन्तुलित आहारका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँपालिका भित्र खाद्य सुरक्षाको अवस्था सन्तोषजनक राख्न एक घर एक टनेल/करेसाबारीको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>४. पोषण सुरक्षा सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>५. गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको लागि खोप तथा नियमित स्वास्थ्य जाँचको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p>

५.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. स्वास्थ्य तथा पोषण										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सेवा सर्व शुलभ भएको हुनेछ ।	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	६९.८	७०	७०.५	७१	७१	गाउँपालिका प्रोफाइल, स्वास्थ्य शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन, झत्तः	सरकारी स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह हुने सेवा थप प्रभावकारी अर्थात भरपर्दो सहजहुने, बाल पोषणमा भएको लगानी थप प्रभावकारी भएको हुने, स्वास्थ्य सेवा थप प्रभावकारी भएको हुने, स्वास्थ्य पूर्वाधारमा गाउँपालिकाको लगानी वृद्धि भएको हुने
		३० मिनेटसम्मको दुरीमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच रहेका परिवार	प्रतिशत		२०	२५	३०	३०		
असर १	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको अभावमा स्वास्थ्यसेवाको लागि जिल्ला बाहिरका अस्पताल धाउनु पर्ने बाध्यताको अन्त्य हुनेछ ।	प्राथमिक उपचार केन्द्र	सङ्ख्या		१	१	१	१		
		अस्पताल	सङ्ख्या		१	१	१	१		
		बेड	सङ्ख्या		५	५	५	५		
		हेल्थ पोष्ट	सङ्ख्या							
		स्वास्थ्य एकाई	सङ्ख्या							
		विशेषज्ञ चिकित्सक	सङ्ख्या		१	१	३	३		
		मध्यम स्तरको स्वास्थ्य कार्यकर्ता	सङ्ख्या							
प्रतिफल	गर्भवती परीक्षणको सुविधाबाट आमा र गर्भमा रहेको बच्चाको स्वास्थ्यमा रुग्णता दरमा कमी हुनेछ ।	संस्थागत सुत्केरी सेवाको दायरा	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००		
		दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति सेवा लिएका महिला	प्रतिशत		९०	९२	९५	९५		
		बर्थिङ सेन्टर	सङ्ख्या							
		गर्भावस्थाको परीक्षण दर	प्रतिशत							
		शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर							
		नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर							
		पूर्ण खोप	प्रतिशत							
		भिटामिन ए खाने बालबालिका	प्रतिशत							

		झाडा पखालाको संक्रमण दर	प्रतिशत							
	महिला, अपाङ्ग र अल्पसङ्ख्यक समुदायमा स्वास्थ्य सेवा र सुविधाको पहुँचमा बृद्धि हुनेछ ।	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका	सङ्ख्या							
		सामान्य स्वास्थ्य उपकरण उपलब्ध भएका भवन	सङ्ख्या							
		आधुनिक उपकरण सहितका स्वास्थ्य भवन	सङ्ख्या							
		आधारभूत सुविधा सहितका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या							
		परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने दम्पति	प्रतिशत							
	प्रतिकारात्मक स्वास्थ्य सेवाको विस्तारबाट खर्चिलो र जोखिमयुक्त उपचारात्मक सेवाको खर्चमा कटौती हुनेछ ।	सवारी साधन युक्त स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या							
		स्वास्थ्य बीमा गर्ने परिवार	प्रतिशत							
		एम्बुलेन्स सञ्चालन	सङ्ख्या							
		पालिका मार्फत निशुल्क उपलब्ध भएको औषधी	सङ्ख्या							
	स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका उपायहरूबाट स्थानीय नागरिकहरूको स्वास्थ्यस्तर राम्रो भई औसत आयुमा बृद्धि हुनेछ ।	एच आईभि एड्स रोकथामबारे जानकारी प्राप्त प्रजननयोग्य उमेरका महिला	प्रतिशत							
		स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	सङ्ख्या							
		घुमन्ते स्वास्थ्य सेवा	पटक							
		दक्ष स्वास्थ्य सेवा तालिम	सङ्ख्या							
		प्रयोगशाला शुरू भएका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या							
असर २	बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता हुनेछ ।	कुपोषण प्रभावित जनसङ्ख्या	प्रतिशत							
		आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत							
प्रतिफल	कुपोषणमुक्त गाउँपालिका बन्नेछ ।	सुत्केरी -स्याहार भत्ता पाउने महिला	सङ्ख्या							
		करेसाबारी भएको घरपरिवार	प्रतिशत							
		आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने घरधुरी	प्रतिशत							
		प्रतिव्यक्ति खाद्य उत्पादन	किलोग्राम							
		कम्तिमा एक गाई/भैसी भएको परिवार	प्रतिशत							

		कम्तिमा एक मासुजन्य पशुपंक्षी पाल्ने घर परिवार	प्रतिशत							
		उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत							
		उपभोगको दुइ तिहाई खानामा खर्च गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत							

५.२ शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन

५.२.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा हरेक व्यक्तिको मर्यादित एवम् परिष्कृत जीवन र सम्मानित रोजगारी तथा उद्यम विकासको आधार हो । नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । आधारभूत शिक्षामा पहुँच, आधारभूत तहसम्मको अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षा तथा माध्यमिक तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हक प्रत्याभूत गरेको छ । नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको जिम्मेवारी दिएको छ । नगरवासीलाई उत्पादनशील जीवन बिताउन आवश्यक पर्ने जीवनोपयोगी सीपको विकास र सिकाइको अवसर प्रदान गर्दै सक्षम र समावेशी जनशक्तिको विकासद्वारा मुलुकको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्दछ । यो योजना बालबालिकालाई गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षण सिकाइको वातावरणमा सहभागी हुने अवसरको सुनिश्चितता प्रदान गरी दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्ने महत्वपूर्ण माध्यम बन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गरेको छ । शैक्षिक विकासको सन्दर्भमा निरक्षरता अन्त्य गर्दै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सहज पहुँच कायम गर्न राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरबाट अभ्यासहरू भई रहेका छन् । नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्यअनुसार सन् २०३० सम्ममा सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका तर्फबाट आवश्यक पहल भइरहेको छ । शिक्षालाई विकासको मुल आधारका रूपमा लिई व्यास गाउँपालिकाले नमुना विद्यालयका साथै प्राविधिक तथा उच्च शिक्षाका पूर्वाधार तयार गरी सहज अवसरहरू सृजना गर्ने कुरालाई महत्व दिई दश वर्षे शिक्षा योजना तर्जुमा कार्यको शुरुवात गरेको छ ।

गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ७१.५ (पुरुष ८२.४% र महिला ६२.९%) प्रतिशत रहेको छ । गाउँपालिकामा माध्यमिक तहको खुद भर्नादर प्रतिशत छ भने आधारभूत तहको खुद भर्नादर रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाभित्र १८ वटा सामुदायिक सरकारी विद्यालय रहेका छन् ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

शिक्षा क्षेत्रको सुधारमा राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरबाट संस्थागत तथा व्यवहारिक प्रयास भएता पनि गुणस्तरीय तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाको दिशामा समय सापेक्ष सुधारहरू हुन सकेका छैनन् । भौगोलिक बिकटता, गरिवी र श्रोत तथा साधनको अपर्याप्तता रहको छ । हालसम्म शिक्षण सिकाईमा शैक्षिक सामग्रीको निर्माण तथा उपयोग हुन सकेको छैन भने आधुनिक सूचना प्रविधिमा पहुँचमा कमी रहेको छ । स्थानीय आवश्यकता अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम र शैक्षिक क्यालेण्डर तयारी तथा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । विद्यालयको अनुगमन तथा मुल्यांकनमा पर्याप्त ध्यान दिन नसक्दा शिक्षकको नियमितता र शिक्षण प्रकृया प्रभावकारी हुन सकेको छैन । सिकाई उपलब्धी विश्लेषण र कार्यान्वयनमा कमी रहेको छ ।

स्थानीय शैक्षिक संस्थामा जनविश्वासको कमीका कारण गुणस्तरीय शिक्षाका लागि गाउँपालिका बाहिरका निजी शैक्षिक संस्थाप्रतिको परनिर्भरता कायम रहेको छ । उच्च शिक्षाका लागि क्याम्पस र प्राविधिक शिक्षाका लागि विद्यालयमा प्राविधिक धारको आवश्यकतालाई सम्बोधन हुन सकेको छैन । धेरैजसो ११ र १२ कक्षामा अध्ययन गर्ने विद्यार्थिको अन्यत्र वस्नु पर्ने अवस्था विद्यमान छ । कतिपय वडाहरूमा विद्यालयका भवनहरू जिर्ण र पहिरोको जोखिममा रहेका छन् । दलित जातिका बालबालिकाहरूको विद्यालयलाई निरन्तरता दिने क्रम कम छ । सानो उमेरमा विवाह गर्ने र उमेर बढ्दै गएपछि बजार र वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम रोकिएको छैन । निरक्षरता हटाउन सञ्चालन भएका अनौपचारिक शिक्षा कक्षा प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् । पूर्वाधारतर्फ बालमैत्री तथा अपांगमैत्री भवन, खेल मैदान, घेरवार र शौचालयको कमी रहेको छ । सामाजिक परिवेशमा शैक्षिक वातावरणको कमीजस्ता समस्या विद्यमान रहेको छ ।

५.२.३ संभावना तथा अवसर

महिला, दलित, जनजाति र अपाङ्गता भएका एवम् सीमान्तीकृत समुदायका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने अवस्था रहनु, माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा स्थानीय तहको कार्य दायरामा परेकाले शैक्षिक सुशासनको प्रत्याभूति सहज हुनु, शिक्षासँगै रैथाने ज्ञान, सीप र प्रविधि उपयोग तथा विकासको प्रचुर सम्भावना रहेको छ ।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीपप्रतिको युवाको आकर्षण रहनु, अभिभावकहरूमा थप जागरुकता विकास गरी शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन सकिनु, समृद्धिका मुख्य सम्बाहकका रूपमा रहेका पर्यटन, ऊर्जा, कृषि, उद्योग, पूर्वाधार, जनशक्ति विकास, सुशासनको मुख्य आधार नै शिक्षाको विकास रहनु यहाँका शिक्षा विकासका अवसरहरू हुन् ।

५.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिकामा विज्ञान र नवप्रवर्तनको प्रवर्द्धनसँगै सबैको गुणस्तरीय, प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षामा सहज पहुँचको प्रत्याभूति गर्ने ।

उद्देश्य

१. शिक्षण संस्थाहरूको संस्थागत विकास गर्नु ।
२. सबैकालागि शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढाउनु ।
३. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनु ।
४. शैक्षिक विकासकालागि पूर्वाधार विकास तथा उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्नु ।
५. संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामुलक बनाउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ९: शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: शिक्षण संस्थाहरूको संस्थागत विकास गर्नु ।	
१.१: विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संस्थागत विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. गाउँपालिका शिक्षा नीतिको तर्जुमा, ऐन नियमावली तथा योजनाको कानुनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । २. सबै विद्यालयहरूलाई शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरी पालिकाको नेटवर्कमा रहने गरी एकद्वार पद्धतिबाट सञ्चालन गरिनेछ । ३. उत्कृष्ट कार्य गर्ने शिक्षक, कर्मचारी र अभिभावकलाई वार्षिक रूपमा पुरस्कार तथा सम्मानको व्यवस्था गरिनेछ । ४. विद्यालयहरूमा अन्तर-विद्यालय भ्रमण तथा सिकाइ आदानप्रदान कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ५. गुणस्तरीय सिकाइ मापदण्ड/ढाँचा (पाठ्यक्रम, विद्यालयको सिकाइ वातावरण, शिक्षक, शिक्षण सिकाइ सामग्री, शिक्षण विधि, परीक्षा र मूल्याङ्कन, अनुगमन मूल्याङ्कन आदि) तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ६. विद्यालयको शिक्षण सिकाइमा समय र गुणस्तर बढाउन विद्यालय अनुगमन, मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्रणालीको विकास गरिनेछ । ७. विद्यालयको उपलब्धि स्तर एवम् प्रणालीगत कार्यकुशलताको उपयुक्त मापदण्ड र सूचक तयार गरिनेछ । ८. महिला शिक्षक सुत्केरी विदामा रहँदा स्वयमसेवक वा सट्टा-शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ । ९. जनजातिको वर्चस्व भएको विद्यालयमा प्रारम्भिक कक्षा मातृभाषामा शिक्षण गर्नकालागि

	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको विद्यमान पाठ्यक्रम अनुसार हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको विकास गरिनेछ ।
१.२: गुणस्तरीय शिक्षाकोलागि तालिमको संस्थागत विकास गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय आवश्यकताको आधारमा तालिम पाठ्यक्रमको मोड्युल बनाई विज्ञ प्रशिक्षकद्वारा तालिम सञ्चालन गरिनेछ । बालविकास केन्द्रका शिक्षक र आधारभूत तहमा दरबन्दी कम भएका विद्यालयका शिक्षकलाई बहुकक्षा/बहुवर्ग शिक्षण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिनेछ । विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक शिक्षक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । प्राविधिक तथा व्यावसायिक (सफ्ट स्किल समेत) सीप प्रदान गर्न शिक्षकहरूलाई आधुनिक, शिक्षण सीपयुक्त, प्रविधिमैत्री, निरन्तर सिकाइमुखी बन्न तालिम दिँदै पेशागत दक्षता बढाइनेछ ।
उद्देश्य २: सबैकालागि शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढाउनु ।	
२.१: सबै नागरिकलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> दुर्गम बस्तीका विद्यालयलाई आवासीय विद्यालयका रूपमा रूपान्तरण गरिनेछ । आवश्यक परेको ठाँउमा स्कुलबसको व्यवस्था समेत गरिनेछ । पालिका/वडा शिक्षा समिति गठन र क्रियाशील गर्दै विद्यालय शिक्षामा पहुँच नपुगेकाको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । नियमित रूपमा विद्यालयमा छोराछोरी पठाउने अभिभावकलाई सम्मान गरिनेछ । गरिब तथा आर्थिक रूपमा विपन्न बालबालिकालाई पोशाक, शैक्षिक सामग्री तथा खाजा भत्ताको व्यवस्था गरिनेछ । पालिकाबाट सञ्चालन हुने विकास निर्माण तथा व्यवसाय कार्यमा आर्थिक स्थिति कमजोर भएका अभिभावकलाई सहभागी गराई शिक्षाकालागि रोजगारी अभियान सञ्चालन गरिनेछ । हेलचक्रयाइ गरी बालबालिकाहरूलाई नियमित विद्यालय नपठाउने अभिभावकहरूलाई पालिकाबाट प्रदान गरिने सबै सुविधाबाट वञ्चित गरिनेछ ।
२.२: दलित, अपाङ्गता भएका, विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको शिक्षाको हक सुनिश्चित गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> दलित, अपाङ्गता भएका, आर्थिक रूपले विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको पहिचान गरी उच्च शिक्षा सम्म निःशुल्क गर्न तथा छात्रवृत्ति प्रदान गर्न लागि सिफारिस गरिनेछ । दृष्टिविहिनलाई ब्रेल लिपी तथा बहिरालाई सांकेतिक भाषामा निःशुल्क शिक्षाकोलागि जिल्ला भित्रकै स्रोत कक्षाहरूमा सिफारिस गरिनेछ भने अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई स्रोत कक्षाको खोजी गरी शिक्षाको हक सुनिश्चित गरिनेछ । विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विशेष छात्रवृत्ति कोषको स्थापना गरिनेछ । विद्यालय जान नसक्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाकालागि घरमै पढाउने र अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । ब्रेललिपि तथा साङ्केतिक भाषाको तालिम माग भई आएमा पालिकाबाट व्यवस्थापन गरिनेछ । अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारहरूको निर्माण गरिनेछ ।
२.३: अनौपचारिक जीवनपर्यन्त सिकाइ प्रणाली स्थापनाका लागि नीतिगत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्था गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> औपचारिक शिक्षामा निरन्तरता दिन नसक्ने बालबालिका तथा नागरिकलाई अनुकूल तथा समकक्षी शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न खुल्ला तथा वैकल्पिक शिक्षा/ विद्यालयको व्यवस्था गरिनेछ । औपचारिक शिक्षा प्रणालीभन्दा बाहिर रहेका नागरिकलाई मागमा आधारित व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । पालिका भित्र ट्युसन, कोचिङ जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्येतन सेवाको अनुमति तथा नियमन गर्ने कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । एक विद्यालय एक पुस्तकालय तथा एकवडा—एक सार्वजनिक पुस्तकालयको नीति बनाई सूचनामाथिको पहुँच र पढ्ने बानिको विकास गरी सबैकालागि आजीवन सिकाइको वा जीवन पर्यन्त सिकाइको अवसर प्रदान गरी दिगो विकासको चौथो लक्ष्य पुरा गर्न सहयोग

	गरिनेछ । ५. शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकाधिक प्रयोग हुने गरी शिक्षाको वैकल्पिक माध्यमका रूपमा विषयगत विज्ञको नमूना कक्षाको प्रशारण स्थानीय, टेलीभिजन तथा एफएम मार्फत् गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनु ।	
३.१: आधारभूत तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. आधारभूत तहमा व्यावसायिक सीप प्रदान गर्न स्थानीय पाठ्यक्रममा यस सम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरिनेछ । २. विद्यालय शिक्षामा निर्वाहमुखी सीपलाई एकीकृत रूपमा समावेश गरिनेछ ।
३.२: प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको पहुँचमा सहजता, गुणस्तरीयता तथा उपयोगितामा वृद्धि गर्ने ।	१. प्राविधिक जनशक्तिको अवस्थाबारे अध्ययन गरी आवश्यक विद्यालयमा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका ९-१२ को प्राविधिक धार सञ्चालन गरिनेछ । २. सबै विद्यालयमा कम्प्युटरको ल्यावको व्यवस्था गर्दै इन्टरनेटको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । ३. विद्यालयमा प्रयोगात्मक कक्षाकालागि विज्ञान प्रयोगशालाको व्यवस्था गरिनेछ । ४. माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा विज्ञान विषय अध्यापन गर्ने सामुदायिक विद्यालयको स्तरोन्नति एवम् विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: शैक्षिक विकासकालागि पूर्वाधार विकास तथा उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्नु ।	
४.१: उच्च स्तरको जनशक्ति उत्पादनको व्यवस्था गर्ने ।	१. गाउँपालिकाको आवश्यकताको पूर्ति तथा शैक्षिक विकासकालागि उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयको क्याम्पस, बहुप्राविधिक शिक्षालय र बहुसंकाय क्याम्पस स्थापनाको पहलकालागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । २. उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयलाई प्राथमिकता दिई उच्च दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न पालिका भित्र कम्तीमा एउटा पोलिटेक्नीकल शिक्षालय स्थापना गरिनेछ ।
४.२: विद्यालयको पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	१. बालविकास केन्द्रको पूर्वाधार मापदण्ड अनुसार तयार गरिनेछ । २. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा विपद् प्रतिरोधी रूपमा तयार गरिनेछ । ३. प्रत्येक विद्यालयमा छात्र र छात्राका लागि छुट्टा-छुट्टै सुरक्षित तथा स्वस्थकर शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ । ४. प्रत्येक विद्यालयमा खेल मैदानको व्यवस्था गरिनेछ । ५. विद्यालयमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला र कम्प्युटर ल्यावको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ५: संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाइनेछ ।	
५.१: संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूको नियमन गरी सेवामूलक बनाउने ।	१. प्रत्येक कक्षामा १५ प्रतिशत गरिब र विपन्न विद्यार्थीलाई वडाको सिफारिसमा निःशुल्क पढाउने व्यवस्था गरिनेछ । २. नयाँ विद्यालयहरूको अनुमति दिँदा शैक्षिक गुठीको रूपमा मात्र अनुमति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. संस्थागत विद्यालयहरूको नियमनका लागि मापदण्ड तयार गरी त्यसैको आधारमा शुल्क निर्धारण, वर्गीकरण, अनुगमन गरी सेवामूलक बनाइनेछ ।
५.२: सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी बनाउने ।	१. विद्यालयमा विषयगत शिक्षकद्वारा मात्रै शिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । २. अंग्रेजी र नेपाली दुवै माध्यमबाट ऐच्छिक रूपमा सबै कक्षामा सञ्चालन गरिनेछ । ३. अङ्ग्रेजी माध्यमबाट कक्षा सञ्चालन गर्न चाहने विद्यालयका शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ४. कमजोर बालबालिकालाई सुधारात्मक शिक्षण गरी सिकाइ स्तरको वृद्धि गरिनेछ । ५. आवश्यक तालिम दिई बालविकास सम्बन्धी सिकाइ सामग्रीहरूको उत्पादन बालविकास केन्द्रमा नै गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ६. विद्यालयहरूको शिक्षक दरबन्दी, विद्यार्थी सङ्ख्या तथा भौगोलिकता आदिका आधारमा पुन नक्साङ्कन गरी आवश्यकता अनुसार मर्जिङ् गरिनेछ ।

५.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

शिक्षा										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुस्त्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ ।	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत						गाउँपालिका का विभिन्न तथ्याङ्कहरू	
		साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत							
		युवा साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष)	प्रतिशत							
असर	गाउँपालिकाको शैक्षिक सूचकांकमा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।	बाल कक्षा/पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना दर	प्रतिशत						गाउँपालिकाका विभिन्न तथ्याङ्कहरू	
		आधारभूत तह (१,८) मा लैंगिक समानता	महिला प्रति सय पुरुष							
		उच्च शिक्षामा कुल विद्यार्थी	सङ्ख्या						गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाबाट प्राप्त विवरण	
		माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत							
		माध्यमिक तह (९-१२) मा कुल भर्नादर	प्रतिशत							
		आधारभूत तह (१-८) मा कुल भर्नादर	प्रतिशत							
		आधारभूत तह (१-८) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत							
प्रतिफल	विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दर (Dropout Rate) न्यून हुनेछ । शिक्षक विद्यार्थी अनुपात आवश्यकता अनुरूप व्यवस्थापन भएको छ	आधारभूत तहमा विद्यालय जाने उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थी	प्रतिशत							
		विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दर (Dropout Rate) आधारभूत तह	प्रतिशत							
		विद्यालय शिक्षा (१-८) शिक्षक- विद्यार्थी अनुपात								
		विद्यालय शिक्षा (१-१२) शिक्षक- विद्यार्थी अनुपात	अनुपात							
	प्राविधिक र व्यावसायिक विद्यालय को	प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन	सङ्ख्या							

स्तरउन्नति भएको हुनेछ ।	प्राविधिक शिक्षालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या	सङ्ख्या							
	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका विद्यालयहरू	सङ्ख्या							
विद्यालयहरूको गुणात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।	बाल क्लब गठन भएका विद्यालय	सङ्ख्या							
	कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या							
	विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या							
	ईन्टरनेट तथा ई- शिक्षा सुविधा भएका विद्यालय	सङ्ख्या							
शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई समुदायको शैक्षिक स्तर माथि उठेको हुनेछ ।	छात्रामैत्री विद्यालय	सङ्ख्या							
	अपाङ्गतामैत्री विद्यालय	सङ्ख्या							
	आवासीय विद्यालय	सङ्ख्या							
सामुदायिक र संस्थागत तहबाट प्रदान गरिने शिक्षाको गुणस्तरमा रहेको अन्तर घटेको हुनेछ ।	माध्यमिक शिक्षा कक्षा(९-१२) सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय	सङ्ख्या							
	सामुदायिक विद्यालय	सङ्ख्या							
	संस्थागत विद्यालय	सङ्ख्या							
विपन्न वर्ग तथा दलित विद्यार्थीलाई उच्च शिक्षा (इञ्जिनियरिङ्ग, मेडिकल, कृषि, वन, आदिमा) गाउँपालिकाबाट छात्रवृत्ति प्रदान हुनेछ र पालिकामा प्राविधिक जनशक्तिको आपूर्ति सहज हुनेछ ।	प्राविधिक विषयमा अध्ययनरत दलित छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी	सङ्ख्या							
	प्राविधिक विषयमा अध्ययनरत विपन्न छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी	सङ्ख्या							

५.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

५.३.१ पृष्ठभूमि

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव जीवनमा पार्ने बहुआयामिक प्रभावलाई दृष्टिगत गरी यस सेवालाले नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले समेत खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी स्पष्ट लक्ष्य निर्धारण गरेको छ । खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भई सकेको यस गाउँपालिकामा एक घर, एक धारा तथा शौचालय निर्माणलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छ । फोहर व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकास्तरबाट पहल गरिएको छ । खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा विभिन्न गैह्र सरकारी निकायको सहयोग रहेको छ ।

गाउँपालिका भित्र ८४ प्रतिशत घरपरिवारले पाइप धाराको पानी उपयोग गर्ने गरेको तथा बाँकीले मुल तथा खोला नदिनालाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका अतिरिक्त गैर सरकारी र निजी क्षेत्रबाट समेत प्रयास भएता पनि खानेपानीका आयोजनामा स्थानीय समुदायको अपनत्वको कमी र सरसफाइजन्य परम्परागत व्यवहारका कारण आशातित सुधार हुन सकेको छैन । मानिसहरूको जमघट हुने सार्वजनिक स्थलमा सार्वजनिक शौचालयको कमी रहेको छ । स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था हुन सकेको छैन भने सुख्खा याममा कतिपय वस्तीमा खानेपानीको अभाव हुने गरेको छ ।

सरसफाइ सम्बन्धी आनिवानी कमजोर रहेको यस क्षेत्रमा घरमै फोहर वर्गिकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने प्रचलन रहेको छैन । पर्यटकीय मार्ग र मुख्य बजारहरूमा प्लास्टिकजन्य तथा सिशाजन्य फोहरको व्यवस्थापन हुन नसक्दा वातावरणीय प्रदूषण बढ्दै गएको छ । साथै बजार केन्द्रहरूमा समेत सडक नाली र ढल सुविधा उपलब्ध रहेको छैन । सार्वजनिक शौचालयमा सावुन, नियमित पानी आदिको नियमित व्यवस्थापन भएको देखिदैन । शुद्ध खानेपानी, पहिरोको कारण खानेपानीका मुल तथा पाईपहरूमा क्षति भएको छ । जलविद्युत परियोजना को कारण खानेपानीका मुहानहरू सुक्दै गएका छन् । खानेपानीका मुहानहरू वस्ति भन्दा टाढा रहेको कारण मर्मतसंभार गर्न समस्या रहेको देखिन्छ । खानेपानीका पाईपहरू ठूला डाँडा हुँदै आएका कारण वर्षातमा पहिरोको कारण क्षतविक्षत हुने गरेको छ ।

५.३.३ संभावना तथा अवसर

गाउँपालिकाका उच्च भेगका मुलहरूको पानीमा प्रसस्त प्राकृतिक मिनरल पाइने भएकाले त्यस क्षेत्रको पानीलाई प्रशोधन तथा प्याकिङ गरी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारमा विक्री गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

शुद्ध खानेपानी र सरसफाइको सन्दर्भमा जनप्रतिनिधि र अगुवाहरूको चासो बढ्दै जानु, खानेपानीको लागि स्रोत प्रशस्त हुनु, यो विषय राष्ट्रिय प्राथमिकतामा पर्नु र स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्नु, फोहरमैला व्यवस्थापनमा जनप्रतिनिधि र समुदाय विस्तारै संवेदनशील हुँदै जानु, खानेपानी, सरसफाइ र फोहरमैला व्यवस्थापनमा सहयोगी संस्था र समुदायको सहकार्य हुनु आदि अवसरहरू हुन् । त्यसैगरी, आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्र तीनै तहका सरकारको उच्च प्राथमिकतामा पर्नु, आयोजनाको छनौट, सञ्चालन र व्यवस्थापनमा उपभोक्ता तथा समुदायको थप चासो हुँदै जानु, वस्ती नजिकै पानीका स्रोतहरू (नदी, खोलानाला र मूल) को उपलब्धता प्रचुर मात्रामा रहनु, लिफ्टिङ प्रणालीबाट खानेपानी सुविधा पुऱ्याउन सकिने प्रविधिको विकास हुनु तथा नदी तथा जलाधार क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा समुदायको चासो बढ्दै जानु यस पालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका अवसरहरू हुन् ।

५.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिका क्षेत्रमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य

१. आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।
२. गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।
३. प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १०: खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।	
१.१: पहुँच नभएका बस्तीहरूमा खानेपानीको सेवा विस्तार गर्न खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने	१. विद्यमान तथा वैकल्पिक खानेपानीका स्रोतहरूको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ । २. खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । ३. “एकघर एक धारा” कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ४. आधारभूत खानेपानीको पहुँच वृद्धिकोलागि ठाउँ ठाउँमा पानी ट्यांकीको सम्भ्याव्यता अध्ययन गरिनेछ । ५. नयाँ संरचनाकोलागि आवश्यक जग्गाको व्यवस्था गर्ने मिलाइनेछ ।
उद्देश्य २: गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।	
२.१: आधारभूत खानेपानीको गुणस्तर बढाउन आवश्यक संरचनाहरू तयार गर्ने ।	१. विद्यमान खानेपानीका संरचनाको क्षमता मूल्याङ्कन गरिनेछ । २. आवश्यकता अनुसार पानी शुद्धीकरण प्रक्रियाकोलागि संरचना निर्माण गरिनेछ । ३. सामूहिक कोषको निर्माण गरी उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ४. निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ । ५. व्यवस्थित खानेपानीको रेखदेख र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१: प्रत्येक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाइको व्यवस्था गर्ने ।	१. निर्माण भएका शौचालयहरूको समुचित प्रयोगबारे अनुगमन गरिनेछ । २. घरबाट निस्कने अन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न घर परिवारलाई आवश्यक प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । ३. हरेक घरबाट निस्कने कुहिने प्रकृतिका फोहरमैलाबाट कम्पोस्ट मल बनाउन प्रत्येक परिवारलाई प्रेरित गरिनेछ । ४. घरबाट निस्कने पानीलाई सङ्कलन गरी करेसाबारीमा उपयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. समुदायका केही सार्वजनिक ठाउँहरूमा अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ । ६. सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५.३.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. खानेपानी तथा सरसफाइ												
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान		
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं					
प्रभाव	पालिका क्षेत्रमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तार हुनेछ ।	आधारभूत खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	७०	७५	७५	८०	गाउँ प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	खानेपानीको स्रोतहरूमा वृद्धि भएको हुने, सरसफाई जनचेतनामा वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला र वातावरण प्रति जनचेतना वृद्धिभएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले थप लगानी गरेको हुने			
		स्वच्छ खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१०	१५	२०	२५			२५		
		शौचालय भएका घरपरिवार	प्रतिशत	९९	९९	१००	१००			१००		
असर	आधारभूत खानेपानीको पहुँच हरेक टोल समुदायलाई हुनेछ ।	पाईपद्वारा वितरित पानी उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१०	२०	३०	४०			गाउँ प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	खानेपानीको स्रोतहरूमा वृद्धि भएको हुने, सरसफाई जनचेतनामा वृद्धि भएको हुने, फोहोरमैला र वातावरण प्रति जनचेतना वृद्धिभएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले थप लगानी गरेको हुने	
		खानेपानीको स्रोत संरक्षण	सङ्ख्या		१०	१५	२०					२०
प्रतिफल	आधारभूत सरसफाइमा सुधार गरी समुदायलाई प्रदूषणमुक्त बनाउन सकिनेछ ।	सेफिटिटाकी सहितको शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	८१	८५	९०	९५					गाउँ प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन
		साधारण शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	१५	१०	८	५	५				
		सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	५	५	७	९	७				
	संक्रामक रोगको फैलावटमा कमी आउनेछ ।	जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	प्रतिशत	२०	२५	३५	४५	४५				
		उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	१५	२५	३०	३५	३५				

५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

महिलाहरूको क्षमता, श्रम, सीप र सृजनालाई विकास प्रकृत्यामा लगाई संविधानको मर्म अनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ । विगतमा केही सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्ग सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका छन् । लक्षित वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकार सहित सर्वाङ्गिक विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई यस योजनाले समेटेनेछ ।

बालबालिकाको हकलाई संविधानले मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको हुँदा बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बालसहभागिता जस्ता बालअधिकारका आधार स्तम्भहरू प्रत्याभूति गर्न बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ लागु गरिएको छ । त्यसैगरी ज्येष्ठ नागरिकहरूको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय कायम गर्नु कल्याणकारी राज्यको दायित्व हो भने अपाङ्गता सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजनाका आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विकासको मूलधारमा ल्याउनका लागि समावेशी र समन्यायिक पहुँच तथा सहभागितामा जोड दिइनु पर्दछ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

लैङ्गिक विभेद तथा हिंसालाई बढावा दिने सामाजिक संरचना, सोच, मूल्य, मान्यता, प्रथा, परम्परा कायमै रहनु, महिला माथि घरेलु, यौनजन्य तथा लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा विद्यमान हुनु, सामाजिक र पारिवारिक बहिष्करणमा परेका तथा हिंसा पीडित तथा एकल महिलालाई पूर्णरूपमा संरक्षण, पुनर्स्थापना, सशक्तीकरण र स्वावलम्बी बनाउन नसकिनु महिला सम्बन्धी क्षेत्रका समस्या हुन् ।

लक्षित वर्गको चौतर्फी हितका लागि नीतिगत तथा व्यवहारिक तवरबाट सुधारका पहलहरू भएता पनि दलित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा आदिवासी जनजाति र विपन्न वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा उल्लेख्य सुधारहरू हुन सकेको छैन । बाल विवाह, लैङ्गिक हिंसा, दलित तथा विपन्न तथा बाल हिंसाका घटनाहरू निर्मूल हुन सकेको छैन । लैङ्गिकहिंसा पीडित, महिलाको पहिचान हुनसकेको छैन भने हिंसा विरुद्धमा महिला आवाज सरोकारवालहरूबाट सशक्त रूपमा उठन सकेको छैन । छुवाछुत तथा सामाजिक विभेद अझै पनि कायमै रहेको छ । विपन्न, हिंसा पीडित र असहायहरूका लागि विशेष व्यवस्था हुन सकेको छैन । सबै लक्षित वर्गको संजाल गठन भएको तर कृयाशिल हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताका लागि पर्याप्त अवसर तथा क्षमता विकासका अवसरमा कमी रहेको छ ।

५.४.३ संभावना तथा अवसर

सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडि परेका यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसङ्ख्यक वर्गको उत्थान गरी विकासको मूल प्रवाहमा सहाहित गर्दै लक्षित वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानवअधिकार सहित सर्वाङ्गिक विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई समेट्न सके गाउँपालिकाले समतामुलक, समृद्ध पालिकाको रूपमा आफ्नो पहिचान स्थापित गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

महिला र बालबालिकाको हक अधिकारको सन्दर्भमा सरकारहरूबाट विभिन्न अभियान र कार्यक्रमहरू संचालन भईरहनु, संविधान र अन्य कानूनहरूले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्नु, जनप्रतिनिधि र समाजका अगुवाहरू यस विषयमा संवेदनशील हुनु, महिला संजाल र बालक्लवहरू गठन भई क्रियाशिल हुनु, महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा विभिन्न दातृ निकायहरूबाट कार्यक्रम संचालन हुनु अवसरहरू हुन् । त्यसैगरी, लैङ्गिकमैत्री संविधान तथा राज्यका तीनै तहमा महिलाको राजनैतिक सहभागिता तथा समाजको मूल्य, मान्यता र

व्यवहारमा क्रमशः सकारात्मक परिवर्तन हुँदै आउनु, बालबालिकाको मौलिक हक सम्बन्धी सवालका लागि विभिन्न नीति तथा कार्यक्रमको प्राथमिकताका साथ तर्जुमा हुनु, संविधानद्वारा ज्येष्ठ नागरिकको विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित हुनु तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि सेवा सुविधा र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था संविधान तथा ऐनद्वारा ग्यारेन्टी गरिनु तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू स्वयं क्रियाशील भई संगठित हुनु आदि अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

५.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्म सम्मानपूर्ण जीवन यापन गराउने ।

उद्देश्य

१. महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समता कायम गर्नु
२. बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु
३. ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु
४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिकालागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण मार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु
५. दलित तथा सिमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा प्रवाहीकरण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ११: महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: महिलाको हक-अधिकारको संरक्षण र लैङ्गिक समता कायम गर्नु ।	
१.१: पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा लैङ्गिक समानता वृद्धि गर्ने ।	१. नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा समान महिलाको समान सहभागिता तथा प्रतिनिधित्वमा बढोत्तरी गरिनेछ । २. लैङ्गिक समानता प्राप्तिको लागि पुरुषको समेत सक्रिय सहभागितामा वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।	१. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र विभेद नियन्त्रणको कानुनी उपचार प्रणालीलाई पहुँच योग्य बनाइनेछ । २. स्थानीय तहमा हिंसा प्रभावित महिलाहरूको लागि पुनर्स्थापना तथा सुरक्षा गृह स्थापना तथा सञ्चालन का साथै पालिकामा राहतकोषको सञ्चालन गरिने छ ।
उद्देश्य २: बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सृजना गर्नु ।	
२.१: विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट बालबालिकालाई उचित संरक्षण गर्ने ।	१. बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, यौनदुर्व्यवहार, बालश्रम, बलात्कार, बेचबिखनजस्ता अपराध विरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. हिंसा प्रभावित बालबालिकाको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि बाल हेल्पलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ । ३. अनाथ, असहाय, पूर्ण अपाङ्गता भएका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र तथा बालकोषको स्थापना गरिनेछ ।
२.२: बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।	१. बाल क्लब तथा बाल सञ्चालको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी बालबालिकाको सहभागिता बढाइनेछ ।

	<p>२. स्थानीय नीति निर्माण तहमा बालबालिकाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।</p> <p>३. बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकासमा अवरोध तथा बाधा नपर्ने गरी बाल सहभागितामा वृद्धि गरिनेछ ।</p>
२.३: बालमैत्री वातावरणको विकास गर्ने ।	<p>१. बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासका लागि प्रत्येक वार्डमा बाल उद्यान निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. बालमैत्री स्थानीय शासनका माध्यमबाट बाल अधिकार सूचकहरू पूरा गर्न बालमैत्री पालिका घोषणा गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ३: ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु ।	
३.१: ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने ।	<p>१. आफ्ना आमाबाबुलाई सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने पद्धतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।</p> <p>२. आवश्यकता अनुसार ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र तथा आश्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
३.२: ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गरी सहभागितामा वृद्धि गर्ने ।	<p>१. ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गर्न अवसर प्रदान गर्नुका साथै अन्तरपुस्ता हस्तान्तरण गरिनेछ ।</p>
३.३: ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा सेवालाई वृद्धि गर्ने ।	<p>१. ज्येष्ठ नागरिकलाई सम्मान स्वरूप सेवा र सुविधामा विशेष सहूलियतको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. ज्येष्ठ नागरिकले समाज र राष्ट्रको लागि पुऱ्याएको योगदानको आधारमा सम्मान गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: अपाङ्गता भएका व्यक्तिकालागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण मार्फत् जीवन यापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु ।	
४.१: अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउने ।	<p>१. भौतिक संरचना, पूर्वाधार तथा यातायातका साधनहरू अपाङ्गमैत्री बनाई सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।</p> <p>२. शिक्षण सिकाइ पद्धति अपाङ्गमैत्री बनाई गुणस्तरीय शिक्षामा सबै अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरकारी र निजी क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर वृद्धि गरिनेछ ।</p>
४.२: अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने ।	<p>१. अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने विभेद र हिंसा निराकरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागितामा वृद्धिका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>
उद्देश्य ५: दलित तथा सिमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा प्रवाहीकरण गर्नु ।	
५.१: दलित तथा सिमान्तकृत समुदायको सबै प्रकारका सार्वजनिक समिति तथा निकायमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चतता गर्ने ।	<p>१. गाउँपालिकामा उपलब्ध रोजगारीका अवसरहरूमा दलित तथा सिमान्तकृत समुदायका युवाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।</p> <p>२. स्थानीय उपभोक्ता समितिहरूमा दलित तथा सिमान्तकृत समुदायको अनिवार्य प्रतिनिधित्वको प्रावधान राखिनेछ ।</p> <p>३. दलित तथा सिमान्तकृत समुदायका नागरिकलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी लगायत आधारभूत सेवा सुविधा समतामूलक रूपमा वितरण गर्ने प्रवन्ध मिलाइनेछ ।</p>

५.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँडको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्म सम्मानपूर्ण जीवन यापन भएको हुनेछ ।	महिला/घरेलु हिंसा	प्रतिशत						गाउँपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	निर्माण हुने संरचनाहरू लैंगिक सम्बन्धनशील भएको हुने, योजना तथा कार्यक्रमहरू लैंगिकमैत्री हुनुको साथै बजेटको परिमाणमा पनि वृद्धि भएको
		बालश्रम	प्रतिशत							
		अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था	सङ्ख्या							
		बैङ्क मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत							
असर	पालिका र पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा सामाजिक समवेशिकरणका आधारमा समतामुलक सेवा प्रभाव भएको हुनेछ ।	लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना दर्ता	सङ्ख्या							
		तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या							
		कुल सहभागीहरूमा महिलाको प्रतिशत	प्रतिशत							
प्रतिफल	लैङ्गिक हिंसा अन्त गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुनेछ ।	व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	सङ्ख्या							
		लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	सङ्ख्या							
		पिडित महिलाहरूको लागि सुरक्षित आवास गृह	सङ्ख्या							
		जेसी परिक्षण	सङ्ख्या							
	सबै प्रकारका विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट सबै प्रकारका बालबालिकालाई उचित संरक्षण हुनेछ ।	बाल हेल्पलाइन सञ्चालन	सङ्ख्या							
		बाल उद्यान	सङ्ख्या							
		सुरक्षित बाल गृह	सङ्ख्या							
	जेष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना हुनेछ ।	जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या							
जेष्ठ नागरिक सम्मान		पटक								

ज्येष्ठ नागरिकले आर्जन गरेको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई राज्यले उपयोग गर्न नीति निर्माणमा सहभागिता अभिवृद्धि हुनेछ ।	जेष्ठ नागरिक सत्सङ्ग केन्द्र	सङ्ख्या							
	अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा सहज पहुँच हुनेछ ।	अपाङ्गता भएकाहरूको लागि दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या						
		यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक मैत्री सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या						
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति गरिने विभिन्न प्रकारको हानिकारक अभ्यास तथा परम्परा, विभेद र हिंसा आदिको न्यूनीकरण भएको हुनेछ	अपाङ्गता सम्बन्धि हेल्प डेक्स सञ्चालन	सङ्ख्या						
		कुल सहभागीहरूमा अपाङ्गता भएका	प्रतिशत						

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

विकासको लागि युवा वर्गको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । युवा शक्तिको पहिचान र परिचालन गर्नसकेमा समग्र विकास प्रक्रियामा युवाले योगदान गर्न सक्छन् । संविधानको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिमा राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वांगीण विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकूद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने र खेलकूदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने भनिएको छ ।

गाउँपालिकाको उमेरगत जनसङ्ख्यालाई विश्लेषण गर्दा १९ देखि २४ वर्षको उमेर समूहमा प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेका छन् भने २५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहमा प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ । कूल जनसङ्ख्याको अनुपातमा युवा समूहको जनसङ्ख्या यतिको हुनु समग्र आर्थिक र सामाजिक विकासका लागि राम्रो हो । यस गाउँपालिकामा जना प्रदेश तथा जिल्लास्तरका खेलाडीहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा क्षेत्र भित्र ३ वटा युवा क्लवहरू रहेका छन् । यस्ता क्लवहरू खेलकुद तथा युवा सशक्तीकरणका अतिरिक्त सामाजिक कार्यमा पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र खेल मैदान, पर्यटकीय स्थल र खुल्ला स्थान गरी करिब ६ वटा स्थानहरू रहेका छन् ।

५.५.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका क्षेत्रमा युवा पलायन मुख्य समस्याका रूपमा रहेको छ । युवा रोजगारी तथा उद्यमशीलताको कमी रहको छ । खेलकुद व्यावसायिक हुन सकेको छैन भने गुणस्तरीय खेल मैदानको कमी रहेको छ । खेल क्षेत्रको विकासका लागि खेल मैदान, खेल प्रशिक्षण तथा खेलकुदको नियमित आयोजनामा कमी रहेको छ । रोजगारी, अध्ययन तथा अवसरको खोजीमा देशकै अन्य क्षेत्र तथा विदेशमा युवाहरू जाने प्रवृत्ति रहेको छ । भौगोलिक विकटता तथा उपयुक्त स्थलको अभावमा खेल मैदानको निर्माणमा कठिनाई रहेको छ । गाउँपालिकाको अधिकांश जग्गा भिरालो हुँदा प्रयास खेल मैदान नभएको र अधिकांश ठाउँमा स्थानीय विद्यालयको मैदानलाई खेल मैदानको रूपमा प्रयोग गरिएको छ ।

वर्षेनी श्रम बजारमा थपिने युवालाई रोजगारमूलक र व्यावसायिक शिक्षा तालिम उपलब्ध गराई रोजगारी प्रदान गर्नु, युवा प्रतिभा(पलायन रोक्नु, युवाहरूमा सकारात्मक सोचको वृद्धि गरी श्रम र संस्कृतिप्रति सम्मान गर्ने वातावरणको सिर्जना गर्नु, युवाहरूमा स्वयंसेवी भावनाको जागृत गर्नु, सामाजिक र आर्थिक सेवाहरूमा युवाको पहुँच वृद्धि गर्नु, उपयुक्त खेल पूर्वाधार आधारशीला निर्माण गर्नु तथा समुदायदेखि नै खेलकुदलाई आत्मसात् गरी बालबालिका, युवा, विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिक लक्षित खेलकुद कार्यक्रम र शिक्षण, प्रशिक्षण तथा विभिन्न प्रतियोगिताहरूको आयोजना गरी स्वच्छ तथा प्रतिस्पर्धी खेलाडीको विकास एवम् खेल संस्कृतिको विकास गर्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

५.५.३ संभावना तथा अवसर

विशेष योजनाका साथ कृषि तथा पर्यटन जस्ता आर्थिक उत्पादनको क्षेत्रमा आर्थिक रूपले सक्रिय युवा जनसङ्ख्या लगाउन सके र वैदेशिक रोजगारीका लागि आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति पलायन हुनबाट रोकी गाउँपालिकाको विकासमा ठूलो फड्को मार्ने सम्भावना रहेको छ । त्यसैगरी, युवाशक्ति परिचालनको लागि कानूनी व्यवस्था हुनु, युवा उमेर समूहको जनसङ्ख्या उच्च रहनु, स्थानीय सरकार संचालन ऐनले स्थानीय खेलकूद विकासको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई दिनु, खेलकूद प्रति चासो वृद्धि हुँदै जानु, युवाक्लवहरू गठन भई परिचालन हुनु, खेलकूदका सामान्य पूर्वाधार हुनु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख सम्भावनाहरू हुन् ।

संविधानमै युवा विकास सम्बन्धी व्यवस्था हुनु, राष्ट्रिय युवा परिषद्को गठन र परिचालन हुनु, देशमा विकास आयोजना, उद्योग सञ्चालन गर्न प्रशस्त युवा शक्ति र श्रम देशमा उपलब्ध हुनु, संविधानले नै खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा लिनु, स्थानीय स्तरमा विभिन्न क्लबहरूद्वारा खेलकुद पूर्वाधार विकास र प्रतियोगिता आयोजनामा योगदान रहनु तथा विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा खेलकुदलाई अभिन्न अङ्गका रूपमा लिइनु अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

५.५.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

युवा जनशक्तिलाई गाउँपालिकाको सामाजिक र आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।
२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १२: युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।	
१.१: विकासमा युवा सहभागिता बढाउने ।	१. विकास निर्माणमा युवाहरूलाई परिचालन गर्न युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. पालिकाका नीति-कार्यक्रम निर्माण तथा अनुगमन-मूल्याङ्कनमा युवा सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: युवालाई उद्यमशील, व्यवसायी र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।	१. रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जनाका लागि सार्वजनिक, निजी, साझेदारीका वित्तीय संस्थाहरू मार्फत् सहूलियत व्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराइनेछ ।
१.३: युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने ।	१. युवामा उद्यमशीलता विकासका लागि स्वदेश तथा विदेशको बजारको माग अनुरूप व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम उपलब्ध गराइनेछ । २. वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएका पुँजी, ज्ञान, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा नै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. परम्परागत पेशा र व्यवसायको जगेर्ना, आधुनिकीकरण, र व्यवसायीकरण गर्न युवाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.४: युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।	१. सिर्जनात्मक अन्वेषण र नवप्रवर्तन कार्य गरी राष्ट्रको गौरव वढाउन योगदान दिन युवाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । २. विकास वा खेलकुद सम्बन्धी विभिन्न क्लबहरूको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालन मार्फत् युवाहरूको नेतृत्व र व्यक्तित्वको विकास गरिनेछ । ३. युवाहरूलाई परिवार र समाजप्रति जिम्मेवारी गराइनेछ । ४. युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी चेतना मुलक कार्यक्रम तयारी तथा सञ्चालनमा सहभागी गराइनेछ । ५. वातावरण संरक्षण र दिगो विकासमा युवा सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ६. विज्ञान तथा सूचना प्रविधिमा युवाको पहुँचका लागि प्रत्येक वार्डमा सूचना प्रविधि सम्पन्न युवा सूचना केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
उद्देश्य २: खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु ।	

<p>२.१: खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. पालिकामा कम्तिमा एउटा न्युनतम सुविधा सम्पन्न बहुउद्देश्यीय खेलकुद रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ । २. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र सुदृढ गरिनेछ । ३. प्रत्येक वार्डमा कर्भर्डहल तथा आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिने छ ।
<p>२.२: खेल सम्बद्ध राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. खेलकुद विकासका लागि सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सहयोग र सहकार्य गरिनेछ । २. खेलकुद पूर्वाधारको विकास र खेल क्षेत्रको उत्थानका लागि विज्ञता हाँसिल गरेका विदेशी खेलाडीसँग ज्ञान र सीपको आदानप्रदान गर्न आवश्यक समझदारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
<p>२.३: योग तथा ध्यानका साथै मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद विकास गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. योग तथा ध्यान मार्फत युवाहरूमा सकारात्मक विकासका लागि योग तथा ध्यानका प्रशिक्षक तयार गरिने छ । २. प्रत्येक वार्डमा योग तथा ध्यान प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना तथा सुसञ्चालन गरिनेछ । ३. मनोरञ्जनात्मक तथा संस्कृतिजन्य खेललाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. लोपोन्मुख रैथाने (Indigenous) खेल उत्थान तथा विकासका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
<p>२.४: प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. राष्ट्र र प्रदेशको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कार दिइनेछ । २. स्थानीय स्तरदेखि प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. विद्यालय तथा पालिका तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ । ४. खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

५.५.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

५. युवा तथा खेलकुद										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	युवा जनशक्तिलाई पालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण भएको हुनेछ ।	युवाहरूको नेतृत्वमा रहेको सामाजिक संघसंस्था	प्रतिशत						गाउँपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखा, वार्षिक प्रतिवेदन	युवाहरूका लागि भएको लगानीमा वृद्धि भएको हुन, खेल पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने
		राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खेलाडी सङ्ख्या	सङ्ख्या							
		प्रदेश तथा जिल्लास्तरीय खेलाडी	सङ्ख्या							
असर	क्षमता विकास, सीपमूलक तालिम र वित्तीय स्रोतमा युवाहरूको पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ ।	सहकारीमा युवाको आवद्धता	प्रतिशत							
		युवा व्यवसायीहरूबाट सञ्चालन भएका व्यवसायको सङ्ख्या	सङ्ख्या							
		उद्यमशीलता तालिम प्राप्त युवाहरूको वार्षिक सङ्ख्या	सङ्ख्या							
		वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	प्रतिशत							
		उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	प्रतिशत							
		युवा संलग्न स्थानीय संरचना वा संयन्त्र	सङ्ख्या							
प्रतिफल	खेलमैदान, योग तथा ध्यानकेन्द्र स्थापना भएको हुनेछ ।	नियमित योगाभ्यास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत							
		पालिकास्तरीय खेलमैदान	सङ्ख्या							
	विद्यालयहरूमा खेलकुद विकास भएको हुनेछ ।	खेल मैदान भएका विद्यालय	सङ्ख्या							
		अन्तर विद्यालय प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रम	सङ्ख्या							
	प्रशिक्षण र अभ्यासमा वृद्धि हुनेछ ।	पालिकामा संचालित खेलकुद प्रतियोगिता	सङ्ख्या							
		खेलाडी प्रशिक्षण कार्यक्रम	सङ्ख्या							
	पालिकास्तरीय प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रम	सङ्ख्या								

		सफल एवम् क्षमतावान खेलाडी प्रोत्साहन तथा सम्मान	सङ्ख्या							
		योगा प्रशिक्षण	पटक							
	सार्वजनिक निजी सझेदारीमा वृद्धि भई खेलकुद पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।	कवर्डहल तथा खेलकुद मैदान	सङ्ख्या							
		प्रदेशस्तरको खेल मैदान	सङ्ख्या							

परिच्छेद ६: पूर्वाधार क्षेत्र

समग्र आर्थिक, सामाजिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाहका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको भूमिका अग्रणी एवं महत्वपूर्ण रहदै आएको छ । स्थानीय तहको समग्र विकासलाई सकारात्मक दिशातर्फ अघि बढाउन पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा मूलतःसडक, पुल निर्माण, परम्परागत गोरेटो बाटो, पक्की तथा झोलुङ्गे पुल, आवास, भवन तथा वस्ती विकास, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा र सूचना, संचार र प्रविधि विषय क्षेत्रको विकास र विस्तार दिगो संचालन सम्बन्धी विश्लेषण, लक्ष्य तथा उद्देश्य, सो हासिल गर्ने रणनीति तथा कार्यनीति, मार्गनिर्देशक कार्यक्रमलाई यस परिच्छेदको विश्लेषणमा समावेश गरिएको छ ।

६.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

बित्थडचिर गाउँपालिका प्रचुर संभावना र चुनौती दुवैको संमिश्रण रहेको एक पहाडी गाउँपालिकाको रूपमा चित्रित छ । वडाहरू एक आपसमा कच्ची सडक संजालबाट भएपनि जोडिएका छन् । यो गाउँपालिका विकट भू-धरातलीय अवस्थाका कारण यस क्षेत्रको विकासमा अनेकौं चुनौतीहरू विद्यमान रहेका छन् । कठिन धरातलमा छरिएर रहेका डाँडापाँखाहरूका वस्तीहरूमा भौतिक पूर्वाधारहरू पुऱ्याई नागरिकहरूको जनजीवनलाई सहज बनाउनु यस गाउँपालिकाको लागि त्यति सहज छैन तथापी सीमित श्रोत साधनबाट नागरिकहरूको वढ्दो आवश्यकता र चाहनाहरू पूरा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

सार्वजनिक संरचनातर्फ गाउँ कार्यपालिकाको आफ्नो प्रशासनिक भवन निर्माण समपन्न भइ सेवा प्रवाह सुरु भइ सकेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाका ३ वटा वडाको आफ्नै वडा भवन छ बाकी ६ वडाको आफ्नै वडा कार्यलय भवन छैन । पालिकाका ३ स्वास्थ्यचौकी भवन सहित संचालनमा रहेका छन् भने वडा नं. ४ मा १० शैयाको अस्पताल निर्माणको प्रकृया अघि बढेको छ तथा आठ वटा आधारभुत स्वास्थ्य सामुदायिक भवन निर्माण भएको छ ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका वस्तिहरू व्यवस्थित नहुनु, प्रमुख मानिएका वस्तिहरूमा समेत आधारभूत सुविधा अपर्याप्त रहनु, एकीकृत वस्ति विकास कार्यक्रम संचालनमा नहुनुजस्ता समस्या विद्यमान रहेका छन् । विकसित हुँदै गरेका वजार क्षेत्रमा विश्राम स्थल एवं बस प्रतिकालय र सार्वजनिक शौचालय लगायतका न्यूनतम सुविधाहरू अपर्याप्त छन् । सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारी प्रवाहका लागि अत्यावश्यक वडा समितिको भवन, स्वास्थ्य चौकी लगायतका सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको कमी रहेको देखिन्छ । अति विपन्न घरपरिवार लक्षित सुरक्षित आवास कार्यक्रम अपर्याप्त रहनु, भूकम्प पश्चात्को पुनर्निर्माण कार्यमा ढिलाई हुनु तथा भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणका लागि तयार भएको दक्ष जनशक्ति गाउँपालिकामा क्रियाशील नहुनाले पनि निजी आवासहरू सुरक्षित नहुनसक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । यसैगरी प्राकृतिक प्रकोपको रूपमा रहेको चट्याङ्गको उच्च जोखिम रहनुपनि वासोवासका हिसावले समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

भिरालो जमिन, खोलानालाको किनारमा वस्तिहरू रहेका, छरिएर रहेको वस्ति, वढ्दो वसाई सराई प्रवृत्ति, स्थानीय कला संस्कृति झल्किने घरहरू रहेका, यहाँका घरपरिवारहरू वसाई सराई गर्ने प्रकृति वढ्दै गएको छ, विना नक्सा र विना प्राविधिक स्टिमेटका आधारमा घरहरू वनेका, पुराना घरहरू भएका कारण भूकम्पको जोखिम रहेको, अझैपनि धेरै घरहरू खर र ढुंगाले छाएका, वस्तिहरू नदि कटान र पहिरोका जोखिममा रहेका, आवासीय घरहरूको निर्माण

मापदण्डअनुसार निर्माण हुन नसकेको, सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकास उचित रूपमा नभएको, बजार विकास तथा विस्तारको कमी, बजारसँगको कमजोर पहुँच तथा विस्तारको अभाव, सार्वजनिक निर्माण आवश्यकताअनुसार हुन नसकेको, वस्तीहरू बीचको दुरी टाढा हुनु बित्थडचिर विकासका लागि निकै चुनौतीपूर्ण देखिन्छ ।

६.१.३ संभावना तथा अवसर

पूर्वाधार विकास र आवास निर्माण गर्दै स्थानीय पहिचानयुक्त शहर बसाल्ने सम्भावना रहनु, सडक सञ्जालको द्रुत गतिमा वृद्धि भएको हुँदा आर्थिक गतिविधि धेरै हुन सक्ने रणनीतिक क्षेत्र पहिचान गरी शहर बसाल्ने सम्भावना रहेको छ । गाउँपालिकाले एकीकृत जग्गा विकास परियोजना मार्फत गाउँपालिका क्षेत्रका केही स्थानहरूमा जग्गा एकीकरण आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरी गुरुयोजना बनाएर नयाँ शहर अवधारणा अनुसारका नयाँ व्यवस्थित वस्ती विकासका कार्यहरू अगाडि बढाउन सकिने सम्भावना छन् । साथै नयाँ क्षेत्रमा बस्ती एकीकरण पद्धति मार्फत शहरी पूर्वाधार विकास एवं विस्तार हुने अवसर देखिन्छ ।

गाउँपालिका क्षेत्रका केही स्थानहरूमा एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्ने, स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्ने सम्भावना एवं अवसरहरू छ ।

६.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।
२. स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १३: आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।	
१.१: ग्रामीण क्षेत्रमा भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई आधारभूत सुविधा सहितको एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने ।	१. भू-उपयोग नीति तथा बस्ती विकास योजना तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ । २. भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारकालागि सुरक्षित, वातावरणमैत्री, सुलभ, आधारभूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिचान बोकेको एकीकृत बस्ती निर्माण गरिनेछ । ३. भौगोलिक रूपले बिकट र विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । ४. ग्रामीण क्षेत्र र छरिएर रहेका घरपरिवारलाई आधारभूत सुविधा सहितको बस्ती निर्माण गरिनेछ ।
१.२: घना बस्ती रहेका क्षेत्र तथा सडक क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने ।	१. बजारी क्षेत्र तथा घना बस्ती रहेका र राजमार्ग क्षेत्रको बस्तीलाई व्यवस्थित गरिनेछ । २. सडक क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ र मापदण्डहरूलाई पूर्णरूपले कायम्वनन गरिनेछ । ३. कृषियोग्य जमिनमा हुने गरेको जग्गा प्लटिङलाई नियन्त्रण गरी व्यवस्थित

	गरिनेछ । ४. शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायत विपद्को उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिकालागि विशेष सामाजिक आवासको विकास गरिनेछ ।
१.३: भूउपयोग नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र योजनाबद्ध रूपमा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने कार्यलाई अभियानको रूपमा अगाडि बढाउने ।	१. एकीकृत बस्ती विकास गर्न जग्गा प्राप्ति व्यवस्थालाई सरल बनाइनेछ । २. राजमार्ग क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । ३. विपद संवेदनशिल क्षेत्रमा बसोबास गर्ने घरपरिवार पहिचान गरी त्यस्ता स्थानबाट हटाउने कार्यलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य: २ स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।	
२.१: स्थानीय पहिचान भएको र सबै वर्ग तथा समुदायले किन्न सक्ने भवनहरूको निर्माण गर्ने ।	१. सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी उपयुक्त भवन डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ । २. पालिकामा निर्माण हुने भवनहरूको डिजाइनमा एकरूपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ । ३. स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न निजी क्षेत्र तथा समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।
२.२: भवन डिजाइन, निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।	१. सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे जनचेतना वृद्धि गर्न समुदाय लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रूपमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोगलाई अधिकतम प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. एकीकृत सेवा प्रदायक बहुपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गरिनेछ ।

६.१.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास हुनेछ ।	भूकम्प प्रतिरोधी भवन	प्रतिशत	५	नया बन्ने सबै भवनहरू					
		व्यवस्थित सहरीकरण सहितको बस्ती	सङ्ख्या		१	१	१			१
		पालिकाको मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण	प्रतिशत	२	सबै भवनहरू					
असर	भौगोलिक रूपले विकट र विपद जोखिमयुक्त स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गर्न सहरी बस्ती विस्तार मापदण्ड निर्माण भएको हुनेछ ।	जोखिमयुक्त बस्तीको स्थानान्तरण	बस्ती सङ्ख्या							
		निर्माण भएका बस्ती विकास योजना सङ्ख्या	सङ्ख्या							
प्रतिफल	पालिकामा आवश्यकता अनुसका आवास तथा भवन निर्माण भएको हुनेछ ।	कार्यपालिका भवन (थप)	सङ्ख्या	१	१	१	१	गाउँपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	भवन आचार संहिता सम्बन्धी चेतनामा वृद्धि र गाउँपालिकाबाट हुने कार्यान्वयन र अनुगमन थप प्रभावकारी भएको हुन	
		वडाकार्यलय भवन	सङ्ख्या	३	४	६	९			
		कर्मचारी आवास	संख्या	१	१	१	१			
		सामुदायिक भवन	सङ्ख्या		१	१	१			१
	विभिन्न आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, सामाजिक तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र विस्तृत इन्जिनियरिङ डिजाइन भएको हुनेछ	भवन तथा आवास निर्माणकालागि वातावरणीय प्रभाव अध्ययन	सङ्ख्या	०	१	१	१			१
		भवन तथा आवास निर्माणकालागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन	सङ्ख्या							
	प्राकृतिक पहिरोको जोखिम बस्तीहरूलाई व्यवस्थापन भएको हुनेछ	भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी विद्यालय भवन	सङ्ख्या							
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी स्वास्थ्य संस्था		सङ्ख्या								
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी वडा		सङ्ख्या								

		कार्यालय तथा अन्य सरकारी भवन								
	विपन्न घर परिवारका लागि जनता आवास कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ	विपन्नकालागि निर्मित आवास	सङ्ख्या							

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले यातायात सुविधामा नागरिकको सरल, सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यातायात क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने र वातावरण अनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिँदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन र निजी यातायातलाई नियमन गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, समावेशी र अपाङ्गतामैत्री बनाउने परिकल्पना गरेको छ । भौतिक पूर्वाधार आर्थिक विकास एव सामाजिक समृद्धिका आधारहरू हुन जसमा सडक यातायात तथा पुलको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण योगदान रहन्छ । पूर्वाधारको विकासमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ स्थानीय निकायलाई जिम्मेवार बनाएको छ । पूर्वाधार निर्माणकालागि स्थानीय निकायलाई प्रदेश एव संघीय सरकारबाट समेत आर्थिक एवं प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाले पूर्वाधार विकासमा समावेशी, वातावरणमैत्री, गुणस्तरीय पूर्वाधार भन्ने अभियानका साथ कार्यक्रम अगाडि बढाएकोछ । गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको प्रमुख आधारका रूपमा रहेको एक क्षेत्र सडक तथा यातायात पनि हो ।

गाउँपालिका भित्र संघिय सरकार मातहतको जयपृथ्वी राजमार्ग बाहेक हाल सम्म कुनै पनि सडक कालोपत्रे हुन सकेको छैन भने सबै ग्रामिण सडक ग्राभेल र कच्ची अवस्थामा रहेको छ । ३३ किमि कालोपत्रे जयपृथ्वी राजमार्ग रहेको गाउँपालिकामा हाल सम्म करिव ४५ कि. मी. ग्रामिण सडक रहेको छ । गाउँपालिकामा ६ झोलुङ्गे पुलरहेको छ । यस गाउँपालिकामा बझाङ सदरमुकाम देखि गाउँपालिकाको केन्द्र सम्म पक्की सडकका छोटो दुरीका रुटमा निजी तथा सार्वजनिकसवारी साधनहरू नियमितरूपमा चलने गर्दछन् । प्रायजसो ठाउँमा भने वर्षातको समयमा पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुने, पानी जम्ने, हिलो हुने भएका कारण नियमितरुमा यातायात सुचारु गर्न कठिनाई हुने गरेको छ ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सबै सडक विस्तारमा कठिनाई रहनु, बिकट भौगोलिक अवस्थितिका कारण सडक ट्रायाक खोल्न कठिनाई हुनु जस्ता समस्याहरू प्रमुख रहेका छन् । यसैगरी कतिपय झोलुङ्गे पुल रहेको स्थानसम्मको सहज सडक सुविधा विस्तार हुन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार झोलुङ्गे पुल निर्माण नहुनुले पनि आवागमनमा असहज भएको देखिन्छ । सार्वजनिक यातायातका साधनहरू नियमित रूपमा संचालन नहुनु, जिपहरूले भाडा महंगो लिने गरेको अन्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा सडक सडक संजाल नहुनु, सार्वजनिक यातायात नभएको हुँदा भाडादरमा नियमानुसार र यथार्थ नहुनु, महाकालीको तट अन्तर्गत हरेक वर्ष सडक निर्माण गरिने र अर्को ठाउँमा सडक कटान हुने समस्या, ग्रामिण वस्तिहरूका पदमार्गहरूको नियमित मर्मत संभार हुन सकेको छैन ।

६.२.३ संभावना तथा अवसर

यस गाउँपालिकाका अधिकांस भूभाग समथर नभएको कारण सडक संजाल विस्तार गर्न सहज नदेखिएपनि स्थानीय सरकारले यातायात पूर्वाधार निर्माणलाई प्राथमिकता राख्नु, यातायात पूर्वाधार निर्माणको लागि आवश्यक स्थानीय संरचनाको बलियो आधार निर्माण हुनु यस क्षेत्रको संभावनाका रूपमा लिन सकिन्छ । त्यसैगरी, यातायात व्यवस्थापनमा अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढ्दै जानु, प्रदूषण रहित सवारी साधनको प्रयोगको माहोल सिर्जना हुँदै जानु, यातायात व्यवस्थापनका नयाँ प्रविधि भित्र्याउन निजी क्षेत्रको क्षमता वृद्धि हुँदै जानु, शहरीकरणसँगै सवारी साधनहरूको माग बढ्दै जानु, चाक्ला र गुणस्तरीय सडक निर्माणमा सरकार तथा समुदायको चासो बढ्नु आदि दिगो यातायात व्यवस्थापनका अवसरहरू हुन ।

आन्तरिक सडक सञ्जालको पूर्णरूपमा विकास हुँदा पालिकालाई कृषि, पर्यटन र जडीबुटी उत्पादन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ, भने स्थानीय वस्ती तथा बजार केन्द्रबाट मूल सडकमा जोडिने कृषि सडक तथा अन्य सडकहरूको स्तरउन्नति गर्न सके कृषि उत्पादन बजारिकरण निकै सहज हुन गई आर्थिक क्रियाकलापहरूमा बढवा हुन सक्ने देखिन्छ ।

६.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

दिगो पूर्वाधार विकास मार्फत् नागरिकको सहज पहुँच हुने ।

उद्देश्य

१. सडक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा स्तर उन्नति गरी मानिसहरूको जीवन सहज र सरल बनाउनु ।
२. यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १४: यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: सडक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा स्तर उन्नति गरी मानिसहरूको जीवन सहज र सरल बनाउनु ।	
१.१: योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गर्ने ।	१. नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सोको पालना गरी सडकको गुणस्तर कायम गरिनेछ । २. पुल निर्माण कार्यहरूको गुणस्तर कायम गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । ३. योजनाको दीर्घकालीन उपयोगको लागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२: आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुऱ्याउन सक्ने रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।	१. व्यावसायिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन सडकको निर्माण तथा स्तरवृद्धि गरिनेछ । २. प्राथमिकता प्राप्त लोकमार्ग तथा गाउँपालिकाको रणनीतिक सडक सञ्जालको निर्माणमा तीव्रता दिइनेछ । ३. सडकमा वर्षैभरि निर्वाध यातायात सञ्चालनको लागि सडक पुलको निर्माणलाई प्राथमिकताका साथ तीव्रता दिइनेछ ।
१.३: छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अबलम्बन गर्ने ।	४. बजार क्षेत्रमा सडक, पानी निकास र ढल, खानेपानी पाइप, बिजुली तथा इन्टरनेट वितरण लाइन, फूटपाथ आदिको एकीकृत रूपमा निर्माण गरिनेछ । ५. बजार क्षेत्र तथा जोखिमयुक्त सडक खण्डहरूमा आवश्यकताका आधारमा आकाशे पुल तथा भूमिगत बाटो निर्माण कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ । ६. सडक छेउछाउका पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्न भौतिक संरचनाका साथसाथै बायोइन्जिनियरिङ् लगायतका गैरसंरचनात्मक वातावरण मैत्री प्रविधिहरूको प्रयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।	
२.१: प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक	१. योजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमान गरेर मात्र वातावरणमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ । स्थानीय

<p>विस्तार गर्ने ।</p>	<p>तहको श्रम एवम् सीपलाई केन्द्रबिन्दुमा राखिनेछ ।</p> <ol style="list-style-type: none"> २. सम्पूर्ण पूर्वाधार योजनाहरूलाई आधुनिक सूचना प्रणाली अनुसार अध्यावधिक गर्दै नियमितरूपमा कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ । ३. प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने पूर्वाधार विकासका निर्माणमा व्यापक जनसहभागिता बढाइनेछ । ४. योजनाहरूलाई निर्धारित समयमा नै सम्पन्न गर्न योजनाको प्रकृति अनुरूप आवश्यक स्रोत तथा वस्तु र गुणस्तरको आधारमा वर्गीकरण गरी सोही अनुरूप व्यवस्था मिलाइनेछ ।
<p>२.२: पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान तथा सो स्थान सम्मको पहुँच मार्गको निर्माण कार्यलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने ।</p>	<ol style="list-style-type: none"> १. पर्यटकीय स्थलहरू सम्मको पहुँच मार्ग निर्माण तथा व्यवस्थापनको लागि समुदाय तथा स्थानीय तहलाई व्यापक रूपमा परिचालन गरिनेछ । २. पहुँच मार्ग विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी स्तरोन्नति, निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई क्रमागत रूपमा अगाडि बढाइनेछ । ३. ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय ठाउँहरूको प्रवर्द्धन गर्न पदमार्गहरूको निर्माण गरिनेछ ।

६.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. सडक, पुल तथा यातायात

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	संघ, प्रदेश तथा गाउँपालिकाको समन्वयका आधारमा सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासका अवसरमा नागरिकको सहज पहुँच भएको हुनेछ ।	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०	गाउँपालिका प्रोफाइल, पालिका प्रगति विवरण, प्राविधिक शाखा	जनताको माग अनुसार यातायातको व्यवस्थापन भएको हुने, सडक पूर्वाधारमा लगानी वृद्धि हुने	
		सर्वयाम सडक	कि.मि.	३४	३४	३४	३४			
असर	योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मत संभार भएको हुनेछ ।	यातायात सुचारु सडक लम्बाइ	कि.मि.	५०	५५	६०	७५			
		नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाइ	कि. मि.	५	१०	१५	२०			
प्रतिफल	पालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुर्याउन सक्ने रणनीतिक सडक संजाल सुदृढ भएको हुनेछ । छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अवलम्बन हुनेछ । प्रत्येक वडाहरूमा र महत्त्वपूर्ण स्थलहरूमा, बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गरिनेछ ।	अन्तर पालिका सडक सञ्जाल विस्तार	कि.मी.	१५	२०	२५	३०			
		वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधि र सडक साइड वृक्षारोपण	कि.मी.	०	२	४	६			
		बाढी नियन्त्रणकालागि ग्याभिन वाल निर्माण	कि.मी.	६	१०	१२	१२			
		पालिकामा संचालित ४ पाइप्रे यातायातका साधन	सङ्ख्या	२	२	२	२			
		कच्ची	कि.मी.	४५	५०	५५	६५			
		ग्राभेल सडक	कि.मि.	१०	१५	२०	२५			
कालोपत्रे	कि.मि.	३४	४०	४४	५०					
पक्की पुल	सङ्ख्या	२	४	६	६					
झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	६	७	९	१०					

६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

जल विद्युत आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा दिगो र भरपर्दो विद्युतको पहुँच सबै नागरिकमा पुगिनसकेको र प्रदेश सरकारले उर्जा क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको सम्बाहक मानेको सन्दर्भमा जलविद्युत विकास र व्यवस्थापनमा प्रदेश सरकारको महत्वपूर्ण भूमिका आवश्यक छ। नेपालको संविधानले जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिंदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ।

गाउँपालिका भित्र विजुली बत्तीको रूपमा प्रयोग गर्ने घरपरिवार ३८.१ प्रतिशत रहेको छ। गाउँक्षेत्रका ६०.४ प्रतिशत घरधुरीहरूमा वैकल्पिक सौर्य उर्जा मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ। केही वडाका बस्तीहरूमा सामुदायिक विद्युतीकरण मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ। विद्युत आपूर्तिको लागि गाउँपालिकाले रास्ट्रिय प्रशारण लाइनलाई जोड्ने कार्यलाई तिव्रता दिएको छ। गाउँपालिका क्षेत्रमा १.५ प्रतिशत घरपरिवार एल.पि.ग्यासबाट खाना पकाउने गर्दछन् भने खाना पकाउनका लागि दाउरा प्रयोग गर्ने करिब ९५.५ प्रतिशत रहेका छन्। सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्यामा वृद्धि हुँदै गएको छ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

सबै स्थानमा विशिष्ट उपयोगका लागि रास्ट्रिय प्रशारण लाइनको विद्युत सेवा उपलब्ध हुन सकेको छैन भने उपलब्ध विद्युत सेवा पनि नियमित र व्यवस्थित हुन सकेको छैन। स्वच्छ उर्जाको रूपमा गोबर ग्यास, वायो विक्रेट र धुवाँ रहित सुधारिएको चुलोको उपयोग पर्याप्त मात्रामा हुन सकेको छैन। अधिकांश वडाहरूमा परम्परागत रूपमा दाउराबाट खाना पकाउने गरिएको छ।

बस्ती विकास, शहरीकरण तथा आर्थिक गतिविधिको विस्तारका कारण बढ्दै गएको विद्युतको माग बढ्दै गए अनुसार विद्युत आपूर्ति गर्नु, र भौगोलिक विकटता रहेका र ग्रामीणस्तरमा छरिएको बस्तीहरूमा विद्युतीकरण गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेका छन्।

६.३.३ संभावना तथा अवसर

गाउँक्षेत्रमा जलविद्युत उत्पादनकोलागि उपयुक्त भौगोलिक अवस्था र जलस्रोतको उपलब्धता रहेकोछ। मकरीगाड तथा अपि हाइड्रो परियोजना पुरा भए पछि विद्युत आपूर्तिमा ठूलो योगदान हुनेछ। जनसमुदायमा ऊर्जाको आवश्यकता बारे चेतना अभिवृद्धि भएको अवस्था छ। ऊर्जा विकासबाट भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक संरचनाको विकास भई आर्थिक समुन्नति तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुने देखिन्छ।

आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी परम्परागत व्यवहारलाई परिवर्तन गरी उत्पादनलाई वृद्धि गर्न सकिन्छ। ऊर्जा विकासबाट साना तथा घरेलु र ठूला उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहजता भै औद्योगिक विकास गर्न सहज हुनेछ। फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि ठोस फोहरको प्रशोधनबाट मिथेन ग्याँस उत्पादन गरी विक्री गर्ने सम्भावना रहेको छ।

६.४४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

- ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण—मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।
- परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १५: ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १: ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण—मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।</p> <p>१.१: ऊर्जा क्षेत्रको संस्थागत संरचना तयार गरी दिगो र अधिकतम् उपयोगको आधार तयार गर्ने ।</p>	<p>१. संघीय स्वरूप अनुसार ऊर्जा क्षेत्रको स्थानीय स्तरमा संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. संगठनात्मक संरचना अनुसार विद्युत जडान गर्ने र मर्मत सम्भार गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युत वितरण लाइनमा उच्च क्षमता तथा गुणस्तरीय ट्रान्स्फर्मरहरू प्रतिस्थापन गरिनेछ ।</p> <p>४. घरायसी प्रयोजनकालागि अधिकतम् ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवारलाई सम्मान/प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
<p>१.२: उपलब्ध सम्पूर्ण ऊर्जा स्रोतको पहिचान, उत्पादन, वर्तमान तथा भविष्यमा ऊर्जाको माग र आपूर्ति सम्बन्धी डाटाबेस तयार गरी संस्थागत विकासमा जोड दिने ।</p>	<p>१. गाउँपालिकामा ऊर्जाको स्रोत पहिचान, कुल सम्भाव्य जलविद्युत क्षमता, माग र आपूर्तिको अध्ययन गरिनेछ ।</p> <p>२. उत्पादित ऊर्जा, वर्तमान तथा भविष्यको माग र आपूर्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी डाटाबेस तयार गरिनेछ ।</p> <p>३. निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेका लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाको मर्मत, सम्भार र संस्थागत विकास गरिनेछ ।</p> <p>४. यस क्षेत्रमा रहेका मुख्य ऊर्जा उत्पादन केन्द्र सम्मको सडक र प्रशारण लाइनको सञ्चालन निर्माण गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु ।</p> <p>२.१: ऊर्जाको प्रयोगलाई दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगि बनाउने ।</p>	<p>१. ऊर्जाको खपत प्रभावकारी ढङ्गबाट गर्नकालागि विशेष सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२. सार्वजनिक संस्था वा स्थानहरू जस्तै, अस्पताल, विद्यालय, धार्मिकस्थल, सडक, पर्यटक्य स्थल, आदिमा आधारभूत ऊर्जाको नियमित आपूर्ति गर्न सौर्य ऊर्जा जडान गरिनेछ ।</p> <p>३. विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्न सहूलियत ऋण/अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>४. कृषि तथा शहरी क्षेत्रबाट निस्कने फोहरजन्य वस्तुबाट वायोग्यास तथा प्राङ्गारिक मल उत्पादन तथा प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p> <p>५. सिँचाइ तथा खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सम्भावना नरहेका क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग गरी लिफ्ट खानेपानीको सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>६. जलविद्युत, वैकल्पिक ऊर्जाको अधिकतम प्रयोग गरी दैनिक जीवनयापनमा</p>

सहजता ल्याउदै परम्परागत ईन्धनको प्रयोग घटाइनेछ ।

७. वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न बैक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट सहूलियत दरमा ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।

६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	परम्परागत ऊर्जाको प्रतिस्थापन गरी वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	३८.१	४५	७०	१००	१००		
असर	नविकरणिय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र उपभोगमा ऊर्जा दक्षता बढाई वातावरण मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा बृद्धि हुनेछ ।	जलविद्युत् उत्पादन (जडित क्षमता)	मेगावाट							
		प्रतिव्यक्ति विद्युत् उपभोग (वाट प्रति घण्टा)	घण्टा							
		लघु जल विद्युत उत्पादन क्षमता	किलोवाट							
प्रतिफल	ऊर्जा वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् भरपर्दो बनाई विद्युत पहुँचमा बृद्धि गरी खपत बढाइनेछ ।	श्री फेज लाइनको विस्तार	प्रतिशत						गाउँपालिका प्रोफाइल, प्राविधिक शाखा, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	सम्बन्धित कार्यलयहरूले आफूलाई समसामयिक अध्यावधिक गरेको हुने, उर्जा पूर्वाधारमा
		राष्ट्रिय प्रसारण लाइन मार्फत विद्युतीकरण भएको परिवार	प्रतिशत	३८.१	४०	५०	७०	७०		
		खाना पकाउने इन्धनका रूपमा विद्युत प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०.१	१	३	५	५		
	वैकल्पिक ऊर्जाको विस्तार गरी दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगि बनाइने छ ।	सोलार उर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६०.४	५०	४०	३०	३०		
		बायोग्यास (गोबरग्यास) प्रयोग गर्ने घरपरिवार	सङ्ख्या	०	१	२	३	३		

६.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

बित्थडचिर गाउँपालिकाका शहरी वडाहरूमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोगको अवस्था राम्रो रहेको छ भने ग्रामीण वडाहरूमा यसको अवस्थामा सुधार ल्याउन अत्यावश्यक छ । सबै वडाहरूमा एन.टि.सि र एन सेलको सामान्य सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ । गाउँ क्षेत्रका सबै वडामा मोबाइल फोन सेवाको सुविधा पुगेता पनि सेवा पहुँच भने ८० प्रतिशत मात्रै छ । अष्टिकल फाइबर विस्तार हुन नसक्दा इन्टरनेट सुविधा एकदमै कमजोर छ भने वडास्तरबाट प्रवाह हुने अनलाइन सेवाहरू सबै वडाहरूमा सुचारु हुन सकेको छैन साथै ५ प्रतिशत भन्दा कम मानिस मात्र इन्टरनेटको पहुँचमा रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा पत्रपत्रिका तथा एफ.एम.स्टेशनहरूले सञ्चार सुविधा पुऱ्याएका भएता पनि यस गाउँपालिकाबाट दैनिक रूपमा प्रकाशन हुने कुनै पत्रपत्रिका तथा एफ.एम.स्टेशनहरू नरहेको साथै गाउँबासीलाई सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय एफ.एम. को आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यद्यपि, टेलिभिजन, केवल नेटवर्क, र इन्टरनेटको सरल पहुँचका कारण सूचना तथा संचार विकास दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

भौगोलिक बिकटताको कारण सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तारलाई दुर्गम वडासम्म द्रुतता दिन समस्या भएको छ । सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको पर्याप्त उपयोग हुन सकेको छैन । सूचना तथा सञ्चारको संरचनागत विकासका पूर्वाधारमा कमी देखिन्छ । सूचना प्रविधिको विकास र साईबर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्था भएको भने छैन । केही स्थानहरूमा मोबाइल नेटवर्क अनियमित तथा ज्यादै कमजोर भएकाले सेवा प्रयोग एवं वडा कार्यालयको सेवा प्रवाहमा समेत बाधा पुगेको छ । हालसम्म अष्टिकल फाइबर पुग्न सकेको छैन ।

अष्टिकल फाइबर विस्तारमा गति दिने कार्य, सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समय सापेक्ष प्रयोगमा ल्याउने कार्य, विद्युत प्रसारण भरपर्दो बनाउने कार्य, गाउँ क्षेत्रको ऐतिहासिक महत्वका वस्तु र सेवाहरूलाई डिजिटल अर्काइभमा सुरक्षित राख्ने कार्य, साईबर सुरक्षा सम्बन्धी संस्थागत संरचना तयार गरी आम जनतामा यस सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्य, र सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग तथा विकृतिलाई रोक्ने कार्य चुनौती पूर्ण देखिएको छ ।

६.४.३ संभावना तथा अबसर

विद्यमान योजना तथा नीति अनुरूप गाउँलाई सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मैत्री बनाउन सकिन्छ । स्थानीय संचार माध्यम र संचारकर्मीको क्षमता विकास गरी गाउँलाई मिडियामैत्री बनाउन सकिन्छ । आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी गाउँपालिकाको प्रशासनिक लगायत दैनिक कामकाजका प्रणालीहरू सहज एवम् चुस्त बनाउन सकिने सम्भावना प्रशस्त छ ।

विद्यालय तथा स्वास्थ्य केन्द्र लगायत सम्पूर्ण सार्वजनिक संस्थाहरूको कार्य प्रणालीलाई सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट थप चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । प्रविधिको भरपूर उपयोग गरी पर्यटकीय, कला, भाषा तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण स्थलहरूको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्न सकिने र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई थप प्रभावकारी बनाउन

सकिने देखिन्छ। सूचना तथा संचारको विकासले समग्र आर्थिक विकासको गतिविधिलाई पारदर्शी, चुस्त दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन टेवा पुऱ्याउनेछ ।

६.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्दै सबै नागरिकको पहुँच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी आमनागरिकको जीवनस्तरलाई सहज बनाउने ।

उद्देश्य

१. आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १६: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।	
१.१: सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी नयाँ खोज तथा अनुसन्धान र विकासको लागि कानुनी आधार तयार गर्ने ।	१. सञ्चार माध्यमसँग साझेदारीको नीतिलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । २. सूचना प्रविधि क्षेत्रको विकासकालागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्न सहजीकरण गरिनेछ । ३. केवलमा आधारित सञ्चार प्रविधिलाई ताररहित प्रविधिमा रूपान्तर गर्न विभिन्न अध्ययन गरिनेछ ।
१.२: बजार तथा चलचित्र क्षेत्रको पूर्वाधार विकास गरी उद्योगको रूपमा विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. यस क्षेत्रलाई परिचित गराउने खालका भाषिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमि झल्कने प्रवर्धनात्मक सूचनाका सामग्रीहरूको निर्माण र निर्माण भएका सामग्रीहरूको डिजिटलाइजेशन गरी यस क्षेत्रको विकासलाई टेवा पुऱ्याउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधि युक्त पर्यटकीय योजना बनाइनेछ । २. यस क्षेत्रको कला संस्कृतिको पहिचानमा जोड दिई मौलिक, सामाजिक तथा गुणस्तरीय लघु चलचित्र तथा डकुमेन्ट्री निर्माणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. टेलीमेडिसिन केन्द्रको स्थापना गरी सबै नागरिकलाई घरमै बसी स्वास्थ्य उपचार सम्बन्धी परामर्श सेवा लिने अवसरको सुनिश्चितता गरिनेछ । ४. विज्ञापन बजारको व्यवस्थापन एवम् नियमन गर्न नियामक निकायको स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ । ५. सार्वजनिक क्षेत्रबाट प्रचार प्रसार हुने विज्ञापनमा समानुपातिक वितरण प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३: समग्र प्रविधिका विकासकालागि डिजिटलाइजेशन मार्फत् सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार गर्ने ।	१. सार्वजनिक तथा निजी सेवाहरू क्रमश सफ्टवेयर अनलाइन मार्फत् सूचना तथा सेवा प्रदान गरिनेछ । २. सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकासकालागि स्थानीय प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनको आधार तयार गरिनेछ । ३. डिजिटल डिभाइड कम गर्नकोलागि डिजिटल साक्षरता र सचेतना अभिवृद्धिलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । ४. सूचना प्रविधिलाई शिक्षा र आधुनिक प्रविधिमा उपयोग गरिनेछ ।

	<p>५. सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत् स्थानीय भाषा, संस्कृति तथा मौलिकताको संरक्षण गरिनेछ ।</p> <p>६. आधारभूत तह देखि नै हरेक विद्यार्थीले कम्प्युटर तथा सूचना प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन गर्न पाउने अवसरको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालार्ई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।</p>	
<p>२.१: सूचना तथा सञ्चार सेवालार्ई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्ने ।</p>	<p>१. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा अप्टिकल फाइबरको विस्तार गरी इन्टरनेटको पहुँच सर्वसुलभ बनाइनेछ ।</p> <p>२. सबै कार्यालयका वेबसाइट, इमेल, ट्वीटर, भाइबरजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्राप्ति तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>३. सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरी सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरूका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p> <p>४. सार्वजनिक आमसञ्चार माध्यमलार्ई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, उत्तरदायी र व्यावसायिक बनाइनेछ ।</p> <p>५. गाउँपालिकाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलार्ई सूचना प्रविधि मैत्री बनाई सबैकालागि सहज एवम् सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ ।</p>
<p>२.२: सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. सञ्चार क्षेत्रकालागि विद्यमान भौतिक संरचनामा आवश्यकता अनुसार थप संरचना विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>२. गाउँपालिकाका सबै ठाँउमा टेलिफोन सेवाको नेटवर्क उपलब्ध हुन सक्ने गरी आवश्यकता अनुरूप मोबाइल टावरको विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्र-पत्रिकाहरूको ताजा खबर नियमित रूपमा अनलाइन संस्करणमा समेत पढ्न पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>

६.४.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. सञ्चार तथा सूचना प्रविधि										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास मार्फत पालिकावासीको जीवनस्तरमा सहजता हुनेछ ।	मोबाइल नेटवर्क कभरेज क्षेत्र	प्रतिशत	९०	१००	१००	१००	१००		
		ईन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	६०	७०	८०	१००			
असर	सूचना तथा सञ्चार सेवालाई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोग भएको हुनेछ ।	उद्यम व्यवसायमा सूचना प्रविधि प्रयोग गर्ने व्यक्ति	प्रतिशत	१	२	३	५	१००		
		टेलिफोन /मोबाइल प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	७०						
		अप्टिकल फाइबरको विस्तार	प्रतिशत	०	५०					
प्रतिफल	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी नया खोज तथा अनुसन्धान र विकासको लागि कानुनी आधार तयार हुनेछ ।	सूचना प्रविधि नियमन कानुन निर्माण	सङ्ख्या	३	४	५	६	गाउँपालिका प्रोफाइल, सूचना प्रविधि शाखा	सूचना प्रविधिमा थप लगानी विद्धि भएको हुने	
		ईन्टरनेट उपलब्ध भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१२	सबै विद्यालयहरू					
	ईन्टरनेट उपलब्ध भएका सरकारी कार्यालयहरू	सङ्ख्या	सबै कार्यालय	सबै कार्यालय						
	समग्र प्रविधिका विकासकालागि डिजिटाइजेसन मार्फत सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार भएको हुने ।	फ्रि वाईफाई उपलब्ध भएका सार्वजनिक स्थलहरू	स्थान	१	२	३	५			५
	ई-कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयहरू	सङ्ख्या								
	डिजिटल सूचना पार्टी	सङ्ख्या	१	२	५	९	९			
सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चित हुनेछ ।	सञ्चारका कुनै एक साधन उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००			
	राष्ट्रिय पत्रपत्रिका नियमित रूपमा उपलब्ध हुने सार्वजनिक पुस्तकालय	सङ्ख्या	०	१	१	१	१			

परिच्छेद ७: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

मानव र प्रकृति बीच गहिरो र अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ। प्राकृतिक श्रोतको दिगो व्यवस्थापन विना मानव जीवन संभव छैन। वन संरक्षण, भूतथा जलाधार संरक्षण, जैविक विविधताको व्यवस्थापन तथा संरक्षण, वातावरण व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापन जस्ता विषयहरू गाउँपालिकाको कार्यक्षेत्र भित्र पर्दछन्। दिगो विकास र विपद् उत्थानशीलतामा अभिवृद्धि नै बित्थडचिरको विकासको समृद्धि भन्ने अभियानका साथ उद्देश्य, नीति र कार्यक्रम निर्धारण गरिएको छ।

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा वन जंगलको अवस्था राम्रो देखिन्छ। गाउँपालिकाको कूल मध्ये करिब २८.९७ वर्ग किलोमिटर वन जंगलले ओगटेको छ। त्यसै गरि ३.७ वर्ग किलोमिटर भु-भाग घाँसे मैदान, ०.२८१ वर्ग किलोमिटर नदी खोला र ताल क्षेत्र रहेको देखिन्छ भने खेतीयोग्य जमिनको हिस्सा ३३.२ वर्ग किलोमिटर मात्र रहेको देखिन्छ। अरु वालुवा क्षेत्र, ताल तलैया, र चट्टान क्षेत्र एकदमै कम रहेको देखिन्छ।

यहाँ मुख्य गरी धुपी सल्ला, बाँझ, उतिस, चिलाउने, कटुस, वर, पीपल जातका प्रजातिहरू पाइन्छ। यसैगरी कोइली, मैना, सुगा, दुकुर, लुईचे, गौथली, काग, भँगेरा, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिवे, भ्याकुर, फिस्टो, रुपी, गिद्ध, कालिज, लाटोकोसेरो, चमेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तिन्ना, धोबी चरो, हाडफोरुवा आदि तथा घस्रने जीवहरूमा, हरेउ, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गड्यौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि जातका चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्। यहाँका जंगलहरू बस्तीदेखि कुनै नजिकै त कुनै टाढा, अपायक स्थानमा घना र उत्तम छन् भने बस्ती नजिक रहेका वन क्षेत्रहरू विगतमा विनाशको क्रममा रहेतापनि हाल क्रमशः सुधारको क्रममा छन्।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

जमीनमा व्यक्तिगत स्वामित्वको प्रभुत्व रहे सम्म बैज्ञानिक भूउपयोगको अवधारणा अनुसार योजना कार्यान्वयन हुन कठिन देखिएको छ। वनमा आधारित उपभोक्ता समितिहरू मार्फत मिचाहा प्रजातिको बोट विरूवालाई नियन्त्रण गर्दै नर्सरी विस्तार, वृक्षारोपण, रिचार्ज पोखरी निर्माण, अग्नीरेखा, झाडी सफाई जस्ता क्रियाकलापहरूबाट जैविक सम्पदाको संरक्षणका प्रयास पूर्ण सफल हुन सकेका छैनन्। वृक्षारोपण, वन नर्सरी, जडीवुटीको व्यावसायिक खेती अपेक्षित रूपमा विस्तार भएको छैन। वन्यजन्तुहरू खासगरी बाँदर, र दुम्सीबाट तथा अन्य जंगली जनावरहरूबाट खेतीपाती एवं बालीनालीहरू क्षती हुने गरेको छ। भर्खर ट्रयाक खोलीइएको सडकको दायौं बायाँ वृक्षारोपण गर्न बाँकी छ। ग्रामीण सडकहरू समेत वायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिबाट निर्माण हुन सकेको अवस्था छैन। कतिपय खोलानालामा माछा मार्न विषको अत्यधिक प्रयोग हुने गरेकाले जल प्रदुषण बढ्दो समस्याको रूपमा रहेको छ।

वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणका लागि गाउँपालिका तहलाई जिम्मेवार बनाउनु भौतिक विकास र वन संरक्षण कार्यका बीच उत्पन्न हुने द्वन्द्वको व्यवस्थापन गर्नु, स्थानीय जनतामा वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणबारे ज्ञान अभिवृद्ध गरी सहकार्य गर्नु, छाडा चरिचरन, वन फडनी, अव्यवस्थित वस्ती, र आगलागी जस्ता क्रियाकलापहरू नियन्त्रण गर्नु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौती हुन्।

७.१.३ संभावना तथा अबसर

ब्यवहारिक तथा दिगो भूउपयोग नीति तथा यसको कार्यान्वयनबाट यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षण गर्न सकिन्छ। यसबाट उर्वर कृषि भूमि र वन जंगलको निकै हद सम्म संरक्षण र उपयोग गर्न सकिन्छ । हरित पूर्वाधार विकासको अवधारणालाई आयोजना चक्रमा आत्मसाथ गर्न सकिन्छ । वनमा आधारित सहकारी संस्था मार्फत वन पैदावार संकलन, प्रशोधन केन्द्र तथा बजारको व्यवस्थापन गर्न, र होमस्टे संचालन गरी वन पैदावारबाट रोजगारी तथा आय आर्जनका अवसरहरू श्रृजना गर्न सकिने अवस्था छ। सामुदायिक र कबुलियती वनको विकास र विस्तारमा महिला, विपन्न, र दलितहरूको सहभागिता वढाउदै जीविकोपार्जनमा टेवा पुग्ने देखिन्छ। वन पैदावारमा आधारित जडीबुटी खेती तथा उद्यमशीलता विकास गर्दै सहकारी संस्थाका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ। वन तथा काठजन्य लघु उद्योग तथा व्यवसायहरू स्थापना गरी आर्थिक आर्जन गर्न सकिन्छ। स्थानीय स्तरमा कृषि, वन तथा पशुपालन व्यवसायको विकासका प्रशस्त सम्भावनालाई परिचालन गरी प्राकृतिक वातावरण तथा वन्यजन्तुको संरक्षण गर्न समेत सकिन्छ ।

वन क्षेत्रलाई संरक्षण तथा आम्दानीमुखि बनाउन सामुदायिक वन, कबुलियत वन सँग सहकार्य गरी वन कृषि कार्यको प्रवर्द्धन गर्ने, वन सम्पदा तथा वन्य जीवजन्तुको उचित संरक्षण, संवर्द्धन र उपयोग गर्न सकेको खण्डमा आय आर्जनको महत्वपूर्ण श्रोतको रूपमा विकास गर्न सकिने प्रचूर संभावना रहेको छ।

७.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँ क्षेत्रका वनको उचित व्यवस्थापन र जैविक विविधताको संरक्षणका माध्यमबाट जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।

उद्देश्य

- स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्नु ।
- वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट वन र जैविक विविधता सहित वन पैदावारको उचित उपयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १७: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्नु।	
२.१: वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> वनभित्रका ढलेका तथा सुकेका रुखहरू बिक्रीवितरणको व्यवस्था गरिनेछ । काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयाँ रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ । गैर काष्ठ वन पैदावारको प्रबल सम्भावना भएको खेती विस्तार तथा बजारीकरण गरिनेछ । जडीबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यवसायीकरणकालागि स्थानीय जनतालाई प्रेरित गरिनेछ । वनजन्य व्यवसायप्रति स्थानीय युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई वनविज्ञान विषयमा अध्ययन गर्न आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
१.२: समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार वनको संरक्षण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> स्थानीय जनतालाई वनको महत्त्व र यसका फाइदाबारे जानकारी गराइनेछ । वनको सीमा निर्धारण गरी तारबार गरिनेछ । खाली भूभागमा वृक्षारोपण गरिनेछ । वन नर्सरी स्थापना गरिनेछ ।

	<p>५. सामुदायिक वनहरूका कार्ययोजना अनुसार वनको संरक्षण गरिनेछ ।</p> <p>६. स्थानीय जनतालाई फलफूलका विरुवाहरू वितरण गरिनेछ ।</p> <p>७. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन भ्रमण आदिका माध्यमबाट उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: वन क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट वन र जैविक विविधता सहित वन पैदावारको उचित उपयोग गर्नु ।</p>	
<p>२.१: जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।</p>	<p>१. वनमा आधारित उपभोक्ता समितिहरू मार्फत मिचाहा प्रजातिको बोट विरुवालाई नियन्त्रण गर्दै नर्सरी विस्तार, वृक्षारोपण, रिचार्ज पोखरी निर्माण, अग्नीरेखा, झाडी सफाई जस्ता क्रियाकलापहरूबाट जैविक सम्पदाको संरक्षण गरिनेछ ।</p> <p>२. वन्य जन्तुहरूबाट हुनसक्ने सम्भावित क्षति न्यूनीकरण गर्न जंगल क्षेत्रमै उपयुक्त हुने घाँस, विरुवा, फलफूलहरू रोपण गरी वनयजन्तुको आहारा व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>३. व्यावसायिक मूल्य भएका जडीबुटी लगायतका बोट विरुवाहरूको व्यापक वृक्षारोपण गरी जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै दिगो उपयोगमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>४. छाडा चरिचरन, वन फाडनी गरी वस्ती विकास, आगलागी जस्ता क्रियाकलापहरूलाई पूर्ण बन्दैज लगाई दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गरिनेछ ।</p>
<p>२.२: बाह्य र आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।</p>	<p>१. योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकारसमक्ष अनुरोध गरिनेछ ।</p> <p>२. गैरसरकारी संस्थाहरूलाई वन तथा जैविक विविधताको संरक्षणका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ ।</p> <p>३. गाउँको वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम वन तथा भूसंरक्षण क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ ।</p> <p>४. वनजन्य उद्योगको विकास र व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।</p>

७.२.५ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. वन तथा जैविक विविधता										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	गाउँपालिका क्षेत्रका वनको उचित व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र जैविक विविधताको संरक्षणका माध्यमबाट स्थानीय जनताको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।	रुख विरुवाले ढाकेको वा हरियाली वा वन क्षेत्र	वर्ग कि.मि	२८.९७	२८.९७	२८.९७	२८.९७	२८.९७	इलाका वन कार्यालय, गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखा	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारण अनुसार जैविक विविधता र वन पैदावारको उपयोग भएको हुने
		सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने राजस्व बृद्धि	प्रतिशत							
असर	वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण भएको हुनेछ ।	स्थानीय फर्निचर उद्योग	सङ्ख्या							
		आयमूलक कार्य संचालित वन क्षेत्र	सङ्ख्या							
प्रतिफल	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार वनको संरक्षण हुनेछ ।	सामुदायिक वन सङ्ख्या	सङ्ख्या	१२	१२	१२	१२	१२		
		सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका सदस्यको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	सङ्ख्या							
		वार्षिक वृक्षारोपण	सङ्ख्या	१००	१००	१५०	२००	२००		
		पालिकास्तरीय वन इकाई स्थापना	सङ्ख्या							
		जैविक विविधता युक्त क्षेत्र	सङ्ख्या							
		वन क्षेत्रको तारवार	कि.मि.							
		लोप हुनलागेका बालीनालीको पुनस्थापन (बाली नाली को सङ्ख्या)	सङ्ख्या							

७.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाले जलाधार व्यवस्थापनलाई जिविकोपार्जनसंग जोडेर जलउपयोग गुरुयोजना तथा जिविकोपार्जन कार्यन्वयन तर्जुमा गरेको छ। यस गाउँपालिकाको मुख्य जलाधार क्षेत्र भनेको सेती नदी रहेको छ। स-साना खोलाहरू पनी हिमालय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका हुदा मुख्य खोलाहरूमा पनी पानीको मात्रा प्रयास देखिन्छ। सेती नदी, कालझा खोला, स्याडी गाड, सानीगाड जस्ता स्रोतहरू यस गाउँपालिकाको लागि मुख्य श्रोतको रूपमा रहेका छन्। गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका जलस्रोत, नदी तथा खोलाहरूले प्रशस्त जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ। नदी तथा नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिटी, बालुवा) को प्रचुरता रहेको भएता पनि पहुँच मार्ग अभाव साथै बजारको समस्या हुँदा बहुमुल्य नदीजन्य पदार्थ त्यसै खेर गइरहेको छ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

वन अतिक्रमण बढ्दै जानु, कटान, भूक्षय, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन तथा निकासी हुनु, विस्तारित सडक सञ्जाल, फोहरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदूषण, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु यहाँका प्रमुख समस्या हुन्।

अवैज्ञानिक तरिकाले प्राकृतिक श्रोतको दोहन, वन क्षेत्रको विनास, जथाभावी सडक निर्माण, वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन नगरी विकास निर्माणको काम हुनु जस्ता समस्या देखिएको छ भने परिणाम स्वरूप अनावृष्टि, अतिवृष्टि, पानीको मुहान सुकेर सुख्खाक्षेत्रको विस्तार भएको अवस्था छ। मानव वस्तीको विकास र बसाईसराईको चापका साथै अनुत्पादक पशुहरूको अत्यधिक चरीचराउ र उपयोगले प्राकृतिक नदी-खोलामा भूक्षय भई पुरिने क्रम जारी छ भने अर्का तर्फ, खोलाले धार परिवर्तन गर्नु पनि थप संरक्षण चुनौती बनेको छ।

७.२.३ संभावना तथा अवसर

गाउँपालिकामा माटोको बनावट, खेतीयोग्य जमिन, संरक्षित क्षेत्र, बस्तीयोग्य क्षेत्र आदिको विस्तृत अध्ययन गरी भुउपयोग योजनाका आधारमा समग्र गाउँपालिकाको बस्ती विकास तथा गाउँबासीहरूको आर्थिक स्तर वृद्धि गर्न र जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षण गरी नमुना गाउँपालिका बनाउने ठूलो संभावना रहेको छ।

गाउँक्षेत्रमा उपलब्ध जलाधार तथा सिमसार क्षेत्रको संरक्षण सहित स्थानीय समुदायलाई भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनमा थप जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

७.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

बित्थडचिर गाउँपालिकाको भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनद्वारा प्रकोप न्यूनीकरण गरी सुरक्षित पालिका निर्माण गर्ने।

उद्देश्य

१. वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनको उचित उपयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका १८: वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनको उचित उपयोग गर्नु ।	
१.१ भूमी संरक्षणका लागि वृक्षारोपण र मुहान संरक्षणको क्रियाकलाप मार्फत जलाधार व्यवस्थापन गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. भूमि तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण क्षेत्रसँग सम्बन्धीत स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने गरिनेछ । २. सडक निर्माण कार्य गर्दा एवम् प्राकृतिक उत्खनन गर्दा वातावरण प्रभाव मूल्यांकन गरी वातावरण जोगाउने उचित उपाय अवलम्बन गरिनेछ, । ३. नदीजन्य लगायत प्राकृतिक श्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको उत्खनन प्रशोधन तथा निकासी कार्यलाई मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिनेछ । ४. भएका वन सम्पदाको उपयोगको अवस्था अध्ययन गरी वन विकास तथा सिमसार क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ५. भू क्षय नियन्त्रणका लागि बायोइन्जिनियरिग प्रविधिको उपयोग, सिमसार क्षेत्रको उचित संरक्षणका लागि वृक्षारोपण, पोखरी जस्ता अभियान संचालन गरी जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षण गरिनेछ । ६. गाउँपालिकाले भुमी संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनको ठोस तथा दीर्घकासलन नीति लिइनेछ । ७. अनावृष्टी, अतिवृष्टी, अल्पवृष्टी रोकन सूचना दिने संयंत्र स्थापना गरिनेछ ।
१.१ जैविक तथा स्थानीय प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गरी भूसंरक्षण गर्ने ।	<ol style="list-style-type: none"> १. पैरो जाने तथा नदी कटान हुन विभिन्न वडाहरूमा बाँस, निगालो खेती तथा बायोइन्जिनियरिङ विधि प्रवर्द्धन गरी नदी कटान न्यूनीकरणमा दिगोपन सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरिनेछ । २. वडा स्तरमा नर्सरी व्यवस्थापन गरी वृक्षारोपण कार्यक्रम विस्तार गरी खाली जमिन, भिरालोक्षेत्र तथा नदी किनारमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।

७.२.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	गाउँपालिका क्षेत्र भित्र भूसंरक्षण र जलाधार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संरक्षित भूक्षय संवेदनशील क्षेत्र	सङ्ख्या							
असर	वातावरणमैत्री र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुने गरी स्वच्छ एवम् सफा वातावरण सहितका विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछ ।	भूसंरक्षण कार्य योजना तयार भई कार्यान्वयन	सङ्ख्या							
		संरक्षित जलाधार क्षेत्र	सङ्ख्या							
प्रतिफल	भूसंरक्षण गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम हुनेछ ।	पहिरो नियन्त्रणकालागि तटबन्ध निर्माण	कि.मि.						गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखा प्रतिवेदन	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका क्षेत्रमा थप कार्यक्रमहरू भएको हुने
		संवेदनशील क्षेत्रको बाढी नियन्त्रण	सङ्ख्या							
	प्राकृतिक स्रोत साधनलगायत स्थानीय सम्पदाहरूको संरक्षण हुनेछ	स्थानीय विपद् तथा भुसंरक्षण योजना	सङ्ख्या							
	स्थानीय स्रोत साधनहरूमा बाढी तथा पहिरो पर्ने प्रभाव कम हुनेछ	बाढी तथा पहिरो जोखिम क्षेत्र पहिचान	सङ्ख्या							
बाढी तथा पहिरो जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन		सङ्ख्या								

७.३ वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रको अधिकांश क्षेत्र खुल्ला क्षेत्रको रूपमा वा हरियाली क्षेत्रको रहेको, ग्रामीण बजार केन्द्र रहेको र अन्य साना साना वस्तीहरूमात्र रहेको कारण ध्वनी, वायु तथा जल प्रदुषण नगन्य रहनु वातावरणका हिसावले उत्तम देखिन्छ । पालिकाको वातावरणलाई स्वस्थ र स्वच्छ राख्न प्रयास मात्रामा हरित क्षेत्रहरू रहेका छन् भने गाउँपालिकामा विभिन्न पर्यटकीय खुल्ला स्थल लगायतका सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा तथा चौताराहरूले पनि गाउँपालिकाको वातावरण लाई स्वच्छ तथा हराभरा राखेको छ ।

गाउँपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । गाउँपालिकाका खाना पकाउनका लागि सुधरिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी ३९७ रहेको छ । गाउँ क्षेत्रमा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरू नभएता पनि बैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा नीतिगत रूपमा प्रवृद्धन गर्ने, सौर्य उर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको उपभोगमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, एलपिजी ग्यास खरिदमा अनुदान उपलब्ध गराउने लगायतका कार्यक्रमहरू भैरहेको अवस्था छ ।

गाउँपालिकालाई खुला दिसापिसाबमुक्त गाउँपालिका घोषणा गरिसकिएको भएपनि सरसफाइको अवस्था हेर्दा यस गाउँपालिकामा एक घर एक चर्पीको कार्यान्वयन पूर्ण रूपमा भएको अवस्था देखिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा निस्कने फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक स्थलहरूमा इन्सिनेरेटरको व्यवस्था गरिएको छ

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाका देउलेख, सुनकुडा, वित्थड लगायतका क्षेत्रहरू बजार केन्द्रका रूपमा विकास भइरहेको हुँदा ती क्षेत्रमा प्लाष्टिक र सिसा जन्य फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या क्रमशः देखा पर्न थालेको देखिन्छ । अधिकांश सडकको अवस्था कच्ची वा धुले रहेको हुँदा धुलो व्यवस्थापनमा समस्या, सरसफाइ सम्बन्धी चेतनाको कमी, वातावरण तथा स्वच्छता सम्बन्धी नीतिको अभाव, पानीको स्रोतको कमी एवं हरियाली क्षेत्र वृद्धि गर्ने कार्यक्रम न्यून हुनु मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ । दाउरा उपयोग घटाउन नसकिएको तथा सोको कारण आगलागीका घटनाको जोखिममा वृद्धि, वातावरण प्रदुषण घटाउने कार्यहरू नभएको र बढ्दै गएको स्वास्थ्य समस्याहरूमा कमि ल्याउन नसकिएको, बैकल्पिक उर्जा वा बायोमास, सौर्य उर्जा, विद्युतको उपयोगमा प्रोत्साहनको व्यवस्था नहुनु प्रमुख समस्या र चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि सरसफाइ केन्द्र सेनेटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको स्थायी व्यवस्थापन हुन सकिरहेको छैन । प्लाष्टिक जन्य फोहरको दिनानुदिन बढ्दै गएको र यसको नियन्त्रणको लागि बैकल्पिक व्यवस्था दिन नसक्नाले गाउँपालिकाको सरसफाइमा समस्या देखिएको छ । श्रोतमा फोहरको उचित वर्गिकरण (कुहिने फोहर, नकुहिने फोहर, धातु सिसा जन्य फोहर र अस्पतालजन्य) गर्न नसक्नु र यसको कडाईका साथ कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकामा जनप्रतिनिधि सहितको संरचना बन्न नसक्नु पनि फोहरमैला व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसक्नुका कारणहरू हुन् । सार्वजनिक शौचालयहरूको अभाव रहेकोछ भने कतिपय घरधुरीमा खानेपानीको व्यवस्था छैन । पूर्ण सरसफाइमा अझै पनि कमि कमजोरी छन् । विद्यालयहरूमा सेनेटरी प्याडको बिर्सजन एवं किशोरीमैत्री शौचालय लगायतका समस्याहरू यथावत छन् ।

७.३.३ संभावना तथा अवसर

वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी दीर्घकालीन योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने, ध्वनि तथा वायु प्रदुषण नियन्त्रणका लागि स्थानीयहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू संचालन गरी सचेतना वृद्धि गर्ने, वातावरण सरसफाइ समूह/समिति परिचालन गरी वातावरण संरक्षण तथा स्वच्छताका कायम गर्ने, सामुदायिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी फोहर न्यूनीकरण, प्रशोधन तथा प्रयोग जस्ता विधिहरू अवलम्बन गरी फोहरमैलाको व्यवस्थापन तथा श्रोतमै न्यूनीकरण गरी गाउँलाई सुन्दर बनाउने स्थानीय समुदायसंगको सहकार्यमा सडक, विद्यालय, सार्वजनिक क्षेत्र एवं खुल्ला क्षेत्रहरूमा फलफूल तथा वृक्षारोपण गर्दै हरियाली पार्क क्षेत्रहरू निर्माण गर्ने संभावनाहरू रहेको छ ।

७.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गुणस्तरीय र दिगो सरसफाइ सेवा विस्तार गर्ने ।

उद्देश्य

१. समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।
२. सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।

३.५ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

तालिका १९: फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<p>उद्देश्य १: समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।</p> <p>१.१: समुदायका घनाबस्ती भएको ठाउँ, हाटबजार लाग्ने र सेवा प्रदायक कार्यालय भएका स्थानहरूमा फोहरमैला व्यवस्थापनको गुरु योजना बनाई फोहर सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>१.२: गाउँपालिकामा शौचालय तथा सरसफाइको सुनिश्चितता गर्ने ।</p>	<p>१. समुदायका फोहरमैलालाई जम्मा गर्ने, प्रशोधन गर्ने र डिस्पोज गर्ने पूर्वाधारहरू बनाइनेछ ।</p> <p>२. प्रत्येक घनाबस्ती, बजार र बजार-उन्मुख ठाउँहरूमा डम्पिङ साइटको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ ।</p> <p>३. फोहरमैला व्यवस्थापनको गुरुयोजना बनाइनेछ ।</p> <p>४. वडाका बस्ती र फोहरमैलाको अनुमानित उत्सर्जनको हिसाबले त्यस्ता ठाउँहरूको अध्ययन गरी विवरण तयार पारिनेछ ।</p> <p>५. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा बजार क्षेत्रको फोहरमैलाबाट बायोग्यास र प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने प्रक्रियालाई अगाडि बढाइनेछ ।</p> <p>१. सबै सामुदायिक भवन तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. घरहरूबाट निस्कने फोहर पानीलाई प्रशोधन गरे पछि मात्र नदी खोला तथा खोल्सामा प्रवाह गर्न मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ ।</p> <p>३. शहरी शहरन्मुख तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको स्तरवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४. पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम अन्तर्गत अपाङ्गमैत्री महिलामैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य २: सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।</p> <p>२.१: सरसफाइको पहुँच भएका प्रत्येक घर धुरीमा क्रमिक रूपमा गुणस्तरीय सरसफाइको पहुँच वृद्धि गर्ने ।</p>	<p>१. सार्वजनिक स्थानहरूमा आवश्यकता अनुसार फोहर सङ्कलन गर्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ ।</p> <p>२. बस्ती, टोल सरसफाइकोलागि उपभोक्ताहरूबाटै समिति गठन गरी सरसफाइ गरिनेछ ।</p>

	३. फोहरमैला सङ्कलन र व्यवस्थापनकोलागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाइनेछ ।
२.२: सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१. लक्षित समुदायमा फोहरको उचित व्यवस्थापनकोलागि जनचेतना सञ्चालन गरिनेछ ।

७.३.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँडको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	आधारभूत सरसफाइमा सुधार गरी समुदाय प्रदूषणमुक्त हुनेछ ।	वायु प्रदूषणको औसत मात्रा (पि पि एम २.५)	माइक्रोग्राम प्रति घन मिटर					गाउँपालिका प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	फोहोरमैला र वातावरण प्रति जनचेतना वृद्धिभएको हुने, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाले थप लगानी गरेको हुने वातावरण प्रति जनचेतना वृद्धि भएको हुने	
		पुर्ण सरसफाइयुक्त वडा	सङ्ख्या							
असर	गाउँपालिकामा भरपर्दो र गुणस्तरीय सरसफाइ सेवा विस्तार भएको हुनेछ ।	धुवाँमुक्त घरधुरी	प्रतिशत							
		फोहोरमैला बिसर्जन केन्द्र	सङ्ख्या	१	१	१	१			
प्रतिफल	दिगो सरसफाइ व्यवस्थापनको क्षेत्रमा सुधार हुनेछ	फोहोरमैला बिसर्जन नीति	सङ्ख्या		१	१	१			
	संक्रामक रोगको फैलावटमा कमी आउनेछ	संक्रामक रोगबाट बिरामी हुने जनसङ्ख्या	प्रतिशत							
		गाउँटोल सरसफाइको लागि उपभोक्ता समिति	सङ्ख्या							
	पायक पर्ने सार्वजनिक ठाउँमा फोहर राख्ने बाल्टिन र ड्रमको व्यवस्था गरी समुदायलाई फोहरमुक्त बनाउन सकिनेछ	डस्टबिन व्यवस्थापन भएका घरधुरी	प्रतिशत							
		फोहरबाट जैविक मल उत्पादन गर्ने परिवार	प्रतिशत							
	प्राविधिकहरूको आधारभूत तथा पुनर्ताजकी तालिम मार्फत सरसफाइको क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सकिनेछ	फोहोरमैला व्यवस्थापनकालागि दक्ष जनशक्ति	सङ्ख्या							
वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञान तथा चेतना अभिवृद्धि हुनेछ	स्थानीय वातावरणमैत्री नीति	सङ्ख्या								
	वातावरण तथा फोहोरमैला सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सङ्ख्या	सङ्ख्या								

७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

७.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँस्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापनका समिति क्रियाशील रहेको अवस्था छ। गाउँपालिकाले उच्च र मध्यम जोखिम क्षेत्रहरू पहिचान गरी विभिन्न संघ संस्थाले विभिन्न किसिमका तालिम लगायत स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। हालका दिनमा भुकम्प प्रतिरोधी भवनहरू निर्माणमा वृद्धि हुन थालेको छन् । गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापनका लागि विपद् पछिको नगद तथा वस्तुगत राहतको लागि स्थानीय विपद् कोषको समेत व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिकाका प्रमुख सेती नदी, कालङ्गा गाड, स्याडी गाड, सानीगाड खोला लगायत लगायतका अन्य साना ठुला खोलाहरूले बेलाबेलामा र विशेष गरी वर्षातको समयमा नदी आसपासका बेसीहरूमा बाढी र नदी कटानको समस्या ल्याउँछन्। वर्षातको समयमा पहिरोका समस्या विद्यमान छ। यस बाहेक बेलाबेलामा वनजङ्गलमा लाग्ने डढेलो, अतिवृष्टि, अनावृष्टि तथा जङ्गली जनावरको आक्रमण आदि पनि यस पालिकाका विपद्का कारण हुन्। जलवायु परिवर्तनले मौसमी पात्रोमा परिवर्तन आएको छ । बालीनालीमा नयाँ किरा तथा रोगहरू उत्पन्न हुने गरेको छ। व्यवस्थित ल्याण्डफिल साइड निर्माण सम्पन्न नहुँदा फोहरमैला व्यवस्थापनमा कठिनाई उत्पन्न भएकोछ। पानीका श्रोत सुक्दै गएका छन् भने विभिन्न किसिमको रोग लाग्नु, कुपोषण, तनाव, विद्यार्थी विरामी भई पठन पाठनमा समस्या र खेती फसलमा कमी आएको छ । वातावरणको प्रभावहरू क्रमसः स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा समेत देखिन थालेका छन् ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौती

भूमिको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रूपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दिगो नहुने जोखिम रहेको छ । विपद् प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता कम हुनु गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको छ । नाङ्गा डाँडाहरूमा हुने भूस्खलन, विपद् पूर्वतयारी, न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यका लागि समुदायस्तरमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेको छ । प्रमुख वस्तीहरूमा सामुदायिक आश्रयस्थलहरू छैनन् । आपतकालिन सेवाका लागि प्रयास एम्बुलेन्स सेवा तथा दमकलको व्यवस्था नहुनु, विपद् आइपर्दा आवश्यक पर्ने न्यूनतम औषधी एवम् उपकरणहरूको व्यवस्था नहुनु, पालिकामा शव वाहन सेवा नहुनु, विपद् पुर्व सूचना प्रणालीको अभाव जस्ता समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन् । जलवायु परिवर्तन जन्य जोखिम उच्च भए पनि विपद् प्रतिरोधी कृषि बालीहरूको विस्तार हुन सकेको छैन । जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न वा अनुकूलन गर्न ज्ञान, सीप र संयन्त्र विकासमा त्यति ध्यान पुग्न सकेको देखिदैन । अव्यवस्थित भू-उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारणले वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक असर परेको छ । गाउँ क्षेत्रमा जम्मा हुने प्लाष्टिक जन्य फोहरमैला एवं स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरहरूले समेत वातावरणमा प्रतिकूल असर पारेको छ ।

७.४.३ संभावना तथा अवसर

गाउँपालिकाले स्वच्छ तथा सफा वातावरणको निर्माण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि अघि सारेका नीतिगत प्रयास सकारात्मक छन् । नागरिक स्तरमा केही हद सम्म ज्ञान तथा चेतना अभिवृद्धि भएकोछ । गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनबाट भौतिक, आर्थिक तथा समाजिक संरचनाहरूमा पर्नसक्ने प्रभाव न्यून गर्न तथा आर्थिक विकास तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिन्छ ।

विपद् पूर्व तयारी कार्यका लागि मोबाइल एसएमएस मार्फत सूचना दिने तथा विपद् संकटान्मुख बस्ती स्थानान्तरणको तथ्यांक संकलन गरी विपद् न्यूनीकरणमा गर्न सकिने सम्भावना छ ।

७.४.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति. कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

विपद्बाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

उद्देश्य

- जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।
- मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु ।

४.५ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

तालिका २०: विपद् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।	
१.१: विपद् रोकथाम मार्फत विपद् न्यूनीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।	१. पूर्वानुमान तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ । २. विपद् सूचना केन्द्र, आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, खोज तथा उद्धार, जोखिम लगायतका कार्यहरू गर्न अधिकार सम्पन्न विपद् व्यवस्थापन समिति स्थापना गरी एक द्वार प्रणालीबाट उक्त कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ । ३. विपद्बाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न विकास निर्माणमा र स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमामा जोखिम व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ । ४. विपद् जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१.२: सरोकारवालाहरूको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने ।	१. विपद् सम्बन्धी जोखिम तथा प्रकोपबारे जानकारी एवम् तथाङ्क अद्यावधिक गर्न विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू स्थापना गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापनसँग कार्य गर्ने सम्बन्धीत निकायहरूलाई सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, प्रक्षेपण जस्ता विषयहरूमा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ३. गाउँपालिकामा कार्यरत सरकारी, निजी, सहकारी, स्थानीय निकाय, गैरसरकारी क्षेत्र लगायत स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएका पालिकाहरूमा अवलोकन भ्रमण गराइनेछ । ४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी गर्ने कार्यहरूमा सम्बन्धीत विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू विच समन्वयात्मक सहभागिता कायम गरिनेछ ।
१.३: विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने प्रभावकारी प्रचार/प्रसारका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।	१. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी, अन्तर्क्रिया र विचार आदान प्रदानका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा कार्यरत निकायहरूले आआफ्नो वार्षिक कार्य योजनामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रचारप्रसारका कार्यहरू समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. विपद् व्यवस्थापनलाई विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विशेष रूपले अध्यापन गराउन विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाको पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन विषयलाई समावेश गरिनेछ । ४. विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरूको

<p>उद्देश्य २: मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।</p>	<p>कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>५. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएको जिल्लाहरूमा सम्बन्धीत विषयका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई अध्ययन भ्रमण गराइनेछ ।</p>
<p>२.१: विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, रोकथाम, पुनः स्थापना र स्थानान्तरण गर्ने ।</p>	<p>१. बाढीपहिरो, चट्याङ, डुबान, खानी तथा उद्योग क्षेत्र आदिका आधारमा बढी विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूबाट बस्ती अन्यत्र सारी व्यवस्थित एवम् सुविधा सम्पन्न बनाइनेछ ।</p> <p>२. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरी सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा पुनः स्थापना तथा स्थानान्तरण गरिनेछ ।</p> <p>३. भूकम्पको जोखिमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी नयाँ निर्माण हुने सम्पूर्ण भौतिक संरचनालाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाइनेछ ।</p> <p>४. साथै निर्माण भइसकेका संरचनाहरूलाई सम्भव भएसम्म प्रवलीकरण गर्न जोड गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ३: जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।</p> <p>३.१ वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।</p>	<p>तथा अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु ।</p> <p>१. वायु, ध्वनि प्रदुषणको स्तर चेक जाँच गरी मापदण्ड बनाइ चेतना अभिवृद्धि गर्दै प्रदुषण नियन्त्रण गर्न सरोकारवालासँग समन्वय गरिने छ ।</p> <p>२. बित्थडचिर गाउँपालिकालाई वातावरण मैत्री गाउँको रूपमा विकास गरिनेछ ।</p> <p>३. पूर्वाधारका योजनाहरूमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन गर्न उत्थानशील योजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।</p>

७.४.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता										
नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँइको स्रोत	जोखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	विपद्बाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी आएको हुनेछ ।	विपद्बाट क्षति भएको रकम	रु. लाखमा	१०००	१०००	८००	९००		गाउँपालिकाको प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	विपद् सम्बन्धमा गाउँपालिका तथा समुदाय सम्बेदनशील भएको हुने
		विपद्जन्य घटनाबाट विगत ३ वर्षको औसत मानवीय क्षति सङ्ख्या	सङ्ख्या							
		विपद्बाट क्षति भएको घरधुरी	सङ्ख्या	१००	९०	८०	८०	८०		
असर	विपद् जोखिमको पूर्वानुमान सूचना र उद्धारका लागि प्रभावकारी सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन भएको हुनेछ	प्रमुख नदी/खोलामा बाढी सूचना प्रणाली स्थापना	सङ्ख्या	०	१	०	१	१	गाउँपालिकाको प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	विपद् सम्बन्धमा गाउँपालिका तथा समुदाय सम्बेदनशील भएको हुने
		आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र	सङ्ख्या	०	१	१	१	१		
		विपद् व्यवस्थापनलागि खुल्ला क्षेत्र र स्थान	सङ्ख्या	९	९	९	९	९		
प्रतिफल	विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य योजना विकास हुनेछ	विपद् व्यवस्थापन योजना	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	गाउँपालिकाको प्रोफाइल, सम्बन्धित शाखाको प्रतिवेदन	विपद् सम्बन्धमा गाउँपालिका तथा समुदाय सम्बेदनशील भएको हुने
		स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा	सङ्ख्या	१	१	१	१	१		
	सूचना/तथ्याङ्क सङ्कलन सही र सरल रूपमा प्राप्त हुने संयन्त्र विकास हुनेछ	विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ-संस्थाहरू	सङ्ख्या	५	५	५	५	५		
		विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा)	रु. लाखमा							
	सरोकारवाला र स्थानीय जनसमुदायहरूको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ	सामान्य खोज उद्धारमा तालिमप्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या							
		तालिम प्राप्त स्वयम् सेवक	सङ्ख्या							
वस्तीकालागि अयोग्य स्थानमा बसोबास गरेका घरधुरी		प्रतिशत								

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

संघीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकार जनताको नजिकको सरकारको रूपमा स्थापित गरिएको छ। लामो समयदेखि जनप्रतिनिधिविहिन भए पश्चात निर्वाचित स्थानीय सरकारसँग नागरिकले ठूलो अपेक्षा राखेका छन्। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा उल्लेख गरिएका अधिकारको प्रयोग गर्दै स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने सेवाको प्रवाह र पूर्वाधार विकासका योजनाको जिम्मेवारीलाई विधिसम्मत प्रक्रियाबाट जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी, र जवाफदेही ढंगले सम्पादन गर्न आवश्यक छ। बदलिँदो परिस्थितिमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त अधिकार क्षेत्र, र साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै जनआकांक्षा पनि चुलिएको छ। यसरी चुलिएको जनआकांक्षालाई सम्बोधन गर्नको लागिसेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र प्रभावकारी उपायहरू अवलम्बन गर्न जरूरी छ। दिगो विकास लक्ष्यले संस्थागत विकास र सुशासनलाई समेत महत्व दिएको छ। दिगो विकास लक्ष्यहरू मध्ये लक्ष्य-१६ (शान्ति, न्याय र सृष्टि संस्थाहरू) र लक्ष्य-१७ (लक्ष्यहरूका निम्ति साझेदारी) यस क्षेत्रसँग जोडिएका लक्ष्यहरू हुन्। सुशासन तथा संस्थागत विकास योजना अन्तर्गत कानून, नीति र सुशासन, संगठन तथा क्षमता विकास, जवाफदेहिता, राजस्व तथा श्रोत व्यवस्थापनका क्षेत्र पर्दछन्।

८.१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय शासनको प्रभावकारी सञ्चालन, परिणाममुखी विकास तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाहको लागि संस्थागत संरचना, दक्ष मानव संसाधन, संस्थागत क्षमताको आवश्यकता पर्दछ। स्थानीय सरकारको संस्थागत विकास तथा सुशासनबाट मात्र संघीयता अनि राज्य प्रणालीको सुदृढ हुन सक्दछ। तीनै तहको सरकारहरूले विधिको शासनको मूल्य तथा मान्यता अनुरूप नागरिक संलग्नता, जवाफदेहिता, पारदर्शिता र भ्रष्टाचारमुक्त अवस्थाको सिर्जना र सञ्चालित विकास कार्य तथा प्रवाहित सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यलाई नतिजामुखी बनाउनु आवश्यक छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहका सरकारहरूबाट सम्पादन हुने सबै काम तथा सेवालाई सरल, सुव्यस्थित, सेवाग्राहीमैत्री र जवाफदेही बनाई नागरिकप्रति उत्तरदायी हुने अपेक्षा गरेको छ। पञ्चवर्षीय (आवधिक) योजना आफैमा संस्थागत विकास तथा सुशासनको एकप्रमुख रणनीति भएको कारण संस्थागत विकास, क्षमता विकास र सुशासन र योजना कार्यान्वयन जस्ता पक्षहरूलाई यसभित्रको प्रमुख साधन तथा माध्यमको रूपमा लिइएको छ।

बित्थडचिर गाउँपालिकामा ४९ सदस्यीय गाउँ सभा तथा १७ सदस्यीय गाउँ कार्यपालिकाको व्यवस्था छ। गाउँको नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यदिशा दिन र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सङ्घीय कानूनको अधिनमा रही ५ वटा विषयगत विकास समितिहरू र विधायन, गाउँ शिक्षा तथा स्वास्थ्य, साझेदारी विकास, स्थानीय समन्वय, गाउँ स्तरीय विपद् व्यवस्थापन, बजार अनुगमन, मल वितरण व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय समिति र सल्लाहकार समिति लगायतका समितिहरूले कार्यसम्पादन गर्दै आएका छन्। सहज र सरल रूपमा स्थानीय स्तरमा नै न्याय सम्पादनका लागि एक न्यायिक समितिले कार्य सम्पादन गर्दै आएको छ।

गाउँपालिकाले आफ्नो सात वर्षे कार्यकालमा कुल ३९ वटा (स्थानीय ऐन, कार्यविधि र निर्देशिका) तर्जुमा गरी गाउँपालिकाको नियमित कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित बनाउने प्रयास गरेको छ। त्यसै गरी यो कार्यकालमा गाउँ प्रोफाइल, आवधिक योजना, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन, सार्वजनिक सुनुवाई लगायतका आधा दर्जन बढी दस्तावेज निर्माण गरी संस्थागत विकासमा टेवा पुऱ्याउने पहल भएको छ। निर्धारित समय सीमाभित्र संसदीय परम्परा अनुसार गाउँ सभा सम्पन्न गरी पारित ऐनहरू असार भित्र वेभ साइडमा अपलोड गरिएको छ। समीक्षा गोष्ठीमा स्वतन्त्र विश्लेषकहरूबाट टिप्पणी र सुझाव प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने गरिएको छ।

गाउँपालिकाको सुशासन प्रवर्द्धन गर्नका लागि प्रमुख प्रशासकीय भवनमा र ९ वटै वडा कार्यालयहरूमा देखिने गरी नागरिक वडापत्र राखी त्यसलाई क्रमशः कार्यान्वयन भइरहेको छ। सार्वजनिक सुनवाई, सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण प्रणालीको उपयोग मार्फत सेवा प्रवाह र सुशासनको थालनी गरिएको छ। गुनासो पेटिका, वेवसाइट, फेसबुक जस्ता कार्यक्रमबाट जनसरोकारका विषयहरू सम्बोधन तथा सार्वजनिक गर्ने काम गरिएको छ।

गाउँको बजेट तथा योजना निर्माण प्रकृत्यामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नागरिकको समेत सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका र वेवसाइट मार्फत सार्वजनिक गर्ने गरिएको छ। ठूला आयोजनाहरू निर्माण गर्दा आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार पारी समपुरक कोषको समेत व्यवस्था गरिएको छ। योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा सबै संघ संस्थालाई सहभागिता गराउने गरिएको छ। सामाजिक सुरक्षा भत्ता लाभग्राहीको बैंक खातामा सोझै निकास गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ।

८.१.२ समस्या तथा चुनौती

आवश्यक सबै ऐन, कानून र कार्यविधि तर्जुमा पूर्ण रूपमा भई नसक्नु, व्यवस्थित र प्रविधियुक्त सेवा प्रदायक शाखा, उपशाखाहरू नहुनु, घुम्ती सेवाहरू नियमित नहुनु, विद्युतिय सेवा प्रवाहमा विविधता हुन नसक्नु र गाउँवासीमा प्रविधि सम्बन्धी ज्ञानमा कमी आदि प्रमुख समस्या हुन्। त्यस्तै, आवश्यक सङ्ख्यामा दक्ष कर्मचारीको अभाव हुनु, जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिम नहुनु, कर्मचारीहरूको सरुवा भइरहनु, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लगायत अन्य आवश्यक नीति नियम तर्जुमा भई नसक्नु, क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र कार्यान्वयन नहुनु, कर्मचारीहरूको कार्य विवरण तयार भए पनि पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन नहुनु, केही वडा कार्यालयहरूको सुविधा सम्पन्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण नहुनु, कर्मचारीहरूको नियमित कार्यसम्पादन मूल्यांकन अनुसार क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्नु तथाङ्गीय आधार तयार नहुनु, योजनाका आधारमा बजेट नभई बजेटका आधारमा योजना बन्नु, र टुक्रे योजना उल्लेख्य हुनु आदि प्रमुख समस्या हुन्।

परम्परागत शासनमुखी कार्य प्रवृत्तिलाई सेवामुखी तथा सेवाग्राही प्रति उत्तरदायी प्रशासनिक संरचनामा बदल्नु, क्षमतावान् र गुणस्तरीय कर्मचारीको पदपूर्ति गर्नु, शासकीय प्रणालीमा पारदर्शीता तथा जवाफदेहीता सुनिश्चित गर्नु, सार्वजनिक क्षेत्रमा सदाचार पद्धतिको विकास गर्नु, विकास निर्माणका कार्यहरू समयमै गुणस्तरीय ढङ्गले सम्पन्न गरी आम नागरिकको स्थानीय सरकार प्रति विश्वास आर्जन गर्नु गाउँपालिकाका चुनौती हुन्।

८.१.२ संभावना तथा अबसर

सांगठनिक प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन आफ्नै कानून बनाउने अधिकार हुनु, कार्यसम्पादन मूल्यांकन नजिकबाट गर्न सक्नु, नेपाल सरकारको सेवा प्रवाह सम्बन्धी मापदण्ड हुनु, संघीय सरकारबाट स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्यांकन कार्यविधि तयार भई कार्यान्वयनमा आउनु, सुशासन गाउँपालिकाको प्राथमिकतामा पर्नु, गैसस, नागरिका समाज र स्थानीय समूहको सहयोग प्राप्त हुने अवस्था हुनु, भ्रष्टाचारमुक्त उत्तरदायी र पारदर्शी कार्य संस्कृतिको विकासमा जनचासो र चेतना बढ्दै गएकोले राज्यबाट प्रदान गरिने सेवा र सुविधालाई थप सेवाग्राही मैत्री बनाउन सकिन्छ भने सङ्घीयताको मूल मर्म बमोजिमका कानुनी आधारहरू तयार हुँदै आएको हुँदा गाउँ कार्यपालिकाको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरको विकासको सम्भावना बढेको छ।

गाउँपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको सक्रियता बढेको छ। जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूबीच सेवा प्रवाहलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउनका लागि छलफल हुनु, सेवा प्रवाहमा आएका गुनासोहरूलाई जनप्रतिनिधिहरूले प्रत्यक्ष सुन्न र देख्न पाउनु, सेवा प्रवाहका लागि विभिन्न तहगत संरचना तयार हुनु आदि अबसर हुन्।

८.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गाउँपालिका र स्थानीय सरोकारवालाको कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाहको स्तर वृद्धि गर्नु ।

उद्देश्य

१. सुशासनका लागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।
२. सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।
३. सक्षम, दक्ष, गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।
४. वित्तीय सुशासन कायम गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २१: सेवा प्रवाह तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: सुशासनकालागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।	
१.१: शासन प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र कार्यविधिको तर्जुमा गर्ने ।	१. सेवा प्रवाह र सुशासन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कार्यविधिको तर्जुमा गरिनेछ । २. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको जिम्मेवारी र कर्तव्यलाई स्पष्ट पारिनेछ । ३. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको आचारसंहिता पालनाको अनगमन प्रणाली सुदृढ गराइनेछ । ४. सार्वजनिक पदाधिकारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, पदस्थापन, दण्ड र पुरस्कारलाई प्रणालीबद्ध बनाइनेछ । ५. कार्यसम्पादनलाई वृत्ति विकाससँग घनिष्ठ रूपमा आबद्ध हुने गरी कानुनी व्यवस्था मिलाइनेछ । ६. सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन प्रणाली सुव्यवस्थित गरिनेछ ।
१.२: सार्वजनिक सेवाहरूलाई गुणस्तरीय र सर्वसधारणको पहुँचयोग्य बनाउन स्थानीय शासन पद्धति अनुरूपको प्रशासन संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।	१. सार्वजनिक सेवाप्रवाहलाई गुणस्तरीय समावेशी एवम् सहज बनाउन विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ । २. स्थानीय शासन प्रणाली अनुरूप प्रशासन संयन्त्रको पुनर्संरचना गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।	
२.१: गाउँपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवामा अधिकारमुखी पहुँच स्थापना गर्ने ।	१. सबै प्रकारका सेवामा सबैको र खास गरी समाजका सीमान्तीकृत र विपन्न समुदायको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । २. सेवाग्राहीको माग सापेक्ष, सहभागितामूलक विकास प्रक्रियाको अवलम्बन गरिनेछ । ३. विद्युतीय शासन प्रणालीको व्यापक अवलम्बन गरी प्रशासनिक कार्यविधिलाई सरल बनाइनेछ । ४. जनताको गुनासो सिधै अध्यक्षसँग पुग्ने संयन्त्र स्थापित गरी शीघ्र जवाफदेहिता, कारवाही र जानकारीको सुनिश्चितता गरिनेछ । ५. सूचना प्रविधिको प्रयोग र पहुँच बढाइनेछ ।
२.२: गाउँपालिकाको कार्यसम्पादन लाई उत्तरदायी, पारदर्शी र परिणाममुखी बनाउने ।	१. गुनासो सुनुवाइ संयन्त्र र सूचना अधिकारीको भूमिकालाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ । २. नैतिकता, आचरण र इमान्दारितालाई कार्य संस्कृतिको रूपमा विकास गरी दण्ड र पुरस्कारलाई व्यवस्थित तुल्याइनेछ । ३. भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता अपनाइनेछ । भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापमा

	<p>निगरानी तथा कारवाहीलाई सशक्त बनाउन पालिका स्तरमा कार्यरत सामाजिक संघसस्थाको समन्वय र सहकार्य प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>४. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीका साथै वित्तीय जोखिम नियन्त्रण प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>५. बेरूजुलाई सार्वजनिक गरिनुका साथै बेरूजुको प्रकृतिका आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गरिनेछ ।</p> <p>६. सेवा प्रवाहलाई जनमैत्री र सेवामूलक बनाउन नागरिक बडापत्र राखिनेछ ।</p> <p>७. सार्वजनिक उत्तरदायी संयन्त्रहरू (सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, गुनासो व्यवस्थापन, आदि)लाई प्रभावकारी र नियमित गराइनेछ ।</p> <p>८. पालिकाको कार्यक्रमगत क्षेत्र र बजेट, कार्ययोजना, अघावधिक प्रगति र जनसरोकारका निर्णयहरू वेबसाइट मार्फत् नियमित रूपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।</p> <p>९. गैरसरकारी संस्था र नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्यका माध्यमबाट सार्वजनिक उत्तरदायित्व अभिवृद्धिमूलक कार्यसम्पादन गरिनेछ ।</p> <p>१०. कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादनलाई विकास कार्यक्रमको नतिजा, सेवा प्रवाहको गुणस्तरीयता, सेवाग्राहीको सन्तुष्टि आदिसँग आवद्ध गरिनेछ । यसकालागि सेवाग्राहीहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण, गुनासो समाधान, सार्वजनिक सुनुवाइ आदिको मापनलाई समेत आधार बनाइनेछ ।</p> <p>११. सेवा प्रदायकप्रति नागरिकहरूको सन्तुष्टीको स्तर मापन र नियमित पृष्ठपोषण लिइनेछ । यसकार्यमा तेस्रो पक्ष मूल्याङ्कन प्रणाली समेतको अवलम्बन गरिनेछ ।</p>
<p>२.३: सार्वजनिक निकायका काम कारवाही सम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुँच बढाउनु ।</p>	<p>१. सेवा प्रवाहलाई जनमुखी र सेवामूलक बनाउन क्षतिपूर्ति सहितको वडापत्र क्रमशः कार्यान्वयन गर्न गराउन सार्वजनिक निकायलाई उत्प्रेरित गरिनेछ ।</p> <p>२. जनगुनासोको व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउन सहयोग गरिनेछ ।</p> <p>३. अत्यावश्यक सार्वजनिक सेवाको पहुँचमा कठिनाइ भोगिरहेको जनतालाई सेवा पुऱ्याउन एकीकृत घुम्ती सेवालालाई व्यापक र प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ३: सक्षम, दक्ष, गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।</p>	
<p>३.१: जनशक्ति विकास गर्ने ।</p>	<p>१. पालिकाकालागि आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्तिको विकास र उपयोगका लागि एकीकृत जनशक्ति विकास योजना तयार गरिनेछ ।</p> <p>२. वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत तालिम तथा क्षमता विकास र आवश्यक अनुसन्धानका लागि विनियोजन गरिनेछ ।</p> <p>३. पालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको आवश्यकता र माग अनसार अभिमुखीकरण तालिम र क्षमता विकासका लागि आधुनिक प्रविधि युक्त तालिम प्रतिष्ठानको स्थापना गरिनेछ ।</p>
<p>३.२: अन्तर्सरकार समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।</p>	<p>१. संघीय र प्रदेशसरकार सँग नियमित सम्पर्क र समन्वय स्थापित गरिनेछ ।</p> <p>२. पालिकाको विगतका दस्तावेज, आयोजना दस्तावेज र प्रतिवेदनहरूलाई आफ्नो पोर्टल (वेब-साइट) मा राखिनेछ ।</p> <p>३. पालिकाको कार्य सम्पादन र प्रतिवेदन प्रणालीमा प्रदेश स्तरमै एकरूपता आउने गरी प्रदेश सरकारको सहयोग र समन्वयमा सफ्टवेयरको व्यवस्थापन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।</p> <p>४. पालिकास्तरीय विकास समस्या समाधान समिति गठन तथा कार्यविधि निर्माण गरी समस्या समाधान तथा सहजीकरण संयन्त्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।</p>
<p>उद्देश्य ४: वित्तीय सुशासन कायम गर्नु ।</p>	
<p>४.१: सार्वजनिक आय—व्यय र खरीद</p>	<p>१. गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूको वार्षिक खरीद योजना तयार गरिनेछ ।</p>

<p>प्रक्रियालाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।</p>	<p>२. संस्थागत पुनर्संरचना र सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापनको सुदृढीकरण प्रवर्द्धन गरिनेछ ।</p> <p>३. कानून बमोजिम समयमै खर्च नगरी आर्थिक वर्षको अन्त्यमा खर्च गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न र उपलब्ध स्रोत र साधनको उचित प्रयोग गर्न आर्थिक वर्षको अन्तिम तीन महिनामा वार्षिक कार्यक्रम संशोधन गर्ने र विनियोजन बजेट अत्याधिक खर्च गर्ने प्रवृत्तिमा रोक लगाउन उपयुक्त नीति अवलम्बन गरिनेछ ।</p> <p>४. विकास आयोजनाहरूको ठेक्कापट्टा निर्धारित समयभित्रै गर्ने व्यवस्था मिलाउन पहल गरिनेछ ।</p>
<p>४.३: आन्तरिक नियन्त्रण र लेखापरीक्षणलाई विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउने ।</p>	<p>१. वित्तीय आँकडालाई वस्तुपरक बनाउन तथा अघावधिक गर्न सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापनको सुदृढीकरण गरी विस्तार गरिनेछ ।</p> <p>२. बेरुजुलाई नियन्त्रण गर्न आन्तरिक लेखापरीक्षणलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाइनुको साथै लेखा उत्तरदायी अधिकारीलाई स्वतन्त्र रूपमा कार्य गर्ने वातावरण बनाइनेछ ।</p>

८.१.४ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

संस्थागत विकास तथा सुशासन

नतिजा तह	नतिजा	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था	योजना अवधिको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)			जम्मा	पुष्ट्याँडको स्रोत	जेखिम पक्ष तथा अनुमान
					पहिलो	तेस्रो	पाँचौं			
प्रभाव	गाउँपालिकाको शासन प्रणाली, समावेशी कार्यमूलक, जनमुखी, परिणाममुखी, पारदर्शी र उत्तरदायी हुनेछ	कर्मचारीको पदपूर्ति	प्रतिशत	७०	७५	८०	८५	८५	प्रशासन शाखा, लेखा शाखा, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, राजस्व शाखा, वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन, गाउँ प्रोफाइल	गाउँ कार्यपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने, मानव संसाधन विकास, पारदर्शीता, तथा सामाजिक जवाफदेहीता वृद्धि भइ सुशासन कायम भएको हुने
		कार्यपालिकाको बैठक	सङ्ख्या							
		पालिकाद्वारा स्विकृत नीति तथा कानुन	सङ्ख्या	३९	आवश्यकता अनुसार					
		पालिका तथा वडा कार्यालय लगायत सेवा प्रवाही कार्यालयमा नागरिक वडापत्र निर्माण	सङ्ख्या	१०	सबै कार्यालयहरूमा					
		हालसम्मको बेरुजु	रु	२१,४८,८४,६५०						
		औसत वार्षिक पुँजिगत खर्च	प्रतिशत	१४.५५						
		आन्तरिक आय	रु.	२३,८१,७०८.४०						
असर १	सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूबाट जनताहरूले सरल र सर्वसुलभ तरिकाले सेवा प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।	सामाजिक परीक्षण	सङ्ख्या	१	१	१	१			
		आवधिक योजना तर्जुमा	सङ्ख्या	०	१	१	१			
		मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरेका वडा	सङ्ख्या	०	१	१	१			
		अनलाइन प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना भएका वडा	सङ्ख्या	०	९	९	९			
		पालिका तथा वार्डको सार्वजनिक सुनुवाई	सङ्ख्या	३	३	३	३			
प्रतिफल	सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम र प्रवाह हुने सेवा	कर्मचारी तथा जन प्रतिनिधिको कार्यप्रगतिको समीक्षा	सङ्ख्या	०	१	१	१			

	सुविधामा पारदर्शिता कायम भई सर्वसाधारण जनता सुसूचित हुनेछन् ।	अनुगमन	सङ्ख्या						
असर २	गुणस्तरीय मानव संसाधन र सक्षम स्थानीय संस्थाहरूका माध्यमबाट पालिकाको आर्थिक समाजिक विकास हुनेछ ।	क्षमता विकास योजना	सङ्ख्या	०	१	१	१	१	
		कर्मचारीको कुल दरबन्दी	सङ्ख्या						
		स्वीकृत ओएनएम प्रतिवेदन	सङ्ख्या	०	१	१	१	१	
प्रतिफल	गाउँपालिकाबाट हुने गरेका सेवाप्रवाह छिटोछरितो भई जनतालाई लाभ पुग्नेछ ।	सेवाग्राहीको सन्तुष्टि स्तर	प्रतिशत	७०	७५	८०	९०	९०	
असर ३	सार्वजनिक प्रशासनलाई जनताप्रति उत्तरदायी, विकासमैत्री, विद्युतीय-सुशासन युक्त र सेवामूलक बनाइनेछ ।	अनलाइन सेवामा आवद्ध सुविधा	सङ्ख्या	२	२	३	५	५	
		सफ्टवेयरमा आधारित सेवा	सङ्ख्या	४	४	४	४	४	
प्रतिफल	सूचना प्रविधिको प्रयोग र विस्तारबाट स्वचालित कार्यप्रणालीको विस्तार भएको हुनेछ ।	ई-हाजीरीको व्यवस्था भएका कार्यालय	सङ्ख्या	०	सबै कार्यालयहरू				
		पर्याप्त विद्युतीय तथा अन्य उपकरण भएका वडा कार्यालयहरू	सङ्ख्या	३	सबै वडाहरू				
	गुणस्तरीय सेवाप्रवाह भएको हुनेछ ।	आवश्यकता अनुसार सवारी साधनको व्यवस्था भएका वडा कार्यालयको सङ्ख्या	सङ्ख्या	४	सबै वडाहरू				
		आफ्नै भवनमा कार्यालय सञ्चालन भएका वडाहरू	सङ्ख्या	३	५	६	९	९	
	उत्प्रेरित र उच्च मनोबलयुक्त कर्मचारीबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।	आवश्यक कानूनहरूको निर्माण	सङ्ख्या	३९	आवश्यकता अनुसार				
		कार्यक्षमताका आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कार र दण्ड	सङ्ख्या	०	१	१	१	१	
		कर्मचारीको कार्यविवरण तर्जुमा	सङ्ख्या	०	१	१	१	१	
असर ४	सार्वजनिक आय र व्ययलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र अनुमानयोग्य बनाई समग्र विकास प्रक्रिया प्रभावकारी हुनेछ ।	निर्धारित समयावधि मै बजेट	आएको/नआएको	आएको	निरन्तरता दिइने				
		वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम विवरण बेवसाइटमा	राखिएको/नराखिएको	राखिएको	निरन्तरता दिइने				
		आय-व्ययको अद्यावधिक	राखिएको/	राखिएको	निरन्तरता दिइने				

		विवरण बेवसाइटमा	नराखिएको						
प्रतिफल	वार्षिक खरिद योजना समयमै तयार भई खरिद कार्य भएको हुनेछ ।	वार्षिक खरिद योजना	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	
		आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको व्यवस्था	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	
		समयमा फछ्यौट भएका वार्षिक योजना	प्रतिशत	८०	८५	९०	१००	१००	

परिच्छेद ९: कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

बित्थडचिर गाउँपालिकाले गाउँको योजनाबद्ध विकासका लागि गाउँको वस्तुगत विवरण, तथ्यको विश्लेषण, सरोकारवाला तथा समुदायसँगको अन्तरक्रियाबाट प्रथम पञ्च वर्षीय योजना तयार गरेको छ । यस सन्दर्भमा विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र कार्यनीति सहितको योजना तर्जुमा भएको छ । योजना तर्जुमाको क्रममा गाउँपालिकाले नेपाल सरकारको पन्ध्रौँ योजना तथा सुदूर पश्चिम प्रदेशको प्रथम योजनाहरूलाई समेत आधारको रूपमा लिएको छ । बित्थडचिर गाउँपालिकाले आवधिक विकास योजनालाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित विश्लेषण सहित सहभागितामूलक ढङ्गबाट नतिजा खाका तयार गरेकोछ । यस नतिजा खाकाबाट योजनाको नियमित अनुगमन गर्न तथा आवधिक मूल्याङ्कन गर्न आधार तयार भएकोछ ।

आवधिक गाउँ विकास योजनाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफलहरू हासिल गर्न तद् अनुसारका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक हुन्छ र सोको लागि वित्तीय स्रोतको आवश्यकता पर्दछ । यसका लागि गाउँपालिकाको आफ्नो आन्तरिक स्रोत र संघ तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने विभिन्न किसिमका अनुदानहरू मात्रै पर्याप्त हुँदैन । तसर्थ आवश्यक स्रोत परिचालनका लागि नीजि क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघ संस्था, नागरिक समाज, मिडिया, सेवा प्रदायक विषयगत कार्यालयहरू, अन्य सहयोगी संघ संस्थाहरू तथा बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको सहकार्य र साझेदारी महत्वपूर्ण हुन्छ । साथै राजस्व परिचालनलाई अझै बढि प्रभावकारी बनाउन स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको सक्रियताको ठूलो भूमिका हुन्छ ।

९.२ संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना

संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस गाउँपालिकाको सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचतबाट निर्वाचित गाउँ कार्यपालिका मार्फत गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुँदै आएको छ । गाउँपालिकाको विद्यमान कर्मचारी दरबन्दी विवरण अनुसार प्राविधिक र अप्राविधिक दुवै प्रकृतिका कर्मचारीहरूको दरबन्दी यस कार्यालयमा रहेका छन् । आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न मौजुदा संगठन संरचनामा परिमार्जनका लागि अविलम्ब संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण सम्पन्न गरी कार्यालयको संगठन संरचना, कर्मचारी दरबन्दी र कार्यविवरण तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

९.३ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

यस आवधिक योजनामा विभिन्न पाँचवटा विषयगत क्षेत्रहरू तथा गाउँपालिका गौरवका आयोजनाका निर्धारित कार्यक्रमहरूका लागि आवश्यक लागत अनुमान गरिएको छ । कार्यक्रम तथा बजेट आवश्यकताको अनुमान गाउँका सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधि र सरोकारवालाहरूको कार्यशाला तथा वडास्तरीय छलफलबाट प्रस्ताव गरिएको हो । यसरी तय गरिएको आवश्यक लागत गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदान, गैसस तथा दातृ निकायहरूबाट हुन सक्ने सहयोग, निजी क्षेत्रबाट हुन सक्ने लगानी र जनसहभागिता स्वरूप प्राप्त हुन सक्ने परिमाणहरूलाई अनुमानका आधारमा निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका २२: विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र उपक्षेत्र	अनुमानित बजेट लागत (रु.हजारमा)					जम्मा
		पहिलो आ.व.	दोस्रो आ.व.	तेस्रो आ.व.	चौथो आ.व.	पाँचौ आ.व.	
	गाउँपालिका गौरवका आयोजना						३४०००
१	आर्थिक क्षेत्र						
१.१	कृषि तथा पशुपन्छी	४१०००	४२१५०	४४२००	४११५०	४१४००	२०९९००
१.२	सिंचाई	११६००	११७५०	१०८००	१३५५०	१३७००	६१४००
१.३	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	५७०००	५७०००	५४५००	७५५००	८७५००	३३१५००
१.४	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति	१८१४०	१८१४०	४४६४०	२०६४०	८१४०	१०९७००
१.५	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	५९००	६०५०	६२१५	६३९५	६५९०	३११५०
२	सामाजिक क्षेत्र						
२.१	स्वास्थ्य तथा पोषण	४२५०	३८५०	४०००	६५५०	१६००	२०२५०
२.२	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन	१९०००	१५५००	२१०००	२३५००	२०५००	९९५००
२.३	खानेपानी तथा सरसफाइ	२१२००	२३६५०	१९१००	१४९००	१८९५०	९७८००
२.४	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	५८७०	५९२०	१०९२०	५९२०	५९२०	३४५५०
२.५	युवा तथा खेलकुद	१०५००	२०८००	१८००	२२३५०	११४५०	७३०००
३	पूर्वाधार क्षेत्र						
३.१	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण	५६७००	७३५००	१०४१००	८०९००	६४५००	४२३३००
३.२	सडक, पुल तथा यातायात	५९१००	१३२१००	१४५१००	१६१७००	९४६००	५९२६००
३.३	जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	७५००	२६०००	७५००	६०००	१०७५००	१५४५००
३.४	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	१४६००	११९००	१०८००	८८००	८८००	५४९००
४	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र						
४.१	वन तथा जैविक विविधता	१०८००	१०८००	१२८००	१०८००	१०८००	५६०००
४.२	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	२७५००	४४०००	४४०००	४४०००	४४०००	२०३५००
४.३	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	४२१५०	१६१५०	३६१५०	१६१५०	३६१५०	१४६७५०
४.४	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता	३९०००	३९०००	८४०००	६४०००	६४०००	२९००००
५	संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र						
५.१	संस्थागत विकास तथा सुशासन	२०६५०	१५५९०	१५१६०	१५४६०	१५७९०	८२६५०
	जम्मा योजना बजेट	४७२४६०	५७३८५०	६७६७८५	६३८२६५	६६१८९०	३०७२९५०

बित्थडचिर गाउँपालिकाको पाँच वर्षे विकास अवधिको लक्ष्य प्राप्तीका लागि कुल लागत बजेट **रु.तीन अर्ब सात करोड उन्नतीस लाख पचास हजार** अनुमान गरिएको छ र गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ र आर्थिक वर्ष

२०८१/०८२ को यथार्थ आय र आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को अनुमानित आयलाई आधार बनाएर सबै क्षेत्रको बजेटमा प्रत्येक आर्थिक वर्षमा १० प्रतिशतले वृद्धि गर्दै जादाँ पाँच वर्षको कुल आय रु दुई अर्ब उन्नचास करोड अठसठ्ठी लाख पैसठ्ठी हजार आठ सय पन्ध्र हुन आउँछ। जसमा गाँपालिकाको चालु आय पनि समावेश गरीएको छ। बजेट।

९.४ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

आवधिक विकास योजनाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफलहरू हासिल गर्न तद्अनुसारका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक हुन्छ र सोको लागि वित्तीय स्रोतको आवश्यकता पर्दछ। यसका लागि गाउँपालिकाको आफ्नो आन्तरिक स्रोत र संघ तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने विभिन्न किसिमका अनुदानहरू मात्रै पर्याप्त हुँदैन। तसर्थ आवश्यक स्रोत परिचालनका लागि नीजि क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघ संस्था, नागरिक समाज, मिडिया, सेवा प्रदायक विषयगत कार्यालयहरू, अन्य सहयोगी संघ संस्थाहरू तथा बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको सहकार्य र साझेदारी महत्वपूर्ण हुन्छ। साथै राजस्व परिचालनलाई अझै बढी प्रभावकारी बनाउन स्थानीय राजस्व परामर्श समितिलाई विशेष जिम्मेवारी दिइएको छ।

९.४.१ राजस्व परिचालनको अवस्था

बित्थडचिर गाउँपालिकाको नेतृत्वमा तर्जुमा भएको पञ्चवर्षीय आवधिक गाउँ विकास योजना गाउँ विकासका सबै सरोकारवालाहरूको सार्थक प्रयत्नबाट कार्यान्वयन हुनेछ। नतिजा तालिकामा उल्लेखित लक्ष्य प्राप्त गर्न तर्जुमा गरिएको कार्यान्वयन तथा लगानी योजनामा गाउँपालिकाले आन्तरिक र बाह्य स्रोतबाट हासिल गर्ने आयका अतिरिक्त सबै सरोकारवालाको लगानी समेत प्रक्षेपण गरी योजनाको लागि उपलब्ध अनुमानित स्रोतमा समावेश गरिएको छ।

गत वर्षको आय विवरणको वृद्धि प्रवृत्तिका आधारमा गाउँपालिकाको आय बढ्दो रूपमा परिचालन भएको देखिन्छ। आन्तरिक राजस्व अन्तर्गत करहरू तथा शुल्कबाट (सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, सिफारिस शुल्क) राजस्व संकलन हुने गरेको छ। आन्तरिक स्रोतको योगदान गत आ.व.मा कुल आयको १० प्रतिशत मात्रै रहेको छ। गाउँपालिकाको आन्तरिक आय आ.व. ०७८।७९ भन्दा आ.व. ०७९।८० मा सामान्य रूपले मात्रै वृद्धि भएको देखिन्छ। लागत सहभागिता भने न्यून मात्रमा रहने गरेको देखिन्छ।

९.५ स्रोत परिचालन रणनीति

बित्थडचिर गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजना (आ.व. २०८२/०८३ देखि २०८६/०८७ सम्म) को लागि विभिन्न स्रोतहरूबाट उपलब्ध हुन सक्ने बजेटलाई आधार मानेर कार्यक्रमहरूको अनुमान गरिएको छ। गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नीजि क्षेत्र, गैसस तथा सहकारी आदिले खर्च गर्न सक्ने परिमाणलाई आधार मानी यसको लागि उपलब्ध हुन सक्ने वित्तीय स्रोतको अनुमान गरिएको छ। यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयन विभिन्न आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतहरू परिचालन गरी गरिने छ। उक्त स्रोतहरूमा गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत तथा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदानहरू, स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँट वापत प्राप्त हुने रकम, स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम जस्ता स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने रकम, विकास साझेदार संस्थाहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम, निजी क्षेत्रबाट हुने लगानी तथा जनसहभागिता परिचालनबाट प्राप्त हुने रकम मुख्य छन्।

यस आवधिक योजना अवधिमा कुल रू.तीन अर्ब सात करोड उन्नतीस लाख पचास हजार खर्च हुने अनुमान गरिएको छ भने करिब रु दुई अर्ब उन्नचास करोड अठसठ्ठी लाख पैसठ्ठी हजार आठ सय पन्ध्र विभिन्न स्रोतहरूबाट रकम प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ। कुल अनुमानित खर्च गर्न अपुग हुने रकम करिब रू सतसठ्ठी करोड करोड साठी लाख चौरासी हजार एक सय पचासी बजेटका लागि गाउँपालिकाले थप स्रोत परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसका लागि गाउँपालिकाले निम्नानुसारका रणनीतिहरू अवलम्बन गरी स्रोत व्यवस्थापन गर्न सकिने देखिन्छ।

यस आवधिक विकास योजना अवधिमा गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने वार्षिक गाउँ विकास योजनाहरू यस योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यसँग तादत्म्यता हुने गरी तर्जुमा गरिने छ, जसले गर्दा योजना अवधिमा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा बजेटले पूर्णरूपमा यस आवधिक गाउँ विकास योजनाको लक्ष्य उद्देश्य प्राप्तिका योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ।

स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रम (सांसद कोष) नाममा प्राप्त हुने बजेटहरूको प्रयोग यस आवधिक गाउँ विकास योजनामा रहेका क्रियाकलाप कार्यान्वयनमा प्रयोग गरिने छ। स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रमबाट गाउँमा आउने रकमलाई गाउँस्तरीय महत्व बोकेका ठूला आयोजना निर्माणमा उपयोग गरिने छ।

१. गैर सरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ।
२. अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था, द्विपक्षीय संस्था, बहुपक्षीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई वृद्धि गर्न पहल गरिने छ। कर तथा गैर राजस्व परिचालनमा करको दरभन्दा पनि दायरा वृद्धि गरी गाउँपालिकाको राजस्व क्षमता वृद्धि गरी स्रोतको व्यवस्था मिलाइने छ।
३. स्थानीय बचत तथा ऋण समूहहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू जस्ता सामुदायिक क्षेत्रहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ।
४. सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट विशेष तथा समपुरक अनुदान प्राप्त गरिने छ।
५. गाउँ क्षेत्रभित्र राष्ट्रिय र प्रदेशस्तरीय महत्वका योजनाहरू छनोट र कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारसँग पहल गरी ठूला आयोजनामा गाउँपालिकाको लगानी न्यूनीकरण गरिने छ।
६. गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन क्षमता विस्तार तथा स्थानीय श्रम, स्रोत र साधन परिचालन र जनसहभागिता वृद्धि गरी गाउँपालिकाको स्रोत वृद्धि गरिने छ।
७. मन्दिर, गुम्बा लगायत सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माणमा निजी क्षेत्र, समुदाय र सम्भावित स्थलहरूमा पुरातत्व विभागको सहभागिता वृद्धि गरिने छ।
८. स्थानीय सरकारलाई प्राप्त ऋण लिने अधिकारको उपयोग गरी थप सम्भाव्यताको आधारमा ऋण समेत परिचालन गरिने छ।
९. आन्तरिक राजस्व परिचालनलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ।

९.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन

९.६.१ योजना कार्यान्वयन

यो आवधिक योजनालाई दीर्घकालीन सोच उन्मुख रही आगामी पाँच वर्षको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ। योजनाको मध्यावधि मूल्यांकनका आधारमा यसका नीति, कार्यक्रम र प्राथमिकताहरूमा समयोचित परिमार्जन गरिनेछ। बित्थडचिरको विकास गाउँपालिका वा सरकारी क्षेत्रको एकल प्रयासले मात्र संभव छैन। त्यसैले यो योजना कार्यान्वयनमा निम्नानुसारका अनुसार विभिन्न क्षेत्रको भूमिका अपेक्षा गरिएको छ।

(क) सरकारी क्षेत्र

यस आवधिक योजनालाई कार्यान्वयन गराउने प्रमुख भूमिका सरकारी क्षेत्र अर्थात गाउँपालिकाको हो । गाउँपालिकाले नै सबै क्षेत्रसंगको समन्वय र साझेदारीमा योजना कार्यान्वयन गराउनेछ । गाउँपालिकाले निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समेतको सहयोगमा पूर्वाधार विकास गरी विकासको आधार तयार गर्ने, नीतिगत, कानूनी, संरचनागत तथा प्रक्रियागत सुधार गरी निजी क्षेत्रलाई लगानी मैत्री वातावरण तयार गर्ने र सो अनुसार प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गर्ने कार्य गर्नेछ । मौलिक हक अधिकार र मानव अधिकार संरक्षण, गरिबी निवारण, शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत सामाजिक विकास, महिला पिछडिएका वर्गको संरक्षण र विकास, समावेशिता, वातावरण संरक्षण, सामाजिक सुरक्षा, आदि निजी क्षेत्र आकर्षण नहुने क्षेत्र र सरकारको भूमिका नभइ नहुने क्षेत्रमा गाउँपालिका आफैले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछ ।

(ख) निजीक्षेत्र

यो योजना कार्यान्वयनमा निजीक्षेत्रले महत्वपूर्ण साझेदारको रूपमा भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ । विशेष गरी कृषि तथा पशुविकास, उद्योग, पर्यटन तथा विभिन्न सेवा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ । सरकारबाट भएको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधारको लाभ लिई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विकास गर्दै उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्ने, आय र रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने, गुणस्तरीय उत्पादन र वजारीकरण गर्ने, वजारमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको अभाव हुन नदिने, जिम्मेवारी र दायित्व बोधका साथ नियमित कर तथा अन्य राजस्व वुझाउने जस्ता महत्वपूर्ण भूमिकाको अपेक्षा निजी क्षेत्रबाट गरिएको छ ।

(घ) सहकारी क्षेत्र

सहकारीले संस्थामा आवद्ध सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धि हासिल गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । ससाना वचत र ऋण परिचालन गर्न, स्थानीय समुदायलाई संगठित रूपमा आर्थिक सामाजिक विकासमा परिचालन गर्न, स्थानीय श्रोत र साधनको उपयोग गर्न, सहकारीताको धारणा अभिवृद्धि गर्न सहकारी संस्थाहरूले महत्वपूर्ण योगदान दिएका छन् । गाउँपालिकाले उद्यम विकास, रोजगारी सृजना, समावेशी आर्थिक वृद्धि, गरिबी निवारण आदिमा सहकारी क्षेत्रको विशेष भूमिका अपेक्षा गरिएको छ ।

(ङ) गैह सरकारी क्षेत्र (गैसस)

समूह परिचालन, सचेतना मूलक कार्यक्रम, ससाना पूर्वाधार विकास, समुदायमा आधारित सेवा प्रवाह, लैङ्गिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण, समूह वचत तथा ऋण परिचालन, ससाना आयमूलक कार्यक्रम संचालन, रोजगारी सृजना, नीतिगत पृष्ठपोषण आदि कार्यमा गैससले गाउँपालिकासंग महत्वपूर्ण साझेदारको रूपमा काम गर्दै आएका छन् । आफ्ना वैशिष्ट्यताका क्षेत्रमा गैससले प्रमुख साझेदारको रूपमा काम गर्ने अपेक्षाका राखिएको छ ।

(च) उपभोक्ता समूह, नागरिक समाज र सामुदायिक संघसस्था

विकास प्रदायकले जतिसुकै प्रयास गरेता पनि यसका प्रापक अर्थात उपभोक्ताको सहभागिता, सहयोग, सहकार्य र अपनत्व ग्रहण भई दिगो व्यवस्थापन नगरे सम्म विकाशलाई गति दिन सम्भव छैन । त्यसकारण यिनीहरूबाट विकास कार्यमा व्यापक सहयोग सहभागिता र निगरानी हुने अपेक्षा गरिएको छ । विकास कार्यमा उपभोक्ता समूह र स्थानीय समुदायको योगदान हुने अनुमान गरिएको छ ।

९.६.२ कार्यान्वयन प्रकृया

(क) सूची तयारी

गाउँपालिकाले आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू आफैले कार्यान्वयन गर्ने, संघीय सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, तीनै तहका सरकारबाट संयुक्त लगानीमा कार्यान्वयन हुने, प्रदेश वा संघ सरकारको साझेदारीमा कार्यान्वयन गर्ने, अन्य स्थानीय सरकारको साझेदारीमा संचालन हुने, गैसस तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस मार्फत कार्यान्वयन हुने, विकास साझेदारबाट कार्यान्वयन हुने तथा निजी क्षेत्रबाट कार्यान्वयन गरिने छुट्टा छुट्टै सूची तयार गर्नेछ ।

(ख) छलफल एवं अन्तर्क्रिया

सूची तयार गरेपछि निजीक्षेत्र, गैसस, सहकारीक्षेत्र र सामुदायिक क्षेत्रले संचालन गर्ने कार्यका लागि गाउँपालिकाले सम्बन्धित क्षेत्रहरूसंग छलफल र अन्तरक्रिया गरी लगानी गर्न सहयोग एवं सहजिकरण गर्नेछ । छलफल र अन्तर्क्रियालाई नियमित गराई उनीहरूलाई सरकारको असल सहयोगीको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ ।

(ग) मध्यकालिन खर्च संरचना तयारी

गाउँपालिकाले संचालन गर्ने कार्यक्रमलाई आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रम बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्न तथा योजनाको प्राथमिकीकरण गर्दै प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूमा लगानी सुनिश्चित गर्न मध्यकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गरी वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । मध्यकालिन खर्च संरचनाले निर्धारण गरेको योजना र बजेटको प्राथमिकताका आधारमा क्रमशः योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

(घ) नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

आवधिक योजनासंग वार्षिक योजनाको अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी कार्यान्वयन गर्न वार्षिक कार्यक्रमसंग निम्न तालिका संलग्न गरी स्वीकृत गरिने व्यवस्था गरिने छ । कार्यक्रम संचालन गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, खरिद नियमावली लगायत अन्य सम्बन्धित ऐन नियम अन्तर्गत रही योजनाको प्रकृति अनुसार ठेक्का, करार, अमानत वा उपभोक्ता समितिमध्ये उपयुक्त माध्यमबाट गरिनेछ । त्यसैगरी गैसस, विकास साझेदारहरूसंगको साझेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित निकायसँग गरेको सम्झौता बमोजिम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

तालिका २६: वार्षिक कार्यान्वयन कार्ययोजना ढाँचा

योजनाको विषयगत क्षेत्र	आवधिक योजना			वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम							
	नीति तथा कार्यक्रम	लक्ष्य/सूचक		आयोजना/ कार्यक्रम (स्थान समेत)	लक्ष्य		विनियोजन	कार्यान्वयन विधि	लाभान्वित जनसंख्या	प्राथमिकता क्रम	लगानी तथा कार्यान्वयन गर्ने निकाय
		इकाई	परिमाण		इकाई	परिमाण					
आर्थिक विकास											
सामाजिक विकास											
पूर्वाधार विकास											
वातावरण तथा											

योजनाको विषयगत क्षेत्र	आवधिक योजना			वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम							
	नीति तथा कार्यक्रम	लक्ष्य/सूचक		आयोजना/कार्यक्रम (स्थान समेत)	लक्ष्य		विनियोजन	कार्यान्वयन विधि	लाभान्वित जनसंख्या	प्राथमिकता क्रम	लगानी तथा कार्यान्वयन गर्ने निकाय
		इकाई	परिमाण		इकाई	परिमाण					
विपद व्यवस्थापन											
संस्थागत र सुशासन											
अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र											
जम्मा कार्यक्रम खर्च											
जम्मा चालु खर्च											
कूल जम्मा											

दृष्टव्यः विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रहरूले आ-आफ्नो कार्यक्रमहरू प्रस्तुत गर्दा चालु र पूँजीगत खर्च खुलाई गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्ने छ ।

९.७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

गाउँपालिकाले अनुगमन कार्य योजना बनाई नियमित रूपमा नतिजा सूचकमा आधारित भई सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नेछ । अनुगमनमा संलग्न हुने जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गरिनेछ । अनुगमनका लागि आवश्यकता अनुसार सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्ष समेतलाई सहभागिता गराइनेछ । नतिजा सूचकमा आधारित अनुगमन खाँका तयार गरी सोही अनुसार नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्यांकन गरिनेछ । गाउँपालिकाले देहायको उद्देश्य प्राप्तिका लागि अनुगमन गर्नेछः

- ✘ कार्यतालिका अनुसार काम भए नभएको एकीन गर्न ।
- ✘ तोकिएको कामको समय, लागत र गुणस्तर कायम गर्न ।
- ✘ कार्यान्वयनको क्रममा भएका गलति वा कमजोरी तत्काल सुधार गर्न ।
- ✘ डिजाइन वा कार्यान्वयनमा भएका गलति सुधार गरी सार्वजनिक कोषको अपव्यय हुनबाट रोक्न ।

गाउँपालिकाले देहाय अनुसार अनुगमन गर्नेछः

- ✘ निरन्तर अनुगमन,
- ✘ दिगोपनाको अनुगमन ।

गाउँपालिकाले देहायका आयोजनाहरूको अनुगमन गर्नेछः

- ✘ गाउँपालिकाबाट स्वीकृत कार्यक्रम वा आयोजनाहरू,
- ✘ गाउँपालिकाबाट लगानी भएका आयोजनाहरू,
- ✘ नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त स्रोत साधन मार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- ✘ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गैरसरकारी सस्था मार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- ✘ गाउँपालिकाले आवश्यक ठानेका अन्य आयोजनाहरू ।

९.७.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणका लागि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयवधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ । अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ, यसको मुख्य उद्देश्य चालु परियोजनाको प्रगति र ढिलासुस्तीको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनालाई सही बाटोमा हिडाउनु हो ।

९.७.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

अनुगमनमा देहायका तरिकाहरू अपनाइनेछः

- ✗ नियमित प्रतिवेदन लिएर,
- ✗ स्थलगत अवलोकन गरेर,
- ✗ सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरेर,
- ✗ नागरिक समाजका संस्थाहरू परिचालन गरेर (मिडिया आदि),
- ✗ सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण जस्ता विधिहरू मार्फत ।

अनुगमनमा देहायका पदाधिकारीहरू संलग्न रहने छन्ः

- ✗ स्थानीय तहको कार्य विभाजन नियमावलीले तोकेको पदाधिकारी,
- ✗ उपाध्यक्ष (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४),
- ✗ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्यहरू,
- ✗ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित शाखा प्रमुख (नियमित कार्य),
- ✗ वडा स्तरीय आयोजनाको हकमा वडाध्यक्ष र सदस्यहरू ।

गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिमा देहायका पदाधिकारीहरू रहनेछन्ः

– उपाध्यक्ष	संयोजक
– अध्यक्षले तोकेका एक जना महिला सहित कार्यपालिकाका सदस्यहरूमध्येबाट	सदस्य (दुई जना)
– प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
– प्रमुख, योजनाशाखा	सदस्य सचिव

आवश्यकता अनुसार कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिने ।

देहायको अनुगमन कार्ययोजना बनाई लागू गरिनेछः

- कार्यपालिकामा एकिकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेको १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिबाट आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ,

- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी छलफल गरिनेछ । समितिले समाधान गर्न नसकेका समस्याहरूलाई यस बैठकबाट सम्बोधन गरिनेछ ।

वडास्तरीय कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न देहाय बमोजिमको समिति रहनेछः

☒ सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	संयोजक
☒ वडा सदस्यहरू	सदस्य
☒ वडा सचिव	सदस्य सचिव

आवश्यक परे कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

९.७.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

योजना अवधि समाप्त भए पछि कार्यपालिकाले तोकेका आयोजनाको तेश्रो पक्षद्वारा देहायका सूचना प्राप्त गर्न प्रभाव मूल्यांकन गरिनेछ ।

- योजनाको लक्ष्य बमोजिम प्रगति भए नभएको,
- लाभग्राहीमा योजनाका नतिजाले पारेको प्रभाव,
- आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण,
- योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न,
- योजनाबाट प्राप्त हुने फाइदालाई अधिकतम बनाउन ।

आवधिक तथा वार्षिक गाउँ विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया देहायअनुसार हुनुपर्नेछः

तालिका २७२३: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाका

के गर्ने	कसले गर्ने	कहिले गर्ने	कसरी गर्ने	फलोअप
अनुगमन प्रक्रिया				
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी कार्यालय र गैसस	आवश्यकता अनुसार, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन वार्षिक योजनाको चौमासिक कार्ययोजनामा उल्लिखित लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना बृहत योजनाको कार्यान्वयन योजनाको वार्षिक लक्ष्य र प्रगतिको तुलनात्मक अध्ययन 	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने गाउँपालिका कार्यालयले प्रतिवेदनका सिफारिश कार्यान्वयनका लागि गापासमक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रतिफल अनुगमन	गाउँ कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्ध वार्षिक, वार्षिक र मध्यावधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना सञ्चालित योजनाहरूको कार्यान्वयनबाट सोच तालिकामा उल्लिखित अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले हासिल हुने 	

			देखिन्छ वा देखिँदैन भन्ने सम्बन्धी अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने	
असर तह अनुगमन	गाउँ कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल नमूना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन योजनाबाट विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले प्राप्त हुने वा नहुने विषयमा अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र गाउँपालिकामा छलफल 	
मूल्याङ्कन प्रक्रिया				
असर तह मूल्याङ्कन	स्वतन्त्र तेस्रो पक्ष	योजनाको मध्य अवधि	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल नमूना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन असर तहका सूचना संकलन गर्दा प्रारम्भिक तहका असरमा ध्यान दिने प्रतिवेदन तयारी र गाउँपालिकामा छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने
प्रभाव तह मूल्याङ्कन	गाउँ कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	योजना सम्पन्न भएको दुई वर्षपछि	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल नमूना सर्वेक्षण मार्फत योजनाको दीर्घकालीन सोच तथा विषयगत उद्देश्यहरू हासिल गर्ने दिशामा योजना के कति हदमा सफल भयो र योजना आफैमा के कति सान्दर्भिक, प्रभावकारी रह्यो र समग्र विकासको दीर्घो व्यवस्थापनमा योजनाले के कति योगदान गर्न सक्यो भनी अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र गाउँपालिकामा छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका कार्यालयले प्रतिवेदनका सिफारिश कार्यान्वयनका लागि गापासमक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने

आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन देहाय बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरिनेछः

- गाउँपालिकाले निर्धारण गरेका निश्चित लागत भन्दा बढीका आयोजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गराइनेछ ।

- प्रभाव मूल्याङ्कनको नतिजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरूको जानकारीको लागि सार्वजनिक गरिनेछ ।

अनुसूची

अनुसूची- १: गाउँबस्ती भेलाबाट परामर्शदाता टोलीले संकलन गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरू

क्र.स.	वडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	आलु पकेट क्षेत्रलाई निरन्तरता दिने						
	कोल्ड स्टोरको निर्माण/ संकलन केन्द्र निर्माण						
	दुधडेरीको व्यवस्था मिलाउने						
	उन्नतजातको विजविजन वितरण						
	रोग उन्मूलक औषधी / घरेलु औषधी प्रयोग गर्ने						
	कृषकहरूलाई तालिम दिने						
	कृषि औजार सामग्री वितरण						
	उत्कृष्ट किसानलाई प्रोत्साहन गर्दै पुरस्कृत गर्ने						
	विभिन्न किसिमका फलफूलका बोटहरू वितरण						
	उन्नत जातका पशुहरू वितरण कार्यक्रम						
	सुधारिएको खोरको व्यवस्था मिलाउने						
	सिँचाई						
	कालापानी देखि ढुंगेनी सम्म नहर सिचाई						
	कालापानी देखि खुलमोर सम्म नहर निर्माण						
	भैसेगौड गाड देखि खुलमोर मल्ल गाउँ सम्म सिचाई						
	निमनपुज्दा देखि भारावीट गाउँसम्म सिचाई						
	पडरेडी खोला देखि कमलपूर दलितवस्तीमा सिचाई						
	खुलमौर लामाटोला सिचाई						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	वडाभित्र रहेका मठमन्दिरलाई संरक्षण गरी मर्मत गर्ने (जस्तै महादेव, दुर्गाभवानी, केदारनाथ, नमूनाकेदार, त्रिवेणीघाट, दिगकोट, प्रयटकिय क्षेत्र विथड भित्ररहेका सबै कालिका मन्दिरहरूको संरक्षण गर्ने)						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	वडाभित्र रहेका धार्मिक कार्यक्रम, बाजाहरु संरक्षण गर्ने						
	वडा नं १ भित्र रहेको पर्यटकीय क्षेत्रहरु जस्तै खप्तडको कान्छो माई विध्यड लाई पर्यटकीय क्षेत्र बनाउने						
	भाटी गुफालाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विस्तार						
	विध्यड देहताल उत्खनन गर्ने र व्यवस्थापन गर्ने प्रचार प्रसार गर्ने						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	विभिन्न किसिमका तालिम दिई रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	स्थानिय उत्पादन वस्तुलाई संकलन गरी बेचबिखन गर्ने						
	ज्येष्ठ नागरिकलाई घरमा गई चेकजाँच गरी औषधी वितरण						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	घुम्ती स्वास्थ्य शिविर						
	महिला स्वयमसेविकालाई तालिम दिई प्रोत्साहन गर्ने						
	स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम						
	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रलाई स्तरोन्नती गर्ने						
	साविकको ६ खुलमोर गाउँ वर्थिङ सेन्टर र साविक ८ को भारविटमा वर्थिङ सेन्टर						
	महेन्द्र आ.वि को पुरानो भवनमा वर्थिङ सेन्टर						
	वडा कार्यालयबाट घुम्तिशिविर संचालनको लागी औषधी व्यवस्थापन र पि.एनसी भ्रमण आर्थिक व्यवस्था						
	स्वास्थ्य विमा सचेतना कार्यक्रम						
	सुनौला हजार दिनका महिलाहरुलाई पौष्टिक खानेकुरा र कुखुरा वितरण						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी						
	अभिभावक सचेतना कार्यक्रम						
	शिक्षकहरुलाई पुनःताजकीय तालिम						

बिथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गर्न बजेट विनियोजन						
	शैक्षिक सामग्री वितरण						
	बालमैत्री कक्षा सञ्चालन						
	अनुगमन कार्यक्रम						
	इ-हाजिरीको व्यवस्थापन						
	दिवाखाजा निरन्तरता सुधारहरू						
	खेलकुदका सामग्री वितरण						
	विद्यालयमा स्वास्थ्य सामग्री वितरण						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	एक घर एक धाराको अवधारणा						
	फूलवारी टाटेमा खानेपानी लिफ्टीड						
	विथड पथरखाली भिडेखोला मोराधार खा.पा निर्माण						
	पाडरान्ड भल्लिसन खा.पा निर्माण						
	कमलपूर पोखरी दलितवस्ती खा.पा निर्माण						
	विथडथल खा.पा निर्माण						
	लिसौरा खा.पा निर्माण						
	सार्वजनिक ठाँउमा पानीको धारा जडान योजना						
	छायपानी देखि खुलमोर गाउँसम्म खा.पा निर्माण						
	कम्मनतोला मल्लगाउँ खा.पा निर्माण						
	भैसीगाउँ लिफ्टीड खा.पा निर्माण						
	आन्नदपूर खा.पा तथा सरसफाई र स्थरोन्नती गर्ने						
	मिटर जडान कार्यक्रम						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	सिपमूलक तालिमको व्यवस्था मिलाउने						
	एकल महिला सम्मान कार्यक्रम						
	टुहुरा तथा अपाङ्ग बालबालिकाहरूलाई पहिचान गरी गास, बास, कपास, शिक्षा, स्वास्थ्यको व्यवस्था मिलाउने						
	पोषण खानेकुराको व्यवस्था मिलाउने						
	लक्षितवर्गका परिवारलाई सीपमूलक तालिम दिई औजार वितरण कार्यक्रम						
	युवा तथा खेलकुद						
	खेलमैदानको व्यवस्था गर्ने वडा मा						
	खेलाडीहरूलाई प्रोत्साहन गरी						

बिथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	बडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	प्रशिक्षकको वयवस्था मिलाउने						
	खेलकुदको सामग्री वितरण कार्यक्रम						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	बडा भवन निर्माण योजना						
	स्वास्थ्य केन्द्रमा ४ कोठे भवन निर्माण						
	केदार मा.वि ८ कोठे भवन निर्माण						
	महेधर आ.वि ४ कोठे भवन निर्माण						
	कालिका आ.वि ४ कोठे भवन निर्माण						
	केदार नमूना आ.वि ४ कोठे भवन निर्माण						
	कालिका सामूदायिक वन ४ कोठे भवन निर्माण						
	दिग्कोट सामूदायिक वन ४ कोठे भवन निर्माण						
	महादेव सामूदायिक वन ४ कोठे भवन निर्माण						
	केदारमन्दिरमा १ कोठे विश्राम गृह निर्माण						
	महादेव मन्दिरमा शौचालय/विश्राम घर निर्माण						
	विथड पर्यटन पार्कमा ६ कोठे भवन निर्माण						
	कालिका मन्दिरमा धर्मशाला निर्माण/शौचालय						
	त्रिवेणीघाट मन्दिरमा धर्मशाला निर्माण/शौचालय						
	खुलमोर, गौरीघर २ कोठे भवन निर्माण						
	त्रिवेणी घाटमा चितागृह/प्रतिक्षालय निर्माण						
	देगौड समसानघाटमा चितागृह/प्रतिक्षालय निर्माण						
	भराभिट चौरमा प्रतिक्षालय निर्माण						
	विथड चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	विथड देखि खुलमोर सडक कालोपत्रे(७ कि. मी)						
	विथड देखि भराभिटसम्म कालो पत्रे(८ कि.मी)						
	केदार मा.वि देखि वाटुली सम्म ग्राभेल(५ कि.मी)						
	विथड देखि मूलपानी सम्म ग्राभेल(३						

विथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	km)						
	केदार मा.वि खुलमोर सम्म निर्माण गर्दै ग्राभेल(5 km)						
	मसान रोड देखि टुइडल्ला सम्म निर्माण(6 km)						
	माथिल्लो विथड बजारदेखि माटी गुफा हुदै वैतडी जिल्लाको रमिलापुर सम्म निर्माण(10 km)						
	जय पृथ्वी राजमार्ग देखि भारा विड सम्म निर्माण(2.5 km)						
	केदार मा.वि देखि भैसीगौड सम्म ग्राभेल(3 km)						
	मूरली बजारदेखि महेन्द्र आ.वि हुदै भारा विडी सम्म निर्माण(5 km)						
	भौनीगाड देखि पातिहल्ला हुदै केदार मन्दिर सम्म निर्माण(5 km)						
	विथड बजार देखि पन्यारा खोला हुदै पू.न.पा.को वार्ड न ६ सम्म निर्माण(8 km)						
	खुलमोर कालापानीमा झो.पु निर्माण						
	घट्टेगाडमा(साविक ७) झो.पु निर्माण						
	मसान वगरमा झो.पु निर्माण						
	साउँखोलामा झो.पु निर्माण						
	भिडे खोलामा पक्की पूल						
	मूलपानी खोलामा पक्की पूल निर्माण						
	पथरखानी खोलामा पक्की पूल निर्माण						
	खुलमोर भिटाखोलामा पक्की पूल निर्माण						
	चिरकटे खोलामा कलमटको पक्की पूल निर्माण						
	खुलमोर घट्टेगाडमा झो.पु निर्माण						
	त्रिवेणी घाटको मन्दिरमा पक्की पूल निर्माण						
	खुलमोर गाडीगडामा पक्की पूल निर्माण						
	विथड स्वास्थ्य चौको जाने बाटोमा मोटर जाने पूल						
	गोरेटो बाटो						
	विथड प्रहरी चौको देखि दिगकोट सम्म घोरेटो बाटो(3 km)						
	आनन्दपूर देखि खुलमोर मसानवगर सम्म घोरेटो बाटो(5 km)						
	केदार मन्दिर देखि केदार नमूना आ.वि सम्म घोरेटो बाटो(2 km)						
	केदार नमूना आ.वि देखि झो.पु सम्म घोरेटो बाटो(2 km)						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कमलपूर देखि मल्ली चौरसम्म सम्म घोरेटो बाटो(३ km)						
	भारविट गाउँ देखि दिगकोट सम्म घोरेटो बाटो(४ km)						
	मूलपानी देखि दिगकोट सम्म घोरेटो बाटो(३ km)						
	चिलर्डन पार्क देखि पथरखानी हुदै माथी टिकघार सम्म घोरेटो बाटो(४ km)						
	घोडेललेक देखि पहिरा सम्म घोरेटो बाटो(४ km)						
	पोखरी देखि महेन्द्र आ.वि सम्म घोरेटो बाटो(१ km)						
	फूलबारीटोल देखि मूलपानी सम्म घोरेटो बाटो(२ km)						
	पाथिहल्ला देखि दिगकोट सम्म घोरेटो बाटो(५ km)						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	वडाभित्र बाँकी रहेका घरहरुमा विजुली पहुच पुर्याउने						
	सार्वजनिक ठाँउमा विजुली, सोलार जडान						
	सडक बत्ति जडान कार्यक्रम						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	फाइभर नेट वडाभरी विस्तार गर्ने						
	वन तथा जैविक विविधता						
	वडाभित्र रहेका सबै समुदाय वनहरुको संरक्षण गर्ने जस्तै कालिका, दिगकोट, महादेव						
	दर्ता नभएको वनजंगललाई दर्तामा ल्याउनको लागी सहजीकरण						
	तारवारको व्यवस्था गर्ने						
	वृक्षारोपण गर्ने						
	हेरलाको व्यवस्था गर्ने						
	वन्यजन्तुको संरक्षण गर्ने						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	मूलपानी मूहान संरक्षण						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	सार्वजनिक ठाउँमा डस्टविनको व्यवस्था गर्ने						
	डम्पीड व्यवस्था मिलाउने						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	बडा नं का योजना तथा कार्यक्रम १ .	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	राहत वितरण कार्यक्रम						
	पुनःनिर्माण कार्यक्रम						
	जोखिमपूर्ण ठाँउको पहिचानगरी तटबन्ध गर्ने						
	बस्ती विकास र बस्ती विस्तार गर्ने						
	औजार वितरण तथा व्यवस्थापन						
	तालिम व्यवस्था गर्ने						
	चेतनामूलक कार्यक्रम						
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	बडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३८४/	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	उन्नत जातको विउ विजन वितरण						
	कृषि औजार वितरण						
	राम्रो कृषकलाई प्रोत्साहन गरी पुरस्कृत गर्ने						
	कोल्ड स्टोरको व्यवस्थापन र निर्माण गर्ने						
	टनेलको व्यवस्थापन र नियन्त्रण						
	कृषि सम्बन्धी तालिम						
	उन्नतजातका बाखाहरु वितरण गर्ने						
	सुधारिएको खोरको व्यवस्था गर्ने						
	पशुपन्छी सम्बन्धी तालिमको साथै औषधी						
	अनुगमन गर्ने						
	अल्लोर कागडाको उद्योगको अवधारणा बनाउने						
	कृषिजन्य उत्पादन र पशुपंक्षी संकलन गरेर व्यवसाय को धारणा						
	दुध संकलन केन्द्र						
	सिँचाई						
	लिमवगर देखि लिम हुमै खर्साड सम्म सिचाई कूलो						
	मोभरी खोला देखि तल्लो दह सम्म सिचाई कूलो						
	मौसिनी खोला देखि कठीचौर सम्म सिचाई कूलो						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	खसीलडा प्रयटकीय क्षेत्र घोषणा कार्यक्रम सञ्चालन						

क्र.स.	वडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३/८४	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	स्थानीय मठ मन्दिरको जर्गेना गर्दै धार्मिक संस्कारलाई प्रोत्साहन						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	खानेपानी प्रवर्द्धन, कृषि प्रवर्द्धन, उद्योग प्रवर्द्धन, भू-व्यवस्थापन मा रोजगारको व्यवस्थापन गर्न सक्ने						
	सिपमूलक तालिमको व्यवस्था						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	स्वयमसेविकाहरु लाई तालिमको व्यवस्था गर्ने						
	वालमैत्री, अपाङ्गमैत्री स्वास्थ्य सेवा						
	स्वास्थ्य चौकी र इकाइको गुणस्तरीयता वृद्धि						
	स्वास्थ्य कर्मीलाई तालिमको व्यवस्था						
	स्वास्थ्य सामाग्रीको व्यवस्था						
	एम्बुलेन्सको व्यवस्था						
	दक्ष स्वास्थ्य कर्मीको व्यवस्था						
	घुम्ती स्वास्थ्य शिविर व्यवस्थापन गर्ने						
	पूर्ण खोपका कार्यक्रम निरन्तरता						
	स्वास्थ्य सम्बन्धिका जनचेतना कार्यक्रम						
	विधालयमा स्यानेटरी प्याड, डाइपर लगायत प्रारम्भिक स्वास्थ्य सामाग्री						
	स्वास्थ्य चौकीमा ल्यावसेवा, एक्सरे सेवा						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	वालमैत्री कक्षाको संचालन गर्ने						
	शैक्षिक सामाग्रीहरु वितरण गर्ने						
	शिक्षकहरुलाई विषयगत तालिम व्यवस्था						
	खेलकुद सामाग्री वितरण						
	E-हाजिरीको व्यवस्थापन गर्ने						
	प्र.अ संगको अन्तरकृयात्मक कार्यक्रम गर्ने						
	कम्प्युटर/प्रोजेक्टरको व्यवस्था						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३/८४	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	मिलाउने						
	विधार्थीको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने						
	दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने						
	वडा भित्रको सबै विद्यालयहरूलाई वडा कार्यालयमा अन्तरकृयात्मक तथा बैठक संचालन गर्ने						
	प्रत्येक विद्यालयहरूलाई ल्यापटप व्यवस्थापनको अभ्यास गर्ने						
	अन्तर विद्यालयहरूको प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम संचालन गर्ने						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	एक घर एक धारा धारणा मिटर जडान कार्यक्रम						
	अधुरा रहेका खानेपानी योजना निरन्तरता दिने						
	सरसफाइका लागि जनचेतना कार्यक्रम						
	महिनाको लास्ट शनिवार सरसफाई गर्ने कार्यक्रम						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	महिला चेतनामूलक कार्यक्रम						
	आत्मरक्षात्मक तालिम						
	एकल महिलाहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने						
	पोषणयुक्त खानेकुराको व्यवस्था						
	पूर्ण खोपको व्यवस्था						
	बालकलव संचालन(गठन)						
	बालबालिकाको उपस्थिति सुनिश्चित गर्ने						
	अपाङ्ग बालबालिकाहरूलाई भत्ताको व्यवस्था						
	लक्षित वर्गका मानिसहरूलाई सीपमूलक तालिम दिई आवश्यक अनुसारको सामग्री उपलब्ध गराउने						
	हिसारहित समाज निर्माण गर्ने						
	जातिय तथा वर्ग विभेदको अन्त्य गरी समतामूलक सभ्य समाजको निर्माण गर्ने						
	बालविवाह न्यूनीकरण गर्ने						
	युवा तथा खेलकुद						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३/८४	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	खेलाडीहरुलाई उचित सम्मानको साथै प्रशिक्षणको व्यवस्था						
	खेल सामग्री वितरण गर्ने						
	खेल मैदान व्यवस्थापन गर्ने						
	खेलको आयोजना गर्ने र बजेट छुट्याउने						
	मदनभण्डारी बहुउद्देशीय खेल मैदान निर्माण गर्ने						
बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण							
	आवश्यक ठाउँहरुमा सार्वजनिक ट्वाइलेट बनाउने						
	विधालयहरु अनुगमन गरी आवश्यकता अनुसारको भवन निर्माण गर्ने						
	सार्वजनिक भवन निर्माण गर्ने						
सडक, पुल तथा यातायात							
	जयपृथ्वी राजमार्गदेखि वडा कार्यालय हुदै कुशिना, भोमेरा हुदै न.पा सम्म जोड्ने सडक स्तरोन्नती(10 km)						
	खन्तडी गाउँ देखि महादेव मा.वि सम्म जोड्ने बाटोलाई स्तरोन्नती(1.5km)						
	चडिखानी देखि भोमेरा सम्म स्तरोन्नती(3 km)						
	लिमवगर देखि लानालेख हुदै महादेव मा.वि सडक निर्माण(4 km)						
	लिमवगर शिवालेख बैतडी सडक निरन्तरता (5 km)						
	चडेखानी हुदै खसीलाडा सम्म सडक निर्माण(2 km)						
	वडा कार्यालय देखि महादेव मा.वि सम्म पदमार्ग(3 km)						
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि मल्लिमा लिमघार हुदै डाँडा देउ काफली सम्म पदमार्ग निर्माण(2 km)						
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि महादेव मा.वि पदमार्ग निर्माण(2 km)						
	रत्ना आ.वि देखि कोलघार सम्म पदमार्ग निर्माण(1 km)						
	रत्ना आ.वि देखि केदार आ.वि सम्म पदमार्ग निर्माण(3 km)						
	देउलाडघार देखि ठल्डाड सम्म पदमार्ग(1.5 km)						
	लिमवगर देखि लामालेख पदमार्ग(2						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३/८४	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	km)						
	कुशीना भोमेरा सडक देखि टोलीटोल सम्म रेलिङ सहितको पद मार्ग निर्माण(500 m)						
	बिच कुशिना देखि कोटेचौर सम्म घोरेटो बाटो निर्माण(1 km)						
	पनसाम देखि चुनेडी परचौर सम्म घोरेटो बाटो निर्माण(3 km)						
	भोमेरी खोला पक्की पुल निर्माण						
	खर्साडदेखि लिमघार सम्म घोरेटो बाटो निर्माण(2 km)						
	चौमेली गाड झो.पु निर्माण						
	लिमघार सल्लाड हुदै खेत सम्मको घोरेटो बाटो निर्माण(3 km)						
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि नाडीगाड सम्म सडक निर्माण						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	पूर्ण उज्यालोयुक्त वडा घोषणाका लागि आवश्यक योजना निर्माण						
	सडक वक्तिको योजना						
	सार्वजनिक ठाउँमा वक्ति जडान						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	सार्वजनिक संस्थाहरुमा वाइफाईको व्यवस्था मिलाउने						
	वन तथा जैविक विविधता						
	वृक्षारोपण गर्ने						
	वन सम्बन्धी तालिम व्यवस्था						
	जंगली जनावरको संरक्षण गर्ने						
	नर्सरी कार्यक्रम व्यवस्थापन						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	मुहान संरक्षण गर्ने						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						
	तारवार जालीको व्यवस्थापन गर्ने						
	सुवालेक पहिरो नियन्त्रणको लागि तटबन्ध						
	कुसिना पहिरो तटबन्ध निर्माण						
	वनतला पहिरो तटबन्ध निर्माण को साथै वृक्षारोपण						
	लिमगाड पहिरो तटबन्ध निर्माण						
	भइसीनी पहिरो तटबन्ध निर्माण						
	लामालेख पहिरो तटबन्ध निर्माण						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .२ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. २०८३/८४	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	विपद व्यवस्थापन सामग्री वितरण गर्ने						
	विपद व्यवस्थापन तालिम						
	उद्धारका कार्यको व्यवस्थापन						
	बसाईको व्यवस्थापन						
	राहत वितरण						
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२/८३	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	उन्नतजातको विउ विजन वितरण कार्यक्रम						
	माटो परिक्षण गर्ने						
	प्रत्येक किसानलाई एउटा टनेलको व्यवस्था गर्ने र निरिक्षण गर्ने						
	रैथाने वाली, लोपोन्मुख वालीको संरक्षण गर्ने						
	किसानहरु लाई तालिम को व्यवस्था						
	कृषि औजार वितरण कार्यक्रम						
	राम्रो उत्पादन गर्ने किसानलाई सम्मान कार्यक्रम						
	किटनासक औषधी वितरण कार्यक्रम						
	उन्नत जातको पशुहरु वितरण कार्यक्रम						
	पशुपक्षि सम्बन्धी तालिम						
	औषधी उपचार तथा प्राविधिकको व्यवस्था						
	रेविज सुईको व्यवस्था						
	कोल्ड स्टोरको निर्माण						
	हाट बजारको व्यवस्थापन गर्ने						
	दुध डेरी व्यवस्थापन गर्ने						
	सिँचाई						
	ठाणटोलमा सिचाई नहर निर्माण						
	पहिरा खोला देखि कोटगाडा सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	पहिरा खोला देखि खुनखेत सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	घट्खोला देखि स्याँला सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	मल्लागाउँ पथरान टोलमा सिचाई ट्याङ्की निर्माण						

वित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२८३/	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	पहिरा खोला देखि छाणिम खेत सम्म लिफ्टीड सिचाई						
	पहिरा खोला देखि सिमखेत सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	भमखोला देखि कुलेगडा सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	माछारानी देखि वेटकोल्ला सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	वित्थड खोला देखि खनारी टोल सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	माछारानी देखि सलघार सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	वेटकोल्ला देखि प्वारी भूँवा सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	घट्टे खोला देखि ठल्लाड सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	नाडीगाड देखि नोला सम्म लिफ्टीड सिचाई						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	स्थानिय भाषा, संस्कृतिको संरक्षण गर्ने						
	स्थानिय मठ मन्दिरहरु लाई निर्माण र संरक्षण गर्ने						
	मनसाई देवि मन्दिरलाई प्रयटकीय क्षेत्र बनाउने						
	भूमिराज मन्दिरलाई प्रयटकीय क्षेत्र बनाउने						
	कालिका मन्दिरलाई प्रयटकीय क्षेत्र बनाउने						
	तारवार जालीको व्यवस्था						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	स्थानिय चिजलाई संकलन गरेर व्यवसाय गर्ने						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	रोजगार सम्बन्धी सीपमूलक तालिम दिने						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	वर्थिड सेन्टरको व्यवस्था मिलाउने						
	भिडियो एक्सरे र ल्यावको व्यवस्था						
	नेपाल सरकारले दिने औषधी भन्दा						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२८३/	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	थप गुणस्तरीय गर्ने						
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था						
	स्वास्थ्यकर्मीलाई तालिम व्यवस्था						
	वडाभित्र रहेका महिला स्वयमसेविकाहरु लाई तालिम र सेवा सुविधा						
	स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना मूलक कार्यक्रम						
	स्वास्थ्य सम्बन्धी सामाग्री वितरण						
	घुम्ति शिविर योजना						
	दिर्घरोगीलाई निशुल्क औषधी वितरण						
	गर्भवती महिलालाई निशुल्क सेवा प्रवाह गर्ने						
	कुपोषण बालबालिकाहरुलाई पौष्टिक आहार वितरण						
शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन							
	बालमैत्री कक्षा संचालन गर्ने						
	शैक्षिक गुणस्तरको लागि शिक्षक अभिभावक अन्तरकृयाकलाप						
	बालकक्षामा बालबालिकाहरुलाई खेल सामाग्री वितरण						
	शिक्षकहरुको क्षमता विकाशको लागि तालिम						
	वडा भित्र रहेका सम्पूर्ण विधालयहरुलाई शैक्षिक सामाग्री वितरण						
	दिवा खाजा व्यवस्थापन						
	इ हाजिरीको व्यवस्था						
	विधालय व्यवस्थापन समिति तालिम व्यवस्था						
	निरन्तरता मूल्यांकन गर्ने						
	वडाभित्रका विधालयका स्वास्थ्य सम्बन्धी सामाग्री वितरण						
	बालमैत्रि विधालयमा धारा, शौचालय निर्माण						
	विधालय भित्र खेलमैदान निर्माण						
	वडा भित्र रहेका सबै विधालयमा घेरवार						
खानेपानी तथा सरसफाई							
	एक घर एक धाराको अवधारणा						
	वार्ड नं ३ भित्ररहेका खानेपानी मूहानलाई मर्मत संरक्षण गर्ने						
	वडा भित्र बाँकी रहेका घरमा खा.पा. निर्माण						
	सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना						

बिथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२/८३	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कार्यक्रम						
महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग							
	महिला उधमीहरु लाई सिपमूलक आयआर्जन कार्यक्रम						
	एकल महिला सम्मान कार्यक्रम						
	महिला हिसा सम्बन्धी चेतना मूलक कार्यक्रम						
	महिला आत्मरक्षा कार्यक्रम						
	टुहुरा तथा अपाङ्ग बालबालिकाहरु लाई गास, वास, कपास, शिक्षा, स्वास्थ्यको निशुल्क व्यवस्था मिलाउने						
	विपन्न घरपरिवारको वच्चाहरुलाई निशुल्क शिक्षा व्यवस्था						
	लक्षित वर्गका परिवारहरुलाई सिपमूलक तालिम दिई सामाग्रीहरु वितरण गर्ने						
युवा तथा खेलकुद							
	खेल मैदानको निर्माण गर्ने						
	खेलाडीलाई सम्मान गर्दै प्रशिक्षकको व्यवस्था मिलाउने						
	खेलकुदको सामाग्री वितरण गराउने						
बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण							
	वडा कार्यालय भवन निर्माण						
	वडा भित्र रहेका सम्पूर्ण विधालयमा आवश्यकता हेरी भवन निर्माण काम						
	शौचालय, भान्सा घर निर्माण विधालयहरुमा						
सडक, पुल तथा यातायात							
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि मल्लागाउँ हुदै टिछ्छुड सम्म PCC (3 km)						
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि थोप्लाखाली सम्म PCC(3 km)						
	स्यौँडी देखि भाटी चौर हुदै महादेव मा.वि सम्म PCC(2 km)						
	स्यौँडी देखि तल्लागाउँ हुदै भुमेश्वर हुदै दुठल्ला PCC(6 km)						
	पहिरा आधारभूत स्वास्थ्य देखि घट्टेखोला, स्याला हुदै वेडकोला सम्म PCC(6 km)						
	दुठडल्ला देखि खनारी हुदै फूलबारी टोल सम्म PCC(4 km)						
	स्यौँडी बाट सरस्वती आ.वि हुदै दुल्लेख सम्म PCC(8 km)						
	दल्लाड देखि तोला सम्म PCC(5 km)						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२/८३	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	बचखेत देखि छहरा हुदै तोला सम्म PCC(5 km)						
	कालिका बालज्योती आ.वि देखि खडिखान सम्म PCC(4 km)						
	पानीहाल्ला देखि ठूलाचौर सम्म PCC(5 km)						
	पहिरा देखि मल्ला गाँउ सम्म सडक निर्माण PCC(6 km)						
	स्यौडी देखि बेटकोल्ला हुदै नाडा टोल सम्म ग्रामीण सडक निर्माण (8 km)						
	दुडल्ला देखि भूमिधरा आ.वि सम्म सडक निर्माण(6 km)						
	ठाँड खोलामा पक्की पूल निर्माण						
	नाडीगाउँ झो.पु						
	घट्टेखोला झो.पु						
	भिता खोला RCC पूल						
	कालापानी झो.पु						
	बेटखोला झो.पु						
	घोप्टे खोला RCC पूल						
	पथरान खोला RCC पूल						
	माछाराइन मसानघाटमा RCC पूल						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	वडाभित्र बाँकी रहेका घरहरुमा विजुली जडान कार्यक्रम						
	सडक बत्तिको विस्तार गर्ने						
	सार्वजनिक ठाँउमा विद्युतलाईन जडान						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	फाइबर नेट वडाभित्र विस्तार गर्ने						
	वन तथा जैविक विविधता						
	वडा भित्र रहेका वनहरुलाई सामुदायिक वन बनाई तारवार, जाली, वृक्षारोपण कार्यक्रम						
	वन कार्यलय निर्माण						
	वन समिति लगायत उपभोक्ता समूहलाई जनचेतना मूलक तालिम						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	फोहर व्यवस्थापनको लागि डम्पीड व्यवस्था मिलाउने						
	सार्वजनिक स्थानमा डष्टविन/शौचालय व्यवस्थापन						
	ढल सुधार कार्यक्रम बनाउने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .३ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ.व. २०८२/८३	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						
	विपदमा परेका लाई राहत वितरण						
	नाडा खोलामा तटबन्ध योजना						
	बेटकोल्ला, पहिरा खोला, गौरा खोला, पोखरी खोला, ठाँड खोलामा वृक्षारोपण, तार जाली र तटबन्धन						
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	वडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	उन्नत जातको विउ वितरण गर्ने						
	कृषि औजार वितरण गर्ने						
	उन्नत जातका फलफूल, बोटविरुवा वितरण						
	कृषि संलग्न केन्द्र स्थापना गर्ने						
	उत्कृष्ट कृषक प्रोत्साहन तथा तालिमको व्यवस्था						
	मल व्यवस्थापन						
	किटनाशक औषधी व्यवस्थापन						
	कृषि विमाको पहल तथा जानकारी माग						
	पशुपंक्षी विमा कार्यक्रम						
	पशुपंक्षी सम्बन्धी तालिम, औषधी उपचारको व्यवस्था						
	उन्नत जातको पशुपंक्षी वितरण कार्यक्रम						
	सुधारिएको खोर निर्माण						
	सिँचाई						
	डुङ्ग्री गाड देखि मेलखोला सम्मको सिँचाई नहर निर्माण(3 km)						
	डुङ्ग्री गाड देखि ढाँण सम्मको सिँचाई नहर निर्माण(1.5 km)						
	डुङ्ग्री गाड देखि भमक सम्मको सिँचाई नहर निर्माण(1 km)						
	रिखाडी खोला देखि पारिखेत सम्मको सिँचाई नहर निर्माण(1.5 km)						
	दैगाड सिँचाई नहर निर्माण(1 km)						
	रिखाडी खोला देखि कोप सम्मको सिँचाई नहर निर्माण(1.5 km)						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	लाटा मन्दिर निर्माण(ढाँगा)						
	पिजास मन्दिर निर्माण(डुङ्ग्री) २ वटा						
	भमदेउली मन्दिर निर्माण(मल्लाभतडा)						
	कालिका भगवती मन्दिर स्तरोन्नति						
	केदार मन्दिर घेरवार तथा पर्खाल, फिल्ड निर्माण						
	सम्पूर्ण मठमन्दिरहरु मा सोलार र विजुली जडान कार्यक्रम						
	कालिका भगवती मन्दिर फिल्ड, घेरवार, पर्खाल निर्माण						
	कालिका भगवती मन्दिर सामुदायिक भवन निर्माण						
	कैलपाल, पहरावल, अगुन्दान मन्दिर निर्माण						
	थलडाँडा मन्दिर निर्माण						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	कृषि तथा पशुपालनमा प्रोत्साहन गरेर रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	एम्बुलेन्सको व्यवस्थापन						
	दक्ष्य जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने						
	आवश्यकता अनुसारको दरबन्दी व्यवस्थापन गर्ने						
	स्वास्थ्य कर्मी र महिला स्वयमसेवीका हरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम						
	एक्सरे, ल्याव, भिडियो एक्सरे सेवा विस्तार						
	स्वास्थ्य विमाको पहुँच						
	गुणस्तरीय औषधी व्यवस्थापन						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	शिक्षक क्षमता अनुसारको तालिम व्यवस्था						
	शिक्षकहरुलाई शैक्षिक सामग्री वितरण						
	कक्षा कोठा व्यवस्थापन						
	विद्यार्थीको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन						
	दिवा खाजाको व्यवस्थापन						
	विद्यालय स्वास्थ्य परिक्षण कार्यक्रम						
	विद्यालय नर्स व्यवस्थापन						
	वडा नं ४ अन्तर्गत रहेका विद्यालय वा शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमहरु						
	देवेश्वरी मा.वि कार्यालय सहयोगी, भान्से व्यवस्थापन, कम्प्युटर प्रयोगशाला व्यवस्थापन, बालकक्षा कोठा व्यवस्थापन, अफिस व्यवस्थापन						
	केदार आ.वि(१-८) भान्से व्यवस्थापन, विज्ञान प्रयोगशाला र कम्प्युटर प्रयोगशाला व्यवस्थापन, बालकक्षा कोठा व्यवस्थापन, अफिस व्यवस्थापन र पुस्तकालय व्यवस्थापन						
	कालिका आ.वि (१-५) भान्से व्यवस्थापन, बालकक्षा कोठा व्यवस्थापन, अफिस व्यवस्थापन, इ हाजिरी कक्षा कोठा व्यवस्थापन						
	केदार आ.वि मा ६ कोठे भवन निर्माण						
	तीनवटै विद्यालयमा उपाङ्गमैत्री र इसेनेटरी सहितको शौचालय निर्माण						
	तीनवटै विद्यालयमा सेनेटरी प्याड वितरण कार्यक्रम						
	देवेश्वरी मा.वि ८ कोठे भवन निर्माण						
	कालिका भगवती आ.वि ४ कोठे भवन निर्माण						
	तीनवटै विद्यालयमा भान्सा घर निर्माण तथा खेलमैदान निर्माण						
	तीनवटै विद्यालयमा घेरवार तथा पर्खाल निर्माण						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	एक घर एक धाराको अवधारणा						
	सामुदायिक संस्थाहरुमा खानेपानी व्यवस्था						
	खानेपानीको मूहान निरिक्षण गर्ने						
	ढाँट टोल खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	धार टोल खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	चौमले देग्री गाउँ खानेपानी निर्माण तथा						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	मर्मत						
	थला लिफ्टिङ खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	मेल खोला खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	भेलटा मनकडा लिफ्टिङ खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	भन्तौली खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	देउलेख खानेपानी तथा सरसफाई समिति स्तरोन्नती						
	दैगाड, थलार खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	छिनार टोल खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	कोलुइजर खानेपानी मुहान मर्मत						
	ठाडो बाटो खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	गाउँटोल खानेपानी मुहान मर्मत						
	चौमले बजार नजिकको खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	धानिधार खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	कालापातल खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	पोखरा गुएनी खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	लेक खानेपानी मुहान निर्माण तथा मर्मत						
	किम्तोला खानेपानी मुहान संरक्षण तथा मर्मत						
	तोल्यान खानेपानी मुहान संरक्षण तथा मर्मत						
	बोगड खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	दुधलेख खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	जोखा खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	पाटी खेत खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	जाडोपिला खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	देउलेख खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	सत्लेख, दलित टोल खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	देउडुडरा खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	माझेघर खानेपानी निर्माण तथा मर्मत						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	एकल महिला समूह गठन						
	विपन्न महिलाहरु लाई आर्थिक सहयोग						
	बालबालिकाहरु लाई पोषणयुक्त						

बिथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	बडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	खानेकुरा र खोपको पहुँच						
	विपन्न बालबालिकाहरु लाई आर्थिक सहयोग						
	दलित तथा जनजाति बर्गहरु लाई सीपयुक्त तालिमको व्यवस्थापन						
	अपाङ्ग भत्ताको व्यवस्थापन गर्ने						
	युवा तथा खेलकुद						
	खेलाडीहरु लाई उच्च सम्मान र सामग्री वितरण						
	खेलाडीहरु लाई विभिन्न खेलमा सहभागी गराउने वातावरण निर्माण तथा सिर्जना						
	खेल मैदान निर्माण						
	खेलाडीहरु लाई प्रशिक्षकहरु द्वारा प्रशिक्षण कार्यक्रम						
	पदक विजेता खेलाडीहरु लाई उच्च सम्मान						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	सामुदायिक भवन निर्माण						
	४ वडा कार्यालय भवन निर्माण						
	टोलटोलमा सामुदायिक भवन निर्माण						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	डुङ्ग्री देखि बसैल गाड सम्मको घोरेटो वाटो निर्माण(2 km)						
	डुङ्ग्री देखि ढाँण सम्मको घोरेटो वाटो निर्माण(2 km)						
	डुङ्ग्री देखि धार कराली चौड सम्मको RCC वाटो निर्माण(1.5 km)						
	मेलखोला देखि कालापातल सम्मको RCC वाटो निर्माण(2.5 km)						
	डुङ्ग्री गाउँ सम्मको RCC वाटो निर्माण(500m)						
	चौमले देखि थला सम्मको घोरेटो वाटो निर्माण(5 km)						
	चौमले देखि कालापातल सम्मको PCC वाटो निर्माण(2.5 km)						
	दैगाड देखि कालिका भगवती आ.वि सम्मको घोरेटो वाटो निर्माण(2 km)						
	देउलेख देखि छिनार सम्मको PCC वाटो निर्माण(1.5 km)						
	तोल्यान देखि ठाडो वाटा सम्म PCC वाटो निर्माण(1.5 km)						
	ढोकादिना देखि एकलेखर्स सम्म घोरेटो वाटो निर्माण(4 km)						
	भेल्ट देखि भत्काँडा सम्मको PCC वाटो						

विथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .४ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. २०८५/८६/	आ .व. ८७/२०८६
	नेट विस्तार						
वन तथा जैविक विविधता							
	वडा नं ४ का सामुदायिक वनहरुलाई दर्ता प्रकृत्यामा लैजाने						
	केदार सामुदायिक वन र सिगासधुरा सामुदायिक वनमा वृक्षारोपण र तारवारको व्यवस्था गर्ने						
	वन हेरालो तथा रक्षकको लागि माग गर्ने						
	वृक्षारोपण कार्यक्रम						
भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन							
वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन							
	देउलेख चौमले बजार सम्मको सरसफाई कार्यक्रम						
	देउलेख चौमले बजार सम्मको सार्वजनिक शौचालय निर्माण						
	डम्पिङ साईडको माग						
	टोलटोलमा डस्टविन व्यवस्थापन						
	जनचेतना मूलक कार्यक्रम						
विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता							
	जोखिम क्षेत्रमा तारवार व्यवस्थापन						
	जनचेतना कार्यक्रम र सामाग्री वितरण कार्यक्रम						
संस्थागत विकास तथा सुशासन							

क्र.स.	वडा नं .५ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
कृषि तथा पशुपन्छी							
	कृषि सम्बन्धी तालिम दिने						
	तरकारी र फलफूल पकेट क्षेत्रमा विकाश गर्ने						
	विउ विजन वितरण गर्ने						
	कृषि सामाग्री वितरण कार्यक्रम						
	उन्नत जातका पशुपंक्षी वितरण						
	तालिमको व्यवस्था						
	मौरी पालनलाई प्रोत्साहन						
	निशुल्क औषधी वितरण						
	वडाभित्र रहेका फलफूल को लागि संकलन केन्द्र बनाएर व्यापारको योजना गर्ने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .५ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	सिँचाई						
	नाडीगाड लाई सिचाईको लागि निर्माण						
	ठुंग्री खोलालाई मेनतला सम्म सिचाई योजना बनाउने						
	रिखाडी खोला देखि पाटिखेत सम्म नहर निर्माण						
	रिखाडी खोला देखि नौउला सम्म नहर निर्माण						
	नौउला खोला देखि गाडी गडा सम्म नहर निर्माण						
	धामिगाउँमा विभिन्न वगरमा नहर निर्माण						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	भूमिराज, सिगास धुरा, शिभभवानी, लटैनाथ संरक्षण गर्दै यसको महत्त्वको बारेमा प्रचार प्रसार गर्ने						
	माथिका मठ मन्दिरहरूलाई पर्यटन वेग बनाउने						
	भूमिराज विधालयमा मन्दिर निर्माण तथा घेरवार						
	भूमिराज मन्दिरमा घेरवार						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	प्रत्येक टोलमा बर्थिड सेन्टर						
	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा दिने						
	दक्ष जनशक्ति राख्ने धारणा						
	पोषणयुक्त खानाको व्यवस्था						
	स्वयमसेविकाहरु लाई तालिमको व्यवस्था मिलाई चाहिने सामग्रीको वितरण गर्ने						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	वडा भित्र रहेका विधालयलाई शैक्षिक सामग्री वितरण						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .५ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	दिवा खाजाको व्यवस्थापन						
	शिक्षकहरूलाई तालिम व्यवस्था						
	विधालयका छात्राछात्रहरूलाई इच्छा अनुसारको विषय राख्ने						
	प्रत्येक विधालयमा ल्यापटप र नेट प्रधान गर्ने						
	भूमिखेरी आ.वि धामी गाउँ मा ४ कोठे भवन निर्माण						
	भूमिराज आ.वि ओसोयल ४ कोठे भवन निर्माण						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	प्रत्येक घर एक धारा अवधारणा						
	सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम						
	खुल्ला दिशा पिशाव मुक्त क्षेत्र						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	महिला सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम						
	एकल महिलाहरू लाई विभिन्न तालिम र उच्च सम्मान						
	बालविवाह, हिसामुक्त रहितको बडा निर्माण						
	गरिव तथा जेहेनदार विधार्थीलाई शैक्षिक सामग्री						
	लक्षित वर्गकालाई दक्षता अनुसारको सीपमूलक तालिम गराउने						
	ज्येष्ठ नागरिकहरू लाई उचित सम्मानको साथै न्यानो कपडा वितरण कार्यक्रम						
	युवा तथा खेलकुद						
	खेलमैदानको व्यवस्था मिलाउने						
	खेलाडी प्रोत्साहनका साथै खेल सामग्री वितरण						
	खेल आयोजना गर्ने योजना						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	प्रत्येक टोलमा एउटा सामुदायिक भवन निर्माण						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	देवेश्वरी देखि बैतडी सिमाना सम्म जोड्ने योजना(10 km)						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .५ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	जोखिम क्षेत्रमा रहेका अति जोखिम ठाउँमा वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण गर्ने						
	जनचेतना कार्यक्रमका साथै उचित सामग्रीको व्यवस्था						
	पनु खोला देखि जोखडा सम्म तटबन्धन						
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	वडा नं .६ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	उन्नत जातको विउविजन वितरण						
	राम्रो उत्पादन गर्ने कृषकलाई प्रोत्साहन गर्ने						
	कृषि औजार प्रदान गर्ने						
	उन्नतजातका बाखा, भैसी वितरण गर्ने						
	निशुल्क औषधी प्रदान गर्ने						
	पशुपंक्षी सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था						
	कृषिमा प्रोत्साहन गरेर रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	अमला, रिठा, ओखर, सुन्तलालाई जम्मा गरेर व्यापार गर्ने						
	तरकारी खेतीमा पनि व्यापार						
	राम्रो उत्पादन गर्ने किसानलाई टनेलको व्यवस्था						
	फलफूलका बोटहरू वितरण कार्यक्रम निरन्तरता						
	तरकारी र घाँसको विउ वितरण कार्यक्रम निरन्तरता						
	व्याडको वोका तथा बाखा कार्यक्रम निरन्तरता						
	बाखा व्यवसायहरू लाई खोर बनाउने योजना निरन्तरता						
	जडिवुटी उत्पादन गर्ने किसानलाई सहयोग गरी बजारीकरण गर्ने						
	सिँचाई						
	सिँचाई पोखरी निर्माण गरी सिँचाईको व्यवस्था मिलाउने						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	चिराशैनी भगवती मन्दिरलाई						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	बडा नं .६ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	पुरातात्विक विभाग गर्ने						
	गडदेवी मन्दिर मस्टा, वाटपाला, ठूलठुगी देवताका मन्दिरहरुलाई संरक्षण गर्ने						
	तोली चौरलाई प्रयत्कीय क्षेत्र बनाउने						
	स्थानिय कला संस्कृति जर्गेना कार्यक्रम						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	स्थानिय पशुपक्षी तथा कृषि उत्पादन संकलन तथा बजारीकरण						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यक्रम सेवा दिने						
	अनुभवको आधारमा सिपमूलक कार्यक्रम संचालन गरी औजारहरु वितरण गर्ने						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	स्वास्थ्य व्यवस्थापनमा खर्च निरन्तरता						
	स्वयमसेविकाहरु लाई तालिमको व्यवस्था गरी उच्च सम्मान						
	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा						
	निशुल्क औषधि वितरण						
	दक्ष्य जनशक्तिको नियुक्ति स्वास्थ्यमा						
	प्रत्येक टोलमा स्वास्थ्य शिविरको व्यवस्था गर्ने						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	ECD कक्षमा सुधार गर्ने						
	दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने						
	शिक्षक सेवा सुविधालाई निरन्तरता दिने						
	शिक्षकहरुलाई आवश्यक अनुसारको तालिम						
	टुहुरा बालबालिकाहरुलाई छात्रवृत्ति						
	प्रत्येक विधालयमा ल्यापटप दिने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .६ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	व्यवस्था						
	चिरायसनी आ.वि मा फिल्ड निर्माण						
	भगवती मा.वि मा फिल्ड निर्माण						
	पाडपाखामा फिल्ड निर्माण						
	गरिव तथा जेहन्दार विधार्थीलाई शैक्षिक सामग्री वितरण						
	प्रत्येक शिक्षकहरू लाई ल्यापटप र कम्प्युटर प्रोजेक्टर						
	विधालयको फोकल शिक्षकलाई मोबाइल वितरण						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	द्वारी खानेपानी निर्माण						
	एक घर एक धाराको अवधारणा						
	सरसफाई सम्बन्धी चेतना मूलुक कार्यक्रम						
	कचडा खानेपानी निर्माण						
	पाडपाखा ओझेना खानेपानी निर्माण						
	पाडपाखा लिप्टीड खानेपानी निर्माण						
	भाडी खानेपानी योजना निर्माण						
	कुनेखोला खानेपानी योजना निर्माण						
	पितरौडा खानेपानी योजना निर्माण						
	मड खानेपानी योजना निर्माण						
	मल्चीर दल्ली खानेपानी योजना निर्माण						
	दौतला खानेपानी योजना निर्माण						
	मल्चिर खानेपानी योजना निर्माण						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	एकल महिलाहरू लाई सिप मूलुक तालिम						
	एकल महिलाहरू लाई सम्मान कार्यक्रम						
	बालबालिकाहरू लाई पोषण यूक्त खानेकुरा						
	ज्येष्ठ नागरिकहरू लाई सम्मानको साथै न्यानो कपडा वितरण गर्ने						
	दलित बालबालिकाहरू लाई बालपोषण भत्ता						
	अपाङ्ग बालबालिका लाई भत्ताको व्यवस्था						
	हिसामा भएका महिलाहरू लाई न्यायको व्यवस्था						
	महिला हिसारहितको समाज बनाउने						
	बालबालिका श्रमशोषणको जनचेतना						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .६ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कार्यक्रम लागु						
	युवा तथा खेलकुद						
	खेलाडीहरु लाई उच्च सम्मान गर्ने						
	खेलकुद सामग्री वितरण						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	कृया पुत्री भवन निर्माण						
	सडकमा यात्रु प्रतिकालय निर्माण						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	देउलेख देखि पाडपाखा वाटोलाई स्तरोन्नति(7 km)						
	पाडपाखा देखि बौनाली बुङ्गल वगर हुदै कचडा सम्म निर्माण(10 km)						
	घट्टेउरीमा RCC पूल निर्माण कार्यक्रम						
	काल्डगा र घट्टेउरी झोलुङ्गे पुलको निर्माण						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	वार्ड नं ६ को भानतला देखि बौनाली सम्म तार विस्तार						
	सडक वृत्ति निर्माण कार्य						
	वडा भित्र रहेका सार्वजनिक ठाउँहरु मा बिजुली/ सोलार जडान गर्ने योजना						
	वार्ड नं ६ भित्र रहेका ३० % प्रतिशत घरमा वृत्ति जडान योजना						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	फाइवर नेटको वडा भरी विस्तार गर्ने						
	वन तथा जैविक विविधता						
	वनको वरिपरी तारजाली लगाई, वृक्षारोपण गरी संरक्षण गर्ने						
	वन्य जन्तुको पनि संरक्षण गर्ने						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	वढि जोखिम भएको बस्तीमा तारजाली बाड लगाउने						
	चेतना मूलक कार्यक्रमहरु लागु गर्ने						
	मुहानहरु लाई संरक्षण गर्ने						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	फोहर व्यवस्थापन गर्ने						
	प्रत्येक टोलमा एउटा डस्टबीन राख्ने						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						
	विभिन्न प्राथमिक औजारहरु दिने र तालिम गराउने						

विथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .६ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	वडा नं .७ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	विभिन्न किसिमका विउ, मल को व्यवस्था गर्ने						
	फलफूलका बोटहरु वितरण कार्यक्रम						
	घाँसको विउ वितरण कार्यक्रम						
	राम्रो उत्पादन गर्ने किसानहरु लाई प्रोत्साहन कार्यक्रम र पुरुस्कृत गर्ने						
	टनेल व्यवस्थापन गर्ने						
	पशुपंक्षी लाई लाग्ने रोगको औषधी निशुल्क वितरण						
	बाखा र कुखुरा वितरण कार्यक्रम						
	किसानहरु लाई विभिन्न औजारहरु दिने						
	उन्नत जातको विउविजन वितरण गर्ने						
	उन्नत जातको पशुपालन गर्ने किसानलाई प्रोत्साहन गर्दै जाने						
	सिँचाई						
	भइरहेको सिचाईलाई निरन्तरता दिने						
	भेल्टनको पोखरीको पून निर्माण कार्यक्रम						
	पाइपको व्यवस्था मिलाउने						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	वडा भित्र रहेका मठमन्दिरलाई सर्वेक्षण गर्दै मर्मत गर्ने कार्यक्रम						
	सिगास धुरा गैर पोखरालाई प्रयटकीय क्षेत्र बनाउने योजना						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .७ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा							
	कृषि र पर्यटनलाई बडि प्राथमिकता दिएर रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने						
	ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई न्यानो कपडा वितरण र सम्मान कार्यक्रम						
	विभिन्न किसिमका तालिमको व्यवस्था गर्ने(आरन, सिकर्मि, डकर्मि)						
स्वास्थ्य तथा पोषण							
	स्वयमसेविकाहरू लाई तालिमको व्यवस्था						
	सुत्केरी महिलालाई पोषणयूक्त खानेकुरा						
	औषधीको व्यवस्था गर्ने						
	औषधी गर्न पैसा नभएकाहरूलाई आर्थिक सहयोग						
	ज्येष्ठ नागरिकहरू लाई निशुल्क चेकजाँच र औषधी वितरण						
	काउनसिल कार्यक्रमको व्यवस्था						
	स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम						
शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन							
	प्रत्येक विद्यालयका विद्यार्थीहरू लाई ड्रेस वितरण कार्यक्रम						
	शिक्षकहरू लाई ट्रेनिङको व्यवस्था						
	जेहन्दार विद्यार्थीलाई उचित शिक्षाको साथै सहयोग प्रदान गर्ने						
	त्रिपिस ट्रेक सुट प्रदान गरिने						
	भूमिराज प्रा.वि लाई आधारभूत कक्षा ८ सम्म संचालन गराउने						
	शिक्षक व्यवस्थापनमा वडाको समितिले						
	जेहन्दार विद्यार्थी विद्यार्थी/खेलाडीलाई पुरुस्कृत गर्ने						
	भगवति मा.वि मा भवन निर्माण योजना						
	शैक्षिक सामग्रीको साथै खेलकुदको सामग्री वितरण						
	ड्रेस वितरण						
	भूमिराज आ.वि मा भवन निर्माण						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .७ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	योजना						
	शिक्षकहरुको निरन्तर मूल्यांकन गर्ने						
	राम्रो शिक्षकलाई प्रोत्साहन गर्दै उचित सम्मान कार्यक्रम						
खानेपानी तथा सरसफाई							
	एक घर एक धाराको व्यवस्थापन						
	खानेपानीको पाइप विस्तार गर्ने						
	सरसफाई सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम						
	प्रत्येक चोकमा एउटा डस्टविन राख्ने						
	एक घर एक ट्वाइलेटको व्यवस्था गर्ने						
महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग							
	एकल महिला, हिंसामा परेका महिला तथा अपाङ्ग बालबालिकालाई आर्थिक सहयोगको व्यवस्था						
	अपाङ्ग बालबालिकाहरु लाई भत्ताको व्यवस्था गर्ने						
	महिलाहरु लाई तालिमको व्यवस्था						
	अपाङ्ग बालबालिकालाई शिक्षा, स्वास्थ्यको व्यवस्था मिलाउने						
	प्रत्येक दलित बस्तिमा ग्याँस र चुलोको व्यवस्था गर्ने						
	उत्पीडित समुदाय र एकल महिलाहरु लाई पशुपंक्षी वितरण कार्यक्रम						
	हिंसा सम्बन्धी जनचेतना मूलक कार्यक्रमका साथै नाटक देखाउने						
	बाल शोषण विरुद्धको कार्यक्रम लागु गर्ने						
युवा तथा खेलकुद							
	खेलाडी लाई प्रोत्साहन						
बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण							
	जयपृथ्वी राजमार्गमा प्रतिक्षालय योजना						
सडक, पुल तथा यातायात							
	प्रखाईमोडमा वाट वडा कार्यालय सम्मको बाटो स्तरोन्नती(3 km)						
	प्रखाईमोडमा वाट टुडिखाड सम्म(2 km)						
	चलिआएका गोरेटो बाटोलाई निरन्तरता दिने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .७ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	टुडिखाडँमा पूलको व्यवस्था गर्ने						
	मुसुरकोट भाडी जोड्ने ठाँड पुलको व्यवस्था						
	भेल्तामा पूलको व्यवस्था गर्ने						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	विजुली नपुगेको ठाँउमा तार विस्तार गरी उज्यालो						
	भेल्तामा ट्रान्समिटरको व्यवस्था गर्ने						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	वन तथा जैविक विविधता						
	वन पैदावर जोगाउनको लागि वनहेरलाको व्यवस्था						
	तारजालिको व्यवस्था, वृक्षारोपण						
	वनजंगलमा पाइने जडीवुटीको प्रशोधन गरी बेच्ने						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	खानेपानी मूहानमा सरसफाईको साथै तारजाली लगाउने						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						
	जोखिम भएका ठाँउमा जाली र वृक्षारोपण गर्ने						
	संस्थागत विकास तथा सुशासन						

क्र.स.	वडा नं .८ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	कृषि तथा पशुपन्छी						
	कोल्ड स्टोरको व्यवस्था गर्ने						
	दुध डेरीको व्यवस्था गर्ने						
	उन्नतजातको विउविजन, मल व्यवस्था गर्ने						
	राम्रो उत्पादन गर्ने किसानलाई प्रोत्साहन गरी पुरस्कृत गर्ने						
	कृषि औजार, फलफूलको बोट वितरण						
	माटो परिक्षण गर्ने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .८ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	उन्नतजातको पशुहरु व्यवस्था						
	रोग सम्बन्धी तालिम दिई औषधी वितरण गर्ने						
	कृषि उत्पादन वस्तुलाई संकलन केन्द्र बनाएर व्यवसाय						
	कृषि क्षेत्रमा रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	सिँचाई						
	कालङ्गा घट्टेउरी गाड लिफिटड नहर निर्माण						
	गौड खोलाको कूलो सिचाई निर्माण						
	मेलखोला देखि छुमकन्ना सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	देउखोला देखि मलामी खेत, रजिउडा सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	सिमर देखि रुपथैल सम्म कूलो निर्माण						
	गौडे खोला देखि डाँडा दुरा सम्म सिचाई नहर निर्माण						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	धार्मिक र सार्वजनिक स्थानहरुमा बत्ति विस्तार गर्ने						
	स्थानिय चाडपर्वहरु लाई प्रोत्साहन						
	वडा भित्र रहेका मठमन्दिरहरुको संरक्षण गरी मर्मत गर्ने						
	कालङ्ग हाइड्रोपावर र जगन्नाथ कालिका मन्दिर क्षेत्रलाई प्रयटकीय क्षेत्र बनाउने						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	तेल मिलको व्यवस्था गर्ने						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	कार्यक्षमता को अनुसारको तालिम						
	आयआर्जन तालिम व्यवस्था						
	सिपमूलक तालिम दिएर सामाग्री वितरण गर्ने						
	कृषि र पशुपंक्षिमा रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	गाउँघरमा उत्पादन भएका चिजहरु लाई संकलनको कार्यमा लगाई रोजगारको व्यवस्था मिलाउने						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .८ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	स्वयमसेविकाहरु लाई तालिमको व्यवस्था						
	घुम्ति शिविरको व्यवस्था मिलाउने						
	एम्बुलेन्सको व्यवस्था मिलाउने						
	प्रत्येक टोलमा स्वयमसेविका						
	प्रत्येक टोलमा वर्थिङ सेन्टर						
	निशुल्क औषधीको वितरण						
	स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतना मूलक कार्यक्रम						
	स्यानिटरी प्याड विद्यालयमा वितरण कार्यक्रम						
	वर्थिङ सेन्टरको लागि भवन निर्माण						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	शिक्षकहरु लाई तालिम व्यवस्था मिलाउने						
	शिक्षकहरुलाई शैक्षिक सामग्रीहरु वितरण कार्यक्रम						
	दिवा खाजा व्यवस्थापन						
	ई हाजिरीको व्यवस्था मिलाउने						
	बालकक्षामा सुधारको व्यवस्था						
	प्लेयीड ग्रुपको धारणाको विकाश गर्ने						
	फोटो देखाएर अक्षर चिनाउने कार्यक्रम						
	प्र.अ/संचालक समितिले शिक्षकको पठाइलाई अनुगमन गर्ने						
	कालिका आ.वि मा ४ कोठे भवन						
	जनकल्याण आ.वि मा २ कोठे भवन						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	वडा भित्र रहेका सम्पूर्ण घरमा एउटा फिल्टरको व्यवस्था						
	एक घर एक धारा अवधारणा						
	शुद्ध खानेपानी(गौडेखोला) योजनालाई व्यवस्था मिलाउने						
	काँडागाँउ पनिार, खारा पनिार, नालामा(बखेलका) लिफ्टिड योजना						
	फोहर संकलन व्यवस्था मिलाउने						
	प्रत्येक टोल र वजारमा डस्टबिनको व्यवस्था						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	बालबालिकालाई पोषणयुक्त खाना						
	दुहुरा बालबालिकाहरु लाई गाँस, वास, कपासको साथै शिक्षा र स्वास्थ्य को व्यवस्था						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .८ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	अपाङ्ग बालबालिकालाई भत्ताको व्यवस्था दिने						
	पिछडिएका महिलाहरु लाई राहत र तालिमको व्यवस्था						
	युवा तथा खेलकुद						
	खेलमैदानको व्यवस्था गर्ने						
	खेलाडीहरु लाई उचित सम्मान र प्रशिक्षण दिने						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	वडाको भवन निर्माण						
	जगन्नाथ बाल विकाश केन्द्रमा २ कोठे भवन						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	जालिम वखेल्ला हुदै धरान सम्मको गोरेटो बाटो PCC(5 km)						
	उस्कला काडाँगाँउ हुदै धरान सम्मको बाटो लाई PCC(2.5 km)						
	काडाँगाँउ हुदै घल्लागाँउ सम्मको बाटो लाई PCC(2 km)						
	कालिका आ.वि हुदै नेटाकोट सम्मको बाटो लाई PCC(3 km)						
	रुपयेल देखि जयपृथ्वी रोड सम्म बाटो निर्माण(1.5 km)						
	लामापाटा देखि तल्लाजालिङ सम्म बाटो निर्माण(2 km)						
	धौलापैरा देखि उस्कला सम्म बाटो निर्माण(1.5 km)						
	जगन्नाथ मन्दिर देखि जयपृथ्वी राजमार्ग सम्म बाटो निर्माण(5 km)						
	धरान देखि नेटाकोट सम्म कालोपत्रे(3 km)						
	जयपृथ्वी राजमार्ग देखि तल्ला जालिङ सम्म बाटो निर्माण(10 km)						
	धौलापैरा देखि तल्लाजालिङ जोड्ने झो.पु निर्माण						
	तल्ला जालिङ देखि उस्कला जोड्ने पक्को पुल						
	रुपैल देखि वुंगल जोड्ने झो.पु निर्माण						
	कालङ्गा घइडो देखि रुपैयल सम्म PCC						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .८ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा							
	गुणस्तरीय पोल, तारको व्यवस्था मिलाउनु						
	सडक बत्तिको जडान						
	थ्रिफेसको लाइन विस्तार गर्ने						
	प्रत्येक टोलमा बत्ति विस्तार गर्ने						
सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि							
	फाइबर नेटको लागि पहल गर्ने						
वन तथा जैविक विविधता							
	वनजंगलमा तारवार लगाउने						
	वृक्षारोपण गर्ने						
भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन							
वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन							
विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता							
	घट्टेउरी खोला, पनपनियार खोला, नाला पनियार, काँडा गाँउ पनियार परिखोलामा तटबन्धन						
	रुपैयल तटबन्ध कार्यक्रम						
	विपद परिवारलाई राहत वितरण कार्यक्रम						
	औजार वितरण कार्यक्रम						
	तालिम व्यवस्था						
संस्थागत विकास तथा सुशासन							

क्र.स.	वडा नं .९ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
कृषि तथा पशुपन्छी							
	उत्कृष्ट कृषकलाई उचित पुरस्कारको व्यवस्था मिलाउने						
	एक घर एक टनेलको व्यवस्था मिलाउने						
	किटनासक औषधीको व्यवस्था						
	घुम्टी शिविरको व्यवस्था						
	औषधीको व्यवस्था						
	उन्नतजातका बाखा, कुखुरा वितरण कार्यक्रम						
	पशुपंक्षि तालिमको व्यवस्था मिलाउने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	बडा नं .९ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	स्थानिय स्तरमा उत्पादित वस्तु हरुलाई विक्रि तथा वितरणको लागि हाट बजारको व्यवस्था मिलाउने						
	कोल्ड स्टोरको व्यवस्था मिलाउने						
	डेरीको व्यवस्था मिलाउने						
	कृषिमा अनुदान दिइ कृषकहरु लाई प्रेरित गरी रोजगारको सृजना गर्ने						
	त्रिउरी तेल पेलने प्रशोधनको व्यवस्था मिलाउने						
	सिंचाई						
	आवश्यक ठाउँमा सिचाई नहरको व्यवस्था						
	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा						
	धारछाडी झर्नालाई प्रयटकीय तथा सांस्कृतिक रुपमा अगाडी बढाउने						
	दुल्लड क्षेत्रलाई प्रयटकीय क्षेत्र घोषणा गरी अगाडी बढाउने						
	मठमन्दिरहरुको संरक्षण गरी प्रवर्द्धन गर्ने						
	उद्योग, व्यापार, व्यावसाय तथा आपूर्ति						
	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा						
	स्वास्थ्य तथा पोषण						
	सुनकुडा स्वास्थ्य चौकीमा एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने						
	ल्याव सेवा सुचारु गर्ने						
	नेपाल सरकारले दिने औषधी भन्दा थप औषधीको व्यवस्था गर्ने						
	आवश्यक अनुसारको थप कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने						
	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरुलाई प्रभावकारी बनाउने विशेष कार्यक्रम व्यवस्था						
	घुमती शिविरको व्यवस्था मिलाउने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

क्र.स.	वडा नं .९ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	महिला स्वयमसेविकाहरु लाई थप प्रभावकारी बनाउने						
	शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवतन						
	कक्षा १ देखि ५ सम्म English medium लागु गर्ने						
	दिवा खाजालाई निरन्तरता दिने						
	प्रत्येक विधालयमा E हाजिरी व्यवस्था गर्ने						
	परिक्षालाई एकरूपता ल्याउने र निरन्तरता दिने						
	शिक्षकहरु को क्षमता वृद्धिको तालिमको व्यवस्था गरी देशको उत्कृष्ट सामुदायिक विधालयहरुको अनुगमन गर्ने						
	प्रत्येक विधालयको व्यवस्थापन समिति प्र.अ र सरोकारवाला हरु सँग छुलफल तथा वार्षिक कार्य योजना निर्माण गर्ने						
	प्रत्येक विषयको प्रत्येक पाठको पाठ्य योजना निर्माण गरी कार्य योजना गर्ने						
	वडा भित्र बाँकी रहेका विधालयहरु लाई शैक्षिक सामग्रीहरु वितरण						
	उत्कृष्ट शिक्षक र विधार्थीलाई पुरस्कृत गर्ने						
	ऐराला भवानी विधालयमा २ कोठे भवन निर्माण						
	मस्टा मा.वि विधालयमा घेरवार तथा शौचालयको निर्माण						
	खानेपानी तथा सरसफाई						
	एक घर एक धाराको अवधारणा लागु गर्ने						
	पंजेसा गौडेपानी लिफ्टडलाई निरन्तरता दिने						
	चुनेपानी योजना जिर्ण अवस्थामा रहेका हुदाँ त्यसलाई कार्यान्वयन गर्ने						
	प्रत्येक घरमा एउटा फिल्टर जडान						
	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग						
	महिला सशक्तिकरण अभियान						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

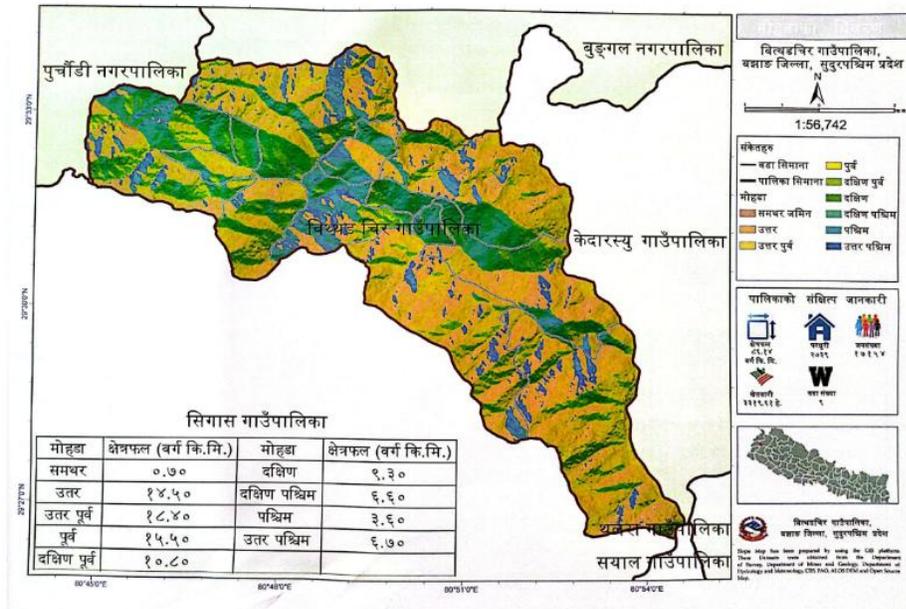
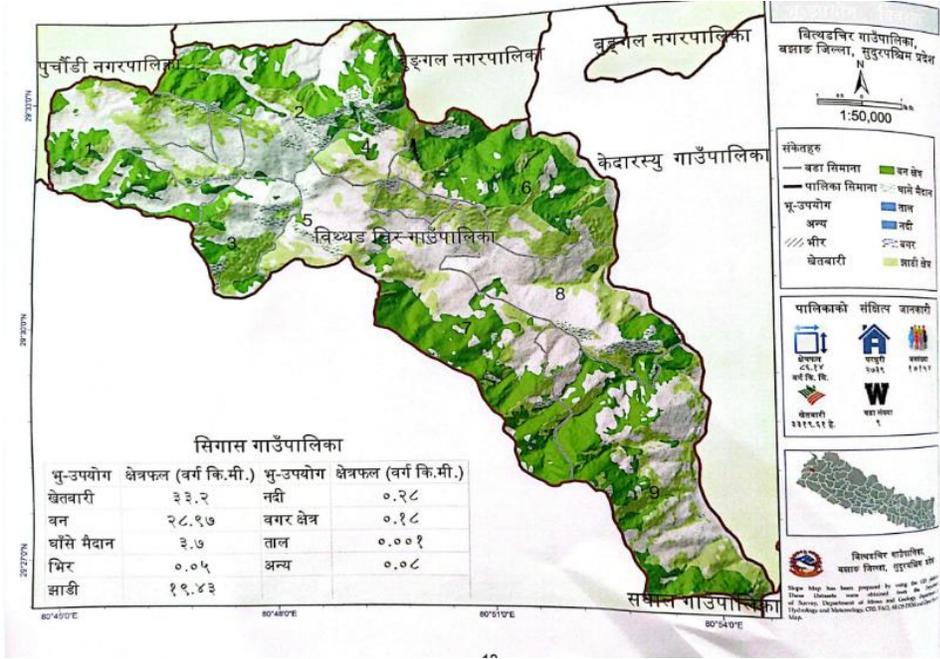
क्र.स.	वडा नं .९ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	संचालन गर्ने						
	महिला समूहहरू लाई थप प्रभावकारी बनाउने						
	एकल महिलाहरूको लागि विशेष कार्यक्रम ल्याउने						
	अनाथ, विपन्न, टुहुरा बालबालिकाहरूको निशुल्क पाठ्यपुस्तक ड्रेस लगाएत आवश्यक चिजको व्यवस्था मिलाउने						
	लक्षित वर्गका बालबालिकाहरूलाई प्राथमिकता राखी विशेष कार्यक्रमको प्रबन्ध मिलाउने						
	युवा तथा खेलकुद						
	वडा अन्तर्गत खेलकुद समिति गठन गरी विभिन्न खेलका लागि प्रशिक्षकको व्यवस्था गरी खेलकुद सामग्री वितरण						
	प्रत्येक वर्ष खेलकुदको आयोजना गर्ने						
	उत्कृष्ट खेलाडीलाई उचित सम्मानको व्यवस्था						
	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण						
	वडाको भवन निर्माण						
	सडक, पुल तथा यातायात						
	सुनकुडा घारी डोवा सडकलाई निरन्तरता दिई चुवाली खेत डोवा सँग जोड्ने						
	वागथला सडकलाई पनि त्यसै सडक जोड्ने						
	वडा अन्तरका सडकहरू लाई स्तरोन्नति गर्ने						
	सुनकुडा बजार देखि घारी गाँउ सम्म सडकको स्तरोन्नति गर्ने						
	वागथला घारी डोवा सडकलाई स्तरोन्नति गर्ने						
	जुवाली खेत डोवा सडकको स्तरोन्नति गर्ने						
	सुनकुडा भतडा गाउँ सडकको स्तरोन्नति गर्ने						
	सुनकुडा कोसी सडकलाई वैतडी को सिमाना सम्म जोड्ने						
	धरान परिवा सडकलाई अगाडी बढाउने						

बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

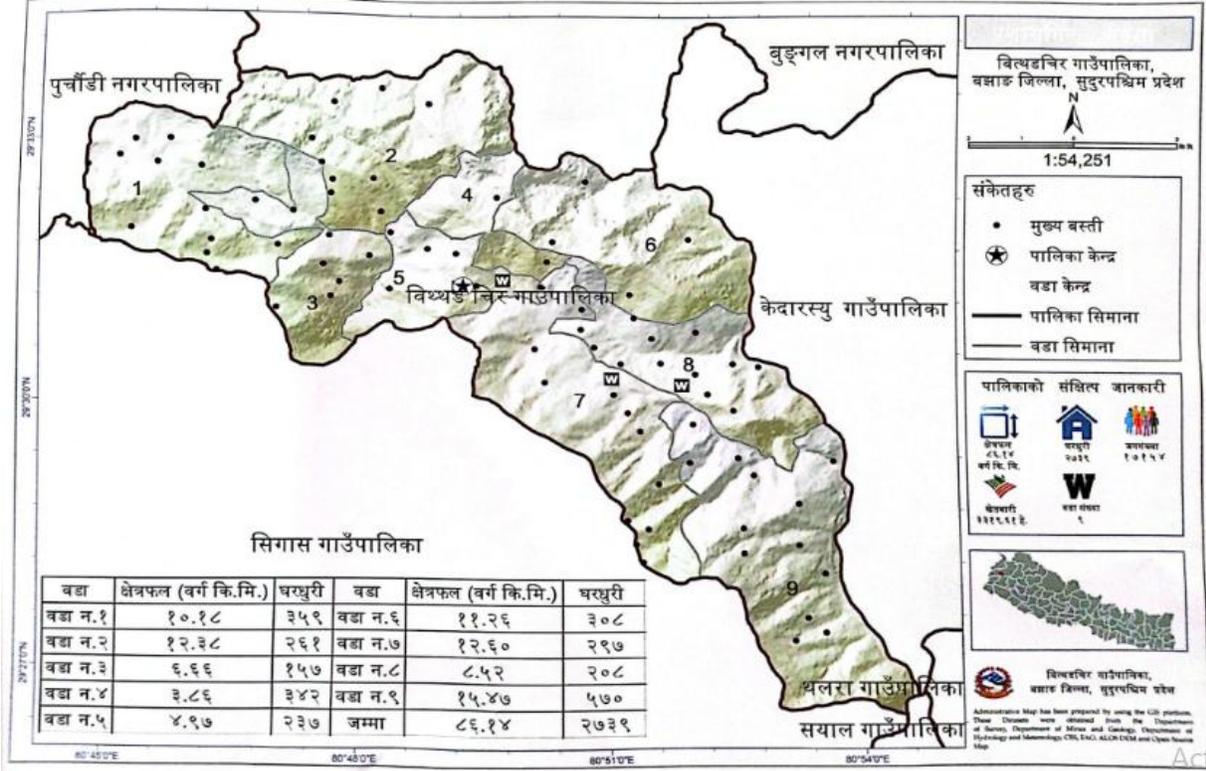
क्र.स.	वडा नं .९ का योजना तथा कार्यक्रम	लागत अनुमान	आ .व. ८३/२०८२	आ .व. ८४/२०८३	आ .व. ८५/२०८४	आ .व. ८६/२०८५	आ .व. ८७/२०८६
	जुवालीखेत घारी सडक लाई जोड्नका लागि जुवाली खेतमा पूल निर्माण						
	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा						
	तिब्ररुपमा विद्युत कार्यलाई अगाडी बढाउने						
	रैकोसी, गौरहटा मेला लाग्ने ठाउँमा सोलार लाइन जडान						
	गौडे खोलामा लिफ्टिङको लागि थ्रिफेस लाइन विस्तार गर्ने						
	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि						
	टेलिकम सँग समन्वय गरी गाउँगाउँको लागि वाइफाइको लागि पहल गर्ने						
	वन तथा जैविक विविधता						
	सामुदायिक वनहरू लाई व्यवस्थित गर्न पहल गर्ने						
	वृक्षारोपण तथा घेरवार कार्यक्रम						
	भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						
	वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन						
	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु गर्ने						
	सार्वजनिक शौचालयको निर्माण गर्ने						
	बजार भित्र ढलको व्यवस्था गर्ने						
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता						
	विपद् व्यवस्थापनको लागि वडा विपद् व्यवस्थापन समितिलाई थप प्रभावकारी बनाउने						
	विपद्का आवश्यक सामग्रीहरू खरिदगरी तयारी अवस्थामा रहने						
	विपद् आइपरेको घरपरिवार लाई उचित क्षतिपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने						
	जोखिमयुक्त ठाँउहरूमा वृक्षारोपण, तटबन्धनको व्यवस्था						

अनुसूची - २ आवधिक योजनाका लागि तयार पारिएका आधार नक्साहरू

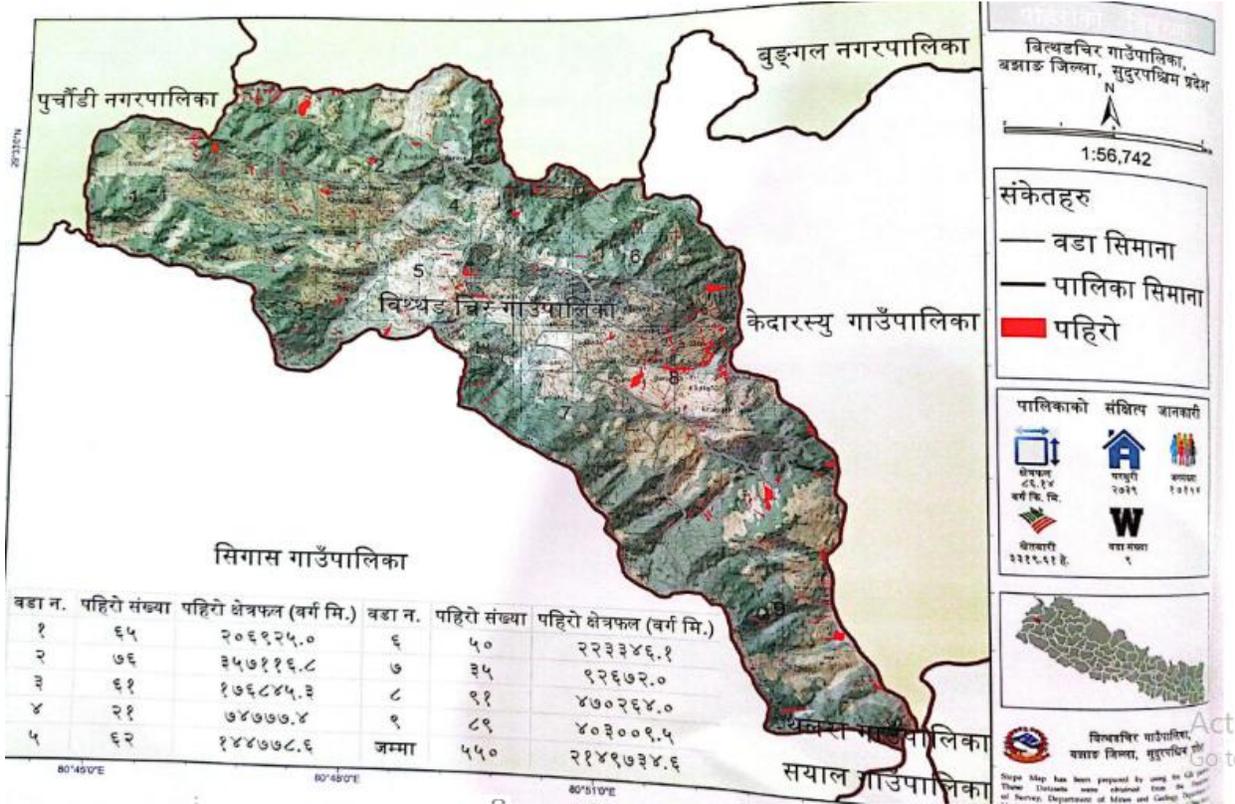
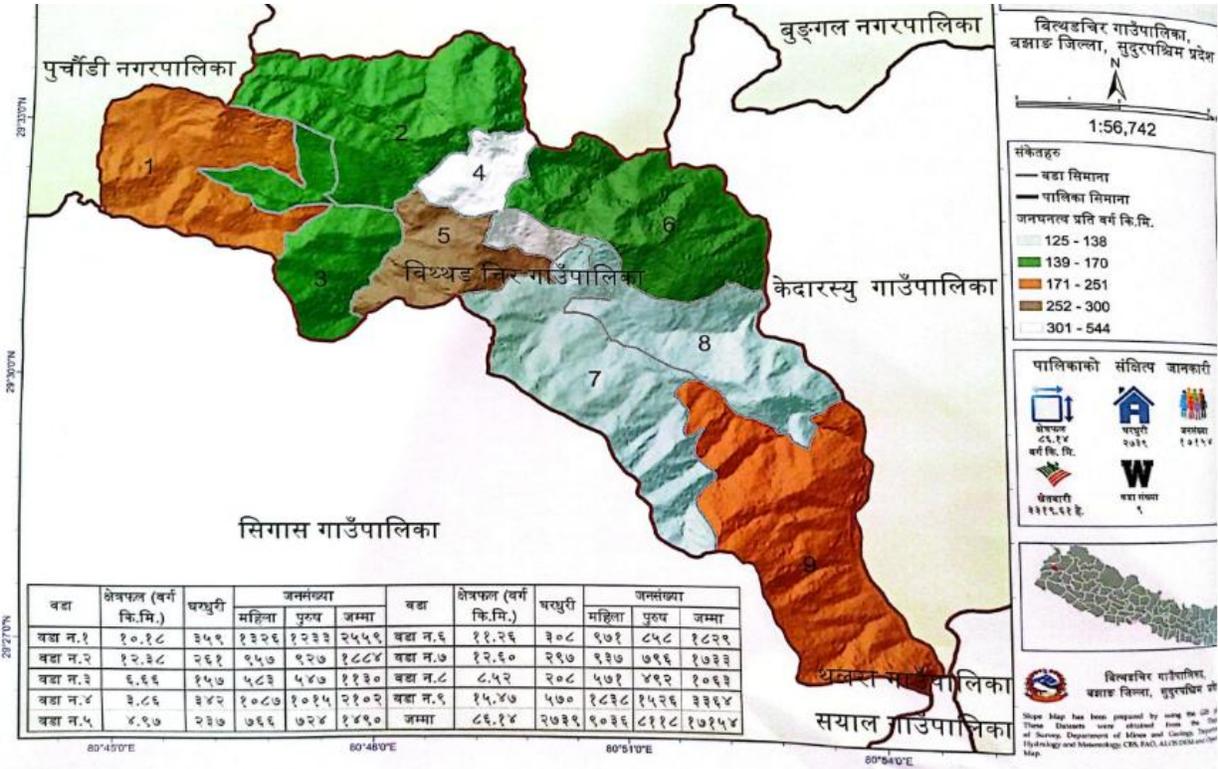
बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

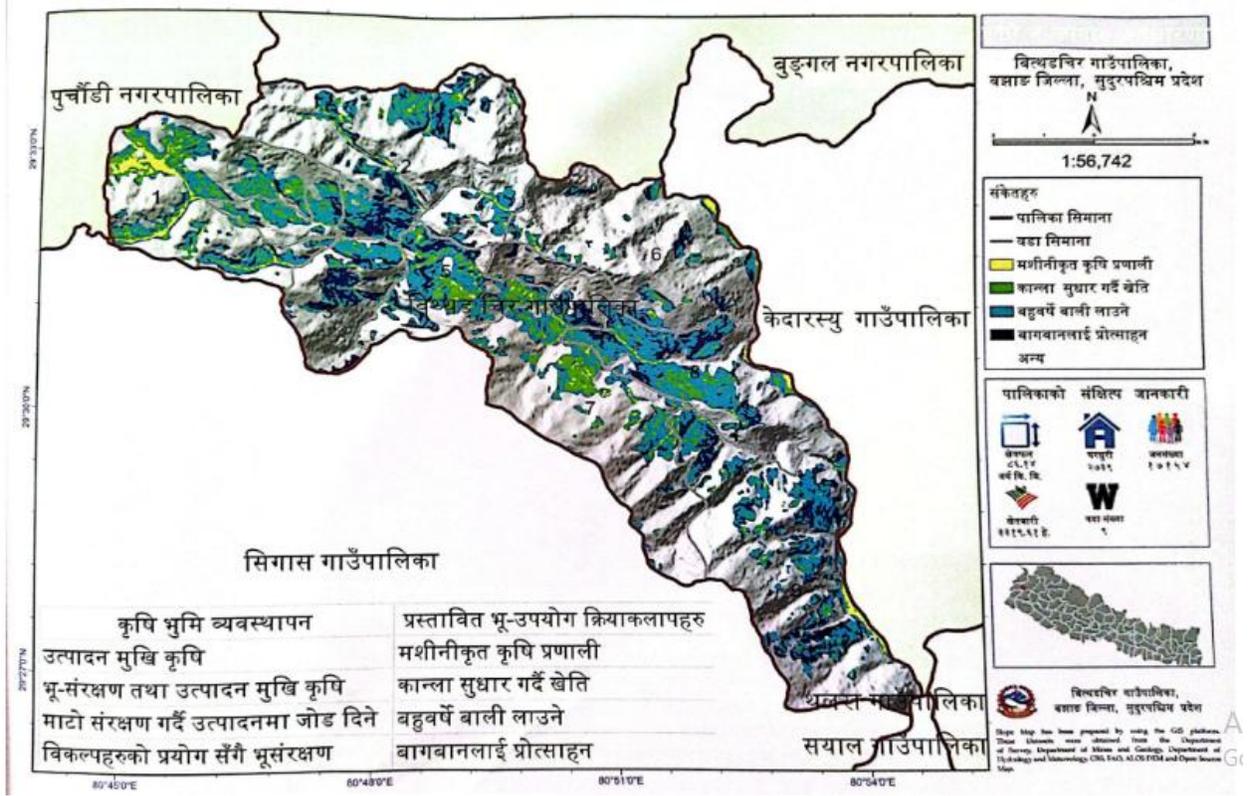

वित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

विथ्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

अनुसूचि ३ वडागत छलफलका माइन्युटहरू

विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

प्रस्तावहरू:

प्रस्ताव नं १: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि विभिन्न क्षेत्रगत र विषयगत योजनाहरू छनोट सम्बन्धमा।

प्रस्ताव नं २: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि छनोट गरीएका योजनाहरू बडा भेलाबाट पारित सम्बन्धमा।

निर्णयहरू:

निर्णय नं १: प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गर्ने निर्णय सर्वसम्मतिले पारित गरीयो।

निर्णय नं २: प्रस्ताव नं २ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गरी बडाभेलाबाट सर्वसम्मतिले पारित गरीने निर्णय गरीयो।

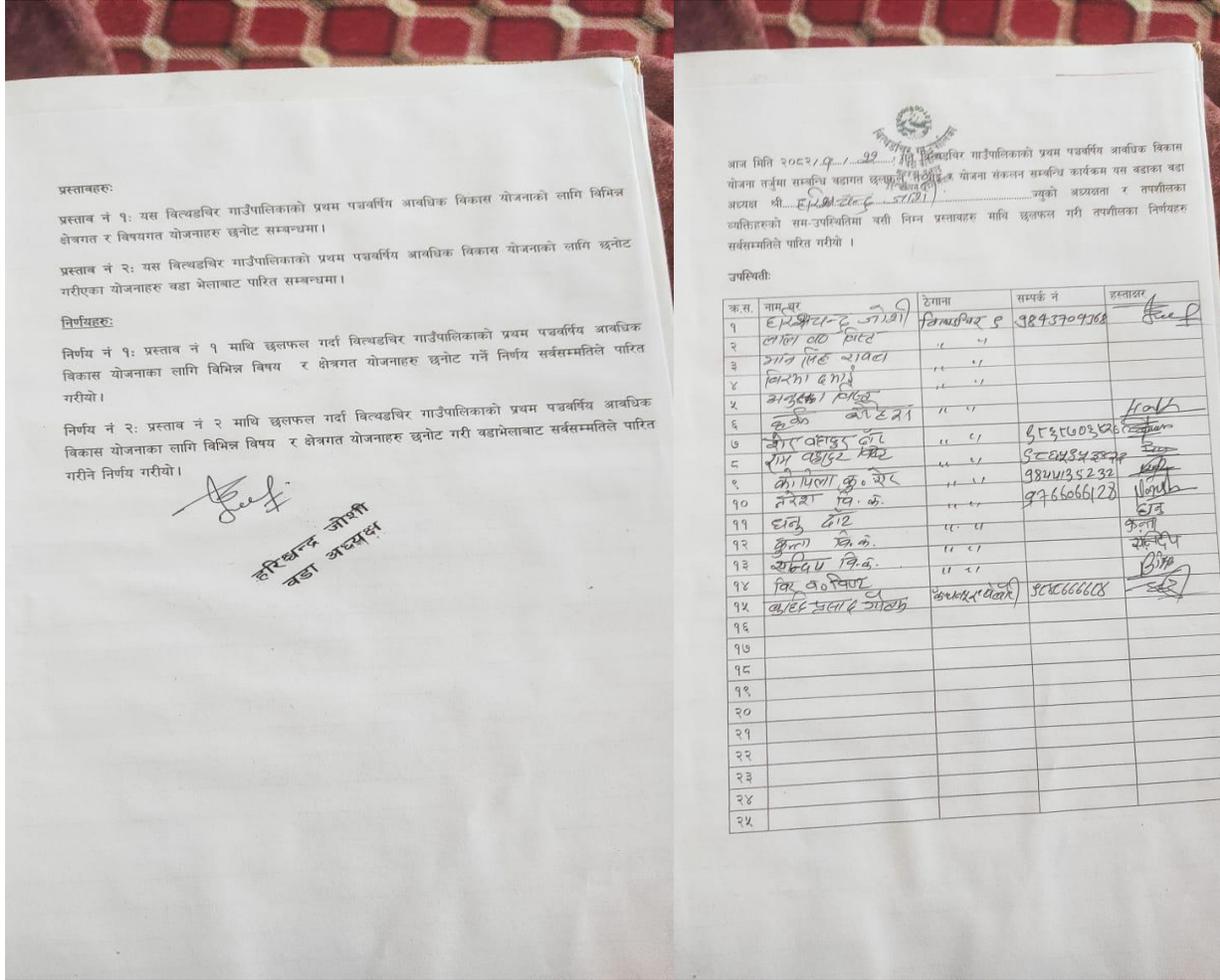
मान बहादुर बोहरा
बडा अध्यक्ष

आज मिति २०८२/१/२३ गते विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धि बडागत छलफल, तथा र योजना संकलन सम्बन्धि कार्यक्रम यस बडाका बडा अध्यक्ष श्री मान बहादुर बोहरा ज्यूको अध्यक्षता र तपशीलका व्यक्तिकरको सम-उपस्थितिमा बसी निम्न प्रस्तावहरू माथि छलफल गरी तपशीलका निर्णयहरू सर्वसम्मतिले पारित गरीयो।

उपस्थिति:

क्र.स.	नाम घर	ठेगाना	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	मान बहादुर बोहरा	वि.सि.गा.पा.२	९८६९५५७०११	मान
२	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६५९८५५९	मान
३	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९९७६२४१०९९	मान
४	मान बहादुर बोहरा	१२ १ १ १	९९७६२४१०९९	मान
५	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
६	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
७	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
८	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
९	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
१०	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
११	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
१२	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
१३	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
१४	मान बहादुर बोहरा	११ १ १ १	९८६९५५७०११	मान
१५				
१६				
१७				
१८				
१९				
२०				
२१				
२२				
२३				
२४				
२५				

विथडचिर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना २०८२

आज मिति २०८२/१/१९ गते विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजना तर्जुमा समन्धि बढागत छलफल, तय्याङ र योजना संकलन समन्धि कार्यकम यस बढाका बडा अध्यक्ष श्री कलक बहादुर बोहरा ज्यूको अध्यक्षता र तपशीलका व्यक्तिकहरूको सम-उपस्थितिमा प्रती निम्न प्रस्तावहरू माथि छलफल गरी तपशीलका निर्णयहरू सर्वसम्मतिले पारित गरीयो ।

उपस्थितः

क्र.स.	नाम भू	देगाना	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	डा.मि.रु. रिड महर	विद्युतचि्र २	९८६९८५६२९	Amu
२	अरुण रिड महर		९८६९८६६६६३	Amu
३	कर महर			Amu
४	रत्ना देवि महर			Amu
५	ज.ब. देवि			Amu
६	गोपिका जोशी	वि.न.पा-९	९८६९९२५५८	Amu
७	रत्ना देवि महर	वि.न.पा.२	९८६९९७६३४	Amu
८	पुष्पा महर			Amu
९	रमेश व. महर			Amu
१०	पद्म महर	वि.न.पा.२	९८६९९०६०५	Amu
११	कलक बहादुर महर	वि.न.पा.२	९८६९९०६०५	Amu
१२	रत्ना देवि महर	वि.न.पा.२	९८६९९०६०५	Amu
१३	अरुण रिड महर	वि.न.पा.२	९८६९९०६०५	Amu
१४				
१५				
१६				
१७				
१८				
१९				
२०				
२१				
२२				
२३				
२४				
२५				

प्रस्तावहरूः

प्रस्ताव नं १: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि विभिन्न क्षेत्रगत र विषयगत योजनाहरू छनोट सम्बन्धमा ।

प्रस्ताव नं २: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि छनोट गरीएका योजनाहरू बडा मेलाबाट पारित सम्बन्धमा ।

निर्णयहरूः

निर्णय नं १: प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गर्ने निर्णय सर्वसम्मतिले पारित गरीयो ।

निर्णय नं २: प्रस्ताव नं २ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गरी बडा मेलाबाट सर्वसम्मतिले पारित गरीने निर्णय गरीयो ।

(Signature)
रत्ना देवि महर
बडा अध्यक्ष

आज मिति २०८२/१/१९ गते विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजना तर्जुमा समन्धि बढागत छलफल, तय्याङ र योजना संकलन समन्धि कार्यकम यस बढाका बडा अध्यक्ष श्री कलक बहादुर बोहरा ज्यूको अध्यक्षता र तपशीलका व्यक्तिकहरूको सम-उपस्थितिमा प्रती निम्न प्रस्तावहरू माथि छलफल गरी तपशीलका निर्णयहरू सर्वसम्मतिले पारित गरीयो ।

उपस्थितः

क्र.स.	नाम भू	देगाना	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	कलक बहादुर महर	वि.न.पा.६	९८६९९०६०५	Amu
२	पुष्पा महर		९८६९९०६०५	Amu
३	रत्ना देवि महर			Amu
४	अरुण रिड महर			Amu
५	कलक बहादुर महर	वि.न.पा.६	९८६९९०६०५	Amu
६	पुष्पा महर			Amu
७	रत्ना देवि महर			Amu
८	गोपिका जोशी			Amu
९	कलक बहादुर महर			Amu
१०	गोपिका जोशी			Amu
११	कलक बहादुर महर			Amu
१२	पुष्पा महर			Amu
१३	रत्ना देवि महर			Amu
१४	गोपिका जोशी			Amu
१५	कलक बहादुर महर			Amu
१६	गोपिका जोशी			Amu
१७	कलक बहादुर महर			Amu
१८	गोपिका जोशी			Amu
१९	कलक बहादुर महर	वि.न.पा.६	९८६९९०६०५	Amu
२०	अरुण रिड महर			Amu
२१				
२२				
२३				
२४				
२५				

प्रस्तावहरूः

प्रस्ताव नं १: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि विभिन्न क्षेत्रगत र विषयगत योजनाहरू छनोट सम्बन्धमा ।

प्रस्ताव नं २: यस विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाको लागि छनोट गरीएका योजनाहरू बडा मेलाबाट पारित सम्बन्धमा ।

निर्णयहरूः

निर्णय नं १: प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गर्ने निर्णय सर्वसम्मतिले पारित गरीयो ।

निर्णय नं २: प्रस्ताव नं २ माथि छलफल गर्दा विद्युतचि्र गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक विकास योजनाका लागि विभिन्न विषय र क्षेत्रगत योजनाहरू छनोट गरी बडा मेलाबाट सर्वसम्मतिले पारित गरीने निर्णय गरीयो ।

(Signature)
कलक बहादुर बोहरा
बडा अध्यक्ष

३०.	श्री			
-----	------	--	--	--

प्रस्तावहरू:

प्रस्ताव नं १ बित्थडचिर गाउँपालिकाको प्रथम पञ्चवर्षिय योजनाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा ।

प्रस्ताव नं २ गाउँपालिका गौरवका योजनाहरू सम्बन्धमा ।

प्रस्ताव नं ३ वडागत छलफलबाट आएका योजनाहरू संसोधन तथा थपघट गरी पारित गर्ने सम्बन्धमा ।

निर्णयहरू:

निर्णय नं १ प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा बित्थडचिर गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य उद्देश्य तपशील ब्रमोजिम निर्धारण गर्ने निर्णय सर्वसम्मतीले पारित गरियो

दीर्घकालिन सोच:

लक्ष्य:

उद्देश्य:

निर्णय नं २ प्रस्ताव नं २ माथि छलफल गर्दा आगामी पाँच वर्षका लागि गाउँपालिकाको गौरव योजनाका रूपमा संचालन गरिने योजनाहरू सर्वसम्मतीले छनोट गरी पारित गरिने निर्णय गरियो ।

निर्णय नं ३ प्रस्ताव नं ३ माथि छलफल गर्दा वडागत छलफलबाट आएका योजनाहरूलाई सर्वसम्मती पारित गरिने निर्णय गरियो ।

